Crna Gora

Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja

Strategija sa planom razvoja šuma i šumarstva 2014. – 2023. godina

Nacionalna šumarska strategija

Predlog

mart 2014.

Predgovor

Predlog strategije sa planom razvoja šuma i šumarstva – Nacionalne šumarske strategija pripremilo je Ministarstvo poljoiprivrede i ruralnog razvoja, a na osnovu nacrta dokumenta koji je izradio konsultantski tim angažovan u okviru FODEMO projekta (projekat »Razvoj šumarstva u Crnoj Gori«): Jernej Stritih, prof. dr Branko Glavonjić i Matjaž Harmel. Proces izrade nacrta se odvijao kroz:

- Rad Radne grupe koju je Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja obrazovalo za izradu ovog dokumenta;
- Radionice koje su održane u periodu od januara do juna 2013 (u Podgorici 25. januara, Pljevljima 14 maja, Rožajama 16. maja, Cetinju 17. maja i Podgorici 4. juna 2013. godine);
- Javne rasprave koje su održane u oktobru 2013 godine (u Bijelom Polju 08. oktobra, u Baru 10. oktobra , i u Podgorici 16. oktobra 2014 godine);
- Dobijenih komentara koji su elektronskim putem dobijeni od interesnih grupa.

Paralelno sa izradom Strategije pristupilo se izradi strateške procjene uticaja na životnu sredinu za Strategiju od strane multidisciplinarnog tima. Izvještaj je uradjen i od Agencije za zaštitu životne sredine je u martu 2014. godine dobijena saglasnost na Izvještaj o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu za Strategiju.

Nakon izrade nacrta ovog dokumenta pristupilo se izradi akcionog plana koji je sastavni dio predloga strategije.

Sprovodjenjem gore navedenih procedura, ispunjeni su svi zakonski uslovi za dostavljanje predloga strategije Vladi Crne Gore na razmatranje i usvajanje.

Sažetak

Šume

Prema rezultatima Nacionalne inventure šuma (NIŠ) (3), šume 2010. godine zauzimaju 60% teritorije Crna Gore, a neobrasla šumska zemljišta dodatnih 9,7%. Ukupna drvna zaliha svih šuma je 133 miliona kubnih metara drveta, od čega 104 miliona je u šumama koje su na raspolaganju za korišćenje jer su pristupačne i van zaštićenih područja ili drugih režima zaštite. Ukupni godišnji prirast u svim šumama iznosi 3,2 miliona kubika, a u privrednim šumama prirast iznosi 2,6 miliona kubika. Pomenuti podaci su značajno veći od dosadašnjih statističkih podataka. Prema Nacionalnoj šumarskoj politici iz 2008. (9), na osnovu tadašnjih podataka procijenjeno je da šume zauzimaju 45 % teritorije Crne Gore, drvna zaliha je bila procijenjena na 72 miliona kubnih metara, a prirast na 1,6 miliona kubnih metara.

U posljednjim decenijama površina pod šumama jako se povećava zbog napuštanja tradicionalne poljoprivrede i pošumljavanja, što sad svjedoče i statistički podaci NIŠ sa terena. Time je ispunjen tradicionalni cilj povećanja površina pod šumom koji je bio prioritet šumarske politike još od 19. vijeka. Trenutno, za novonastale šume ostaje bitan drugi cilj - da postignu punu zapreminu i produktivnost. Zbog ruralnog razvoja i potrebe za zaštitom nešumskih staništa, dalje finansiranje pošumljavanja i proširivanje šuma više nije svrsishodno, osim na onim planski određenim lokalitetima gdje je šuma neophodna zbog neke od njenih opštekorisnih funkcija. Međutim, iako je procenat površina pod šumom zadovoljavajući, kod kvaliteta šume postoji veliki potencijal za njihovo unaprjeđenje. Zaliha i prirast u većini šuma su ispod potencijala staništa, što se naročito odnosi na novo zarasle šume (izdanačke šume i žbunje).

Oko polovina šuma u Crnoj Gori je u državnom, a polovina u privatnom vlasništvu. Udio privatnog vlasništva u posljednjih deset godina se povećava zbog denacionalizacije i zaraštanja privatnih poljoprivrednih zemljišta šumom. Kvalitet šuma je u jakoj vezi sa vlasništvom. Privatne šume su koncentrisane u regionu krša i primorja, a u najvećem dijelu su mlade, slabo njegovane ili degradirane. Državnim šumama upravlja Uprava za šume, a na području nacionalnih parkova - JP Nacionalni parkovi Crne Gore. Razgraničenje između privatnog i državnog vlasništva i unutar privatnog vlasništva nije završeno na velikim površinama. Takođe, značajan dio privatnih šuma je nedovoljno otvoren šumskim putevima.

Korišćenje

Tokom 2012. godine Zavod za statistiku Crne Gore - MONSTAT-a je izradio studiju „Potrošnja drvnih goriva u 2011. godini u Crnoj Gori“ koja navodi da je ukupna potrošnja ogrijevnog drveta za potrebe Crne Gore 2011. godine iznosila 732.911 m3, a drvnog ostatka iz šume, voćnjaka 251 m3. Kada se tome doda da je ukupna količina industrijske i tehničke oblovine koja je prerađena u preduzećima za drvopreradu u 2011.godini iznosila 326.649 m3, dobija se da je ukupna potrošnja drveta i drvnog ostatka iz šuma u Crnoj Gori za energetske, industrijske i tehničke potrebe u 2011.godini iznosila 1.059.811 m3. Ako se navedenoj količini drveta koja je utrošena u Crnoj Gori doda i količina koja je otišla u izvoz u iznosu od 70.683 m^3 industrijske oblovine i 8.693 m^3 ogrijevnog drveta, to znači da je ukupna proizvodnja (sječa) drveta iznosila 1.138.936 m^3 neto drvne mase.

Posmatrano u odnosu na rezultate sprovedene NIŠ-a koji pokazuju da je godišnji zapreminski prirast u šumama u Crnoj Gori 2,6 miliona m3, može se izvesti zaključak da stvarni godišnji obim sječe drveta ne predstavlja problem sa aspekta održivog gazdovanja šumama u Crnoj Gori. Međutim, znatne količine drveta koje se koriste i prodaju neevidentirano predstavljaju problem zbog neplaćanja poreza i upitnog uticaja sječa na uzgoj šuma. Vlada Crne Gore je prepoznala

problem neevidentiranih sječa donošenjem Nacionalnog akcionog plana za borbu protiv bespravnih aktivnosti u šumarstvu 2009. godine(11).

Projekcije budućih sječa

U narednoj deceniji određeno povećanje posječene drvne mase može da se očekuje kod manjih dimenzija stabala, što znači, prije svega, povećanje ponude drveta za ogrijev. Ponuda tehničke oblovine za preradu nema potencijal za povećanje, ali se neće ni smanjivati ako se sprovedu ulaganja u planove razvoja i programe gazdovanja šumama, u popunjavanje i uzgoj mladih i degradiranih šuma, izgradnju šumskih saobraćajnica i transportnu tehnologiju.

Drvna industrija

U drvnoj industriji sredinom 2012. godine bilo je aktivnih 152 preduzeća (uključujući i preduzeća i preduzetnike koji se bave proizvodnjom namještaja). Najzastupljenija djelatnost preduzeća, posmatrano po njihovom broju, predstavlja pilanska prerada drveta, a slijede pogoni za proizvodnju namještaja (uglavnom pločastog) i opremanje enterijera i proizvodnja drvenih kuća. U strukturi preduzeća koja se bave preradom drveta dominantna je zastupljenost malih preduzeća. Postoji šest velikih preduzeća koja su u 2011.godini preradila 97.380 m^3 tehničke oblovine, što je predstavljalo 29,8% od ukupne količine tehničke oblovine koja je prerađena u Crnoj Gori.

Nijedno preduzeće iz Crne Gore trenutno nema neku značajniju ulogu u regionalnim tokovima trgovine drvetom i proizvodima od drveta, a šire još i manju. Umesto strateški važnog i profitabilnog izvoznog sektora crnogorske privrede, prerada drveta i proizvodnja namještaja se polako pretvaraju u stagnirajuće djelatnosti. Svjetska ekonomska kriza i recesija koja je kuliminirala u 2009. godini je to stanje još više pogoršala. Jedan od prvih koraka u procesu stvaranja uslova za povećanje stepena finalizacije drvne sirovine predstavlja napuštanje dosadašnjeg koncepta razvoja drvne industrije zasnovanog na pristupu ‘’od trupca do finalnog proizvoda’’. Osnov novog koncepta mora biti pristup ‘’od tržišta i finalnog proizvoda do trupca i ostalih inputa’’.

Biodiverzitet i ekosistemske usluge

Šume Crna Gore nude čitav niz ekosistemskih usluga na nivou lokalnih zajednica, države, regiona, Evrope i planete. Oko 5,8 % površine šuma već je uključeno u nacionalne parkove, a i planirani regionalni parkovi uključiće veliki dio šumskih površina. U svim šumama oko 12 % šuma i 8 % šumskih zemljišta je nepristupačno zbog prirodnih prepreka, što znači da su ta područja površine oko 110.000 ha (više od dva i po NP Durmitor) „de facto“ prepuštena prirodnim procesima

Značaj šuma i šumarstva za ruralni razvoj

Šume predstavljaju osnovu za mreže dodate vrijednosti na području prerade drveta, obnovljivih izvora energije, proizvodnje hrane i turizma. Sektori koji se baziraju na šumskim resursima imaju veliki potencijal za rast. Povećanje ekonomskog doprinosa moguće je preko uključivanja svih tokova drvne mase u formalnu ekonomiju, povećanja obima sječa (uz potrebne investicije i izradu novih generacija planova), ali najviše preko povećanja dodate vrijednosti u lancu drvne industrije. Šume zajedno sa planinama i vodama stvaraju i bitan dio brenda Crne Gore na području održivog ili zelenog turizma. Šume su od vitalne ekonomske važnosti za stanovništvo u ruralnim područjima, gdje je šuma jedan od glavnih izvora prihoda i energije za grijanje.

Zaštita šuma od požara

Šume trenutno najviše ugrožavaju klimatske promjene sa povećanim rizicima suša, požara i biotskih štetočina, i to će se nastaviti u budućnosti. Požari su u periodu od 2005 do 2010. godine godišnje zahvatili prosječno oko 1% površina šuma u zemlji, a u rekordnoj 2012. godini oni su

zahvatili 7% površina šuma. U slučaju očekivanih još ekstremnijih suša, ugroženost od požara može još da se poveća do nivoa koji može nanijeti ozbiljnu štetu stanovništvu i cjelokupnoj ekonomiji. Planovi razvoja šuma i programi gazdovanja šumama treba da uključe mjere adaptacije na klimatske promjene u smislu povećanja otpornosti šumskih ekosistema i nihove zaštite od šumskih požara i drugih ugrožavanja. Jedna od preventivnih mjera treba da bude i održavanje postojećih otvorenih površina na šumskim područjima.

Vizija 2023.

Šume Crne Gore svojim kvalitetom, funkcijama i proizvodima predstavljaju prepoznatljiv simbol ekološke države. Šumama se gazduje multifunkcionalno po najsavremenijim standardima, zbog čega su prirodne, zdrave, vitalne i otporne na negativne uticaje i obavljaju svoju ekološku i ostale funkcije.

Potencijal usluga i proizvoda, uključujući drvnu masu, nedrvne proizvode, rekreaciju i turizam i ekosistemske usluge su valorizovane za pomoć investicija u šumske saobraćajnce i njegu šuma, čime je povećan udio šumarstva i drvne industrije u BDP. Šume su jedna od osnova za ruralni razvoj i za povećanje zapošljavanja u seoskim područjima.

Postignut je visok stepen finalizacije drvnih proizvoda preko razvoja i povezivanja preduzeća u lancu dodatne vrijednosti. Crna Gora je izvoznik kvalitetnih drvnih proizvoda. Ostatak drvne mase se efikasno koristi kao glavni obnovljivi izvor energije za grijanje i kogeneraciju.

Preko implementacije zakonodavstva, poboljšanja poslovnih procesa i jačanja kadrovske strukture državnih šumarskih institucija, šumarstvo i drvna industrija su uvaženi od javnosti i imaju jasnu političku podršku u svom razvoju. Država je osposobljena za borbu protiv šumskih požara.

Opšti ciljevi

Strategija ima dva opšta cilja koji se odnose na šume kao ekosistem i prirodni resurs i na ekonomski sektor šumarstva i drvne industrije.

1. **Unaprijeđenje šuma i održivost gazdovanja povećanjem drvne zalihe u šumama na raspolaganju za korišćenje sa 104 na 115 miliona m^3 bruto drvne mase**

2. **Povećati BDP sektora šumarstva, drvne industrije i drugih djelatnosti koje zavise od šuma sa 2% na 4% ukupnog BDP**

Strateški pristup

Šume Crne Gore obuhvataju 60% teritorije zemlje i prirodne su strukture. Međutim, oko polovine tih šuma nastalo je u poslijednjeg pola vijeka zaraštanjem napuštenih poljoprivrednih površina, dok su postojeće šume intenzivno korišćene u drugoj polovini dvadesteog vijeka. Zbog toga, kvalitet i drvna zaliha šuma još nisu na prihatljivom nivou. Strategijom se predviđa akumulacija prirasta u šumama, investicije u popunjavanje i uzgoj nisko kvalitetnih šuma i investicije u šumske saobraćajnice, što će omogućiti postepeno povećavanje korišćenja drvne mase na osnovu programa gazdovanja šumama.

Upravljanje i gazdovanje šumama u Crnoj Gori je integralno, multifunkcionalno i blisko prirodi. To znači da se državnim i privatnim šumama gazduje za ispunjavanje ekoloških, proizvodnih i socijalnih funkcija. Takvo upravljanje i gazdovanje osigurava se jedinstvenim sistemom planiranja od državnog (ova strategija) do nivoa odsjeka ili parcele (plan razvoja šuma na opštinskom nivou, program gazdovanja šumama za gazdinsku jedinicu i plan uzgoja ili izvođački projekat na nivou odsjeka i parcele) i saradnjom među svim učesnicima.

Postojeće i buduće količine posječenog drveta daju osnovu za razvoj lanaca dodatne vrijednosti drvne industrije i drugih djelatnosti. Količine drveta ne mogu značajno da se povećaju a postoji veliki potencijal za rast BDP preko povećenja stepena finalizacije drvne mase. Država će podstaći razvoj lanaca dodatne vrijednosti po principu »od tržišta ka šumi«, znači sa generisanjem potražnje za biomasom, ogrijevom i ugrađivanjem drvnih proizvoda u javne zgrade, zelenim javnim nabavkama i većim izvozom konkurentnih finalnih drvnih proizvoda preko klastera proizvođača. Prodaja drvne mase vršiće se na načine koji što više osiguravaju stabilnost tržišta i prate cijene na tržištu.
Šumarstvo, drvni i nedrvni proizvodi su integralni dio ruralne ekonomije i ruralnog razvoja. Pored poljoprivrede i seoskog turizma, oni predstavljaju jednu od glavnih mogućnosti za socio-ekonomsko unaprijeđenja seoskih područja. Zbog toga u periodu 2014 – 2020. godina dio sredstva EU - IPA za ruralni razvoj i druge namjene, usmjerava se i u razvoj sektora šumarstva. Pogotovo sredstva IPARD koristiće se za razvojni proboj na sljedećim područjima:

- Pošumljavanje, popunjavanje i njega mladih i degradiranih sastojina
- Zaštita šuma od požara
- Ruralna infrastruktura, uključujući seoske i šumske puteve
- Diversifikacija ruralne ekonomije vezane za šume
- Investicije u mala preduzeća šumarstva, drvne industrije i turizma u ruralnim područjima.

Pored toga, šumarstvo se aktivno uključuje u implementaciju zaštićenih područja EU Natura 2000.
Javni interes u svim šumama prema Zakonu o šumama osigurava Uprava za šume u okviru Ministarstva poljoprivrade i ruralnog razvoja u partnerstvu sa vlasnicima privatnih šuma, korisnicima državnih šuma i zemljišta, preduzećima u sektoru šumarstva, lokalnim stanovništvom, drugim državnim organima i institucijama i nevladinim organizacijama. Kako bi osigurala javni interes i podstakla ekonomski razvoj, Uprava za šume treba da razvije nove funkcije uključujući savjetodavnu službu za privatne vlasnike šuma, koordinaciju projekata ruralnog razvoja, planiranje, projektovanje i nadzor šumskih puteva, upravljanje lovištima posebne namjene, uključivanje u upravljanje regionalnih parkova i parkova prirode, preventivu i borbu protiv šumskih požara itd. Do nekog nivoa, ona nove funkcije može da razvije na račun smanjenja troškova zadataka koji mogu da se racionaliziraju (doznaka, otprema sortimenata iz šume), ali za ispunjavanje svih zahtjeva potrebno je njeno stabilno budžetsko finansiranje i postepeno pomlađivanje kadra.
Kao podršku vlasnicima koji javnosti nude ekosistemske usluge svojih šuma, država će da ponuditi stručne usluge Uprave za šume (uređivanje, doznaka) u šumama u privatnom vlasništvu besplatno za vlasnike. Dio sadašnjih kontrolnih funkcija Uprave za šume treba da se prenese na vlasnike šuma, izvođače radova i druge institucije preko uspostavljanja lanca odgovornosti u okviru FSC sertifikacije.
Mjere po područjima

1. Unaprijeđenje šuma kroz održivo gazdovanje

Na području održivog gazdovanja šumamaciljevi su

- **Unaprijediti šume u smislu proizvodnje drvne mase i nedrvnih proizvoda, ispunjavanja funkcija i ekosistemskih usluga**

- **Povećanje drvne zalihe u u državnim šumama akumulacijom 30% godišnjeg prirasta povećanje prosječne drvne zalihe sa 225 na 240 m3/ha i u privatnim šumama akumulacijom 50% godišnjeg prirasta sa 88 na 100 m3/ha.**

Pomenuti ciljevi će se postići sljedećim mjerama:

1.1. Jačanje produktivnosti, stabilnosti i otpornosti šuma i predjela
1.2. Podsticanje pošumljavanja, popunjavanja i njege izdanačkih šuma
1.3. Uređivanje i uzgoj privatnih šuma, prilagođen sistem doznake
1.4. Obezbjeđivanje kvalitetnog autohtonog sjemena i sadnica šumskog drveća
1.5. Izgradnja šumskih saobraćajnica kako bi omogućili održivost sječa

2. Razvoj drvne industrije

Na području drvne industrije ciljevi su

- **Povećanje učešća drvne industrije u BDP prerađivačke industrije sa postojećih 5,3% (2010.) na 10% do 2020. godine kroz povećanje bruto dodate vrijednosti sa 10,2 miliona € (2010.) na 25 miliona € u 2020. godini.**
- **Povećanje stepena finalizacije polazne sirovine prelaskom na koncept proizvodnje inženjerskih proizvoda od masivnog drveta sa odnosom valorizacije polazne sirovine 1:4-5 u vrijednosnom smislu.**
- **Smanjenje izvoza drvne sirovine u obliku trupaca, rezane građe i drugih proizvoda od drveta niskog stepena finaliizacije i njihova potrošnja u Crnoj Gori.**

Pomenuti ciljevi će se postići sljedećim mjerama:

2.1. Definisanje novog srednjoročnog razvojnog koncepta drvne industrije u Crnoj Gori
2.2. Povećati potražnju za biomasom uvođenjem grijanja javnih zgrada sječkom i kogeneracijom
2.3. Uključivanje drvnih proizvoda u „zelene javne nabavke“
2.4. Uspostavljanje izvoznog klastera za odabrane finalne proizvode
2.5. Razvoj fleksibilnijeg sistema prodaje drveta u Crnoj Gori
2.6. Uvođenje lanca odgovornosti i kontrole prometa drvnih sortimenata
2.7. Investicije u drvnu industriju

3. Uloga šumarstva u ruralnom razvoju

Na području ruralnog razvoja, ciljevi su sljedeći:

- **Povećanje broja radnih mjesta u šumarstvu i drvnoj industriji**
- **Povećanje prihoda ruralnih domaćinstava**

Ovi ciljevi će se postići sljedećim mjerama:

3.1. Jačanje uloge i učešća lokalnog stanovništva u zajedničkim programima ruralnog razvoja uz podršku Uprave za šume
3.2. Poboljšanje infrastrukture u ruralnom području (ruralna infrastruktura)
3.3. Diversifikacija ekonomskih aktivnosti u ruralnim područjima kroz promociju uloge šuma i šumarstva
3.4. Investicije u mala preduzeća šumarstva i drvne industrije u ruralnim područjima

3.5. Investicije u turizam
3.6. Održivo upravljanje i korišćenje nedrvnih šumskih proizvoda

4. Zaštita biodiverziteta i druge ekosistemske usluge šuma

Na području zaštite prirode ciljevi su

- **Dobro stanje šumskih staništa i vrsta od evropske važnosti ili onih povezanih sa šumom**
- **Otpornost šuma na uticaje klimatskih promjena i druga ugrožavanja**
- **Valorizacija ekosistemskih usluga šuma**

Ovi ciljevi će se postići sljedećim mjerama:

4.1. Stabilni i kvalitetni šumski ekosistemi: uz pomoć integracije zahtjeva Nature 2000 u planove gazdovanja šumama, štite se staništa i vrste na cijelom području šuma
4.2. Ekosistemski pristup gazdovanju šumama i zaštiti prirode
4.3. Razgraničenje pašnjaka i šuma, registracija i regulacija prava korišćenja
4.4. Unaprijeđenje upravljanja šumama u nacionalnim parkovima

5.Zaštita of požara

Na području zaštite od požara i prilagođavanja na klimatske promjene cilj je

- **Smanjenje opsega opožarenih površina i uništene biomase za 70 %**

Ovi ciljevi će se postići sljedećim mjerama:

5.1. Održavanje otvorenih površina između šuma i podrška za kosidbu livada
5.2. Unaprijeđenje organizovanosti institucija za borbu protiv šumskih požara
5.3. Investicije u opremu i preventivne mjere za borbu protiv požara
5.4. Uključivanje stanovništva u preventivu i borbu protiv požara
5.5. Razvoj i testiranje metoda sanacije opožarenih površina
5.6. Razmjena iskustava i saradnja sa institucijama iz regiona

Osposobljavanje Uprave za šume

Uprava za šume za sada još ne obavlja sve funkcije na način kako je to predviđeno Zakonom o šumama i prema zahtjevima koji su definisani evropskim zakonodavstom. U narednom periodu, Uprava za šume trebaće da se osposobi pogotovo za implementaciju sljedećih poslova:

- Savjetodavna služba
- Efikasniji sistem doznake stabala za sječu
- Participativno planiranje
- Razvoj projekata i uključivanje u međunarodne projekte i mreže
- Upravljanje Natura 2000 područjima
- Uspostavljanje šumarsko informacionog sistema
- Uspostavljanje jedinice za projektovanje i nadzor izgradnje šumskih puteva i drugih saobraćajnica

Finansiranje

Država od prodaje drveta u državnom vlasništvu mogla da ostvari prihod u iznosu od 19 miliona Eura (uz pretpostavku da se 70% drvne mase proda preko koncesija, a 30% preko licitatcija), skupljeni PDV od

drveta i drvnih proizvoda bi iznosio oko 12 miliona Eura, a bruto dodatna vrijednost u šumarstvu i drvnoj industriji 25 miliona Eura. Ali da bi to postigli, potrebna su ulaganja pogotovo u:

- Osposobljavanje i funkcionisanje Uprave za šume (uključujući uređenje svih šuma u Crnoj Gori i ostale zadatke predviđene zakonom)
- Zaštitu od požara
- Popunjavanje i njegu mladih sastojina
- Izgradnju šumske infrastrukture – saobraćajnica.

Za ulaganja u upravljanje šumama predviđaju se dva glavna izvora:

- Budžet Crne Gore – Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja
- Program ruralnog razvoja - EU IPARD.

Za osnovno funkcionisanje Uprave za šume do 2014. godine treba da se godišnje osigura oko 5,5 miliona Eura, što uključuje i sredstva za planirano osposobljavanje UŠ, uređivanje šuma i vlastito učešće UŠ u međunarodnim projektima (do 200.000 EUR godišnje). Od 2015. godine, budžet UŠ će se povećavati u skladu sa rastom BDP (pretpostavka 5% godišnje). Za IPARD se predviđa postepeno povećavanje korišćenja tih sredstava u zavisnosti od uvođenja samog programa u Crnoj Gori, osposobljenosti Uprave za šume za njihovo planiranje i korišćenje, pripremljenost projekata i apsorpcijsku sposobnost učesnika. Za izgradnju saobraćajnica, pretpostavlja se da su sredstva u godinama 2014. i 2015. namjenjena programiranju i projektovanju, a sama izgradnja postepeno kreće od 2016. godine.

Sadržaj

Predgovor....4

Sažetak....5

Sadržaj....12

Analiza stanja....14

SWOT Analiza....14
Stanje šuma....15
Korišćenje drveta....19
Projekcije budućih sječa....21
Šumski putevi....22
Prodaja drveta iz šume....24
Drvna industrija....26
Stepen finalizacije polazne sirovine....29
Tržište drvnih proizvoda u Crnoj Gori....29
Mogućnost povećanja stepena finalizacije drvne sirovine....31
Biodiverzitet i ekosistemske usluge....32
Značaj šuma i šumarstva za ruralni razvoj....34
Zaštita šuma od požara....34
Upravljanje šumama....35

Vizija 2023.....37

Opšti ciljevi....37

Strateški pristup....37

Mjere po područjima....39

1. Unaprijeđenje šuma kroz održivo gazdovanje....39
   1.1. Jačanje produktivnosti, stabilnosti i otpornosti šuma i predjela....39
   1.2. Podsticanje pošumljavanja, popunjavanja i njege izdanačkih šuma....40
   1.3. Uređivanje i uzgoj privatnih šuma, prilagođen sistem doznake....41
   1.3. Obezbjeđivanje kvalitetnog autohtonog sjemena i sadnica šumskog drveća....44
   1.4. Izgradnja šumskih saobraćajnica kako bi omogućili održivost sječa....46
2. Razvoj drvne industrije....47
   2.1. Definisanje novog srednjoročnog razvojnog koncepta drvne industrije u Crnoj Gori....48
   2.2. Povećati potražnju za biomasom uvođenjem grijanja javnih zgrada sječkom i kogeneracijom 50
   2.3. Uključivanje drvnih proizvoda u „zelene javne nabavke“....52
   2.4. Uspostavljanje izvoznog klastera za odabrane finalne proizvode....53
   2.5. Razvoj fleksibilnijeg sistema prodaje drveta u Crnoj Gori....54
   2.6. Uvođenje lanca odgovornosti i kontrole prometa drvnih sortimenata....56
   2.7. Investicije u drvnu industriju....58

3. Uloga šumarstva u ruralnom razvoju 60
3.1. Jačanje uloge i učešća lokalnog stanovništva u zajedničkim programima ruralnog razvoja uz podršku Uprave za šume 60
3.2. Poboljšanje infrastrukture u ruralnom području (ruralna infrastruktura) 61
3.3. Diversifikacija ekonomskih aktivnosti u ruralnim područjima kroz promociju uloge šuma i šumarstva 62
3.4. Investicije u mala preduzeća šumarstva i drvne industrije u ruralnim područjima 64
3.5. Investicije u turizam 65
3.6. Održivo upravljanje i korišćenje nedrvnih šumskih proizvoda 66
4. Zaštita biodiverziteta i druge ekosistemske usluge šuma 68
4.1. Stabilni i kvalitetni šumski ekosistemi: uz pomoć integracije zahtjeva Nature 2000 u planove gazdovanja šumama, štite se staništa i vrste na cijelom području šuma 68
4.2. Ekosistemski pristup gazdovanju šumama i zaštiti prirode 69
4.3. Razgraničenje pašnjaka i šuma, registracija i regulacija prava korišćenja 70
4.4. Unaprijeđenje upravljanja šumama u nacionalnim parkovima 72
5. Zaštita of požara 74
5.1. Održavanje otvorenih površina između šuma i podrška za kosidbu livada 74
5.2. Unaprijeđenje organizovanosti institucija za borbu protiv šumskih požara 75
5.3. Investicije u opremu i preventivne mjere za borbu protiv požara 76
5.4. Uključivanje stanovništva u preventivu i borbu protiv požara 77
5.5. Razvoj i testiranje metoda sanacije opožarenih površina 79
5.6. Razmjena iskustava i saradnja sa institucijama iz regiona 80
Osposobljavanje i finansiranje 82
Osposobljavanje Uprave za šume 82
Savjetodavna služba u šumarstvu 82
Efikasniji sistem doznake, prijema i uvjerenja o porijeklu 82
Planiranje u šumarstvu 83
Međunarodni projekti i umrežavanje 83
Zaštita prirode 83
Informacioni sistem 84
Šumske saobračajnice 84
Razvoj kadrova u šumarstvu i drvnoj industriji 84
Kadrovi u šumarstvu 84
Kadrovi u drvnoj industriji 85
Finansiranje 85

Analiza stanja

SWOT Analiza

Analiza prednosti, slabosti, mogućnosti i opasnosti pripremljena je na osnovu primljenih komentara početne radionice 25. januara 2013. Pojedinosti pomenute u SWOT analizi podrobnije su pojašnjene u sledećem dijelu analize stanja.

Prednosti	Slabosti
- Veliki dio Crne Gore je pokriven šumama, što daje osnovu za ekološke i ekonomske funkcije šuma - Šume su prirodne i vitalne, prirodno se podmlađuju, imaju dobru strukturu i visoki stepen biodiverziteta, - Veliki dio šuma je takvog kvaliteta, da se može uključiti u mrežu Natura 2000 - Upravljanje i gazdovanje šumama uređeno je zakonom, nacionalnom šumarskom politikom, planovima i dugoročnim ugovorima o korišćenju - Šume se sve više smatraju važnim resursom za održivi razvoj zemlje, a pogotovo ruralnih područja, šumarstva i drvne industrije - Potencijal drvne mase za korišćenje je viši nego što se stvarno koristi, drvna masa je kvalitetna - Postoji izvozno tržište za drvo i drvne proizvode - Šume predstavljaju potencijal za eko-turizam, obnovljive izvore energije i druge funkcije - Šume u nacionalnim parkovima predstavljaju šume sa očuvanim i raznovrsnim biodiverzitetom	- Obim proizvodnje i stepen finalizacije u sektoru drvoprerade je vrlo nizak u poređenju sa količinama drvne mase na tržištu. Velika količina tehničkog drveta se koristi za ogrjev, a veći dio izvoza se plasira kao sirovina ili rezana građa. - Zastarela oprema, nedovoljni obim investicija u drvnu industriju, stranih investicija uopšte nema. - Malo tržište drveta u Crnoj Gori, slabe pozicije na međunarodnom tržištu. - Privatne šume su u lošem stanju i nisko produktivne. - Nedostatak njege i uzgoja u svim šumama, nepostizanje etata. - Nedovoljna mreža šumskih puteva i vlaka, loše stanje i održavanje postojećih puteva. - Neregistrovane sječe. - Premalo investicija u šume. - Koncesioni ugovori se ne poštuju u potpunosti, sistem koncesija treba poboljšati. - Nedostatak i niska motivacija kadrova u šumarstvu i drvnoj industriji, neadekvatna edukacija. - Nedovoljna aktivnost savjetodavne službe u šumarstvu, edukacija privatnih vlasnika. - Nedovoljan nivo saradnje između šumarstva i drvne industrije. - Šume, šumarstvo i drvna industrija nisu prepoznate od strane javnosti i politike. - Nedovoljna usklađenost korišćenja opštekorisnih funkcija šuma u nacionalnim parkovima

Mogućnosti	Opasnosti
- Dovoljne količine drvne mase za sve potrebe bez ugrožavanja održivosti šuma - Veći stepen finalizacije u drvnoj industriji, brendiranje proizvoda od drveta iz Crne Gore i izvoz finalnih proizvoda - Korišćenje drvne biomase kao obnovljivog izvora energije za povećanje potražnje za sečkom i peletima - Korišćenje nedrvnih šumskih proizvoda i divljači ukoliko se više posveti pažnja zaštiti, organizaciji i edukaciji. - Razvoj eko-turizma zasnovanog na prirodnoj baštini. - Diverzifikacija ruralne ekonomije i povećanje zaposlenosti na selu na osnovu šumskih resursa - Jačanje i stimulacija stručnog kadra u šumarstvu, sprovođenje Analize poslovnih procesa - Evropske integracije preko uvođenja evropskih standarda, korišćenja EU fondova i pristupa na zajedničko tržište - Poboljšanje odnosa javnosti prema šumi i šumarstvu putem jače saradnje sa interesnim grupama - Šume u nacionalnim parkovima predstavljaju područja od izuzetnog značaja za razvoj i unaprijeđenje naučno-istraživačke djelatnosti.	- Požari, koji se povećavaju zbog klimatskih promjena, a borba protiv šumskih požara ne funkcioniše - Bespravna sječa šuma i nedostaci u kaznenoj politici - Urbanizacija - Nedovoljna konkurencija i nelojalna konkurencija na malom tržištu - Nemogućnost prekida ili prilagođavanja koncesionih ugovora u slučaju njihovog nesprovođenja - Neefikasnost Uprave za šume, nedostatak informacionih tehnologija - Nedostatak mladog stručnog i motivisanog kadra u Upravi za šume i preduzećima zbog nestimulativnih plata i malog broja studenata šumarstva - Nedostatak javne i političke podrške šumarskom sektoru - Pitanje preciznosti podataka inventure šuma, koji, ako su pogrešni, mogu da vode do pogrešnih odluka - Uvođenje zahtjeva EU na štetu domaćeg zakonodavstva, velik broj nekoordiniranih planskih dokumenata na nivou države - Neuspjeh razvoja drvne industrije - Neadekvatna implementacija Nature 2000

Stanje šuma

2010. godine terenskim popisom i mjerenjem izvršena je Nacionalna inventura šuma (NIŠ). Metodom sistematskog uzorkovanja na osnovu 2x2 km mreže klastera premjernih površina zahvaćeni su podaci potrebni za praćenje stanja šuma i planiranje na nacionalnom nivou (3). Rezultati NIŠ predstavljaju glavnu osnovu za pripremu Strategije šumarstva (Strategije sa planom razvoja šuma i šumarstva), a time i ove analize.

Prema rezultatima NIŠ, šume 2010. godine zauzimaju 60% teritorije Crna Gore, a neobrasla šumska zemljišta dodatnih 9,7%. Ukupna drvna zaliha svih šuma je 133 miliona kubnih metara drveta od čega 104 miliona je u šumama koje su na raspolaganju za korišćenje jer su pristupačne i van zaštićenih područja ili drugih režima zaštite. Ukupni godišnji prirast u svim šumama iznosi 3,2 miliona kubika, a u privrednim šumama prirast iznosi 2,6 miliona kubika. To je značajno više od dosadašnjih statističkih podataka. Prema Nacionalnoj šumarskoj politici iz 2008. (9), na osnovu tadašnjih podataka procijenjeno je da šume zauzimaju 45 % teritorije Crne Gore, drvna zaliha je bila procijenjena na 72 miliona kubnih metara, a prirast na 1,6 miliona kubnih metara.

U posljednjim decenijama površina pod šumama jako se povećava zbog napuštanja tradicionalne poljoprivrede i pošumljavanja, što sad svjedoče i statistički podaci NIŠ sa terena.

Slika 1.:Šume i šumska zemljišta u Crnoj Gori. Izvor: NIŠ (3)

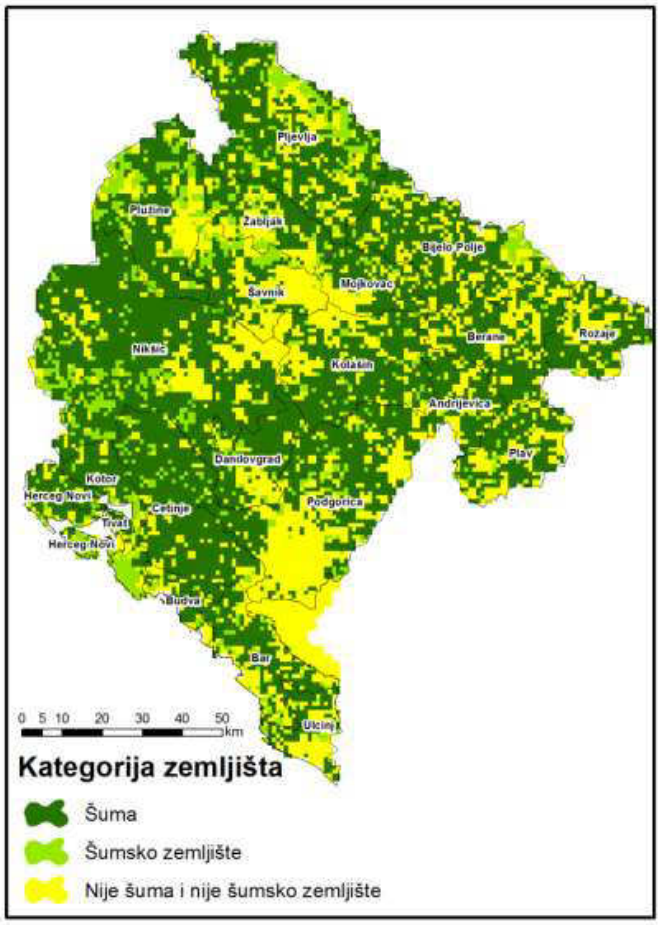

Slika 1.: indikativno prikazuje prostorno raspoređenje šuma i šumskih zemljišta. Svaka ćelija na karti prikazuje stanje na pojedinoj primjernoj površini inventure. Iz karte se može zaključiti da su šume raspoređene na gotovo cijeloj teritoriji zemlje, osim visokih planina, poljoprivrednog područja oko Podgorice i u dolini Zete, te Skadarskog jezera. Neobrasla šumska zemljišta se nalaze najviše na području planinskih pašnjaka i na nekadašnjim poljoprivrednim površinama na Primorju.

Time je ispunjen tradicionalni cilj povećanja površina pod šumom koji je bio prioritet šumarske politike još od 19. vijeka. Trenutno, za novonastale šume ostaje bitan drugi cilj - da postignu punu zapreminu i produktivnost. Zbog ruralnog razvoja i potrebe za zaštitom nešumskih staništa, dalje finansiranje pošumljavanja i proširivanje šuma više nije svrsishodno, osim na onim planski određenim lokalitetima gdje je šuma neophodna zbog neke od njenih opštekorisnih funkcija.

Slika 2.:Rasprostranjenost visokih i izdanačkih šuma, glavni tipovi šuma. Izvor: NIŠ (3)

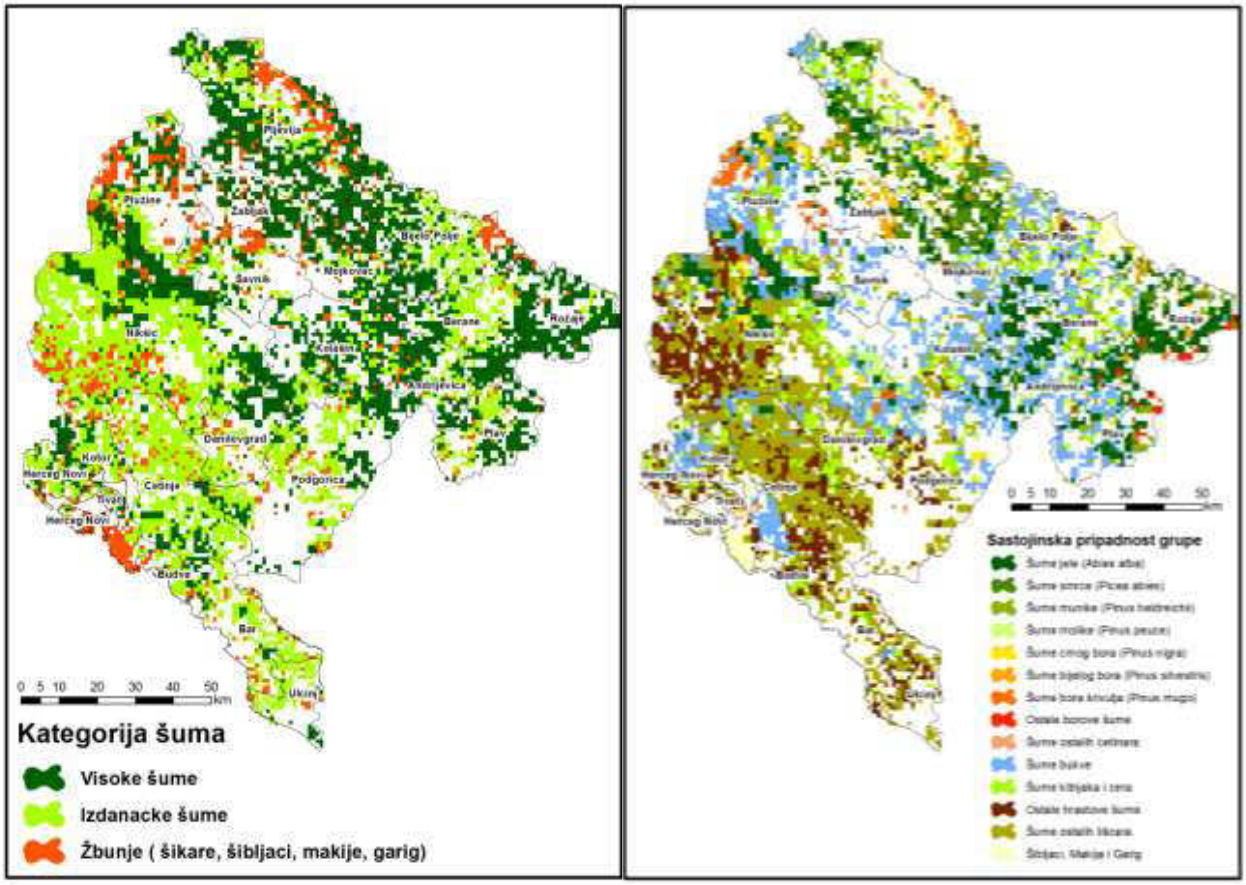

Ali ako je opseg površina pod šumom zadovoljavajući, kod kvaliteta šume postoji veliki potencijal za njihovo unaprjeđenje. Zaliha i prirast u većini šuma su ispod potencijala staništa, što se pogotovo odnosi na novo zarasle šume (izdanačke šume i žbunje).

Slika 3.:Zapremina (V) i godišnji prirast (Z) kubnih metara drveta po hektaru površine. Izvor: NIŠ (3)

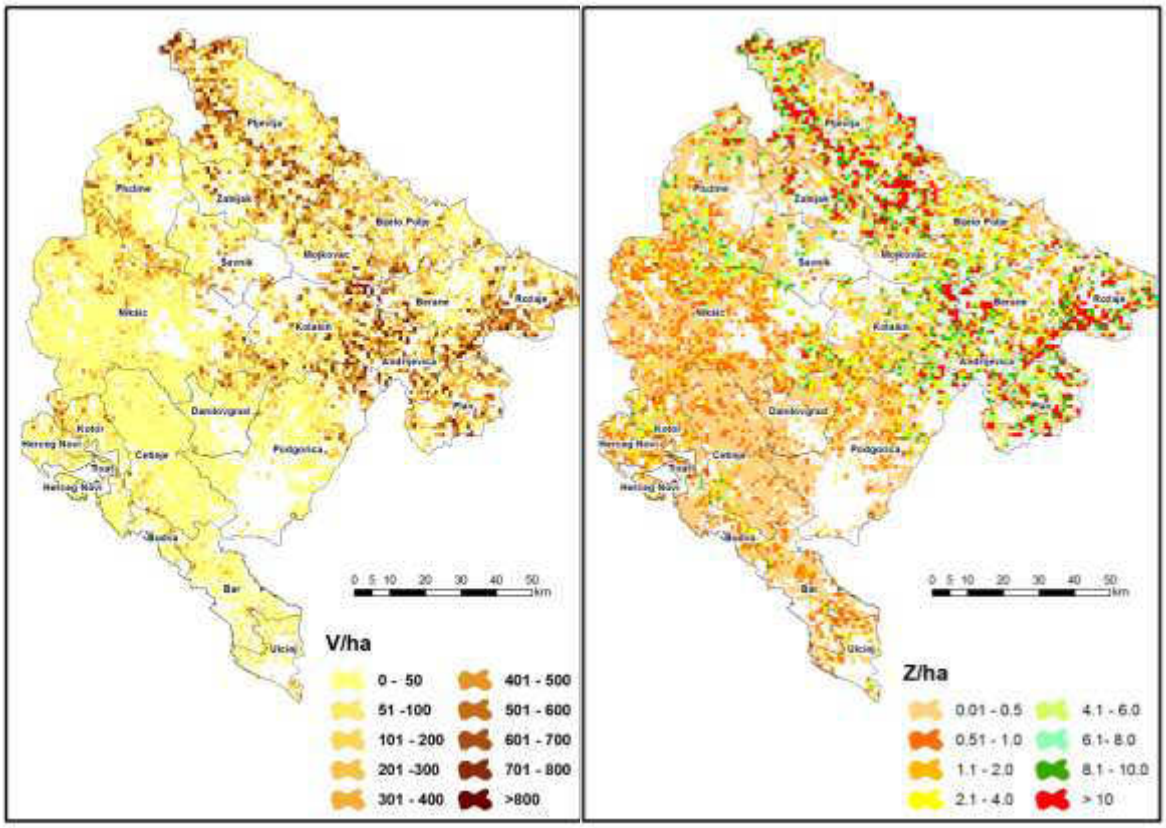

Oko polovina šuma u Crnoj Gori je u državnom, a polovina u privatnom vlasništvu.

Udio privatnog vlasništva u posljednjih deset godina se povećava zbog denacionalizacije i zaraštanja privatnih poljoprivrednih zemljišta šumom. Kvalitet šuma je u jakoj vezi sa vlasništvom. Privatne šume su koncentrisane u regionu krša i primorja, a u najvećem dijelu su mlade, slabo njegovane ili degradirane. Slabiji proizvodni potencijal ovih šuma pokazuju i rezultati NIŠ-a (**0**).

Tabela 1.: Površina, drvna zaliha i prirast u državnim i privatnim šumama koje su na raspolaganju za korišćenje. Izvor: NIŠ (3)

Vlasništvo	Površina šuma za korišćenje(ha)	P %	Drvna zaliha (m3)	V %	Drvna zaliha po hektaru (m3/ha)	Godišnji prirast (m3)	Prirast po hektaru (m3/ha)
Državno	334.781	49,6	75.162.069	73,2	224,5	1.762.223,3	5,3
Privatno	340.608	50,4	29.812.676	26,8	87,5	763.027,7	2,2
Ukupno	675.389	100,0	104.974.746	100	155,4	2.525.251,0	3,7

Prema studiji SNV-a (15) 57% privatnih posjeda nalazi se u kategoriji veličine do 5 hektara, 27% u kategoriji od 6 do 20 hektara i 13% u kategoriji od 21 – 50 hektara veličine. Samo dvije trećine vlasnika šuma koristi svoju šumu (za sječu), od čega je nešto više od polovine drvne mase (53%) za sopstvene potrebe (pretežno ogrijevno drvo).

Državnim šumama upravlja Uprava za šume, a na području nacionalnih parkova - JP Nacionalni parkovi Crne Gore. Razgraničenje između privatnog i državnog vlasništva i unutar privatnog

vlasništva nije završeno na velikim površinama. Takođe, značajan dio privatnih šuma je nedovoljno otvoren šumskim putevima. Stoga dolazi do problema kod gazdovanja u privatnim šumama, gdje dolazi i do konfliktnih situacija. U Analizi poslovnih procesa državnih šumarskih institucija (5) predlaže se da se uspostavi Registar šumskih zemljišta. Na taj način bi se, pored problema sa vlasništvom riješio i problem neažurnosti katastra. Prema katastru, na nekim parcelama se pojavljuje više kultura, tako da stanje vlasništva, po katastru, ne iskazuje realnu situaciju.

Slika 4.:Vlasništvo šuma. Izvor: NIŠ (3)

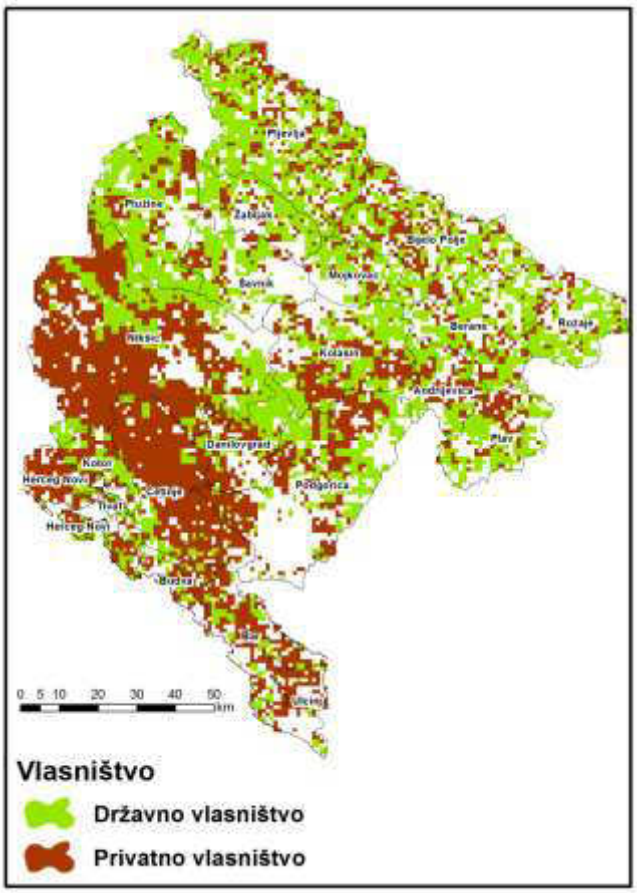

Korišćenje drveta

S obzirom na činjenicu da u Crnoj Gori nisu postojali pouzdani statistički podaci o proizvodnji i potrošnji drveta, a da su brojne studije u kojima je obrađivana ova problematika bazirane na procjenama eksperata i zvaničnim statističkim i drugim podacima publikovanim od strane pojedinih institucija i organizacija, tokom 2012. godine u okviru MONSTAT-a realizovan poseban projekat sa ciljem utvrđivanja stvarne potrošnje drveta i drvnih goriva u Crnoj Gori (24).

Potreba za sprovođenjem ovog projekta proistekla je i iz činjenice da u Crnoj Gori ne postoji izgrađen jedinstven sistem statističkog praćenja sječe i potrošnje drveta. Preduzeća iz drvne industrije kao koncesionari su nosioci prava na sječu i izradu drvnih sortimenata u državnim

šumama i sa malim brojem izuzetaka najveći broj preduzeća ne dostavlja zvaničnoj statistici nikakve podatke o izvršenim sječama i proizvodnji drvnih sortimenata. Ista situacija je i u segmentu privatnih šuma i šumovlasnika.
Jedini pravi izvor informacija i podataka o realizovanim sječama i proizvodnji drvnih sortimenata za zvaničnu statistiku predstavlja Uprava za šume. Međutim, i njeni podaci kao i sistem prikupljanja tih podataka nisu potpuni zbog čega postoji razlika između zvanično evidentiranih i podataka o stvarnoj proizvodnji i potrošnji drveta u Crnoj Gori.
Tokom 2012. godine Zavod za statistiku Crne Gore - MONSTAT-a je izradio studiju „Potrošnja drvnih goriva u 2011. godini u Crnoj Gori“ koja navodi da je ukupna potrošnja ogrijevnog drveta za potrebe Crne Gore 2011. godine iznosila 732.911 m^3, a drvnog ostatka iz šume, voćnjaka 251 m^3. Kada se tome doda da je ukupna količina industrijske i tehničke oblovine koja je prerađena u preduzećima za drvopreradu u 2011. godini iznosila 326.649 $m^{3,}$ dobija se da je ukupna potrošnja drveta i drvnog ostatka iz šuma u Crnoj Gori za energetske, industrijske i tehničke potrebe u 2011. godini iznosila 1.059.811 m^3 (Tabela 2.:).

Tabela 2.: Ukupna potrošnja drveta i drvnog ostatka iz šuma u Crnoj Gori za energetske, industrijske i tehničke potrebe u 2011.godini

Red. broj	Forme drvne biomase	Jedinica mjere	Količina
1.	Ogrijevno drvo	m^3	732.911
2.	Industrijska oblovina	m^3	326.649
3.	Drvni ostatak iz šume, voćnjaka,...	m^3	251
	UKUPNO	m^3	1.059.811

Izvor:1, 3. MONSTAT, 2013, 2. SUMBIO7 – Monstat 2013.

Ako se navedenoj količini drveta koja je utrošena u Crnoj Gori doda i količina koja je otišla u izvoz u iznosu od 70.683 m^3 industrijske oblovine i 8.693 m^3 ogrijevnog drveta to znači da je ukupna proizvodnja (sječa) drveta iznosila 1.138.936 m^3 neto drvne mase.
Posmatrano u odnosu na rezultate sprovedene NIŠ-a koji pokazuju da je godišnji zapreminski prirast u šumama u Crnoj Gori 2,6 miliona m3, može se izvesti zaključak da stvarni godišnji obim sječe drveta ne predstavlja problem sa aspekta održivog gazdovanja šumama u Crnoj Gori. Međutim, znatne količine drveta koje se koriste i prodaju neevidentirano predstavljaju problem zbog neplaćanja poreza i upitnog uticaja sječa na uzgoj šuma.
Vlada Crne Gore je prepoznala problem neevidentiranih sječa donošenjem Nacionalnog akcionog plana za borbu protiv bespravnih aktivnosti u šumarstvu 2009. godine(11). U okviru NIŠ-a 2010. godine napravljen je popis panjeva posječenih stabala u pet godina prije sprovođenja inventure (tj. od 2005 do 2010.). Ovo znači da se rezultati inventure još ne mogu primijeniti za evaluaciju uspjeha Akcionog plana. Pravu procjenu uspjeha smanjivanja bespravnih sječa daće sljedeća inventura šuma.
Prema tom popisu, količina posječenog drveta je konzistentna sa podacima MONSTAT-a o potrošnji drveta, a od 2005 do 2008. godine oko trećina drvne mase je posječena sa urednom dokumentacijom i žigom doznake. U godini 2009/2010, a to je prva godina važenja većine koncesionih ugovora, godinu dana nakon donošenja Akcionog plana za borbu protiv bespravnih

aktivnosti i u godini donošenja novog Zakona o šumama - obim sječe nedoznačenih stabala se smanjuje, a doznačenih povećava.
Detaljnija analiza posječenih stabala i drvne mase ukazuje da se velika većina sječe bez doznake (80 % stabala i 40 % drvne mase) vrši na stablima tanjim od 25 cm. U velikoj mjeri se radi o neprijavljenim sječama za ogrijevno drvo u vlastitim šumama privatnih vlasnika. Jedan razlog za takve sječe je trošak doznake za vlasnika kao i za Upravu za šume. Zbog odsustva struke, takve sječe obično nemaju funkciju njege sastojine, tako da se propušta mogućnost poboljšanja kvaliteta i produktivnosti sastojina sprovođenjem odgovarajućih mjera njege šuma.
Razlog za sječu stabala većih dimenzija bez doznake je dijelom isti kao za stabla malih dimenzija, a dijelom se radi o tome, da je dobar dio šuma teško dostupan i da koncesionari, umjesto da posjeku sva doznačena stabla, više stabala posjeku u blizini šumskim puteva, dok udaljenija doznačena stabla ostavljaju neposječena. Pored toga, u određenom dijelu sječa, još uvijek se radi i o klasičnoj krađi drveta.
Prema Izveštaju o napretku realizacije NAP-a koji je urađen 2012. godine (2) ostvaren je napredak na području suzbijanja bespravnih sječa. Povećao se nivo svijesti o problemu kao rezultat različitih participatornih procesa, a oformljene strukture upodobljene su za dalju implementaciju direktive EU 995/2010 kad se uspostave konkretni informacioni sistem i procedure procjene rizika. Politike obezbjeđenja građe za siromašne djelove stanovništva ocijenjene su od velikog društvenog uticaja I pozitivnog efekta na ograničavanje bespravnih sječa. Koncesije su stvorile inicijative kod firmi koje se bave sječom da zaštite šume od krađe građe, pa samim tim i zajednički interes sa Upravom za šume. Uz investiranja u tehnička poboljšanja I komplementarna unaprijeđenja monitoringa, napredak koji je ostvaren može se smatrati održivim.

Projekcije budućih sječa

U narednoj deceniji određeno povećanje posječene drvne mase može da se očekuje kod manjih dimenzija stabala, što znači, prije svega, povećanje ponude drveta za ogrijev. Ponuda tehničke oblovine za preradu nema potencijal za povećanje, ali se neće ni smanjivati ako se sprovedu ulaganja u planove razvoja i programe gazdovanja šumama, u popunjavanje i uzgoj mladih i degradiranih šuma, izgradnju šumskih saobraćajnica i transportnu tehnologiju.
Na osnovu podataka NIŠ-a, pripremljena su dva scenarija budućih sječa:

- Scenario 1: na osnovu postojećih programa gazdovanja šumama uz predpostavku da se izvrše potrebne investicije u šumske puteve i da se intenzivira uzgoj i njega mladih šuma kao i prevođenje izdanačkih u visoke šume. Po tom scenariju, ukupni obim sječa ostaje na sadašnjem nivou.
- Scenario 2: na osnovu postepenog povećanja sječa na veće korišćenje godišnjeg prirasta i intenzivnijeg uzgoja svih šuma.

Oba scenarija znače povećanje godišnjih realizovanih sječa u odnosu na sadašnje evidentirane sječe, ali obim ovih sječa je manji od sadašnjeg prirasta. U Scenariju 1, u državnim šumama akumulira se 30% prirasta, a u privatnim 50%. prirasta. U Scenariju 2, akumulacija u državnim šumama smanjuje se na 10% a u privatnim na 30%. Predviđeni ukupni godišnji prinos po ova dva scenarija prikazan je u tabeli 3.

Tabela 3.: Modelska procjena mogućeg godišnjeg prinosa neto drvne mase po dva scenarija sa podjelom prema vlasništvu šuma i na glavne tipove drvnih sortimenata

Scenario	Vlasništvo	Ukupno	Tehnička oblovina	Ogrijev i ostalo

Scenario 1	**Ukupno**	**1.224.894**	**543.831**	**681.063**
	Državne šume	912.555	444.935	467.620
	Privatne šume	312.340	98.896	213.444
Scenario 2	**Ukupno**	**1.574.623**	**759.452**	**815.171**
	Državne šume	1.195.421	627.640	567.781
	Privatne šume	379.202	131.812	247.390

Zbog potrebe za povećanjem drvne zalihe i time produktivnosti šuma, za investicijama u šumske puteve kako bi se omogućilo održivo korišćenje svih proizvodnih šuma i za mjerama njege i prevođenja izdanačkih šiuma u visoke šume, za narednih deset godina realan je scenario 1, koji održava godišnji nivo sječa na sadašnjem nivou, uz pretpostavku da one u budućnosti budu planske i evidentirane. Scenario 2 može da se predvidi za period posle 2023. godine, ako se u međuvremenu ispune sve pretpostavke za Scenario 1, uradi nova nacionalna inventura šuma 2020. godine i izradi nova generacija programa gazdovanja šumama sa većim intenzitetom korišćenja prirasta.

Slika 5.:Dva moguća scenarija povećanja korišćenja ukupne neto drvne mase upoređena sa predviđenim prirastom u šumama.

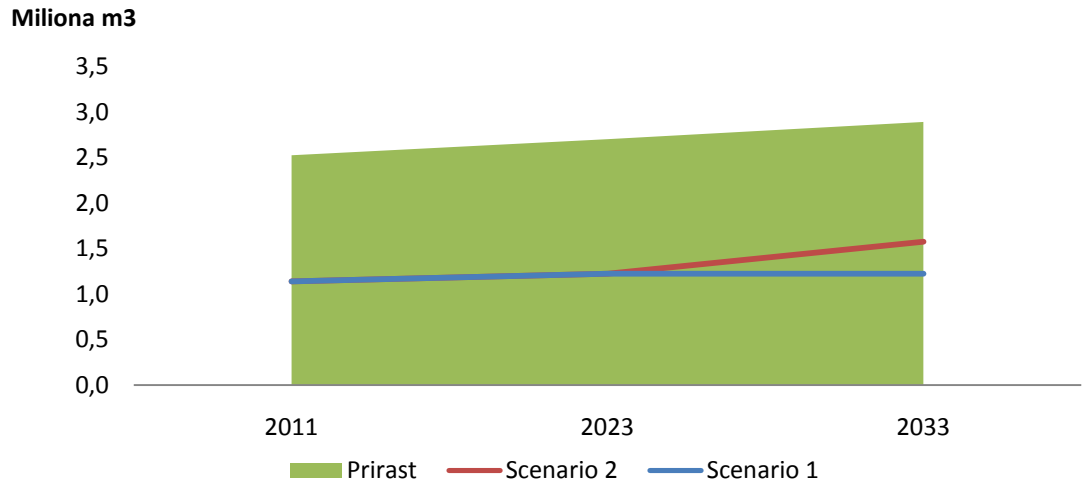

Šumski putevi

U planinskom terenu, kakva je većina Crne Gore, mreža šumskih puteva je glavni preduslov za uzgoj šuma i njihovo ekonomski efikasno korišćenje. Glavni problem su velike razlike u otvorenosti šuma između državnih i privatnih šuma i između pojedinih područja u zavisnosti od zahtjevnosti terena i izgrađenosti šumskih saobraćajnica (puteva i vlaka). Prema podacima NIŠ-a, šume se mogu grubo podjeliti na dve grupe:

(1) dobro pristupačne i otvorene šume (niski nagib terena, udaljenost od saobraćajnica manja od 500 m)

(2) loše pristupačne i nedovoljno otvorene šume (veći nagib terena, udaljenost od saobraćajnica 1000 m i više)

Ako u obe grupe šuma uporedimo intenzitet sječa u posljednjih 5 godina prema inventuri šuma (tabela 4), pokazuje se velika razlika. Dobro pristupačne i otvorene šume koriste se puno više nego manje otvorene šume. Ako se dosadašnje sječe uporede sa scenarijima budućih sječa (tabela 3), sječe u dobro otvorenim šumama su na ivici održivosti.

Tabela 4.: Sječe u šumama koje su na raspolaganju za korišćenje prema prirastu i grupi otvorenosti šume. Izvor: NIŠ (3)

Grupa	Površina		Udio ukupnih sječa	Sječa kao % prirasta	Sječa kao % predviđene sječe po scenariju 1	Sječa kao % predviđene sječe po scenariju 2
	ha	%	%	%	%	%
Dobro pristupačne i otvorene šume	481.886	71	87,3	62,6	102,0	79,0
Loše pristupačne i nedovoljno otvorene šume	193.503	29	12,7	26,4	38,5	30,0
Ukupno	675.390	100	100,0	53,3	84,3	65,4

Dodatni problem predstavljaju investicije u šumske puteve i vlake i njihovo održavanje. Pošto njihova amortizacija obično traje više decenija, koncesionari nemaju interes za gradnju novih puteva, a i kad ih grade, to rade sa minimalnim troškom. Pored toga, u održavanje puteva ulažu prije samih sječa, a sanaciju posle transporta često preskaču. Time stvaraju i konflikt sa drugim korisnicima šumskih puteva, uključujući seosko stanovništvo koje od njih zavisi i posjetiocima prirode.

Da bi osigurali održivost gazdovanja i korišćenja šuma, nužno je osigurati dobru otvorenost i u šumama koje danas nisu dobro pristupačne. Bez tih investicija, može se čak desiti i smanjenje godišnjih sječa na duži rok. Za područja većih nagiba terena u privrednim šumama, trebalo bi da se uvede i tehnologija kranova.

U budućnosti bolje bi bilo da, u skladu sa Nacionalnom šumarskom politikom (9) odgovornost za izgradnju šumskih puteva i vlaka, te njihovo održavanje preuzme Uprava za šume u saradnji sa opštinama i da se ta obaveza izuzme iz koncesionih ugovora. Za ispunjavanje te obaveze, Uprava za šume treba da uspostavi adekvatnu ekipu za planiranje, projektovanje i nadzor radova na šumskim saobraćajnicama koje će vršiti kvalifikovani izvođači. Investiciona sredstva mogu da se isplaniraju kao podrška za investicije u okviru programa ruralnog razvoja IPARD.

Prodaja drveta iz šume

Od 2008. godine prodaja drvne mase iz državnih šuma vrši se preko višegodišnjih koncesionih ugovora (ugovori o davanju prava na korišćenje šuma) za cjelokupne gazdinske jedinice. Koncesionari tim ugovorima dobiju na raspolaganje svu doznačenu drvnu masu u gazdinskoj jedinici po jedinstvenoj cijeni, uz obavezu da sami obezbijede ulaganje u šumske saobraćajnice i uzgojne radove. Većina ugovora sklopljena je na 7 ili 15 godina , a jedan ugovor i na 30 godina, što kod koncesionara stvara interes za održivo korišćenje šuma, ulaganja u šumsku infrastrukturu i vlastite kapacitete, te za zaštitu šuma. Prihod od koncesionih ugovora u visini od oko 6 miliona eura godišnje je prihod budžeta države, a 70% istog namijenjeno je za finansiranje lokalnih samouprava (opština). Godišnji izvještaj Uprave za šume za 2011. Godinu (23) pokazuje da je od 271.134 kubnih metara ugovorene drvne mase za tu godinu posječeno 179.480 kubika ili otprilike dvije trećine. Sto posto ili više od plana postigla su dva koncesionara, pola od njih je postiglo između 80% i 100% plana, a dva koncesionara u 2011. godini gotovo da nisu posjekli ništa od plana za tu godinu (Slika 6.:). Najveći koncesionar ispunio je 58 % svog plana.

Slika 6.:Pregled ispunjavanja količine ugovorene drvne mase od strane koncesionara u 2011. godini . Izvor Izvještaj UŠ za 2011. (23)

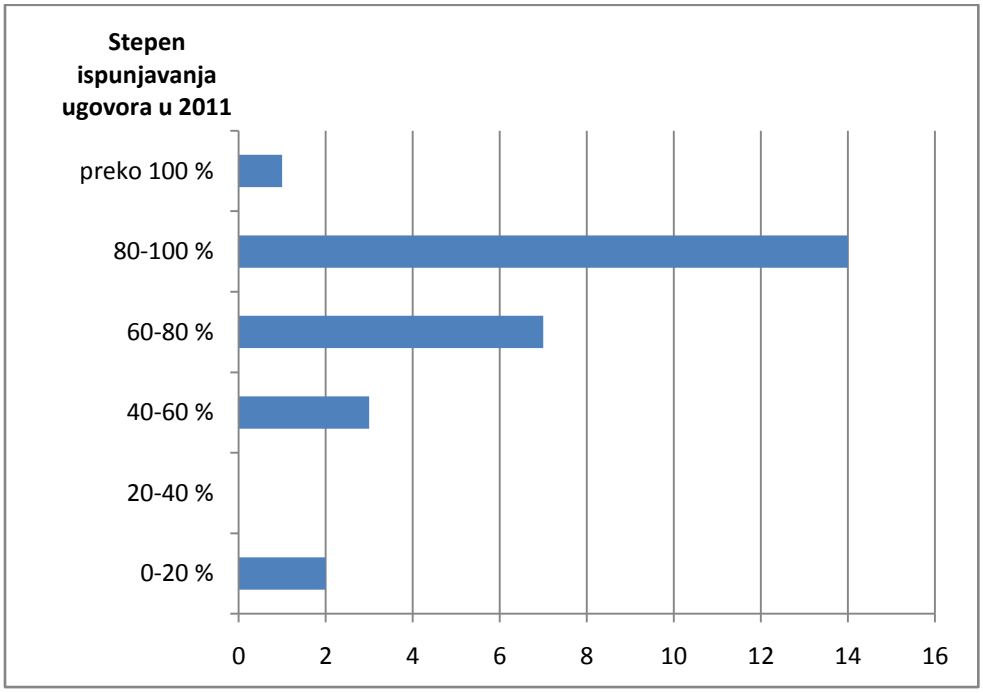

Ova analiza pokazuje da koncesioni pristup prodaji drvne mase većinom daje očekivane rezultate u smislu osiguravanja prihoda za državu i sirovine za drvnu industriju. Međutim, on ukazuje i na neke rizike koji nisu sasvim izbjegnuti. Kod koncesionara koji ispunjuju 80 do 100% plana, glavni problem je nedostupnost sve ugovorene drvne mase zbog nepostojanja šumskih puteva. Iako je koncesionar sam zadužen za njihovu izgradnju, njemu se više isplati da ne posječe tu drvnu masu, nego da investira u put. Pitanje investicija i održavanja puteva i vlaka je jedan od glavnih problema na koji ukazuju i lokalne zajednice. Izgleda da koncesionari generalno ne investiraju dovoljno u nove puteve ili u sanaciju puteva nakon izvlačenja drvne mase. Ova problematika je već opisana i u prethodnom poglavlju analize.
Kod koncesionara koji postižu pola plana ili čak i manje, vjerovatno je da se radi o nedostatku kapitala, opreme i stručne osposobljenosti za izvođenje radova u šumi. Izgleda da neka preduzeća i uz dugoročne ugovore nisu u stanju da osiguraju te faktore proizvodnje. Zbog toga, neka od njih pribegavaju i sekundarnoj prodaji drvne mase u dubećem stanju (podkoncesioniranje), iako je to koncesionim ugovorima izričito zabranjeno.
Generalno gledano, izgleda da ugovaranje drvne mase za korišćenje na dugi rok samo po sebi ne osigurava mobilizaciju kapitala za sprovođenje koncesija. To je dijelom posljedica opšteg stanja u crnogorskoj ekonomiji, a dijelom i načina na koji se ugovori sklapaju. Radi se o relativno velikim lotovima drvne mase u dužim vremenskim periodima, a glavni faktor za izbor koncesionara je ponuđena cijena. Moguće negativne posljedice ovoga koncepta su:

- ponuđači nude (možda i previsoke) cijene koje se ne baziraju na realnoj kalkulaciji (pogotovo ako oni još treba da investiraju u potrebnu opremu i ljude),
- kad posao jednom dobiju, žele da ostvare što veći profit za vrijeme sklopljenog ugovora kako bi smanjili rizik (ne)dobijanja novih ugovora poslije isteka tekućeg ugovora.

Glavni cilj kod prodaje drveta u narednom periodu treba da bude stabilnost i transparentnost tržišta drveta. To se dijelom već postiže automatski budući da je već prošlo relativno dosta vremena od davanja koncesija, pa je dobijeno određeno iskustvo. Dodatno, ovaj cilj može da se obezbjedi većom diverzifikacijom na način da se u nekim gazdinskim jedinica iskoriste zakonom omogućeni načini prodaje drveta u dubećem stanju ili drvnih sortimenata u manjim lotovima. Na taj način bolje se uspostavljaju i prate realne tržišne cijene, a izvođači imaju mogućnost izvođenja radova izvan sistema koncesija.

Bitan dio tržišta predstavlja i drvna masa iz privatnih šuma i drvna masa iz državnih šuma za potrebe lokalnog stanovništva. Vrijednije sortimente za preradu privatni vlasnici prodaju direktno pilanama ili trgovcima drvetom. Ipak, najviše se radi o ogrijevnom drvetu koje se koristi za vlastite potrebe ili prodaje tradicionalnim kanalima i načinima u selu i gradu. Različiti način funkcionisanja ovog tržišta objašnjava i nemogućnost pilana da plasiraju piljevinu i otpadno drvo kao ogrijev.

Taj dio tržišta je regulisan samo preko mehanizma doznake i naplate naknada za doznaku i taksi za ogrijev. Međutim, značajna količina ogrijeva ulazi na tržište nekontrolisano. Zbog socio-ekonomskih razloga i razloga efikasnosti, strožije mjere kontrole sječe u privatnim šumama nisu ekonomski opravdane niti tehnički izvodljive. Država na tržištu ogrijeva ili biomase najviše može da uradi preko podsticanja i regulacije potražnje.

Crna Gora ima dovoljno resursa drvne biomase za podmirivanje svojih energetskih potreba za grijanje, ali se oni trenutno ne koriste u smislu energetske efikasnosti. Najveće količine ogrijevnog drveta troše se u sistemima i uređajima za grijanje koji u veoma stari i energetski neefikasni. Buduća politika u oblasti energetike treba osigurati da se raspoložive količine drvne biomase koriste prvenstveno za podmirenje domaćih potreba na energetski efikasniji način. Tako se stvoreni viškovi drvne biomase mogu kroz preradu u ploče, pelete ili ostala biogoriva preusmeriti i u izvoz.

Za grijanje javnih objekata koriste se fosilna goriva, domaći ugalj, mazut i lož ulje koji se uvoze uz enormno veliku potrošnju energije. U što kraćem vremenu, fosilna goriva treba zamijeniti sa drvnim biogorivima čime će se dati značajan doprinos kako u spoljnotrgovinskom, tako i u ekološkom smislu. Za grijanje javnih zgrada predlaže se, pored grijanja na pelete koji se djelomično već koriste u Crnoj Gori, uspostavljanje i sistema koji koriste drvnu sječku. Time će se dati ruralnim sredinama mogućnost za njihovu proizvodnju i prodaju u lokalnim okvirima.

Drvna industrija

U drvnoj industriji sredinom 2012. godine bilo je aktivnih 152 preduzeća (uključujući i preduzeća i preduzetnike koji se bave proizvodnjom namještaja). Najzastupljenija djelatnost preduzeća, posmatrano po njihovom broju, predstavlja pilanska prerada drveta, a slijede pogoni za proizvodnju namještaja (uglavnom pločastog) i opremanje enterijera i proizvodnja drvenih kuća (Slika 7.:).

Slika 7.:Zastupljenost preduzeća po pojedinim vidovima proizvodnje u ukupnom broju preduzeća u drvopreradi i proizvodnji namještaja u Crnoj Gori

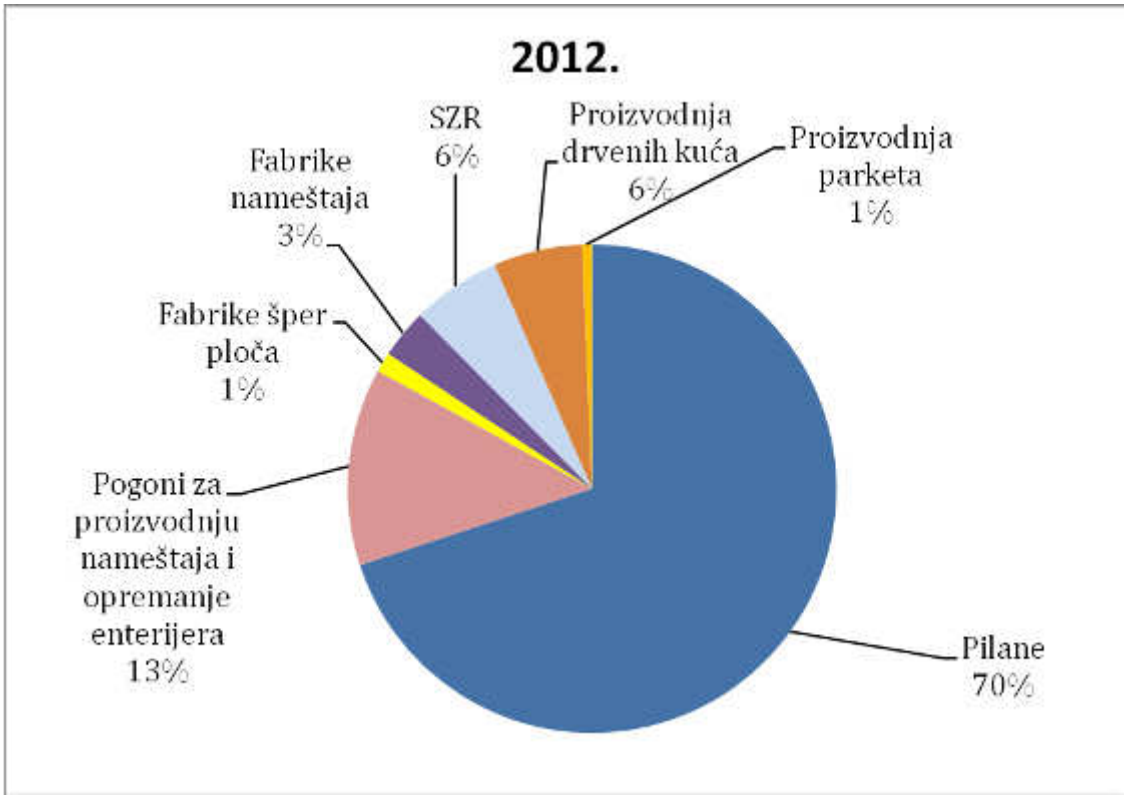

Od ukupno 107 aktivnih pilana najveći broj se nalazi u opštini Rožaje (51 od čega se 9 bavi proizvodnjom rezane građe i drvenih kuća), a slijede Berane (14), Bijelo Polje (8) i Pljevlja (7) (Slika 5).

Slika 8.:Prostorni raspored preduzeća u oblasti drvne industrije u Crnoj Gori

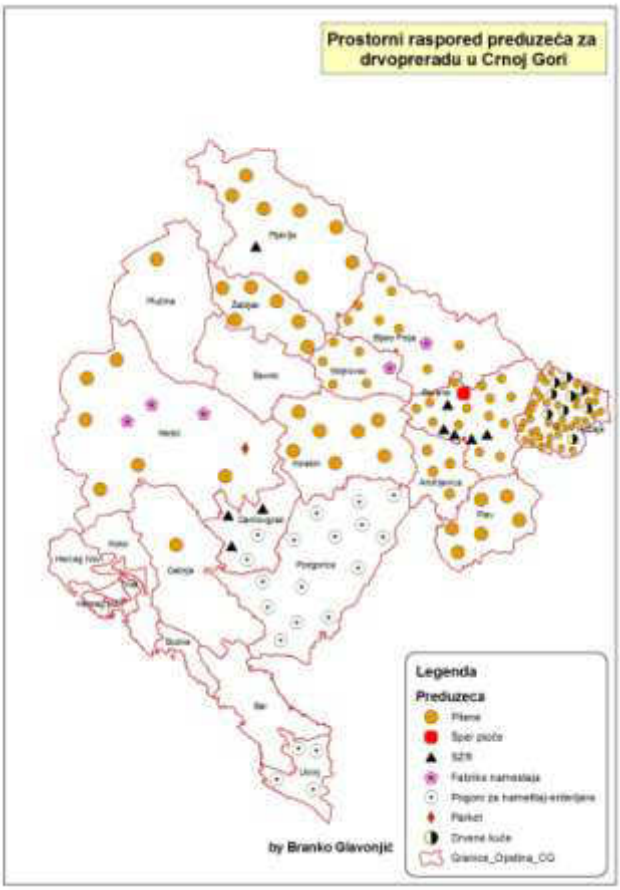

U strukturi preduzeća koja se bave preradom drveta dominantna je zastupljenost malih preduzeća. Postoji šest velikih preduzeća koja su u 2011.godini preradila 97.380 m^3 tehničke oblovine, što je predstavljalo 29,8% od ukupne količine tehničke oblovine koja je prerađena u Crnoj Gori.

Ukupna količina industrijske i tehničke oblovine koja je prerađena u preduzećima za drvopreradu u 2011.godini iznosila je 326.649 m^3 od čega su 81% ili 264.586 m^3 sačinjavali četinari, a ostatak od 19% su predstavljali lišćari. Najveće količine prerađene oblovine su poticale iz državnih šuma (72,4%) dok je 86.964 m^3 ili 27,6% predstavljala oblovina iz privatnih šuma. Navedenim količinama potrebno je dodati i količinu industrijske i tehničke oblovine koja je izvezena u 2011.godini i to 60.804 m^3 četinara i 9.879 m^3lišćara. To znači da je ukupna proizvodnja industrijske i tehničke oblovine u 2011.godini iznosila 397.332 m^3 od čega 325.390 m^3 četinara i 71.942 m^3lišćara. Učešće izvoza u odnosu na ukupnu količinu proizvedene industrijske i tehničke oblovine u 2011.godini iznosilo je 17,8% što pokazuje da je svaki šesti proizvedeni trupac otišao u izvoz.
Najveće količine industrijske i tehničke oblovine koja je prerađena u preduzećima za primarnu preradu drveta prerađene su u rezanu građu. Ova konstatacija se posebno odnosi na oblovinu četinara, dok je 5.500 m^3 oblovine lišćara prerađeno u šper ploče, a 6.000 m^3 u ljušteni furnir od čega je određena količina iskorišćena za proizvodnju latoflex letvica, a drugi deo je otišao u izvoz.

Ukupna proizvodnja rezane građe četinara u 2011.godini iznosila je 169.336 m^3 od čega je izvezeno 125.274 m^3 ili 74%, dok je svega 44.062 m^3 ili 26% utrošeno u Crnoj Gori za potrebe dalje prerade (podovi, lamperija, građevinarstvo i drugi proizvodi). Ukupna proizvodnja rezane građe lišćara u 2011.godini iznosila je 30.338 m^3 od čega je izvezeno 13.665 m^3 ili 45% u odnosu na ukupnu proizvodnju.

Stepen finalizacije polazne sirovine

Analiza stepena finalizacije polazne drvne sirovine – industrijske i tehničke oblovine izvršena je na osnovu podataka o ostvarenoj proizvodnji pojedinih drvnih proizvoda, njihovom izvozu i potrošnji na domaćem tržištu. Za tu svrhu izvršeno je svođenje kubnih metara pojedinih drvnih proizvoda na ekvivalentne metre kubne oblovine korišćenjem odgovarajućih koeficijanata za svaki proizvod posebno.
Sprovedene kalkulacije pokazuju sljedeće:

- ukupna proizvodnja industrijske i tehničke oblovine u 2011.godini iznosila je 397.332 m^3
- ukupan izvoz ekvivalentne oblovine koja je izvezena kroz izvoz drvnih proizvoda (rezana građa, furnir, šper ploče, latoflex letvice, daščane ploče, lamelirano drvo i drugi proizvodi od maisvnog drveta) iznosio je 241.746 m^3
- ukupan izvoz industrijske i tehničke oblovine u 2011.godini iznosio je 70.683 m^3
- potrošnja industrijske i tehničke oblovine na domaćem tržištu u 2011.godini iznosila je 84.903 ekvivalentnih m^3.

Učešće potrošnje drvne sirovine na domaćem tržištu u odnosu na njenu proizvodnju u 2011. godini iznosilo je svega 21,3% što pokazuje da najveće količine drvne sirovine odlaze u izvoz i to najviše u formi oblovine i rezane građe (295.973 ekvivalentna m^3), a u manjoj mjeri kroz proizvode sa dodatom vrijednošću kakvi su šper ploče, daščane ploče, parket, latoflex letvice, građevinska stolarija.
I pored činjenice da se 81% od ukupne proizvodnje tehničke oblovine prerađuje u Crnoj Gori, zbog niskog stepena finalizacije u tom procesu, stanje u ovoj oblasti se može ocjeniti kao nezadovoljavajuće. Ovoj ocjeni potrebno je dodati i nezadovoljavajuće stanje u pogledu korišćenja drvnog ostatka zbog čega su pojedina preduzeća postala crne tačke na mapi Crne Gore u ekološkom smislu.
U procesima pilanske prerade drveta u 2011.godini nastalo je ukupno 119.453 m^3 krupnog i sitnog drvnog ostatka (okorci, okrajci, piljevina). Od navedene količine za sopstvene potrebe preduzeća utrošeno je svega 27.983 m^3 ili 23,4%. Određene količine krupnog drvnog ostatka su plasirane na tržište lokalnom stanovništvu, a 40.495 m^3 ili 33,9% je otišao u izvoz. Loše stanje u pogledu korišćenja drvnog ostatka dodatno otežava i činjenica da je na deponije lagerovano 20.394 m^3 (najviše piljevine), što predstavlja i znatan problem zagađivanja rijeka. Piljevina koja se sa deponije uz rijeku na bilo koji način nađe u vodi, ulazi u škrge ribama, što vrlo štetno utiče na njih.

Tržište drvnih proizvoda u Crnoj Gori

Rezultati sprovedenih istraživanja pokazuju da se najveće količine drvne sirovine (tehničke oblovine) koriste za proizvodnju rezane građe i šper ploča. Ova dva proizvoda su dominantno zastupljena u primarnoj preradi drveta u Crnoj Gori. U daljem procesu prerade manje količine rezane građe (elemenata) se prerađuju u daščane ploče koje predstavljaju nešto viši stepen finalizacije. Količine daščanih ploča na godišnjem nivou su relativno male i iznose oko 2.000 m^3

jer se proizvode samo u preduzeću MB TEAM u Nikšiću. Pored daščanih ploča određene količine čamove rezane građe se prerađuju u lamelirane troslojne gredice za prozore i vrata. Za tu svrhu instalirana je nova linija u preduzeću Vektra-Jakić u Pljevljima kapaciteta oko 15.000 m^3/godišnje. U trenutku obilaska preduzeća (oktobar 2012) linija nije radila iz organizaciono-tehničkih razloga.

Pored navedenih proizvoda rezana građa se prerađuje i u druge proizvode kao što su brodski pod, lamperija, krovni nosači i drugi, ali i pored toga ti proizvodi predstavljaju proizvode sa niskim stepenom finalizacije. Drugi deo toka drvne sirovine sastoji se u proizvodnji furnira za potrebe proizvodnje šper ploča i latoflex letvica za krevete. Proizvodnja šper ploča se obavlja samo u jednom preduzeću, a proizvodnja latoflex letvica u dva preduzeća. Skoro kompletne količine i šper ploča i latoflex letvica se izvoze.

Na osnovu prethodnog može se definisati generalni zaključak da rezana građa, šper ploče, daščane ploče, latoflex letvice, lamelirane troslojne gredice, brodski pod i lamperija predstavljaju glavne proizvode primarne prerade drveta. Kao takvi svi zajedno predstavljaju proizvode niskog stepena finalizacije.

Druga važna karakteristika kada su u pitanju pojedini proizvodi jesu izuzetno male količine u kojima se proizvode. Ovakav zaključak se može izvesti posmatrano sa šireg aspekta tj. njihovog potencijalnog plasmana na neka od izvoznih tržišta gde količina predstavlja važan elemenat konkurentnosti.

Kada je u pitanju struktura izvoza drveta i proizvoda od drveta situacija je takođe nezadovoljavajuća. U 2011.godini u strukturi ukupnog izvoza drveta i proizvoda od drveta dominantno je bilo učešće rezane građe i trupaca. Ova dva drvna sortimenta sačinjavala su 84% ukupnog izvoza proizvoda od drveta. To znači da u strukturi izvoza proizvoda od drveta dominantno učešće imaju proizvodi sa niskim stepenom finalizacije. To nije slučaj kada je u pitanju uvoz proizvoda od drveta. U strukturi uvoza u 2011.godini dominantno učešće imale su ploče na bazi drveta (iverice i vlaknatice) sa učešćem od 4,9 miliona EUR, a slijede prozori, vrata i podovi sa učešćem od 4,51 milion EUR.
Kada je u pitanju pozicija drvnih proizvoda iz Crne Gore na pojedinim tržištima, na bazi tokova trgovine drvetom i proizvodima od drveta pojedinih zemalja i spoljnotrgovinske razmjene Crne Gore sa zemljama koje predstavljaju njena najznačajnija izvozna tržišta, analiza je pokazala da je Crna Gora veoma mali snabdjevač tih zemalja. To potvrđuju sljedeći podaci. U odnosu na ukupan uvoz drveta i proizvoda od drveta Srbije uvoz iz Crne Gore predstavljao je 1,5% u 2011.godini. U Italiji 0,05%, Egiptu 0,02% i Albaniji 1,6%.

S obzirom da se najveće količine drveta i proizvoda od drveta izvoze u Srbiju, Kosovo, Albaniju i Egipat, to na tržištima ovih zemalja, za sada, ne postoje zahtjevi prema tim proizvodima u pogledu sertifikovanog drveta, a i standardi i kriterijumi kvaliteta su prihvatljivi i mogu se ispuniti od strane najvećeg broja preduzeća koja se bave izvozom.

Kada je u pitanju Italija i druge zemlje Evropske unije situacija je drugačija. Iako u pojedinim distributivnim kanalima, za sada, ne postavljaju zahtjeve da proizvodi od drveta koji se uvoze posjeduju sertifikate o održivom gazdovanju (FSC, PEFC i drugi) u bliskoj budućnosti će to biti jedan od opštih uslova, a time i ograničenja za plasman proizvoda od drveta koji ne budu

posedovali takve sertifikate. Zbog toga je potrebno nastaviti aktivnosti koje su započete u pogledu sertifikacije šuma i pored činjenice da se izvoze relativno male količine drveta iz Crne Gore na tržište EU. U suprotnom, preduzećima koja se bave izvozom proizvoda od drveta bio bi otežan izvoz do te mjere da bi on postao skoro nemoguć. Takođe, važan razlog za sprovođenje procesa sertifikacije šuma u Crnoj Gori jeste doprinos sertifikacije smanjenju nelegalne sječe i trgovine drvetom.

Sertifikacija šuma predstavlja polaznu osnovu za aktivnosti sertifikovanja proizvoda preduzeća za preradu drveta kroz sertifikate u okviru lanca nadzora (chain of custody). Imajući u vidu da je Savjet Evropske unije 21.januara 2010. godine doneo propis kojim se regulišu obaveze distributera drveta i proizvoda od drveta u EU koji distribuiraju te proizvode na tržište (Direktiva br. 5571/10), posjedovanje ovakvih sertifikata postao je jedan od načina dokazivanja legalnog porekla drveta iz koga su izrađeni proizvodi koji se distribuiraju. Primjena ove Direktive započela je 1.marta 2013.godine.

U pogledu kriterijuma kvaliteta koje proizvodi od drveta moraju da ispune, pred proizvođače u Crnoj Gori se u pojedinim slučajevima postavljaju strožiji kriterijumi u odnosu na kriterijume kvaliteta za pojedine proizvode koji su definisani EU standardima. Pri tom, tako zahtjevne kriterijume često ne prati adekvatno visoka cijena proizvoda, što pokazuje da proizvodi od drveta koji se uvoze iz Crne Gore nemaju adekvatnu, prije svega, cjenovnu konkurentnost u odnosu na slične ili iste proizvode koji se na ta tržišta uvoze iz drugih zemalja. To potvrđuju analize cijena po kojima se izvozi šper ploča iz Crne Gore na tržište Italije. U odnosu na vrstu ploče, dimenzije i klasu kvaliteta, cijene ploča iz Crne Gore su od 8-10% niže u odnosu na cijene npr. šper ploča koje se uvoze iz Slovačke ili iz Poljske.

S obzirom na male količine u kojima se proizvode pojedini proizvodi, kao i činjenicu da se oni izvoze u preko 20 zemalja dodatno se slabi njihova pozicija na onim tržištima na koja se izvoze u najvećoj mjeri. Kao posljedica navedenog, proizvodi od drveta iz Crne Gore ne mogu ostvariti adekvatnu cjenovnu konkurentnost u odnosu na proizvode koji se na ta tržišta uvoze iz drugih zemalja.
Brojni su razlozi ovakve diverzifikacije izvoza proizvoda od drveta iz Crne Gore. Jedan od značajnih predstavlja činjenica da svako preduzeće predstavlja samostalan izvozni subjekt i da vrlo često postoji njihova međusobna konkurencija na inostranim tržištima.
Zbog svega navedenog, nijedno preduzeće iz Crne Gore trenutno nema neku značajniju ulogu u regionalnim tokovima trgovine drvetom i proizvodima od drveta, a šire još i manju. Umesto strateški važnog i profitabilnog izvoznog sektora crnogorske privrede, prerada drveta i proizvodnja namještaja se polako pretvaraju u stagnirajuće djelatnosti. Svjetska ekonomska kriza i recesija koja je kuliminirala u 2009.godini je to stanje još više pogoršala.

Mogućnost povećanja stepena finalizacije drvne sirovine

Jedan od prvih koraka u procesu stvaranja uslova za povećanje stepena finalizacije drvne sirovine predstavlja napuštanje dosadašnjeg koncepta razvoja drvne industrije zasnovanog na

pristupu ‘’od trupca do finalnog proizvoda’’. Osnov novog koncepta mora biti pristup ‘’od tržišta i finalnog proizvoda do trupca i ostalih inputa’’.
Osnov takvog koncepta predstavljaju novi izvozni programi sa proizvodima koji su konkurentni na inostranim tržištima i s tim u vezi povezivanje (grupisanje) preduzeća po srodnim djelatnostima kao nosiocima takvih programa. Ovakav koncept u potpunosti je suprotan postojećim modelima državnih podsticaja, garancija i drugih mjera kojima se podstiče postojeća usitnjenost i neefikasnost preduzeća u sektoru drvoprerade.
S obzirom na dominantnu zastupljenost četinara u šumskom fondu i u proizvodnji oblovine jedan od takvih izvoznih programa mogao bi biti *‘’Program izvoza inženjerskih proizvoda od masivnog četinarskog drveta’’*. Uspostavljanjem strateškog partnerstva sa kompanijama iz Austrije i Njemačke, koje su vodeće u Evropi u ovom segmentu, stvorili bi se preduslovi da proizvođači iz Crne Gore postanu njihovi pouzdani partneri u snabdijevanju tržišta u Evropi, ali i u izvozu u Japan i Australiju koji postaju sve značajniji potrošači ovih proizvoda u svijetu. Mogućnost povećanja stepena finalizacije polazne sirovine i izvoza proizvoda sa dodatom vrijednošću kroz ovakav program su značajne. Međutim, prvi element za uspješnu realizaciju ovakvog izvoznog programa predstavljaju stručni inženjerski kadrovi i uvođenje standarda kvaliteta u proizvodnju. Predloženi izvozni program stvorio bi uslove za zapošljavanje stručnih inženjerskih kadrova koji bi svojim znanjem i idejama predstavljali prvi i osnovni preduslov uspjeha njegove realizacije.

Biodiverzitet i ekosistemske usluge

Više od 99% šumskih sastojina je prirodnog porjekla i time se crnogorske šume svrstavaju među najprirodnije u Evropi. Struktura šuma je vrlo raznolika kao posljedica raznolikosti bioregiona u zemlji, kao i nastanka i razvoja samih sastojina. Visoke šume sjevera Crne Gore imaju visoku proizvodnju većinom četinarskog drveta. Većinom novonastale izdanačke šume i žbunje u primorskom i srednjem dijelu zemlje su od visoke važnosti za biodiverzitet, ali su još daleko od punog potencijala njihovog razvoja, proizvodnje i stabilnosti.
Šume Crna Gore nude čitav niz ekosistemskih usluga na nivou lokalnih zajednica, države, regiona, Evrope i planete. To su prije svega:

- Doprinos borbi sa negativnim efektima **klimatskih promjena**, njihovim ublažavanjem i mjerama prilagođavanja. Šume Crne Gore iz atmosfere akumuliraju oko 4,6 miliona tona CO_2 godišnje, što je blizu cjelokupnih godišnjih emisija gasova staklene bašte Crne Gore u 2003. godini od 5,3 miliona tona CO_2 ekvivalenta[1]. Njihov biodiverzitet i vitalnost dobra je osnova za prilagođavanje na posljedice klimatskih promjena.
- Održavanje, obnavljanje i poboljšavanje **biodiverziteta**, uključujući genetske resurse. Na visoki bidiverzitet šuma ukazuje prisutnost više od 67 autohtonih vrsta šumskog drveća, 9 šumskih staništa od evropskog značaja većih površina prikazanih na sljedećoj karti (Slika 9.:, i veliki broj životinjskih i biljnih vrsta od nacionalne i evropske važnosti čije stanište predstavljaju šume.
- Održavanje i poboljšavanje kvaliteta i kvantiteta **voda** u jednoj od, po vodnim resursima, najbogatijih zemalja i ublažavanje prirodnih nepogoda kao što su: poplave, suše, lavine, klizišta i erozija zemljišta;
- Mogućnost za brojne privredne i socijalne **aktivnosti** (rekreacija i turizam).
- Stvaranje povoljnijih **mikroklimatskih uslova**, pogotovo za vrijeme ljetnih vrućina.

[1] http://unfccc.int/files/ghg_data/ghg_data_unfccc/ghg_profiles/application/pdf/mne_ghg_profile.pdf

- **Duhovna veza** sa prirodom i time povezanom kulturnom baštinom.

Slika 9.:Rasprostranjenje potencijalnih šumskih staništa od važnosti za EU Natura 2000. Izvor: NIŠ (3)

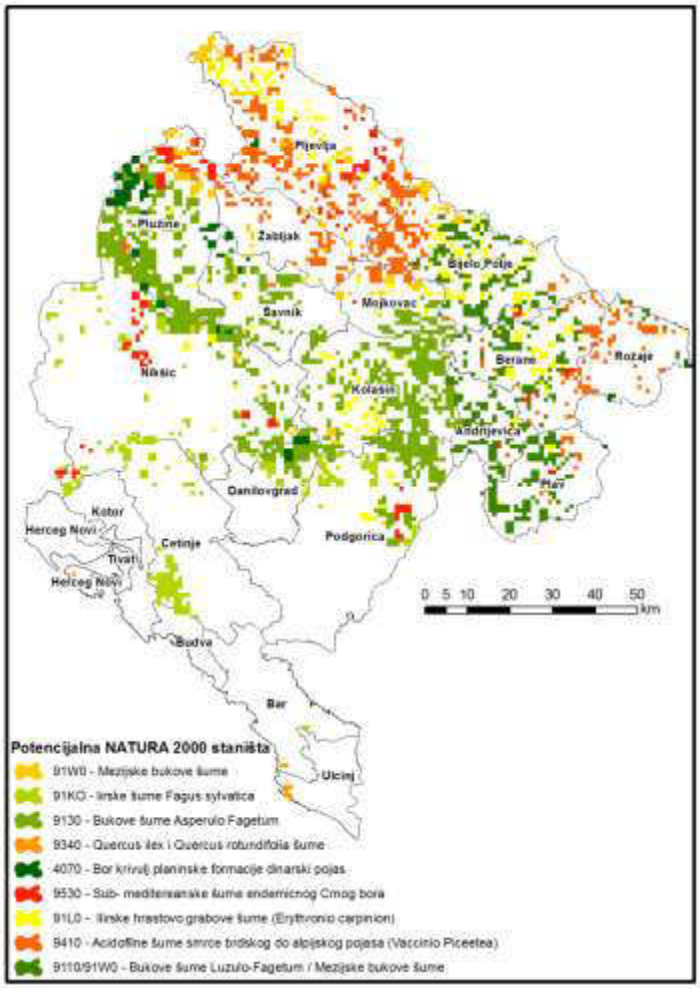

Oko 5,8 % površine šuma već je uključeno u nacionalne parkove, a i planirani regionalni parkovi uključiće veliki dio šumskih površina. U svim šumama oko 12 % šuma i 8 % šumskih zemljišta je nepristupačno zbog prirodnih prepreka, što znači da su ta područja površine oko 110.000 ha (više od dva i po NP Durmitor) „de facto“ prepuštena prirodnim procesima (Tabela 5).

Tabela 5.: Šume i šumska zemljišta u nacionalnim parkovima i nepristupačne šuma I šumska zemljišta van nacionalnih parkova

	Šuma [ha]	% šuma	Šumska zemljišta[ha]	% šumskog zemljišta	Šume i šumsko zemljište [ha]	% šuma išumskog zemljišta
Ukupno šuma	826.782	100,0	137.480	100,0	964.262	100,0
Šume u Nacionalnim parkovima	42.852	5,2	8.048	5,9	50.900	5,3
Nepristupačne šuma van Nacionalnih parkova	68.170	8,2	7.664	5,6	75.834	7,8

Značaj šuma i šumarstva za ruralni razvoj

Prema Nacionalnoj šumarskoj politici, održivo gazdovanje šumama pomaže u održivom razvoju i dobrobiti crnogorskog društva, tako što:

- predstavlja značajan prirodan resurs za ruralni razvoj kao jedan od izazova razvoja crnogorskog društva u cjelini;
- daje domaće obnovljive sirovine i izvor energije;

Šume predstavljaju osnovu za mreže dodate vrijednosti na području prerade drveta, obnovljivih izvora energije, proizvodnje hrane i turizma. Po gruboj procjeni, udio šumarstva i drvne industrije u BDP iznosi nešto manje od 2 % , što je slično Sloveniji, ali malo kad se uporedi sa oko 3 % u cijeloj Evropskoj uniji ili sa gotovo 6 % u Finskoj. Ovo znači da sektori koji se baziraju na šumskim resursima imaju veliki potencijal za rast. Povećanje ekonomskog doprinosa moguće je preko uključivanja svih tokova drvne mase u formalnu ekonomiju, povećanja obima sječa (uz potrebne investicije i izradu novih generacija planova) ali najviše preko povećanja dodate vrijednosti u lancu drvne industrije. Šume zajedno sa planinama i vodama stvaraju i bitan dio brenda Crne Gore na području održivog ili zelenog turizma. Šume su od vitalne ekonomske važnosti za stanovništvo u ruralnim područjima, gdje je šuma jedan od glavnih izvora prihoda i energije za grijanje.

Pored drvne mase, od značaja za ruralnu ekonomiju su i nedrvni šumski proizvodi: pečurke i šumsko voće. Prema grubim procjenama, godišnji prihod od tih proizvoda iznosi oko 5 miliona Eura, a za značajan dio (28% domaćinstava) predstavljaju stalan izvor prihoda(15).

Uprava za šume je jedna od rijetkih službi koja je prisutna u ruralnom području i u dnevnom je kontaktu sa ruralnim stanovništvom. Pored toga, šumarstvo je uvijek bilo jedna od osnovnih privrednih grana, koje je zapošljavalo veliki dio ruralnog stanovništva. U slučaju preuzimanja uloge upravljača sa područjima buduće Nature 2000, potreba za saradnju Uprave za šume i lokalnog stanovništva biće još veća i intenzivnija. Zbog svega navedenog, Uprava za šume treba da prepozna svoju ulogu u procesima podsticanja ruralnog razvoja i adekvatno se pripremi na preuzimanje te uloge. Ona treba dugoročno da postane jedan od glavnih informatora lokalnog stanovništva vezano na procese upravljanja sa prostorom, kanal za prenos projektnih ideja od lokalnog stanovništva ka nadležnim službama i promoter održivog ruralnog razvoja. Iz tog razloga, neophodno je da svoj kadar ili jedan dio kadra ojača po pitanju:

- pripreme, prijave i izrade međunarodnih projekata,:
- načina komuniciranja sa lokalnim stanovništvom,
- promocije učestvovanja lokalnog stanovništva u različitim programima ruralnog razvoja,
- prenosa primjera dobre prakse u održivom razvoju na području gazdovanja,
- uključivanja lokalnog stanovništva u upravljanje sa područjima buduće Nature 2000.

Sa druge strane, Uprava za šume treba da se aktivno uključi u pripremu svih strateških dokumenata i operativnih programa vezanih za ruralni razvoj kao jedan od nosioca implementacije takvih programa.

Zaštita šuma od požara

Šume trenutno najviše ugrožavaju klimatske promjene sa povećanim rizicima suša, požara i biotskih štetočina, i to će se nastaviti u budućnosti. Požari su u periodu od 2005 do 2010. godine godišnje zahvatili prosječno oko 1% površina šuma u zemlji, a u rekordnoj 2012. godini oni su zahvatili 7% površina šuma. Početkom ovog vijeka u Crnoj Gori bilo je nekoliko rekordnih "požarnih godina": 2007. opožareno je 19.273 hektara, 2011. - 48.804 hektara, a 2012. - 11.858 hektara šuma. U ostalim posljednjim godinama opožareno je oko 5.000 hektara. Požarima su najviše oštećene izdanačke šume (88 posto svih šumskih požara) ili pogotovo izdanačke šume hrastova u regionu krša, što pokazuje i tabela 6. Ovo su ujedno i šume koje su uglavnom u privatnom vlasništvu. Šumska zemljišta su većinom opožarena u većem procentu nego same šume (pogotovo u istočnom regionu) što ukazuje na mogućnost da se radi i o tradicionalnom paljenju pašnjaka zbog njihove obnove i čišćenja.

Požari prouzrokuju materijalne štete, što se itekako odražava na poslovanje privrede i uopšte na ekonomiju društva (umanjeni prihodi šumarstva, drvne industrije, poljoprivrede, turizma…). Međutim, požari prouzrokuju i indirektne štete, koje se ogledaju u degradaciji životne sredine, smanjenju otpornosti šuma i njihovog biodiverziteta, uništavanju autentičnog pejzaža, kao i strukture zemljišta, što dovodi do njegove dezertifikacije i erozije. U slučaju očekivanih još ekstremnijih suša, ugroženost od požara može još da se poveća do nivoa koji može nanijeti ozbiljnu štetu stanovništvu i cjelokupnoj ekonomiji.

Tabela 6.: Udio opožarenih površina šuma i šumskih zemljišta u periodu 2005 – 2010. godine po regionima Crne Gore

Region	Šuma	Šumsko zemljište	Zajedno šume i šumsko zemljište
	% opožarene površine 2005 - 2010		
Istočni region	0,0	11,7	4,8
Sjeverni region	3,3	3,0	3,2
Središnji region	2,6	2,9	2,6
Krš	6,8	14,7	7,9
Primorje	1,1	7,7	2,8
Ukupno	**4,2**	**7,7**	**4,7**

Zbog svega navedenog, ova strategija, planovi razvoja šuma i programi gazdovanja šumama treba da uključe mjere adaptacije na klimatske promjene u smislu povećanja otpornosti šumskih ekosistema i nihove zaštite od šumskih požara i drugih ugrožavanja. Jedna od preventivnih mjera treba da bude i održavanje postojećih otvorenih površina na šumskim područjima.

Upravljanje šumama

Šumarski sektor u Crnoj Gori sastoji se od vlasnika šuma (država i privatni vlasnici), izvođača usluga i radova i državnih institucija.
Shodno zakonu, privatni vlasnici šuma su organizovani u udruženje privatnih vlasnika šuma koje treba da daje mišljenje na programe gazdovanja šumama i vrši druge usluge za svoje članove. Udruženje je organizovano na području cijele Crne Gore, ali trenutno nema kapaciteta i izvora finansiranja da bi moglo kvalitetno zastupati interese vlasnika. Iz tog razloga je nužno uspostaviti mehanizme za jačanje kapaciteta udruženja kako bi ona mogla da odigraju svoju ulogu.

Preduzeća u sektoru šumarstva i drvne industrije organizovana su u Udruženje unutar Privredne komore Crne Gore. Ovo udruženje zastupa zajedničke interese privrednika iz područja šumarstva i drvne industrije.
Uprava za šume u okviru Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja obavlja upravne i sa njima povezane stručne poslove koji se odnose na upravljanje šumama, dok je korištenje šuma prepušteno privatnim vlasnicima šuma i koncesionarima u državnim šumama. Za unaprjeđenje rada Uprave za šume i drugih šumarskih institucija nedavno je urađena Analiza poslovnih procesa i napravljen je nacrt šumarskog informacionog sistema(5). Nalazi ovog dokumenta daju dobru osnovu za dalji razvoj institucija u sektoru šumarstva. Osposobljavanje Uprave za šume u okviru Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja jedan je od glavnih preduslova za implementaciju ove strategije.
Nažalost, godišnji budžet Uprave za šume se zbog ekonomske krize smanjuje svake godine počev od 2008. (Slika 10.: Sve ovo vrijeme, budžet Uprave za šume predstavlja manje od polovine svih primanja države koji se ostvaruje prodajom drveta i uplatom PDV-a na drvne proizvode. Najviše su se smanjili kapitalni izdaci, što znači da se smanjuju ulaganja u uređivanje šuma, obnovu šuma i šumsku infrastrukturu (putevi). Takođe, i operativni budžet javne službe se smanjio na nivo koji više ne osigurava ispunjavanja svih obaveza UŠ (saradnici u 2013. godini ne primaju sredstva za odlazak na teren), a pogotovo ne omogućavaju angažovanje mladih stručnih kadrova i osposobljavanje UŠ za zadatke koje se odnose na pregovarački proces koji Crna Gora vodi sa EU i koje su predviđene ovom strategijom.

Slika 10.: Godišnji budžet Uprave za šume 2008 – 2013. godine. Izvor: Godišnji programi rada Uprave za šume (17)(18)(19)(20)(21)(22)

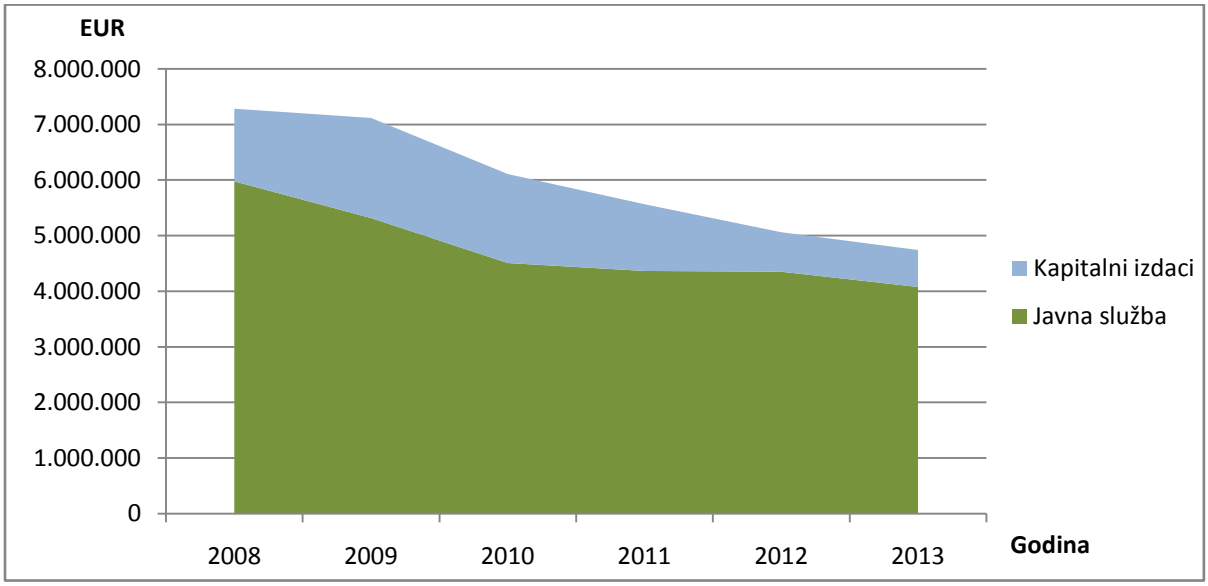

Vizija 2023.

Šume Crne Gore svojim kvalitetom, funkcijama i proizvodima predstavljaju prepoznatljiv simbol ekološke države. Šumama se gazduje multifunkcionalno po najsavremenijim standardima, zbog čega su prirodne, zdrave, vitalne i otporne na negativne uticaje i obavljaju svoju ekološku i ostale funkcije.
Potencijal usluga i proizvoda, uključujući drvnu masu, nedrvne proizvode, rekreaciju i turizam i ekosistemske usluge su valorizovane za pomoć investicija u šumske saobraćajnce i njegu šuma, čime je povećan udio šumarstva i drvne industrije u BDP. Šume su jedna od osnova za ruralni razvoj i za povećanje zapošljavanja u seoskim područjima.
Postignut je visok stepen finalizacije drvnih proizvoda preko razvoja i povezivanja preduzeća u lancu dodatne vrijednosti. Crna Gora je izvoznik kvalitetnih drvnih proizvoda. Ostatak drvne mase se efikasno koristi kao glavni obnovljivi izvor energije za grijanje i kogeneraciju.
Preko implementacije zakonodavstva, poboljšanja poslovnih procesa i jačanja kadrovske strukture državnih šumarskih institucija, šumarstvo i drvna industrija su uvaženi od javnosti i imaju jasnu političku podršku u svom razvoju. Država je osposobljena za borbu protiv šumskih požara.

Opšti ciljevi

Strategija ima dva opšta cilja koji se odnose na šume kao ekosistem i prirodni resurs i na ekonomski sektor šumarstva i drvne industrije.

3. **Unaprijeđenje šuma i održivost gazdovanja povećanjem drvne zalihe u šumama na raspolaganju za korišćenje sa 104 na 115 miliona m^3 bruto drvne mase**

Crna Gora ima dovoljno šuma koje su prirodne i zdrave, ali veliki dio tih šuma, naročito izdanačke šume u privatnom vlasništvu, još ne postižu punu produktivnost. Planskim gazdovanjem, njegom i uzgojem treba povećati kvaliteti produktivnost, a očuvati stabilnost i otpornost šuma, što daje osnovu za dugoročno održivo korišćenje svih funkcija šuma.

4. **Povećati BDP sektora šumarstva, drvne industrije i drugih djelatnosti koje zavise od šuma sa 2% na 4% ukupnog BDP**

Sektori šumarstva i drvne industrije ne dostižu one ekonomske efekte u skladu s njihovim potencijalom. Pomoću ulaganja u šumsku i ruralnu infrastrukturu, razvoja djelatnosti povezanih sa šumom i drvnom industrijom, diverzifikacije tržišta drveta i saradnje unutar sektora, povećaće se broj radnih mjesta, socio-ekonomski status ruralnog stanovništva, obim poslovanja preduzeća, pa i prihodi države od šumarstva i drvne industrije.

Strateški pristup

Šume Crne Gore obuhvataju 60% teritorije zemlje i prirodne su strukture. Međutim, oko polovine tih šuma nastalo je u poslijednjeg pola vijeka zaraštanjem napuštenih poljoprivrednih površina, dok su postojeće šume intenzivno korišćene u drugoj polovini dvadesteog vijeka. Zbog toga, kvalitet i drvna zaliha šuma još nisu na prihatljivom nivou. Strategijom se predviđa akumulacija prirasta u šumama, investicije u popunjavanje i uzgoj nisko kvalitetnih šuma i

investicije u šumske saobraćajnice, što će omogućiti postepeno povećavanje korišćenja drvne mase na osnovu programa gazdovanja šumama.
Upravljanje i gazdovanje šumama u Crnoj Gori je integralno, multifunkcionalno i blisko prirodi. To znači da se državnim i privatnim šumama gazduje za ispunjavanje ekoloških, proizvodnih i socijalnih funkcija. Takvo upravljanje i gazdovanje osigurava se jedinstvenim sistemom planiranja od državnog (ova strategija) do nivoa odsjeka ili parcele (plan razvoja šuma na opštinskom nivou, program gazdovanja šumama za gazdinsku jedinicu i plan uzgoja ili izvođački projekat na nivou odsjeka i parcele) i saradnjom među svim učesnicima.
Postojeće i buduće količine posječenog drveta daju osnovu za razvoj lanaca dodatne vrijednosti drvne industrije i drugih djelatnosti. Količine drveta ne mogu značajno da se povećaju a postoji veliki potencijal za rast BDP preko povećenja stepena finalizacije drvne mase. Država će podstaći razvoj lanaca dodatne vrijednosti po principu »od tržišta ka šumi«, znači sa generisanjem potražnje za biomasom, ogrijevom i ugrađivanjem drvnih proizvoda u javne zgrade, zelenim javnim nabavkama i većim izvozom konkurentnih finalnih drvnih proizvoda preko klastera proizvođača. Prodaja drvne mase vršiće se na načine koji što više osiguravaju stabilnost tržišta i prate cijene na tržištu.
Šumarstvo, drvni i nedrvni proizvodi su integralni dio ruralne ekonomije i ruralnog razvoja. Pored poljoprivrede i seoskog turizma, oni predstavljaju jednu od glavnih mogućnosti za socio-ekonomsko unaprijeđenja seoskih područja. Zbog toga u periodu 2014 – 2020. godina dio sredstva EU - IPA za ruralni razvoj i druge namjene, usmjerava se i u razvoj sektora šumarstva. Pogotovo sredstva IPARD koristiće se za razvojni proboj na sljedećim područjima:

- Pošumljavanje, popunjavanje i njega mladih i degradiranih sastojina
- Zaštita šuma od požara
- Ruralna infrastruktura, uključujući seoske i šumske puteve
- Diversifikacija ruralne ekonomije vezane za šume
- Investicije u mala preduzeća šumarstva, drvne industrije i turizma u ruralnim područjima.

Pored toga, šumarstvo se aktivno uključuje u implementaciju zaštićenih područja EU Natura 2000.
Javni interes u svim šumama prema Zakonu o šumama osigurava Uprava za šume u okviru Ministarstva poljoprivrade i ruralnog razvoja u partnerstvu sa vlasnicima privatnih šuma, korisnicima državnih šuma i zemljišta, preduzećima u sektoru šumarstva, lokalnim stanovništvom, drugim državnim organima i institucijama i nevladinim organizacijama. Kako bi osigurala javni interes i podstakla ekonomski razvoj, Uprava za šume treba da razvije nove funkcije uključujući savjetodavnu službu za privatne vlasnike šuma, koordinaciju projekata ruralnog razvoja, planiranje, projektovanje i nadzor šumskih puteva, upravljanje lovištima posebne namjene, uključivanje u upravljanje regionalnih parkova i parkova prirode, preventivu i borbu protiv šumskih požara itd. Do nekog nivoa, ona nove funkcije može da razvije na račun smanjenja troškova zadataka koji mogu da se racionaliziraju (doznaka, otprema sortimenata iz šume), ali za ispunjavanje svih zahtjeva potrebno je njeno stabilno budžetsko finansiranje i postepeno pomlađivanje kadra.
Kao podršku vlasnicima koji javnosti nude ekosistemske usluge svojih šuma, država će da ponuditi stručne usluge Uprave za šume (uređivanje, doznaka) u šumama u privatnom vlasništvu besplatno za vlasnike. Dio sadašnjih kontrolnih funkcija Uprave za šume treba da se prenese na vlasnike šuma, izvođaće radova i druge institucije preko uspostavljanja lanca odgovornosti u okviru FSC sertifikacije.

Mjere po područjima

1. Unaprijeđenje šuma kroz održivo gazdovanje

Na području održivog gazdovanja šumama ciljevi su

- **Unaprijediti šume u smislu proizvodnje drvne mase i nedrvnih proizvoda, ispunjavanja funkcija i ekosistemskih usluga**
- **Povećanje drvne zalihe u u državnim šumama akumulacijom 30% godišnjeg prirasta povećanje prosječne drvne zalihe sa 225 na 240 m3/ha i u privatnim šumama akumulacijom 50% godišnjeg prirasta sa 88 na 100 m3/ha.**

Pomenuti ciljevi će se postići sljedećim mjerama:

1.1. Jačanje produktivnosti, stabilnosti i otpornosti šuma i predjela

Ciljevi: **Povećati produktivnost, stabilnost i otpornost šuma na ugrožavanja i prilagođavanje šuma na klimatske promjene**

Obrazloženje: Kvalitet i drvna zaliha crnogorskih šuma još nisu na prihatljivom nivou sa gledišta produktivnosti, stabilnosti i otpornosti. Pozitivan uticaj na stabilnost i otpornost crnogorskih šuma na požare i druga ugrožavanju predstavlja prirodni sastav šumskih sastojina, a negativan uticaj ima činjenica da je 47% površine pokriveno mladim, izdanačkim šumama koje su zbog niske pokrivenosti, povezane vertikalne strukture i velikih količina suve biljne i drvne biomase na tlu, vrlo podložne vatri. Istovremeno, ove šume su i nisko produktivne u smislu proizvodnje drvne mase.

Zbog toga se predviđa akumulacija prirasta u visini od 30% prirasta u državnim šumama i 50% u privatnim šumama. Uz akumulaciju zalihe, potrebne su investicije u popunjavanje i uzgoj nisko kvalitetnih šuma i investicije u šumske saobraćajnice, što će omogućiti postepeno povećavanje korišćenja drvne mase na osnovu programa gazdovanja šumama.

Glavno ugrožavanje šuma u Crnoj Gori predstavljaju šumski požari koji se pojavljaju u sušnim ljetima na cijeloj teritoriji zemlje. Zbog predviđenih uticaja klimatskih promjena na još veće suše, to ugrožavanje će se u budućnosti još povećavati. U visokim šumama prioritet treba dati uzgoju mješovitih i kvalitetnih lišćarski sastojina autohtonih vrsta (bukva, jela, smrča, plemeniti lišćari).

U niskim (izdanačkim) šumama, mjerama uzgoja i njege treba da se teži ka zatvaranju sklopa sastojine i razdvajanju vertikalne strukture, odnosno prevođenju izdanačke šume u visoku šumu. Na duži rok, praćenjem ponašanja pojedinih vrsta drveća u promjenjenoj klimi, treba osigurati da se i struktura sastojina prilagođava klimatskim promjenama. Pri tome treba izbjegavati egzotične/alohtone vrste, a pogotovo vrste koje su podložne vatri.

Zbog ograničavanja štete od potencijalnih šumskih požara, cjelokupni predjeo

	treba da se formira u vidu mozaika šumskih i nešumskih zemljišta, uključujući otvorene površine oko naselja i važne infrastrukture. Time se istovremeno podržava i poljoprivreda i održava biodiverzitet područja.
Ciljne grupe:	Uprava za šume, privatni vlasnici šuma
Očekivani rezultati:	- Povećanje drvne zalihe u šumama - Povećanje prirasta i mogućnosti za korišćenje - Smanjenje šteta od požara i drugih efekata klimatskih promjena - Veća sigurnost infrastrukture, naselja i stanovništva
Veza sa drugim mjerama:	Ova mjera je povezana sa mjerama: Podsticanje pošumljavanja, popunjavanja i njege izdanačkih šuma; Prilagođen sistem doznake u privatnim šumama; Uvođenje lanca odgovornosti i kontrole prometa drvnim sortimentima; Ekosistemski pristup gazdovanju šumama i zaštiti prirode
Koraci za izvođenje, uključujući osposobljavanje	- Izrada planova razvoja šuma koji uključuju i mjere povećanja stabilnosti i otpornosti i mjere preventive od požara - Postepena obnova i izrada programa gazdovanja za sve šume - Prilagođavanje uzgoja i njege šuma zaštiti od požara na ugroženim područjima - Praćenje reakcije pojedinih vrsta na klimatske promjene i shodno prilagođavanje njihove uloge u strukturi i uzgoju sastojina
Vremenski okvir	Izrada planova razvoja šuma koji uključuju i mjere povećanja stabilnosti i otpornosti i mjere preventive od požara: do 2020. godine Obnova ili izrada programa gazdovanja za sve gazdinske jedinice do 2023. godine Održavanje ili osnivanje otvorenih površina: 2014 – 2020. godine Početak dugoročnog monitoring šumskih vrsta: od 2014.godine.
Učinci (ekonomske koristi)	Dugoročno ponude drvne mase zbog povećanja prirasta Smanjenje negativnih uticaja i šteta od požara Smanjenje negativnih uticaja klimatskih promjena
Izvori finansiranja	- Uzgoj šuma u okviru drugih mjera - Izrada planova razvoja i programa gazdovanja šuma - Stvaranje otvorenih površina: IPARD - Istraživanja: Ministarstvo obrazovanja i nauke, projekti EU
Preduslovi za izvršenje	Priprema planova razvoja šuma Uključenje borbe protiv šumskih požara u IPARD

1.2. Podsticanje pošumljavanja, popunjavanja i njege izdanačkih šuma

Ciljevi:	**Prevođenje šuma na zaraslim površinama, izdanačkih i degradiranih šuma u visoke na 15.000 ha do 2023. godine.**
Obrazloženje:	Ukupna površina izdanačkih šuma na teritoriji Crne Gore iznosi 360.000 ha odnosno 49% ukupne površine šuma. U privatnim šumama najveći dio šuma je

	izdanačkog porijekla. Veliki dio tih šuma nastao je zaraštanjem poljoprivrednih površina, a udeo kvalitetnih stabala nije veliki. Zbog toga izdanačke šume ne koriste proizvodne potencijale staništa na adekvatan način i prevođenjem ovih kategorija šuma u visoki uzgojni oblik, gdje je to moguće, povećala bi se ukupna zapremina i kvalitet šuma na području Crne Gore. To se može postići popunjavanjem šuma kvalitetnim sadnicama autohtonih vrsta visoke vrijednosti (plemeniti lišćari i voćkarice) i vrsta otpornih na požare, i njegom sastojina koje uključuje čišćenje nepoželjnih vrsta, selektivnu prorjedu i uspostavljanje strukture visoke šume, koja je otpornija na šumske požare.
Ciljne grupe:	Uprava za šume Privatni vlasnici šuma
Očekivani rezultati:	Početak prevođenja izdanačkih šuma u visoke šume na površini na 15.000 ha u do 2023. godine Povećana ponuda ogrijevnog drveta i biomase iz uzgojnih radova u tim šumama,
Veza sa drugim mjerama:	Povećanje potražnje za biomasom; Planiranje u privatnim šumama; Investicije u preduzeća šumarstva i drvne industrije
Koraci za izvođenje, uključujući osposobljavanje	- Identifikacija izdanačkih šuma sa velikim proizvodnim potencijalima i pogodnom strukturom sjemenskih stabala. - Izrada uzgojnih planova za ove šume - Izvođenje mjera njege
Vremenski okvir	- Identifikacija izdanačkih šuma sa velikim proizvodnim potencijalima i pogodnom strukturom sjemenskih stabala – 2014. godina - Sukcesivno prevođenje izdanačkih šuma - najmanje 1.500 ha godišnje
Učinci (ekonomske koristi)	Dugoročno, povećanje zapremine i kvaliteta šuma Povećanje ponude ogrijevnog drveta i biomase Povećanje otpornosti na šumske požare
Izvorima finansiranja	- U državnim šumama može se koristiti instrument obezbjeđivanja lokalnog stanovništva drvetom uz povoljnije nadoknade – nema dodatnog troška - Prevođenje izdanačkih šuma u šumama pod koncesijom mjerama njege – nema dodatnog troška, ukoliko je to ugrađeno u koncesione ugovore - U privatnim šumama preko programa IPARD
Preduslovi za izvršenje	Uključenje ove mjere u IPARD

1.3. Uređivanje i uzgoj privatnih šuma, prilagođen sistem doznake

Ciljevi:	**Uspostaviti stručni okvir za održivo gazdovanje i unaprijeđenje šuma u privatnom vlasništvu** **Do 2020. godine sukcesivno pojednostaviti postupke za doznaku stabala za sječu u privatnim šumama** **Omogućiti vlasnicima šuma da koriste subvencije IPARD na području**

šumarstva

Postepeno povećanje ponude drvne mase iz privatnih šuma

Obrazloženje:

Do sada se za privatne šume nisu radili programi gazdovanja u skladu sa Zakonom o šumama. Razlog za to je, da su te šume niskog kvaliteta, da su moguće sječe u njima relativno male i da je zbog toga teško opravdati trošak izrade planskih dokumenata. Činjenica da integralni programi gazdovanja nisu urađeni ima za posljedicu niz poteškoća kod određivanja sječivog etata u privatnim šumama i doznake. Nepostojanje planskih dokumenata je i jedan od razloga za neevidentirane sječe u privatnim šumama. Pored odsutnosti planskih dokumentata, procedure rješenja za sječu i kasnije prijema i uvjerenja o porijeklu su veoma kompliciranе i traže dosta finansijskih izvora od strane vlasnika šume i opterećuju zaposlene u Upravi za šume.

U narednom periodu, odsustvo planskih dokumenata zajedno može i da spriječi vlasnike šume kod dobijanja subvencija za ruralni razvoj iz sredstava EU (IPARD instrument). Kako u kratko vrijeme nije moguće da se kvalitetno izrade programi gazdovanja za privatne šume, u periodu 2014 – 2017. godine prioritetno će se pripremiti i donijeti planovi razvoja šuma u kojima se na nivou opštine/više opština određuju prostorni raspored i funkcije svih šuma, kao i smjernice njihovog upravljanja i gazdovanja. Do 2023. godine, cjelokupno područje Crne Gore biće pokriveno važećim programima gazdovanja šumama. U pripremi planova i programa, veću ulogu uzeće jedinica UŠ za uređivanje šuma, kao i područne jedinice UŠ.

Istovremeno, na nivou privatnog posjeda ili parcele područne jedinice UŠ će na zahtjev i u saradnji sa vlasnikom izraditi plan uzgoja šuma, kojim će se na osnovu potreba njege i uzgoja pojedine sastojine odrediti i sječivi etat kao osnova za doznaku drveta. Doznaka će se uraditi prema karakteristikama sastojina ujedno sa planom uzgoja i važiće za sve vrijeme važenja plan. U slučaju visokih šuma, doznaka će biti pojedinačna, a u slučaju niskih šuma može biti i površinska. Pored toga, izrada uzgojnih planova i doznaka za vlasnika će biti besplatna. U slučaju mjere pošumljavanja, popunjavanja i njege mladih sastojina, ona će biti finansirana iz sredstava IPARD.

Izrada uzgojnih planova biće koordinisana i sa razvojem baze stvarnog korišćenja zemljišta prema vlasništvu u GIS-u. To će vlasnicima šuma smanjiti troškove gazdovanja šumama, a Upravi za šume i inspekciji omogućiti bolju kontrolu nad gazdovanjem u privatnim šumama.

Ciljne grupe:

- Privatni vlasnici šuma
- Uprava za šume
- Opštine
- Uprava za inspekcijske poslove - šumarska inspekcija

Očekivani rezultati:

Ubrzanim planiranjem na području privatnih šuma smanjiće se nivo neevidentiranih sječa, poboljšati njega i uzgoj privatnih šuma, a time i njihova stabilnost i produktivnost. Vlasnicima će se smanjiti troškovi i omogućiti primanje podrške EU IPARD za pošumljavanje, popunjavanje i njegu mladih ili

	degradiranih sastojina.
Veza sa drugim mjerama:	Ova mjera je povezana sam mjerama Podsticanja pošumljavanja, popunjavanja i njege izdanačkih šuma; Uvođenje lanca odgovornosti i kontrole prometa drvnim sortimentima; Ekosistemski pristup gazdovanju šumama i zaštiti prirode,
Koraci za izvođenje, uključujući osposobljavanje	- Na osnovu iskustva sa pilot projektima izrade plana razvoja šuma u Mojkovcu i Pljevljima priprema i donošenje pravilnika o izradi plana razvoja šuma - Priprema i donošenje pravilnika o planu uzgoja šuma - Osposobljavanje Uprave za šume i vlasnika na području planiranja i uzgoja šuma - Uključenje šumskih posjeda u registar seoskih domaćinstava - Priprema planskih podloga za privatne posjede - Priprema baze stvarnog korišćenja zemljišta prema vlasništvu u GIS-u - Pojednostavljanje procedura izdavanja rješenja, doznake, prijema i uvjerenja o porijeklu - Kontrola na terenu
Vremenski okvir	- Priprema pravilnika, pilot projekti 2013 – 2014. godine - Osposobljavanje 2013-2015. godine - Priprema planova razvoja šuma 2013 – 2017. godine - Priprema programa gazdovanja šumama 2013 – 2023. godine - Priprema uzgojnih planova u privatnim šumama 2014 – 2020. godine - Priprema baze stvarnog korišćenja zemljišta prema vlasništvu u GIS-u – 2018. godina - Pojednostavljenje procedura izrade rješenja, doznake, prijema i uvjerenja o porijeklu – 2018. godina - Kontrola na terenu - stalno
Učinci (ekonomske koristi)	Niži trošak uređivanja šuma, niži trošak za privatne vlasnike Veći stepen evidentiranih sječa, veći poreski prihodi
Izvori finansiranja	- Pilot projekti izrade planova razvoja šuma (FODEMO projekat) - Priprema pravilnika: MPRR - Izrada planova razvoja i uzgojnih planova: Uprava za šume - Manji troškovi za vlasnike šuma - Manji troškovi Uprave za šume zbog pojednostavljenja procedura - Digitalna baza podataka privatnog vlasništva u GIS-u
Preduslovi za izvršenje	Uspešan završetak pilot projekata izrade planova razvoja šuma. Spremnost vlasnika šuma za učešće u uzgojnom planiranju Prilagođenje Zakona o šumama i pravilnika koji se odnose na planiranje, informacioni sistem i doznaku Angažovanje stručnih kadrova u UŠ

1.3. Obezbjeđivanje kvalitetnog autohtonog sjemena i sadnica šumskog drveća

Ciljevi:

- **Obezbjeđenje kvalitetnog šumskog sjemenskog i sadnog materijala**
- **Zaštita najvrednijih šumskih genetskih potencijala u skladu sa ključnim EU regulativama iz oblasti sjemenarsko rasadničarske proizvodnje**

Obrazloženje:

U proteklih nekoliko godina Crna Gora je unaprijedila oblast sjemenarsko rasadničarske proizvodnje šumskog drveća.

- Šumski rasadnik Uprave za šume u Kolašinu je opremljen za kvalitetnu proizvodnju sadnica.
- Registrovano je 16 sjemenskih objekata u skladu sa Zakonom o reproduktivnom materijalu šumskog drveća.
- Izrađeni su Registar sjemenskih objekata i Priručnik za izdvajanje sjemenskih objekata i sakupljanje sjemena šumskog drveća.
- Organizovana obuka menadžera za sjemensku proizvodnju iz Uprave za šume i penjača za sakupljanje šumskog sjemena i finansirana je i nabavka opreme za sakupljanje sjemena.

Kako se većina šuma u Crnoj Gori obnavlja prirodno, u budućnosti prioritet je osigurati kvalitetan sjemenski materijal i sadnice visokovrijednih autohtonih vrsta za potrebe popunjavanje mladih i degradiranih šuma (bukva, plemeniti lišćari, orah, trešnja...). Drugi prioritet je osigurati sjeme endemitskih šumskih vrsta, kao što su munika i molika. Kad je sadnja potrebna u ostalim šumama zbog prilagođavanja na klimatske promjene i povećavanja otpornosti šuma, lišćari će imati prednost nad četinarima.

Uprava za šume će i dalje upravljati sjemenskim sastojinama i podizati sjemenske plantaže, dok će se rasadnička proizvodnja prepustiti komercijalnim ponuđaćima preko otkupa sadnica za potrebe pošumljavanja i davanja državnih rasadnika u zakup.

Održavanjem i korišćenjem sjemenskih plantaža će se obezbjediti proizvodnja kvalitetnijeg sjemena, što je osnova za proizvodnju namjenskog sadnog materijala i time podizanja i njegovanja kvalitetnijih šuma. Pored toga, sjeme proizvedeno u sjemenskim plantažama je višestruko skuplje od onog koje je proizvedeno u sjemenskim sastojinama, obezbjeđujući veće prihode. Podizanjem sjemenskih plantaža korišćenjem reproduktivnog materijala svih ili najznačajnijih populacija ili jedinki neke vrste, omogućila bi se njena konzervacija (ex-situ), kao i usmjereno korišćenje njenog genetskog potencijala. Podizanjem sjemenskih plantaža stvoriće se uslovi za konkuretno istupanje šumskog sjemenarstva Crne Gore na međunarodno tržište i istovremeno bi predstavljalo doprinos opštem evropskom trendu očuvanja genetskog bogatstva vrsta drveća ex-situ.

Analizirajući najznačajnije šumske vrste u Crnoj Gori i potencijalne koristi od

podizanja sjemenskih plantaža pojedinih vrsta, zaključeno je da je neophodno podići sjemensku plantažu munike čije su aktivnosti uspješno započete 2012. godine, a kasnije kroz pripremu i realizaciju drugih projekata, nastaviti sa podizanjem sjemeskih plantaža molike, plemenitih lišćara i divljih voćkarica. Kako bi uspostavili održivu proizvodnju genetski vrijednog sjemena i sadnog materijala za potrebe podizanje novih šuma, obnovu i konverziju šuma i dugoročno za izvoz na druga tržišta u regionu i EU, uspostaviće se odgovarajući institucionalni okvir unutar UŠ koji će se baviti sjemenskom proizvodnjom i nadzorom kvaliteta šumskih rasadnika. Iz tog razloga, potrebno je uraditi Program razvoja sjemenarsko rasadničarske proizvodnje i očuvanja genofonda šumskog drveća koji će sadržati posebno:

- Smjernice za obezbjeđivanje i razvoj proizvodnje i čuvanja kvalitetnog šumskog sjemena i sadnog materijala;
- Koncept reorganizacije (državnog) sjemenarstva i rasadničarstva;
- Kriterijume i uputstva za izdvajanje, reviziju i njegu sjemenskih sastojina zajedno sa planom njihovog osnivanja i održavanja;
- Plan osnivanja sjemenskih plantaža.

Program će da sadrži orijentaciona finansijska sredstva potrebna za njegovo sprovođenje, a u njegovoj izradi bi pored državnih institucija iz sektora šumarstva učestvovale i druge naučno – stručne institucije.

Ciljne grupe:

- Uprava za šume
- Naučno istraživačke institucije u Crnoj Gori
- Komercijalni ponuđači rasadničke proizvodnje

Očekivani rezultati:

Potrebe po sjemenu I sadnicama u Crnoj Gori su pokrivene kvalitetnim autohtonim genetskim materialom.
Pošumljavanjem i popunjavanjme šuma sa genetski vrijednim sjemenom i sadnim materijalom povećaće se njihova stabilnost i produktivnost.

Veza sa drugim mjerama:

Ova mjera je povezana sa mjerama Podsticanja pošumljavanja, popunjavanja i njege izdanačkih šuma kao i sa svim mjerama koje su definisane u okviru poglavlja „Zaštita biodiverziteta i druge ekosistemske usluge šuma”

Koraci za izvođenje, uključujući osposobljavanje

- Priprema smjernica za obezbjeđivanje i razvoj proizvodnje i čuvanja kvalitetnog šumskog sjemena i sadnog materijala;
- Definisanje koncepta reorganizacije (državnog) sjemenarstva i rasadničarstva;
- Davanje državnih rasadnika u zakup
- Uspostavljanje kriterijuma i uputstava za izdvajanje, reviziju i njegu sjemenskih sastojina zajedno sa planom njihovog osnivanja i održavanja;
- Priprema plana osnivanja sjemenskih plantaža;
- Izrada Programa razvoja sjemenarsko rasadničarske proizvodnje i očuvanja genofonda šumskog drveća

Vremenski okvir	- Program razvoja sjemenarsko rasadničarske proizvodnje i očuvanja genofonda šumskog drveća – 2014. godina - Osnivanje sjemenskih plantaža – sukcesivno 2014 – 2023. godine - Izdavanje rasadnika privatnim ponuđaćima – 2015 – 2016. godine - Većina sadnica proizvedenih su lišćari – 2016. godina - Sukcesivno prevođenje izdanačkih šuma popunjavanjem autohtonim visokovrijednim vrstama
Učinci (ekonomske koristi)	Dugoročno, povećanje zapremine i kvaliteta šuma Dugoročno, izvoz genetski vrijednog sjemena i sadnog materijala u zemlje regiona i EU Povećanje otpornosti na šumske požare
Izvori finansiranja	- Budžet Uprave za šume za područje sjemenarstva - Privatna ulaganja u rasadnike - IPARD za obezbjeđivanje sadnica za popunjavanje šuma autohtonim visokovrijednim vrstama
Preduslovi za izvršenje	Odgovorajuća organizaciona struktura državnih šumarskih institucija za sprovođenje Programa razvoja sjemenarsko rasadničarske proizvodnje i očuvanja genofonda šumskog drveća

1.4. Izgradnja šumskih saobraćajnica kako bi omogućili održivost sječa

Ciljevi:	**Izgradnja 125 km šumskih puteva i 500 km vlaka do 2023. godine**
Obrazloženje:	Zbog zahtjevnog terena (planine, krš) efektivno gazdovanje šumama u Crnoj Gori moguće je samo uz kvalitetnu otvorenost šuma šumskim putevima i vlakama. Oni pored efikasnog korišćenja omogućavaju uzgoj i njegu šuma, te efikasniju borbu protiv šumskih požara. Pored toga, šumski putevi imaju značajnu ulogu za ruralni razvoj, turizam i rekreaciju u šumskim područjima. Otvorenost šuma u Crnoj Gori je preniska za punu realizaciju svih potrebnih radova u šumama, uključujući iskorišćavanje drvne mase. Nepostojanje optimalne mreže šumskih puteva je jedan od bitnih razloga za neispunjavanje koncesionih ugovora u udaljenijim šumama, kao i za izostanak aktivnosti na uzgoju izdanačkih šuma koje su u privatnom vlasništvu. Nacionalna inventura šuma pokazula je povećanu koncentraciju sječa u blizini saobraćajnica, što znači da, ako se ne izgrade putevi i ne „otvore“ sve privredne šume, održivost gazdovanja i prinosa može da bude ugrožena u narednom periodu. Treba naglasiti da se dosadašnje rješenje, da koncesionari budu odgovorni za izgradnju i održavanje puteva pokazalo veoma neuspješno. Kako bi osigurali održivost gazdovanja šumama i njihovu zaštitu od požara, treba sistematski da se izgrađuje mreža šumskih puteva i vlaka povezanih sa seoskim i drugim putevima. Uprava za šume će formirati ekipu za projektovanje, izgradnju i nadzor šumskih saobraćajnica koja će da izradi Program izgradnje mreže šumskih saobraćajnica u zemlji. Na osnovu tog programa, pristupiće se

	projektovanju, ugovaranju izgradnje, kontroli izgradnje i nadzoru nad održavanjem šumskih saobraćajnica. Pri tome je neophodna saradnja sa područnim jedinicama Uprave za šume, koncesionarima, vlasnicima šuma i opštinama. Projektovanje, izgradnju i održavanje šumskih saobraćajnica vršiće samo osposobljeni i sertifikovani projektanti i izvođači.
Ciljne grupe:	- Uprava za šuma - Koncesionari - Vlasnici šuma - Opštine
Očekivani rezultati:	Izgradnjom mreže šumskih puteva dugoročno se održava nivo sječa, a poboljšava se stanje njege šuma. Poboljšana je zaštita od šumskih požara i poboljšane su mogućnosti za ruralni razvoj, turizam i rekreaciju. Kvalitetnom gradnjom i održavanjem dugoročno se smanjuju troškovi transporta i sanacije oštećenja.
Veza sa drugim mjerama:	Izgradnja ruralne infrastrukture; Razvoj fleksibilnijeg sistema prodaje drveta; Borba protiv šumskih požara; Uzgoj privatnih šuma.
Koraci za izvođenje, uključujući osposobljavanje	- Izrada Programa mreže izgradnje šumskih saobraćajnica u Crnoj Gori - Uključenje finansiranja šumskih puteva u IPARD (infrastruktura za borbu protiv požara, ruralna infrastruktura) - Projektovanje objekata prema prioritetima Programa mreže šumskih saobraćajnica - Informacioni sistem o šumskim saobraćajnicama kao dio šumarskog informacionog sistema - Pravilnik o projektiranju, izgradnji i održavanju šumskih saobraćajnica - Sertifikacija kvalifikovanih izvođača - Ugovaranje izgradnje - Nadzor i održavanje
Vremenski okvir	- Program mreže izgradnje šumskih saobraćajnica – 2014. godina - Finansiranje IPARD: 2014- 2015. godina - Informacioni sistem - do 2017 godine
Učinci (ekonomske koristi)	Smanjenje troškova korišćenja, uzgoja i zaštite šuma Sigurnost obezbjeđivanja drvetom Podsticanje ekonomske aktivnosti u ruralnim područjima i u zemlji preko izvođenja radova
Izvori finansiranja	Uprava za šume (za kadrove, planiranje i nadzor) IPARD u periodu 2014 – 2020. godine (za investicije i tehničku podršku)
Preduslovi za izvršenje	Formiranje tima u Upravi za šume Spremnost lokalnih zajednica i vlasnika šuma za izgradnju puteva

2. Razvoj drvne industrije

Na području drvne industrije ciljevi su

- **Povećanje učešća drvne industrije u BDP prerađivačke industrije sa postojećih 5,3% (2010.) na 10% do 2020. godine kroz povećanje bruto dodate vrijednosti sa 10,2 miliona € (2010.) na 25 miliona € u 2020.godini.**
- **Povećanje stepena finalizacije polazne sirovine prelaskom na koncept proizvodnje inženjerskih proizvoda od masivnog drveta sa odnosom valorizacije polazne sirovine 1:4-5 u vrijednosnom smislu.**
- **Smanjenje izvoza drvne sirovine u obliku trupaca, rezane građe i drugih proizvoda od drveta niskog stepena finaliizacije i njihova potrošnja u Crnoj Gori.**

Pomenuti ciljevi će se postići sljedećim mjerama:

2.1. Definisanje novog srednjoročnog razvojnog koncepta drvne industrije u Crnoj Gori

Ciljevi: **Mobilizacija privatnih investicija u drvnu industriju u iznosu najmanje 20 miliona EUR**

Obrazloženje: Novi srednjoročni razvojni koncept drvne industrije u periodu 2014 -2020. godine bazira na postepenom napuštanju postojećeg koncepta "od trupca ka proizvodu" i prihvatanjem novog razvojnog koncepta "od proizvoda ka trupcu" i njegovoj implementaciji u praksi.

Definisanjem, razvojem i implementacijom novog razvojnog koncepta stvoriće se uslovi za programsko prestrukturiranje drvne industrije u Crnoj Gori koje će direktno uticati na prevazilaženje postojećeg modela svaštarenja i proizvodne usitnjenosti uslijed kojih je nivo konkurentnosti crnogorske drvne industrije izuzetno nizak, ne samo na izvoznom, već i na domaćem tržištu (sa izuzetkom trupaca i rezane građe). Izbor odgovarajućegrupe proizvoda u okviru novog koncepta treba izvršiti u okviru marketing strategije drvne industrije Crne Gore koja je u fazi izrade, u saradnji sa liderskim preduzećima kao glavnim nosiocima razvoja drvne industrije i drugim donosiocima odluka, a nakon detaljnog istraživanja potencijalno glavnih izvoznih tržišta i sprovođenja procesa proizvodno-tehnološkog restrukturiranja domaćih preduzeća.
Kroz procese programskog i tehnološkog restrukturiranja domaćih preduzeća biće sprovedeno i jačanje kapaciteta stručnih kadrova kroz njihovu obuku u cilju dostizanja potrebnog nivoa spoljnotrgovinske pismenosti kao preduslova za ozbiljniji nastup domaćih preduzeća na inostranim tržištima. Uspostaviće se partnerski odnosi sa vodećim kompanijama za proizvodnju inženjerskih proizvoda od masivnog drveta u Austriji i Njemačkoj sa ciljem ulaska liderskih preduzeća iz Crne Gore u postojeće distributivne kanale ovih proizvoda na pojedinim tržištima. Na osnovu toga, povećaće se izvoz proizvoda sa dodatom vrijednošću koji će doprinijeti smanjenju postojećeg spoljnotrgovinskog deficita, i u što kraćem roku dostizanju suficita u spoljnotrgovinskoj razmeni namještaja i

	proizvoda od drveta.
Ciljne grupe:	- Liderska i druga preduzeća u oblasti drvne industrije, klaster drvoprerađivača - Ministarstvo ekonomije i Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja - Privredna komora Crne Gore - Ministarstva, agencije, kontrolne organizacije (laboratorije i zavodi za ispitivanje kvaliteta) u izabranim zemljama EU - Regionalne Privredne komore u izabranim zemljama EU - Kompanije iz oblasti drvne industrije u izabranim zemljama EU
Očekivani rezultati:	- Programsko prestrukturiranje i tehnološka modernizacija domaćih preduzeća, - Čvrsta proizvodno tehnološka povezanost liderskih i ostalih preduzeća u lancu proizvodnje proizvoda sa visokom dodatom vrijednošću, zasnovana na tržišnim principima i partnerskim odnosima, - Uspostavljeni partnerski odnosi sa kompanijama za proizvodnju i distribuciju izabranih proizvoda u zemljama EU kao glavnim izvoznim tržištima, - Ostvaren suficit u spoljnotrgovinskoj razmjeni proizvoda od drveta, - Povećano učešće drvne industrije u BDP prerađivačke industrije na 10% u 2020.godini - Otklonjeni glavni problemi u postojećem modelu koncesija kao obliku prodaje drveta.
Veza sa drugim mjerama:	Ova mjera predstavlja glavni element strategije razvoja drvne industrije i kao takva tesno je povezana sa aktivnostima na izradi Strategije razvoja prerađivačke industrije Crne Gore, kao i ovim dokumentom. Pored toga, brojne druge mjere su direktno ili indirektno povezane sa ovom mjerom po modelu uzročno-posledičnih odnosa, uključujući pogotovo poboljšanje postojećeg sistema prodaje drveta.
Koraci za izvođenje, uključujući osposobljavanje	Radna grupa formirana pri Ministarstvu ekonomije proširena sa predstavncima "liderskih" preduzeća i drugim zainteresovanim stranama uz podršku domaćih i međunarodnih konsultanata izradiće predlog novog koncepta srednjoročnog razvoja drvne industrije u Crnoj Gori sa operativnim planom njegove realizacije u kojem će biti definisane mjere, podsticaji, nosioci, odgovornost i rokovi. Nakon toga, biće sprovedena javna rasprava i usaglašavanje sa svim relevantnim faktorima i donosiocima odluka, a zatim će isti proći proceduru usvajanja od strane Vlade Crne Gore.Implementacija usvojenog započinje odmah i po ubrzanom postupku.
Vremenski okvir	Novi srednjoročni razvojni koncept sa operativnim planom će biti razvijen i usvojen u periodu maj-decembar 2013.godine, tako da se njegova implementacija može planirati početkom 2014.godine.
Učinci (ekonomske koristi)	Novi razvojni koncept omogućiće povećanje BDP drvoprerađivačke industrije sa sadašnjih 29,2 miliona € (2010) na oko 50 miliona € (BDP) kao i povećanje bruto dodate sa 10,2 miliona € (2010.) na 25 miliona € u 2020.godini.
Izvori	Novi razvojni koncept zahtjeva i nove investicije u sektor drvne industrije u

finansiranja	minimalnom iznosu od 20 miliona €, prije svega za tehnološku modernizaciju liderskih preduzeća kao i razvoj inovativnih (inženjerskih) proizvoda i tržišta za njihov plasman. Dio sredstava je potrebno obezbjediti kroz povoljne razvojne kredite, dio iz budžeta, manji dio bi finansirala domaća preduzeća, a dio bi predstavljale zajedničke investicije domaćih i preduzeća/strateških partnera iz inostranstva.
Preduslovi za izvršenje	Sveobuhvatna analiza aktuelnog stanja domaćih preduzeća u sektoru drvne industrije, domaćeg tržišta i projekcije njegovih potreba u narednih sedam godina, podrška Ministarstva ekonomije i Privredne komore Crne Gore uspostavljanju strateškog partnerstva domaćih preduzeća sa izabranim inostranim kompanijama i detaljno istraživanje tržišta onih zemalja koje su od značaja za izvoz novih proizvoda od drveta iz Crne Gore.

2.2. Povećati potražnju za biomasom uvođenjem grijanja javnih zgrada sječkom i kogeneracijom

Ciljevi:	**Povećati potrošnju drvne biomase za grijanje objekata od javnog značaja sa trenutnih 5.357 m^3 (2011.) na 35.000 m^3 do 2020.godine.**
Obrazloženje:	Ukupna potrošnja energije iz naftnih derivata (mazut i lož ulje) za grijanje objekata od javnog značaja u Crnoj Gori (škole, bolnice, dječja obdaništa, domovi zdravlja i i objekti administracije) u 2011. godini iznosila je oko 71 milion kWh. Ukupni troškovi grijanja tih objekata na mazut i lož ulje iznosili su oko 7,5 miliona €, od čega samo za školske objekte 3,5 miliona €. Zamjena lož ulja i mazuta u postojećim sistemima grijanja objekata od javnog značaja sa drvnom biomasom zahtjevala bi količinu od oko 30.000 m^3 na godišnjem nivou, što sa aspekta njene raspoloživosti i dostupnosti na domaćem tržištu ne predstavlja nikakav problem. Ovo tim prije što je u 2011. godini iz Crne Gore izvezeno 40.495 m^3, a na deponije lagerovano 20.394 m^3 samo iz industrijske prerade drveta (bez drvnog ostatka iz šumarstva).
Ciljne grupe:	- Ministarstva koja upravljaju ili finansiraju javne zgrade - Preduzeća u drvnoj industriji - Menadžment objekata od javnog značaja - Privatni vlasnici šuma i njihova udruženja kao učesnici u lancu snabdijevanja
Očekivani rezultati:	Uvođenjem drvne biomase u sistem grijanja objekata od javnog značaja otvoriće se novo polje rada u sektoru šumarstva koje se odnosi na proizvodnju drvne biomase za energetske potrebe u Crnoj Gori. Ovo znači dodatnu direktnu i indirektnu zaposlenost u lancu proizvodnje i snabdijevanja drvnim biogorivima, što je sa aspekta socio-ekonomskog značaja za ruralna područja od izuzetne važnosti. Drugi važan rezultat predstavljaće supstitucija uvoza naftnih derivata i s tim u vezi smanjenje energetske zavisnosti zemlje. Važan rezultat predstavlja doprinos javnog sektora dostizanju nacionalnog cilja o učešću energije iz obnovljivih izvora u ukupnoj finalnoj potrošnji energije do

	2020. godine koji za Crnu Goru iznosi 33%.
Veza sa drugim mjerama:	Mjera je u direktnoj vezi sa predloženim mjerama u okviru ciljeva za povećanje valorizacije šuma kroz šumsku biomasu, kao i povećanja zaposlenosti posebno u ruralnim područjima.
Koraci za izvođenje, uključujući osposobljavanje	- Popis objekata predškolskih ustanova sa potrošnjom pojedinih vrsta energenata i njihovim troškovima - Popis objekata u zdravstvu sa potrošnjom pojedinih vrsta energenata i njihovim troškovima - Popis objekata lokalne i državne administracije sa potrošnjom pojedinih vrsta energenata i njihovim troškovima - Analiza energetskih potreba za grijanje objekata vojske i policije
Vremenski okvir	Zamjena fosilnih goriva sa drvnom biomasom u sistemima grijanja objekata od javnog značaja zahtjeva realizaciju niza aktivnosti koje se odnose na donosioce odluka i izradu potrebnih planova, njihovog usvajanja i primjene u praksi. Realan rok za implementaciju predložene mjere u cjelosti u svim objektima od javnog značaja je minimum pet godina uz fazno odvijanje i obezbjeđena sredstva za nabavku novih sistema grijanja baziranih na drvnoj biomasi.
Učinci (ekonomske koristi)	Prelaskom na grijanje na drvnu biomasu u formi drvne sječke, drvnih peleta i briketa postojećih objekata koji koriste lož ulje i mazut, uštede u troškovima grijanja iznosile bi oko 5 miliona € na godišnjem nivou sa napomenom da se sve tri forme drvne biomase već proizvode u Crnoj Gori. Iz ovih sredstava, samo u prvoj godini zamjene lož ulja i mazuta, mogu se pokriti troškovi rekonstrukcije postojećih sistema grijanja i nabavke novih uređaja na drvnu biomsu u svih 102 školska objekata koji koriste mazut i lož ulje, tako da bi u narednim godinama po istom principu mogli biti rekonstruisani ostali objekti od javnog značaja u Crnoj Gori. Dodatni rezultat koji će se postići zamjenom mazuta i lož ulja sa drvnom biomasom predstavljao bi smanjenje emisije CO_2 sa postojećih 19.099 tona/godišnje na 1.562 tone/godišnje što predstavlja smanjenje za 12 puta.
Izvori finansiranja	Predlog je da se sredstva koja predstavljaju uštedu u zamjeni mazuta i lož ulja sa drvnom biomasom u iznosu od 5 miliona € na godišnjem nivou usmjeravaju u rekonstrukciju sistema, prvo u školskim objektima, a zatim i u ostalim objektima od javnog značaja, čiji se troškovi grijanja pokrivaju sredstvima iz budžeta. Na taj način, za nekoliko godina bi se mogla izvršiti kompletna rekonstrukcija sistema za grijanje objekata od javnog značaja nakon čega bi troškovi njihovog grijanja na drvnu biomasu bili redukovani za oko četiri puta u poređenju sa trenutnim troškovima.
Preduslovi za izvršenje	Dostizanje potrebne svijesti kod donosilaca odluka o potrebi uvođenja obnovljivih izvora energije, kakva je drvna biomasa u sisteme objekata od javnog značaja. Nakon toga, preduzimanje aktivnosti za izradu planova rekonstrukcije sistema grijanja, definisanje procedura i pravila za tendersku nabavku drvnih biogoriva i realizacija ostalih tehničko-administrativnih ativnosti.

2.3. Uključivanje drvnih proizvoda u „zelene javne nabavke“

Ciljevi:	**Uključiti u sistem javnih nabavki proizvode od drveta kao proizvode sa posebnim statusom s obzirom na ekološki karakter materijala i komponenti od kojih su izrađeni.**
Obrazloženje:	S obzirom da je Crna Gora otpočela pregovore o pridruživanju EU, to je prihvatanje i sprovođenje EU regulativa postao sastavni dio svakodnevne prakse i u Crnoj Gori. EU preko Direktiva o zelenim javnim nabavkama (2004/17/EC i 2004/18/EC, http://ec.europa.eu/environment/gpp/index_en.htm) i uputstava o njihovom pravnom osnovu omogućava zemljama članicama da u javne nabavke uvedu kriterijume koji promovišu ekološki prihvatljivije materijale i izvore energije, čak i u slučaju da su oni skuplji od ponude alternativnih proizvoda. Polazeći od navedenih EU direktiva, jasno je da postoje svi pravno-formalni preduslovi za uključivanje proizvoda od drveta u sistem javnih nabavki Crne Gore kao proizvoda koji će imati prednost u nabavkama u odnosu na konkurentske proizvode od drugih materijala, čak i u uslovima nešto veće cijene. Najznačajnije kategorije proizvoda od drveta koje treba uključiti u sistem javnih nabavki u Crnoj Gori su podovi o drveta, prozori i vrata od drveta i kancelarijski namještaj od drveta. Proizvodnja ovih proizvoda u Crnoj Gori u preduzećima drvne industrije je više nego simbolična, tako da ona trenutno izdvaja na uvoz prozora, vrata i podova od drveta oko 5 miliona €/godišnje (4,9 miliona € prosjek za posljednje tri godine), a na drveni kancelarijski namještaj 1,1 milion € (prosjek za posljednje tri godine). Usvajanjem i implementacijom novog koncepta srednjoročnog razvoja drvne industrije u Crnoj Gori, jedan segment će obuhvatiti i razvoj proizvodnje proizvoda iz grupe građevinske stolarije i drvenog namještaja sa ciljem da se oživi proizvodnja ovih proizvoda na bazi sopstvene drvne sirovine. Uključivanjem proizvoda od drveta u sistem javnih nabavki na već opisani način, stvorila bi se dobra polazna osnova za razvoj proizvodnje proizvoda iz grupe građevinske stolarije i drvenog namještaja, čime bi se domaćim preduzećima dao snažan podstrijek za jačanje njihove pozicije na domaćem tržištu.
Ciljne grupe:	Sve Vladine institucije (ministarstva, agencije, direkcija za javne nabavke...) kao i javna preduzeća i ustanove od javnog značaja.
Očekivani rezultati:	Glavni rezultat je stvaranje uslova za rast tražnje predloženih proizvoda od drveta na domaćem tržištu i na taj način indirektna podrška razvoju domaćih preduzeća koja se bave njihovom proizvodnjom. Pored toga, ova mjera će uticati i na smanjenje uvoza i spoljnotrgovinskog deficita drvne industrije u Crnoj Gori.
Veza sa drugim mjerama:	- Predložena mjera je u direktnoj korelaciji sa novim konceptom srednjoročnog razvoja drvne industrije u Crnoj Gori za period 2014-2020. godina kao i mjerama povećanja valorizacije polazne sirovine kroz povećanje stepena njene finalizacije.
Koraci za izvođenje, uključujući	Inicijativu za uvođenje drvnih proizvoda u sistem javnih nabavki treba da pokrene Ministastvo finansija, Direkcija za javne nabavke Crne Gore u saradnji sa Privrednom komorom Crne Gore - Odbor udruženja šumarstva, drvne i

osposobljavanje	papirne industrije, grafičke i izdavačke djelatnosti. U saradnji između navedenih institucija, potrebno je usaglasiti tekst izmjena i dopuna postojeće regulative i iste usvojiti po proceduri definisanoj Zakonom o javnim nabavkama.
Vremenski okvir	Vremenski period za sprovođenje ove mjere je period jun-decembar 2013.godine.
Učinci (ekonomske koristi)	Umjesto u izvoz minimum 10.000 m^3 rezane građe na godišnjem nivou u početnim godinama planiranog perioda, a kasnije i više, inicijative bi se mogle usmjeriti u finalizaciju i proizvodnju drvenih prozora, vrata, podova, lamperije i drvenog namještaja. Finansijski efekat valorizacije polazne sirovine kroz navedene finalne proizvode bio bi u rasponu 1:3-5.
Izvori finansiranja	Ova mjera ne iziskuje posebne troškove. Zamisao je da se u redovnim poslovima javnih nabavki prioritet da navedenim kategorijama proizvoda od drveta, čime bi se već planirana sredstva usmjeravala umjesto na njihov uvoz, u domaća preduzeća koja se bave njihovom proizvodnjom.
Preduslovi za izvršenje	Razumjevanje značaja predložene mjere od strane ključnih donosilaca odluka u sferi javnih nabavki, kao i upornost i istrajnost predlagača mjere u obezbjeđivanju uslova i otklanjanju barijera za njenu implementaciju.

2.4. Uspostavljanje izvoznog klastera za odabrane finalne proizvode

Ciljevi:	**Uspostavljanje jakog izvoznog klastera proizvođača inženjerskih proizvoda od drveta sa ciljem dobrog pozicioniranja na glavnim izvoznim tržištima.**
Obrazloženje:	Usvajanjem i implementacijom novog koncepta srednjoročnog razvoja drvne industrije u Crnoj Gori stvoriće se uslovi za programsku specijalizaciju liderskih kompanija u oblasti inženjerskih proizvoda od drveta po kojima će Crna Gora postati prepoznatljiva u regionu i šire. Održivost predloženog koncepta i ova mjera unutar istog u velikoj mjeri zavise od uspostavljanja strateškog partnerstva sa inostranim kompanijama u ovoj oblasti i pozicioniranja crnogorskih kompanija na glavnim izvoznim tržištima. U tom procesu, jedan od važnih koraka predstavlja formiranje jakog klastera proizvođača inženjerskih proizvoda od drveta, koji bi pored preduzeća sačinjavali i predstavnici Vladinih institucija (ministarstva, agencije, ustanove), Privredne komore, kontrolnih organizacija (akreditovanih laboratorija), banaka i konsultantskih kuća. Svaki od navedenih članova klastera imao bi ulogu da u domenu svoje djelatnosti radi na pozicioniranju domaćih preduzeća na izabranim ciljnim tržištima, uspostavljanju i jačanju partnerstava na tim tržištima, identifikovanju i otklanjanju barijera u izvozu navedenih kategorija drvnih proizvoda i jačanju cjenovne i necjenovne konkurentnosti domaćih proizvoda na izvoznim tržištima. Bez ovakvog klastera biće znatno otežan plasman drvnih proizvoda na projektovana izvozna tržišta, a pozicije domaćih preduzeća neizvesne, čak i u nekom kratkoročnom vremenskom periodu. Ovu konstataciju potvrđuje upravo trenutna situacija i pozicije malobrojnih preduzeća iz drvne industrije u Crnoj Gori koja izvoze pojedine proizvode od drveta u malom obimu, cjenovno ispod optimalnog nivoa konkurentnosti, i bez bilo kakve značajnije pozicije na

	tržištima tih zemalja. S druge strane, iskustva iz drugih zemalja (prije svega iz Italije) u formiranju ovakvih klastera i zajedničkom djelovanju dala su odlične rezultate u osvajanju i pozicioniranju italijanskih kompanija iz oblasti namještaja na tržištima u Rusiji, SAD i Indiji.
Ciljne grupe:	Liderska preduzeća iz drvne industrije, ministarstva, agencije, institucije i ustanove, banke, konsultantske kuće, Privredna komora, inostrani partneri.
Očekivani rezultati:	Uspostavljeni partnerski odnosi sa vodećim proizvođačima i izvoznicima izabranih drvnih proizvoda u Evropi, uspostavljen sistem komunikacije, interesa i koristi unutar članica klastera i jaka pozicija crnogorskih preduzeća na izabranim izvoznim tržištima.
Veza sa drugim mjerama:	Direktna zavisnost od novog koncepta srednjoročnog razvoja drvne industrije u Crnoj Gori s jedne strane, i direktan doprinos mjerama povećanja stepena finalizacije drvne sirovine, izvoza finalnih proizvoda od drveta i smanjenja spoljnotrgovinskog deficita s druge strane.
Koraci za izvođenje, uključujući osposobljavanje	Inicijativu za formiranje jakog izvoznog klastera za odabrane finalne proizvode od drveta treba da pokrenu liderske kompanije iz drvne industrije preko Privredne komore Crne Gore - Odbor udruženja šumarstva, drvne i papirne industrije, grafičke i izdavačke djelatnosti, a u saradnji sa Ministarstvom ekonomije (sektor industrije).
Vremenski okvir	Prva polovina 2014.godine, tj. nakon stvaranja potrebnih preduslova kroz definisanje i početak implementacije novog koncepta srednjkoročnog razvoja i drugih predloženih mjera.
Učinci (ekonomske koristi)	Postignut stepen valorizacije polazne drvne sirovine u odnosu 1:5 sa očekivanim izvozom od 5 miliona € na godišnjem nivou u prvim godinama izvoza, a kasnije povećanje izvoza na 10 miliona € i više.
Izvori finansiranja	Inicijalni troškovi formiranja klastera i uspostavljanja partnerskih odnosa između članova klastera i sa inostranim kompanijama biće pokriveni od strane Ministarstva ekonomije, kroz programe za međunarodnim organizacijama koje podržavaju ovakve inicijative (USAID i druge).
Preduslovi za izvršenje	Pokretanje inicijative i jasna vizija svrhe, ciljeva i koristi koje donosi jedan ovakav klaster od strane Privredne komore Crne Gore, liderskih preduzeća u drvnoj industriji i Ministarstva ekonomije, prvi su i osnovni preduslov za izvršenje ove mjere.

2.5. Razvoj fleksibilnijeg sistema prodaje drveta u Crnoj Gori

Ciljevi:	**Uključivanje efekata ponude i tražnje na cijene drvne sirovine u okviru koncesionog modela prodaje drveta u Crnoj Gori.**
Obrazloženje:	Koncesioni model prodaje drveta koji funkcioniše u Crnoj Gori pokazao je svoje dobre strane, ali i određene nedostatke u proteklih pet godina. U tom smislu, najveći nedostaci postojećeg koncesioniog modela, posmatrano sa stanovišta davaoca koncesije, predstavljaju problemi neispunjavanja planovima predviđenih sječa, nesprovođenje svih potrebnih mjera u sistemu gazdovanja šumama (njega šuma, izgradnja i održavanje šumskih puteva, borba protiv požara) i

neispunjavanje obaveza plaćanja koncesionih naknada definisanih ugovorima od strane koncesionara. S druge strane, posmatrano sa stanovišta koncesionara, nepostojanje fleksibilnijeg mehanizma za određivanje cijena drvne sirovine u skladu sa kretanjima cijena na tržištu oblovine i rezane građe umnogome otežava poslovanje prerađivačima drveta, posebno u periodima izražene ekonomske krize.

U ovom trenutku postoji jasna slika Uprave za šume u smislu šta može da ponudi drvnoj industriji u pogledu količina i sortimentne strukture. Pri tome planovi i pristup Uprave za šume su vrlo fleksibilni po pitanjima sortimentne strukture i mijenjanja uočenih nedostataka u postojećem sistemu prodaje. U tom smislu, cijene drvne sirovine prema postojećim koncesionarima se nisu mijenjale počev od njihovog formiranja 2008. godine do danas. U godišnjim ugovorima koji se zaključuju sa koncesionarima unosi se klauzula da postoji mogućnost korekcije cijene drvne sirovine u skladu sa rastom cijena proizvoda u šumarstvu i drvnoj industriji koje objavi MONSTAT. Međutim, do 2013.godine takva mogućnost nije korišćenja od strane davaoca koncesije.

Kako bi postigli veću fleksibilnost tržišta za sve učesnike, Uprava za šume će na malom broju područja, gdje koncesioni ugovori treba da se prekinu zbog neispunjavanja obaveza, umjesto novih tendera za dugoročne koncesije početi da vrši druge oblike prodaje drveta predviđene Zakonom o šumama. Prodaja putem licitacija drveta po sječištima u dubećem stanju, na šumskom putu i na skladištu daće bolju sliku tržišne cijene drveta u određeno vrijeme i omogućiće preduzećima drvne industrije da dođu do sirovine prema kratkoročnim potrebama van sistema koncesija. Postojanje tržišnih cijena omogućiće i prilagođavanje cijena prema koncesionim ugovorima.

S druge strane, kroz prodaju drveta licitacijama mogli bi se ostvariti znatno bolji prihodi za državu u odnosu na cijene i prihode koji se ostvaruju kroz postojeći koncesioni sistem. Kao potvrda navedene konstatacije su iskustva iz pojedinih zemalja iz okruženja (Hrvatska) u kojima se za kvalitetne trupce postiže izuzetno visoka cijena na dobro organizovanim licitacijama sa međunarodnim učešćem.

Uvođenjem sistema djelimične prodaje drveta putem licitacija ne bi se oštetila domaća preduzeća iz drvne industrije, a uspostavio bi se tržišni model prodaje za ograničene količine industrijskog drveta.

Godišnje količine drveta koje bi mogle biti prodavane putem licitacija kretale bi se oko 100.000 m^3 neto drvne mase.

Ciljne grupe: Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, Uprava za šume, preduzeća iz drvne industrije, Poreska uprava, Privredna komora Crne Gore

Očekivani rezultati: Stabilnije obezbjeđenje drvnom masom za sve korisnike, bez obzira da li imaju koncesije ili ne

Povećanje prihoda države od prodaje drveta zbog smanjenja gubitaka kod neuspešnih koncesija i viših cijena dobijenih drugim oblicima prodaje

Podsticanje razvoja izvođača radova u šumama preko ugovaranja sječe i transporta od strane Uprave za šume

Veza sa drugim mjerama: Definisanje novog srednjoročnog razvojnog koncepta drvne industrije u Crnoi Gori

Koraci za izvođenje, uključujući osposobljavanje	- Raskid koncesionih ugovora na područjima gdje koncesionari nisu u stanju da ispune ugovorene obaveza - Osposobljavanje Uprave za šuma za druge oblike prodaje drveta (prije svega licitacijama) - Prodaja drveta po različitim metodima predviđenim Zakonom o šumama - Objavljivanje podataka o postignutim cijenama
Vremenski okvir	- Određivanje područja – 2013. godina - Obuka - 2013 – 2014. godine - Pilot projekti prodaje – 2014. godina
Učinci (ekonomske koristi)	- Zbog diverzifikacije načina prodaje stabilnije cijene i obezbjeđenje drvnom masom - Transparentnost tržišta drvne mase - Smanjeni rizici svih uključenih strana
Izvori finansiranja	Predložena mjera ne zahtjeva nikakve posebne troškove za njenu implementaciju. Međutim, njenom implementacijom mogu nastati dodatni troškovi za davaoca koncesije ili koncesionare u zavisnosti od stanja i kretanja na tržištu drvnih proizvoda i predloženog mehanizma usaglašavanja cijena drvne sirovine sa tim stanjem.
Preduslovi za izvršenje	Uspostavljanje institucionalne koordinacije između Uprave za šume i preduzeća iz drvne industrije.

2.6. Uvođenje lanca odgovornosti i kontrole prometa drvnih sortimenata

Ciljevi:	**Ispunjavanje zahtjeva EU FLEGT** **Pristup svim tržištima drveta primjenom FSC standarda** **Efikasnija kontrola nad drvnim sortimentima u prometu unutar zemlje i kod izvoza**
Obrazloženje:	Zakon o šumama propisuje da će po ulasku Crne Gore u EU uvjerenje o izvoru drveta izdavati vlasnici šuma. Trenutno ovaj posao za sve šume obavlja Uprava za šume, što je jedan od njenih najobimnijih i najskupljih zadataka. Međutim, postojeći način prijema i otpreme drveta na šumskim putevima u praksi pokazao se kao nedovoljan da osigura punu slijedljivost drvnih sortimenata. Odgovornost za otpremu drveta iz šume treba prenijeti na vlasnike šuma u slučaju privatnih šuma i na koncesionare ili izvođače radova u slučaju državnih šuma u skladu sa lancem odgovornosti po standardu FSC i primjenom bar-koda. Time bi se oslobodili kapaciteti Uprave za šume, koji bi mogli da ispunjavaju prioritetne zadatke Uprave prema ostalim mjerama definisanim u ovoj Strategiji. Ove godine pripremljen je nacrt Akcionog plana za FSC sertifikaciju gazdovanja šumama (16), koji definiše korake praktičnog uvođenaj FSC sertfikata u crnogorske šume. On ukazuje na činjenicu da je zakonodavni okvir za sertifikaciju održivog gazdovanja šumama već uspostavljen, ali da zahtjeve standarda još treba sprovesti u praksi. Da bi se to ostvarilo, potrebnio je uključiti sve učesnike u lancu odgovornosti od šume do proizvoda. Samim ispunjavanjem FSC standarda, biće ispunjeni i zahtjevi EU direktiva kojke se bave borbom

	protiv bespravnih aktivnosti u šumama. Prema iskustvima drugih zemalja bogatih šumama, od otpreme drveta efikasniji metod kontrole je kontrola na ključnim putnim pravcima uz pomoć vage i/ili skeniranja svih sortimenata na kamionima. Takvi kontrolni punktovi mogu da budu postavljeni na graničnim prelazima, na ulazu u veće gradove i na prijemu drvne mase na pilanama. Podaci o količinama drveta koje prolaze mogu da budu javni preko interneta, čime se osigurava potpuna transparentnost sistema i lanca odgovornosti. Kako bi izbjegli moguće konflikte interesa, predlaže se da kontrolnim punktovima upravlja Poreska uprava, koja će imati i najviše koristi od same kontrole u vidu plaćanja poreza.
Ciljne grupe:	Uprava za šume, Poreska uprava, Privatni vlasnici šuma, Koncesionari, Izvođači radova i prevoznici Drvna industrija
Očekivani rezultati:	Smanjenje troškova Uprave za šume koje može da se upotrebi za finansiranje drugih prioritetnijih zadataka Povećanje prihoda Poreske uprave Smanjenje neevidentiranih sječa Ispunjavanje zahtjeva standarda FSC za sve sortimente u zemlji
Veza sa drugim mjerama:	Razvoj fleksibilnijeg sistema prodaje drveta u Crnoj Gori. Izgradnja šumskih saobraćajnica
Koraci za izvođenje, uključujući osposobljavanje	Prihvatanje Akcionog plana za FSC sertifikaciju gazdovanja šumama Evaluacija i ažuriranje Nacionalnog akcionog plana za borbu protiv bespravnih aktivnosti u šumarstvu (11) Priprema IPA projekta za sertifikaciju šuma i uvođenje bar-koda i kontrole preko kontrolnih punktova na putevima Priprema i izvođenje IPA projekta bar-koda i kontrole na putevima Promjene Zakona o šumama i drugih relevantnih zakona Uvođenje sistema na cjelom području
Vremenski okvir	Akcioni planovi i studija izvodljivosti- 2014. godina IPA projekat (kandidatura) - 2013 – 2014. godine IPA projekat (implementacija) - 2015 – 2017. godine Usaglašen zakonski okvir- do 2016. godine Uvođenje sistema- do 2020. godine
Učinci (ekonomske koristi)	Smanjenje troškova za Upravu za šume, privatne vlasnike šuma i izvođače radova Povećanje količine evidentiranih sječa i drvne mase Povećanje fiskalnih prihoda od PDV-a Bolje cijene i pristup tržištima zbog uvođenja FSC standarda
Izvori finansiranja	Početni troškovi mogu da se finansiraju u okviru IPA sredstava EU. Ušteda troškova Uprave za šume
Preduslovi za izvršenje	Dogovor sa Poreskom upravom i Direkcijom za saobraćaj

2.7. Investicije u drvnu industriju

Ciljevi:	**Sprovesti tehnološku modernizacija preduzeća, jačanje njihovih kadrova i razvoj novih proizvoda u funkciji povećanja konkurentnosti domaćih preduzeća koji će omogućiti brz i dinamičan rast izvoza finalnih proizvoda od drveta i dostizanje nivoa od više desetina miliona € do 2023.godine.**
Obrazloženje:	Sa izuzetkom nekoliko preduzeća koja su tehnološki korektno opremljena za konkretni program proizvodnje, tehnološka opremljenost najvećeg broja preduzeća je ispod svakog minimuma. Rezultat takvog stanja je činjenica da proizvodi koji se proizvode sa takvom tehnologijom jedino mogu naći plasman na tržištima u okruženju (Albanija, Srbija, Kosovo) koja nemaju visoke zahtjeve u pogledu kvaliteta i tačnosti izrade, tolerancija, nadmera i drugih kriterijuma koji se odnose na proces obrade drveta. Sa takvom tehnologijom nije moguć bilo kakav ozbiljniji napredak tih preduzeća niti proizvodnja proizvoda višeg stepena finalizacije namjenjenih izvozu na tržišta razvijenih zemalja koja upravo u tom segmentu kvaliteta obrade drveta imaju izuzetno visoke zahteve i standarde. Kao prva aktivnost, u okviru predložene mjere predlažu se investicije u nabavku sušara za drvo zbog činjenice da bez sušenja drveta nije moguća bilo kakva ozbiljnija proizvodnja. U ovom trenutku svega 18 preduzeća raspolaže sa sušarama za vještačko sušenje kao preduslov za dalju preradu polazne sirovine u proizvode višeg stepena finalizacije. Kakvi problemi postoje u tom segmentu potvrđuju i sve češće reklamacije i gubitak kupaca zbog problema koji nastaju kada se proizvodi višeg stepena finalizacije izrade od vlažne (prirodno prosušene) građe i kao takve isporuče kupcima. Jedan od takvih primjera su kuće od drveta. Pored niskog stepena tehnološke opremljenosti preduzeća drugi veliki problem drvne industrije u Crnoj Gori nalazi se u sferi programske nekonkurentnosti. Naime, sa izuzetkom nekoliko preduzeća koja imaju tržišno atraktivne proizvode kod svih ostalih preduzeća zastupljeni su najprostiji proizvodi (rezana građa i elementi) koji su po svojim karakteristikama polazna sirovina preduzećima za finalnu preradu drveta. Međutim, većina proizvoda koji su "tržišno atraktivni" uglavnom predstavljaju modele (kopije) proizvoda koji se proizvode od strane određenih kompanija (najčešće iz zemalja EU) što ukazuje na potrebu neodložnog investiranja u razvoj novih proizvoda po kojima bi Crna Gora mogla postati regionalno i šire prepoznatljiva zemlja. Na taj način stvorile bi se polazne osnove za razvoj brendiranja finalnih proizvoda od drveta iz Crne Gore. Važan segment hitnih investicija u drvnu industriju Crne Gore predstavlja obrazovanje kadrova. Vjerovatno bi ovaj segment predložene mjere mogao biti na prvom mjestu imajući u vidu činjenicu da u drvnoj industriji Crne Gore radi svega 14 inženjera drvne industrije, a bez kvalitetnih kadrova promjene i brz napredak nisu mogući. Postojeći problemi koji se odnose na obradu drveta, stepen tačnosti, nadmjere, tolerancije, nepoznavanje standarda i drugo, rezultat su u najvećoj mjeri neadekvatnog obrazovanja (stručnosti) osoblja koje vodi procese proizvodnje u najvećem broju preduzeća. Imajući u vidu ozbiljnost situacije u ovoj oblasti ovaj segment predložene mjere mora dobiti na značaju i njemu se mora posvetiti potrebna pažnja.
Ciljne	Ministarstvo ekonomije

grupe:	Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja Ministarstvo prosvjete Univerzitet Crne Gore Institut za standardizaciju Preduzeća u drvnoj industriji i šumarstvu Projektni biroi i konsultantske agencije
Očekivani rezultati:	Značajno povećan nivo konkurentnosti proizvoda od drveta koji kroz procese inovacije, svojim konstruktivnim rješenjima i kvalitetom izrade postaju cjenovno i necjenovno konkurentni čak i na vrlo zahtjevnim tržištima razvijenih zemalja (prije svega u EU).
Veza sa drugim mjerama:	Mjera je u direktnoj povezanosti sa novim srednjoročnim konceptom razvoja drvne industroije u Crnoj Gori kao i mjerama kojima se stvaraju preduslovi za povećnje stepena finalizacije drvne sirovine, zapošljavanje, povećanje vrijednosti izvoza i društvenog proizvoda.
Koraci za izvođenje, uključujući osposobljavanje	Kroz novu strategiju razvoja prerađivačke industrije u Crnoj Gori definisati obim, izvore i način realizacije neophodnih investicija u tehnološku modernizaciju, jačanje kadrova i razvoja novih proizvoda u segmentu drvne industrije. Nakon toga, formirati radnu grupu za njenu implementaciju koja će kroz operativni plan realizacije Strategije i novog koncepta srednjoročnog razvoja drvne industrije usmjeravati i koordinirati sredstvima za pojedine elemente, definisati uslove i načine njihovog korišćenja, dinamiku, nosioce i mehanizme kontrole.
Vremenski okvir	Sprovođenje predložene mjere zahtjeva višegodišnji rad uz realizaciju paralelnih aktivnosti u svih pomenutihsegmenta. Koliko dugo će taj vremenski period trajati zavisi od više faktora od kojih su najvažniji dinamika obezbjeđivanja potrebnih sredstava i efikasnost i koordinacija radne grupe koja će biti zadužena za implementaciju predloženih mjere.
Učinci (ekonomske koristi)	Brz i dinamičan rast izvoza finalnih proizvoda od drveta i dostizanje nivoa od više desetina miliona € do 2023. godine, kao i povećanje učešća u društvenom proizvodu prerađivačke industrije na minimum 10%. Drvna industrija postaje jedna od glavnih industrijskih grana u okviru prerađivačke industrije u Crnoj Gori.
Izvori finansiranja	Za realizaciju predložene mjere potrebno je obezbjediti minimum 100 miliona € od čega bi se najveći dio koristio za tehnološku modernizaciju preduzeća, a dio za razvoj novih proizvoda i osposobljavanje kadrova.
Preduslovi za izvršenje	Drvna industrija Crne Gore ima potencijala i šanse za uspjeh u neophodnim reformama. Prvi preduslov je da glavni donosioci odluka te potencijale i mogućnosti prepoznaju.

3. Uloga šumarstva u ruralnom razvoju

Na području ruralnog razvoja, ciljevi su sljedeći:

Povećanje broja radnih mjesta u šumarstvu i drvnoj industriji

Povećanje prihoda ruralnih domaćinstava

Ovi ciljevi će se postići sljedećim mjerama:

3.1. Jačanje uloge i učešća lokalnog stanovništva u zajedničkim programima ruralnog razvoja uz podršku Uprave za šume

Ciljevi: **Uspostavljanje Lokalnih akcionih grupa (LAG) do 2017. godine u svim opštinama u Crnoj Gori i pripremiti njihove razvojne strategije i akcione planove za njihovo sprovođenje.**

Obrazloženje: Lokalne akcione grupe su multifunkcionalna udruženja formirana od strane lokalnog stanovništva. Cilj njihovog postojanja je organizovano jačanje uloge lokalnog stanovništva u ruralnom razvoju kroz:

- Informisanje lokalnog stanovništva o aktivnostima i mogućnostima za njihovo aktivno uključenje u izvođenje tih aktivnosti,
- Osposobljavanje lokalnog stanovništva za izvođenje aktivnosti, kreiranje novih razvojnih ideja i njihovo sprovođenje u praksu,
- Povezivanje na lokalnom, regionalnom, nacionalnom i međunarodnom nivou,
- Podsticanje međunarodne saradnje.

Uspostavljanje takvih samo-formiranih i samo-organiziranih grupa je proces kojeg treba podsticati i nadzirati, kako bi se uspostavili principi njihovog funkcionisanja i upravljanja. Zbog toga je potrebno uključiti i adekvatno obučen kadar, a radi stalne prisutnosti na terenu, poznavanja lokalnih zajednica i lokalnih problema, Uprava za šume može da odigra ključnu ulogu u tom procesu.

Ciljne grupe:

- Područne jedinice Uprave za šume i savjetodavne službe.
- Postojeća udruženja na lokalnom nivou.
- Odjeljenja lokalne samouprave zadužena za lokalni razvoj.
- Zainteresirano lokalno stanovništvo i lokalna preduzeća.

Očekivani rezultati:

- Osnivano najmanje 10 lokalnih akcionih grupa (neke mogu pokrivati područja više opština).
- Pripremljeno najmanje 10 razvojnih strategija i akcionih planova lokalnih akcionih grupa.

Veza sa drugim mjerama: Ova mjera se može povezati sa većinom svih ostalih mjera ove Strategije, jer pruža mogućnost formiranja projekata od strane lokalnog stanovništva i lokalnih preduzeća koji su u skladu sa stvarnim potrebama i usmjereni ka rješavanju

	aktualnih problema. Ova mjera je u jakoj vezi naročito sa mjerama: Diversifikacija ekonomskih aktivnosti u ruralnim područjima kroz promociju uloge šuma i šumarstva; Investicije u mala šumarska preduzeća u ruralnim područjima; Investicije u drvopreradu; Investicije u turizam; Održivo upravljanje korišćenjem nedrvnih šumskih proizvoda; Edukacija stanovništva.
Koraci za izvođenje, uključujući osposobljavanje	- Područne jedinice Uprave za šume i savjetodavne službe trebaju uz pomoć odjeljenja lokalne samouprave zaduženih za lokalni razvoj i Ministarstva za poljoprivredu i ruralni razvoj pokrenuti inicijativu ili podržati već postojeća udruženja na lokalnom nivou i usmjeriti ih ka formiranju LAG-ova. - U prvoj fazi, potrebno je krenuti sa informisanjem i osposobljavanjem kritične mase lokalnog stanovništva i zainteresiranih lokalnih preduzeća o tome što je LAG, kako funkcioniše i koje su prednosti koje donosi. Unutar savjetodavne službe šumarstva treba pripremiti modul za adekvatno savjetovanje koji će prvih nekoliko godina voditi proces formiranja LAG-ova i pripreme prve strategije sa akcionim planom izvođenja prioritetnih projekata. - Formiranje LAG-ova. - Osiguranje finansiranja. - Priprema razvojnih strategija i akcionih planova. - Izvođenje projekata.
Vremenski okvir	U razdoblju do 2015. godine osnivati mrežu LAG, a do 2017. godine pripremiti razvojne strategije i akcione planove, te do 2020. godine sprovesti prve projekte.
Učinci (ekonomske koristi)	LAG-ovi će biti, kada njihov rad u potpunosti profunkcioniše, u punoj mjeri u stanju da sprovedu do 1.500.000 € vrijednosti projekta godišnje, koji su vezanih za ruralni razvoj.
Izvori finansiranja	Finansiranje formiranja i rada LAG-ova je moguće kroz IPARD fond.
Preduslovi za izvršenje	Postojanje, odnosno kreiranje interesa u lokalnim zajednicama na ruralnom području. Aktivan pristup područnih jedinica Uprave za šume, savjetodavne službe, odjeljenja lokalne samouprave zaduženih za lokalni razvoj i Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja za formiranje LAG-ova i vođenje višegodišnjeg procesa njihovog osposobljavanja za samostalan rad.

3.2. Poboljšanje infrastrukture u ruralnom području (ruralna infrastruktura)

Ciljevi:	**Rekonstrukcija 100 km lokalnih puteva koji otvaraju šume i služe razvoju ruralnih područja i izgradnja 70 vodozahvata koji služe za obezbjeđivanje vode za lokalno stanovništvo, a ujedno i kao voda za gašenje šumskih požara, do 2025 godine.**
Obrazloženje:	Cilj je poboljšati infrastrukturu koja je povezana sa ruralnim razvojem, a ujedno služi i za potrebe šumarstva. To su lokalni putevi i vodosnabdijevanje, pogotovo zahvati vode, koji se mogu koristiti u slučaju požara.

Ciljne grupe:	- Uprava za šume - Lokalna samouprava - Mjesne zajednice - LAG-ovi, Nevladine organizacije u ruralnim područjima
Očekivani rezultati:	- Rekonstruisani lokalni putevi (500 km) - 70 vodozahvata koji služe i za obezbjeđivanje vode i za potrebe protivpožarne zaštite
Veza sa drugim mjerama:	Ova mjera je povezana sa svim mjerama koje su vezane za razvoj ruralnih područja i sa mjerama za povećanje mogućnosti korišćenja šuma kao i za zaštitu od požara
Koraci za izvođenje, uključujući osposobljavanje	- Izrada dokumentacije za rekonstrukciju puteva - Izrada dokumentacije za vodozahvate - Rekonstrukcija puteva - Izgradnja vodozahvata
Vremenski okvir	- Izrada dokumentacije za rekonstrukciju puteva – do 2018. godina - Izrada dokumentacije za vodozahvate – do 2017. godine - Rekonstrukcija puteva – do 2023. godine - Izgradnja vodozahvata – do 2023. godine
Učinci (ekonomske koristi)	Bolji pristup selima će održati stanovništvo na selu i omogućiti lakši prijevoz drvnih sortimenata. Poboljšanje vodosnabdijevanja će povećati standard života na selu i ujedno poboljšati protivpožarnu sigurnost.
Izvori finansiranja	- Rekonstrukcija seoskih saobraćajnica – IPARD 2014 -2020. godine - Izgradnja vodozahvata – IPARD 2014 -2020. godine
Preduslovi za izvršenje	Pripremljena dokumentacija za rekonstrukciju puteva i izgradnju vodozahvata

3.3. Diversifikacija ekonomskih aktivnosti u ruralnim područjima kroz promociju uloge šuma i šumarstva

Ciljevi:	**Aktiviranje domaćinstava i lokalnih udruženja u diversifikaciju ekonomskih aktivnosti u ruralnim područjima kroz promociju uloge šuma i šumarstva.** Domaćinstva i lokalna udruženja mogu diversifikovaati svoje postojeće ekonomske aktivnosti, smanjiti finansijsku zavisnost od postojećih ekonomskih aktivnosti, poboljšati svoj ekonomski standard i na taj način aktivno participirati u razvoju ruralnih područja. Aktiviranje 500 domaćinstava i 25 lokalnih udruženja u diversifikaciju ekonomskih aktivnosti u ruralnim područjima kroz promociju uloge šuma i šumarstva.
Obrazloženje:	Diversifikacija ekonomskih aktivnosti u ruralnim područjima koje se odnose na valorizaciju uloge šuma i šumarstva uključuje aktivnosti kao što su:

- Izvođenje šumskih radova,
- Prerada drveta u drvne poluproizvode i finalne proizvode,
- skupljanje, prerada i prodaja nedrvnih šumskih proizvoda,
- ruralni turizam povezan sa šumskim prirodnim vrijednostima i obrazovanjem mladih o ulozi šuma.

Ovdje se radi se o izvođenju takvih aktivnosti kao dopunskih aktivnosti pored nastavljanja bavljenja osnovnom djelatnošću (npr. poljoprivreda, stočarstvo…). Na takav način, lokalno stanovništvo smanjuje finansijsku zavisnost od postojećih ekonomskih aktivnosti, poboljšava svoj ekonomski standard i aktivno učestvuje u razvoju ruralnih područja. Uvođenje takvih dopunskih aktivnosti često vodi i u preuzimanju novog posla od strane mlade generacije, što znači smanjenje depopoluacije ruralnih područja.

Ciljne grupe:

- Područne jedinice Uprave za šume i savjetodavne službe.
- Postojeća različita udruženja na lokalnom nivou.
- Odjeljenja lokalne samouprave zadužena za lokalni razvoj.
- Zainteresovano lokalno stanovništvo i lokalna preduzeća.

Očekivani rezultati:

- 500 domaćinstava uključenih u diversifikaciju već postojećih ekonomskih aktivnosti.
- 25 postojećih preduzeća i lokalnih udruženja uključenih u diversifikaciju već postojećih ekonomskih aktivnosti.
- 15 novih preduzeća.

Veza sa drugim mjerama:

Ova mjera je u jakoj vezi naročito sa mjerama: Izgradnja šumskih saobraćajnica kako bi omogućili održivost sječa; Jačanje uloge i učešća lokalnog stanovništva u zajedničkim programima ruralnog razvoja uz podršku Uprave za šume; Investicije u mala šumarska preduzeća u ruralnim područjima; Investicije u drvnu industriju; Investicije u turizam; Održivo upravljanje korišćenjem nedrvnih šumskih proizvoda; Razgraničenje pašnjaka i šuma, registracija i regulacija prava korišćenja; Održavanje otvorenih površina između šuma, podrška za kosidbu livada; Edukacija stanovništva.

Koraci za izvođenje, uključujući osposobljavanje

- Informisanje zainteresovanog lokalnog stanovništva i osposobljavanje kritične mase pojedinaca ili postojećih preduzeća za dopunske aktivnosti.
- Nadgradnja savjetodavne službe za podršku diversifikacije ekonomskih aktivnosti u ruralnom području.
- Obezbjeđenje finansiranja ili povoljnog kreditiranja nabavke opreme ili početne investicije.
- Sprovođenje tendera.
- Praćenje rezultata finansiranja

Vremenski okvir

Do 2023. godine aktivirati 500 domaćinstava, 25 lokalnih udruženja i 15 lokalnih preduzeća u diversifikaciju ekonomskih aktivnosti u ruralnim područjima kroz promociju uloge šuma i šumarstva.

Učinci (ekonomske

koristi)	
Izvori finansiranja	Finansiranje je moguće kroz IPARD fond kroz stavke koje se odnose na diversifikaciju ruralne ekonomije
Preduslovi za izvršenje	Interes lokalnog stanovništva ili već postojećih preduzeća za diversifikaciju njihovih aktivnosti. Finansiranje ili povoljno kreditiranje nabavke opreme za izvođenje dopunskih djelatnosti.

3.4. Investicije u mala preduzeća šumarstva i drvne industrije u ruralnim područjima

Ciljevi:	**Formiranje malih šumarskih preduzeća koja će biti sposobna izvoditi šumske radove i/ili neke segmente drvne industrije (pilane, sječka, zanatski proizvodi) u ruralnim područjima poboljšava status lokalnog stanovništva i vraća im aktivnu ulogu u šumarstvu.** **U narednom periodu od 10 godina osnivati 15 malih šumarskih preduzeća.**
Obrazloženje:	U Crnoj Gori je u dužem periodu propao veliki broj malih lokalnih šumarskih preduzeća i pojedinaca koji su se pored poljoprivrede bavili i radovima u šumi ili drvopreradom kao dopunskom djelatnošću. Danas se veliki dio radova u šumama vrši od strane podizvođača. Dobar dio njih nema adekvatnu opremu i osposobljenost, niti su osigurani u skadu sa zakonom. Zbog bolje osposobljenosti i opreme, sve veći dio izvođača dolazi i iz susjednih zemalja. Ponovnim uspostavljanjem takvih preduzeća u ruralnim područjima direktno će se podsticati diversifikacija ekonomskih aktivnosti, vratiti lokalnom stanovništvu aktivna uloga u šumarstvu i omogućiti dopunska zarada za podizanje njihovog standarda. Formalizacija izvođenja radova preko preduzeća doprinosi i boljem plaćanju poreza, a naročito socijalnoj sigurnosti vlasnika i zaposlenih preko plaćanja doprinosa za penzijsko i zdravstveno osiguranje.
Ciljne grupe:	- Područne jedinice Uprave za šume i savjetodavne službe. - Postojeća udruženja vlasnika šuma i vlasnici šuma. - Zainteresirana postojeća lokalna preduzeća.
Očekivani rezultati:	- Osnivanih 15 malih preduzeća šumarstva i drvoprerade. - Osposobljenih 500 privatnih vlasnika šuma i radnika za izvođenje šumskih radova. - Povećanje prihoda Poreske uprave i plaćanja doprinosa za zdravstveno i penzijsko osiguranje
Veza sa drugim mjerama:	Ova mjera je u jakoj vezi naročito sa mjerama: Izgradnja šumskih saobraćajnica kako bi omogućili održivost sječa; Jačanje uloge i učešća lokalnog stanovništva u zajedničkim programima ruralnog razvoja uz podršku Uprave za šume; Diversifikacija ekonomskih aktivnosti u ruralnim područjima kroz promociju uloge šuma i šumarstva; Edukacija stanovništva
Koraci za izvođenje, uključujući	- Informisanje zainteresovanog lokalnog stanovništva i osposobljavanje kritične mase pojedinaca ili postojećih preduzeća za izvođenje šumskih

osposobljavanje	radova. - Formiranje malih šumarskih preduzeća i njihovo profilisanje prema postojećim potrebama u različitim dijelovima Crne Gore. - Uključivanje malih šumarskih preduzeća u postojeći sistem izvođenja šumskih radova kako bi se im omogućilo da započnu biznis.
Vremenski okvir	Do 2023. godine osnovati 15 malih šumarskih preduzeća i osposobiti 500 vlasnika šuma za izvođenje radova u šumi.
Učinci (ekonomske koristi)	Lokalna radna snaga umjesto radne snage iz okruženja, bolji socio-ekonomski položaj sela.
Izvori finansiranja	Finansiranje formiranja malih šumskih preduzeća je moguće kroz IPARD fond, kroz stavke koje se odnose na diversifikaciju ruralne ekonomije .
Preduslovi za izvršenje	- Interes lokalnog stanovništva ili već postojećih preduzeća za diversifikaciju njihovih aktivnosti. - Finansiranje ili povoljno kreditiranje nabavke opreme za izvođenje šumskih radova za mala šumska preduzeća. - Mogućnost njihovog uključivanja u postojeći sistem izvođenja šumskih radova (šta i gdje smeju da rade, kako ne bi došlo do sukoba sa koncesionarima itd.)

3.5. Investicije u turizam

Ciljevi:	**Aktiviranje 100 domaćinstva, lokalnih udruženja i preduzeća uključenih u razvoj turizma kao dopunske ili glavne djelatnosti.**
Obrazloženje:	Ruralni turizam i eko-turizam su jedan od najbrže rastućih vrsta turizma koja može da predstavlja bitnu dopunsku djelatnost u ruralnim područjima. Preko razvoja ovog tipa turizma osigurava se očuvanje tradicionalnih djelatnosti u prostoru, gradi tržište za prodaju lokalnih proizvoda i promoviše lokalna prirodna i kulturna baština. Na takav način, lokalno stanovništvo može smanjiti finansijsku zavisnost od postojećih ekonomskih aktivnosti, poboljšati svoj ekonomski standard i aktivno učestvovati u razvoju ruralnih područja.
Ciljne grupe:	- Područne jedinice Uprave za šume i savjetodavne službe. - Postojeća različita udruženja na lokalnom nivou. - Odjeljenja lokalne samouprave zadužena za lokalni razvoj. - Zainteresovano lokalno stanovništvo i lokalna preduzeća.
Očekivani rezultati:	100 domaćinstava uključenih u investicije u turizam.

Veza sa drugim mjerama:	Ova mjera je u jakoj vezi naročito sa mjerama: Jačanje uloge i učešća lokalnog stanovništva u zajedničkim programima ruralnog razvoja uz podršku Uprave za šume; Održivo upravljanje korišćenjem nedrvnih šumskih proizvoda; Održavanje otvorenih površina između šuma, podrška za kosidbu livada; Edukacija stanovništva.
Koraci za izvođenje, uključujući osposobljavanje	- Informisanje zainteresovanog lokalnog stanovništva i osposobljavanje kritične mase pojedinaca ili postojećih preduzeća za investicije u turizam. - Nadgradnja savjetodavne službe za podršku diversifikacije ekonomskih aktivnosti u ruralnom području. - Priprema strateškog dokumenta sa smjernicama za prioritetne vrste investicija u različitim dijelovima Crne Gore i akcionim planom izvođenja prioritetnih projekata. - Obezbjeđenje finansiranja ili povoljnog kreditiranja nabavke opreme ili početne investicije. - Sprovođenje tendera.
Vremenski okvir	Do 2023. godine aktivirati 100 domaćinstava u investicije u turizmu.
Učinci (ekonomske koristi)	Poboljšan socio-ekonomski položaj sela, smanjena depopulacija sela, veći prihod od turizma,bolja i raznovrsnija turistička ponuda
Izvori finansiranja	Finansiranje je moguće kroz IPARD fond, kroz stavke koje se odnose na diversifikaciju ruralne ekonomije
Preduslovi za izvršenje	- Interes lokalnog stanovništva. - Finansiranje ili povoljno kreditiranje nabavke opreme, odnosno početne investicije.

3.6. Održivo upravljanje i korišćenje nedrvnih šumskih proizvoda

Ciljevi:	**Formiranje održivog sistema upravljanja korišćenja nedrvnih šumskih proizvoda putem organizacije postojećih i novih preduzeća ili pojedinaca i njihove integracije u ovaj sistem.**
Obrazloženje:	Danas na području Crne Gore sistem upravljanja i korišćenja nedrvnih šumskih proizvoda ne osigurava ekološku i ekonomsku održivost njihove proizvodnje. Ova ekonomska djelatnost nije iskorišćena koliko bi mogla da bude, a sa druge strane nepravilno branje i sakupljanje donosi štetu i ugrožava održivost prinosa ovih šumskih proizvoda. Zato je neophodno formirati održiv sistem upravljanja i korišćenja nedrvnih šumskih proizvoda i u njega uključiti zainteresovano lokalno stanovništvo i preduzeća. Kod uspostavljanja sistema je potrebno obratiti pažnju na osiguranje cjelovitog lanca od berača preko otkupljivača/prerađivača do krajnjeg kupca. Neophodni dio sistema je uspostavljanje minimalnih standarda i operativnih postupaka.
Ciljne	- Područne jedinice Uprave za šume.

grupe:	- Agencija za zaštitu životne sredine. - Postojeća udruženja vlasnika šuma i vlasnici šuma. - Zainteresovana postojeća lokalna preduzeća. - Zaštićena područja
Očekivani rezultati:	Dugoročna održivost nedrvnih šumskih proizvoda Dugoročna održivost prihoda učesnika u lancu dodatne vrijednosti
Veza sa drugim mjerama:	Ova mjera je u jakoj vezi naročito sa mjerama: Jačanje uloge i učešća lokalnog stanovništva u zajedničkim programima ruralnog razvoja uz podršku Uprave za šume; Diversifikacija ekonomskih aktivnosti u ruralnim područjima kroz promociju uloge šuma i šumarstva; Investicije u turizam; Ekonomska valorizacija biodiverziteta za njegovo očuvanje preko integralnog pristupa i saradnje; Sistemsko uređenje upravljanja/gazdovanja šumama u nacionalnim parkovima; Jačanje produktivnosti, stabilnosti i otpornosti šuma i predjela; Edukacija stanovništva.
Koraci za izvođenje, uključujući osposobljavanje	- Kritični pregled postojećeg sistema od strane svih relevantnih institucija sa definisanjem glavnih nedostataka. - Priprema novog sistema, njegova promocija i prezentacija svim zainteresovanim stranama. - Osposobljavanje (način pravilnog branja, minimalni standardi i operativni postupci u fazi transporta/skladištenja/prerade) svih zainteresovanih. - Sprovođenje sistema u praksu. - Uvođenje sistema kontrole u praksu.
Vremenski okvir	Do 2016. godine sprovesti reformu sistema održivog upravljanja i korišćenja nedrvnih šumskih proizvoda na nacionalnom nivou.
Učinci (ekonomske koristi)	- Veći prihod lokalnog stanovništva i lokalnih preduzeća - Veći izvoz - Smanjenje rizika pada proizvodnje ili ograničavanja pristupa na tržište
Izvori finansiranja	Finansiranje je moguće kroz IPARD fond - kroz stavke koje se odnose na diversifikaciju ruralne ekonomije
Preduslovi za izvršenje	Interes lokalnog stanovništva ili već postojećih preduzeća za diversifikaciju njihovih aktivnosti. Finansiranje ili povoljno kreditiranje nabavke opreme ili sprovođenje početne investicije.

4. Zaštita biodiverziteta i druge ekosistemske usluge šuma

Na području zaštite prirode ciljevi su

Dobro stanje šumskih staništa i vrsta od evropske važnosti ili onih povezanih sa šumom

Otpornost šuma na uticaje klimatskih promjena i druga ugrožavanja

Valorizacija ekosistemskih usluga šuma

Ovi ciljevi će se postići sljedećim mjerama:

4.1. Stabilni i kvalitetni šumski ekosistemi: uz pomoć integracije zahtjeva Nature 2000 u planove gazdovanja šumama, štite se staništa i vrste na cijelom području šuma

Ciljevi:	**Do 2016. godine integrisati ciljeve zaštite vrsta i staništa u planove razvoja šuma, a do 2025. godine sukcesivno integrisati ciljeve zaštite vrsta i staništa u programe gazdovanja šumama**
Obrazloženje:	Ulaskom u EU, Crna Gora treba da obezbijedi i upravljanje područjima Nature 2000 na svojoj teritoriji. Područjima Natura 2000 u šumama upravljaće se preko planova razvoja šuma i programa gazdovanja šumama. Ciljeve zaštite treba ugraditi u planove i programe i nakon toga upravljati područjima na način da se obezbijedi povoljan status vrsta i staništa. Pri tome, pored zaštite staništa posebnu pažnju treba posvetiti zaštiti životinjskih i biljnih vrsta od evropske važnosti. S tim u vezi, bitan prioritet predstavlja upravljanje lovištima posebne namjene za koje je nadležna Uprava za šume. Ova lovišta treba da budu centri populacija životinjskih vrsta za Crnu Goru i širi region. Međutim, i u ostalim lovištima treba da se dosledno ispunjuju zahtjevi propisani Zakonom o divljači i lovstvu. Zbog odredaba Direktive o staništima EU, biće potrebne i promjene zakodavstva u pogledu pojedinih vrsta, pogotovo velikih zvijeri (medvjed, vuk i ris) u smislu njihove strožije zaštite.
Ciljne grupe:	- Uprava za šume - Agencija za zaštitu životne sredine - Institucije koje upravljaju pojedinim zaštićenim područjima - Lovački savez Crne Gore
Očekivani rezultati:	Integracija ciljeva zaštite životne sredine u planove razvoja šuma i programe gazdovanje šumama i upravljanje područjima Natura 2000 u šumama
Veza sa drugim mjerama:	Ekosistemski pristup gazdovanju šumama
Koraci za izvođenje, uključujući osposobljav	- Osposobljavanje zaposlenih u Upravi za šume - Osposobljavanje zaposlenih u Agenciji za zaštitu životne sredine - Osposobljavanje preduzeća koja pripremaju programe gazdovanja šumama

anje	- Prilogođavanje Zakona o šumama i Zakona o divljači i lovstvu zahtjevima EU direktiva o pticama i staništima - Uspostavljanje efektivnog upravljanja lovištima posebne namjene - Implementacija Zakona o divljači i lovstvu na cijeloj teritoriji Crne Gore
Vremenski okvir	- Osposobljavanje zaposlenih u Upravi za šume – u okviru postojećeg FODEMO projekta - Osposobljavanje zaposlenih u Agenciji za zaštitu životne sredine– u okviru postojećeg FODEMO projekta - Osposobljavanje preduzeća koja pripremaju programe gazdovanja šumama – u okviru postojećeg FODEMO projekta - Priprema planova razvoja šuma u skladu sa zahtjevima upravljanja za Natura 2000 područja – do 2016. godine - Priprema programa gazdovanja šumama u skladu sa zahtjevima upravljanja Natura 2000 područjima – do 2025. godine
Učinci (ekonomske koristi)	Ekosistemska usluga zaštite biodiverziteta Efikasno upravljanje šuma i lovišta u skladu sa zahtjevima Natura 2000 u okviru postojećih troškova
Izvori finansiranja	- Osposobljavanje – inicijalno u okviru FODEMO projekta - Dodatno osposobljavanje – u okviru pretpistupnih fondova EU - Dodatni zaposleni u Upravi za šume za upravljanje Naturom 2000 - Izrada planova razvoja šuma, programa gazdovanja šumama i lovnih osnova za lovišta posebne namjene – redovna aktivnost Uprave za šume
Preduslovi za izvršenje	Definisana potencijalna Natura 2000 područja

4.2. Ekosistemski pristup gazdovanju šumama i zaštiti prirode

Ciljevi:	**Saradnja između državnih i lokalnih institucija, privatnih vlasnika šuma, preduzeća i nevladinih organizacija u gazdovanju šumama i zaštiti prirode**
Obrazloženje:	Kao i u drugim zemljama, u Crnoj Gori nadležnosti i odgovornost za gazdovanje i zaštitu šuma, prirode i prirodnih resursa su podjeljene između različitih državnih (MPRR, MORT, MUP) i lokalnih institucija (opštine), privatnih vlasnika i korisnika šuma i šumskih zemljišta, izvođača različitih radova i nevladinih organizacija kao što su lovačka i ribolovna društva, organizacije za zaštitu prirode, sportska društva itd. Ekosistemski pristup gazdovanju šumama i zaštiti prirode podrazumijeva uključivanje svih relevantnih partnera u odlučivanje o šumama, participativno planiranje i saradnju kod izvođenja pojedinih aktivnosti u okviru relevantnih zakonskih odredbi. Zakon o šumama propisuje uključivanje zainteresovane

	javnosti u pripremu planova razvoja i programa gazdovanja, kao i formiranje Savjeta za šuma. Uprava za šume treba da se osposobi za uključivanje partnera u donošenje pojedinih planova, kao i za saradnju sa udruženjima vlasnika i drugim partnerima na terenu. Poseban prioritet za saradnju predstavljaju budući regionalni parkovi (koje shodno zakonu treba da proglašavaju opštine) a oni uključuju i šume koje imaju ekonomsku vrijednost. U okviru planiranja i upravljanja tih parkova, Uprava za šume sa svojim znanjem, kadrovima i aktivnostim može da odigra značajnu pozitivnu ulogu u smislu postizanja ciljeva zaštite, razvoja i posjete tih područja. Većina planiranih regionalnih parkova poklapa se i sa lovištima posebne namjene, što daje dodatne mogućnosti za saradnju u okviru upravljanja parkova.
Ciljne grupe:	Uprava za šume, druge državne i lokalne institucije, privatni vlasnici šuma, preduzeća, NVO
Očekivani rezultati:	Smanjenje institucionalnih konflikata i time troškova javne uprave, bolji efekti upravljanja i gazdovanje šumama
Veza sa drugim mjerama:	Stabilni i kvalitetni ekosistemi; Ruralni razvoj
Koraci za izvođenje, uključujući osposobljavanje	Uspostavljanje Nacionalnog savjeta za šume Uključivanje Uprave za šume u proces planiranja i strukturu upravljanja regionalnih parkova Učešće javnosti u svim procesima planiranja u šumarstvu Saradnja sa nevladinim organizacijama (LAG-ovi, dobrovoljna vatrogasna društva, planinarska društva, lovačka društva…)
Vremenski okvir	- Nacionalni savjet za šume- do 2013. godine - Uspostavljanje regionalnih parkova- 2013 – 2017. godine
Učinci (ekonomske koristi)	Veći efekat uloženih javnih sredstava
Izvori finansiranja	Ova aktivnost može da se izvrši u okviru postojećih aktivnosti pojedinih institucija
Preduslovi za izvršenje	Spremnost za saradnju kod svih učesnika

4.3. Razgraničenje pašnjaka i šuma, registracija i regulacija prava korišćenja

Ciljevi:	**Priprema baze stvarnog korišćenja zemljišta po vlasništvu u GIS-u do 2018. godine i regulacija prava korišćenja do 2020.**
Obrazloženje:	U Crnoj Gori postoji nekoliko problema sa upravljanjem zemljišta u državnoj svojini kao i razgraničenja između privatnog i državnog zemljišta: - Katastar je nepotpun i neažuran, pogotovo u šumskim i planinskim područjima, - Vlasništvo i prava korišćenja u mnogo slučajeva baziraju na starim tapijama i ugovorima koji nisu zavedeni i ažurirani,

	- Uprava za šume vodi pašnjake u državnom vlasništvu kao neobraslo šumsko zemljište, ali s njima ne upravlja aktivno, Posljedica svega toga su skupe i komplikovane procedure utvrđivanja stanja kultura i vlasništva, što će stvarati prepreku za održivo gazdovanje šumama i drugim državnim zemljištima, kao i za korišćenje fondova IPARD. Zbog toga treba pripremiti bazu stvarnog korišćenja zemljišta po vlasništvu u GIS-u koja će omogućiti regulaciju prava korišćenja šuma, šumskog zemljišta i pašnjaka u državnoj svojini. Na osnovu toga, Uprava za šume treba da ustanovi i ugovorno reguliše postojeća prava korišćenja državnih zemljišta kao što je ispaša, korišćenje drveta za ogrijev i vlastite potrebe seoskih domaćinstava itd. U smislu podsticanja ruralnog razvoja za ta prava ne treba da se traži naknada, ali je bitno da se uspostave uslovi korišćenja u smislu zaštite resursa, zaštite prirode i životne sredine.
Ciljne grupe:	- Vlasnici - Uprava za šume i regionalni parkovi
Očekivani rezultati:	- Baza podataka o vlasnicima - Baza podataka o stvarnom korišćenju zemljišta - Ugovori o korišćenju šuma, šumskog zemljišta i pašnjaka u državnoj svojini - Veća ekonomska sigurnost vlasnika i korisnika zemljišta - Mogućnost korišćenja IPARD fondova od strane vlasnika i korisnika
Veza sa drugim mjerama:	Pojednostavljenje procedura za dobijanje drvne mase radi zadovoljenja sopstvenih potreba, diverzifikacija
Koraci za izvođenje, uključujući osposobljavanje	- Digitalna baza podataka o kulturama u GIS-u - Utvrđivanje vlasništva u GIS-u - Osposobljavanje zaposlenih u Upravi za šume za upotrebu i održavanje baze podataka - Ugovaranje korišćenja šuma, šumskih zemljišta i pašnjaka
Vremenski okvir	Priprema baze do 2018. godine, ugovaranje korišćenja do 2020. godine
Učinci (ekonomske koristi)	- Izvjesnost za korisnike državnih zemljišta - Informacija o državnoj imovini - Mogućnost usmjeravanja fondova IPARD - Upravljanje nešumskim zemljištem u državnoj svojini – u početku besplatno ili sa malom naknadom, kasnije u zavisnosti od prihoda korisnika
Izvori finansiranja	- Digitalna baza stvarnog korišćenja zemljišta po vlasništvu u GIS-u - Korišćenje šuma na osnovu koncesionih ugovora - Besplatno korišćenje nešumskog zemljišta, ali pod jasnim uslovima
Preduslovi za izvršenje	Digitalizacija katastra zemljišta Uspostavljanje jedinstvenog registra poljoprivrednih i šumskih posjeda

4.4. Unaprijeđenje upravljanja šumama u nacionalnim parkovima

Ciljevi:	**Upravljanje šumama u nacionalnim parkovima u skladu sa ciljevima zaštite prirode i održivog razvoja**
Obrazloženje:	Šumama u nacionalnim parkovima se upravlja u skladu sa Zakonu o nacionalnim parkovima. Međutim, prostornim planovima i planovima upravljanja nacionalnih parkova dozvoljene su samo sanitarne sječe stabala. Zbog toga u se NP ne vrši planiranje u smislu održivosti šuma, njihovog uzgoja i korišćenja u smislu Zakona o šumama. Pošto termin „sanitarne sječe“ nije kvalifikovan, pod tom kategorijom pored sječa oboljelih stabala izvodi se i obezbjeđivanje lokalnog stanovništva drvetom i sječa u privatnim šumama. U budućnosti, planovi upravljanja nacionalnih parkova treba da sadrže relevantne elemente programa gazdovanja šumama, uz dominantnu ulogu ciljeva zaštite za šume u drugoj i trećoj zoni zaštite. Time će se omogućiti plansko korišćenje privatnih i državnih šuma, gdje je to prihvatljivo sa gledišta zaštite prirode i prihod za vlasnike zemljišta i JP NP u slučaju da je zemljište u državnom vlasništvu. U strogo zaštićenim zonama ne dozvoljavaju se nikakve sječe, osim za potrebe istraživanja i infrastrukture parka. Uvođenje tog pristupa treba da se izvrši u toku nove generacije planova upravljanja pojedinih NP. Kao prvi primjer, program gazdovanja šumama treba da se uključi u plan upravljanja NP Prokletije koji je još u pripremi i za koji su već prikupljeni podaci inventure šuma.
Ciljne grupe:	Nacionalni parkovi, vlasnici zemljišta i korisnici u NP
Očekivani rezultati:	Unaprijeđenja šumskih sastojina u drugoj i trećoj zoni parkova mjerama uzgoja i njege. Stvaranje prihoda za JP NP i vlasnike šuma u NP.
Veza sa drugim mjerama:	Integracija ciljeva Nature 2000 u gazdovanje šumama; Ekosistemski pristup
Koraci za izvođenje, uključujući osposobljavanje	- Pilot projekat - uključenje relevantnih elemenata programa gazdovanja šumama u plan upravljanja NP Prokletije. - Prilagođenje pravilnika o sadržaju planova upravljanja - Postepeno uključivanje gazdovanja šumama u ostale planove upravljanja i prostorne planove parkova.
Vremenski okvir	Plan upravljanja NP Prokletije- 2015-2016. godine Planovi upravljanja ostalim NP- do 2020. godine
Učinci (ekonomske koristi)	Bolja ekonomska i finansijska održivost nacionalnih parkova i stanovništva u parkovima
Izvori finansiranja	Budžet JP NP po planu upravljanja, što se pokriva povećanim prihodima
Preduslovi za izvršenje	

5. Zaštita of požara

Na području zaštite od požara i prilagođavanja na klimatske promjene cilj je

Smanjenje opsega novih opožarenih površina i uništene biomase za 70 %

Ovi ciljevi će se postići sljedećim mjerama:

5.1. Održavanje otvorenih površina između šuma i podrška za kosidbu livada

Ciljevi:	**Održavanje postojećih otvorenih površina u šumama**
Obrazloženje:	Crna Gora ima udio šuma koji je na samom vrhu u Europi. Stoga dalje pošumljavanje poljoprivrednih površina nije poželjno iz više razloga: zbog očuvanja poljoprivredne proizvodnje, zbog očuvanja pejzaža i ruralnih područja, zbog očuvanja biodiverziteta koji je vezan na nešumske ekosisteme i zbog zaštite od požara. Ove površine treba očuvati i podsticati njihovo korišćenje.
Ciljne grupe:	- Vlasnici zemljišta - Uprava za šume - Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja - Agencija za zaštitu životne sredine
Očekivani rezultati:	Očuvane poljoprivredne površine i livadska staništa unutar šumskih kompleksa i iznad gornje granice šume.
Veza sa drugim mjerama:	Ova mjera je u jakoj vezi naročito sa mjerama: Izgradnja šumskih saobraćajnica, izgradnja infrastrukture u seoskim područjima; Jačanje uloge i učešća lokalnog stanovništva u zajedničkim programima ruralnog razvoja uz podršku Uprave za šume; Diversifikacija ekonomskih aktivnosti u ruralnim područjima kroz promociju uloge šuma i šumarstva; Edukacija stanovništva; Razgraničenje pašnjaka i šuma, registracija i regulacija prava korišćenja;Stabilni i kvalitetni šumski ekosistemi: uz pomoć integracije zahtjeva Nature 2000 u planove gazdovanja, štite se staništa i vrste na cijelom području šuma.
Koraci za izvođenje, uključujući osposobljavanje	- Definisanje površina koje treba održavati - Definisanje korisnika tamo gdje su zemljišta u državnom vlasništvu - Podsticanje održavanja površina
Vremenski okvir	- Definisanje površina, koje treba održavati – do 2017. godine - Definisanje korisnika tamo gdje su zemljišta u državnom vlasništvu - do 2018 godine - Podsticanje održavanja površina -permanentno
Učinci (ekonomske koristi)	- Bolji socio-ekonomski položaj sela - Veća poljoprivredna proizvodnja - Očuvan biodiverzitet - Bolja zaštita od požara

Izvori finansiranja	Mjera IPARD-a za kosidbu livada (godišnje)
Preduslovi za izvršenje	Zainteresovanost stanovništva za održavanje površina

5.2. Unaprijeđenje organizovanosti institucija za borbu protiv šumskih požara

Ciljevi:	**Djelujuće preduzetne vatrogasne jedinice u okviru Uprave za šume, korisnika šuma i preduzeća registrovanih za izvođenje radova u šumama u svim opštinama do 2016. godine** **Osposobljenih 500 zaposlenih u odgovornim institucijama za borbu protiv šumskih požara**
Obrazloženje:	Iskustvo iz prošlih godina pokazuje da treba poboljšati preventivu i borbu protiv šumskih požara. Odgovornost za preventivu od požara i borbu protiv njih podeljena je između vlasnika zemljišta, koncesionara u šumama, Uprave za šume, opštinskih službi za zaštitu i spašavanje i Sektora za vanredne situacije i civilnu bezbjednost koji se nalazi u okviru Ministarstva unutrašnjih poslova. Planiranje za borbu protiv požara je nadležnost opština, koje spremaju opštinske planove zaštite i spašavanja u kojima se predviđa i uspostavljanje preduzetnih vatrogasnih jedinica u organizacijama koje su požarno ugrožene. U sektoru šumarstva uspostaviće se takozvane preduzetne jedinice na području svake područne jedinice Uprave za šume, koje će se obučiti i opremiti za borbu protiv požara, a mobilizirаće se u slučaju šumskih požara. One će da uključuju radnike Uprave za šume, koncesionare i druga preduzeća koja obavljaju radove u šumi. Rukovodstvo tih jedinica biće kod Uprave za šume. Te jedinice biće odgovorne za reakciju na šumske požare zajedno sa dobrovoljnim vatrogasnim društvima i za koordinaciju intervencije u slučaju uključivanja dodatnih jedinica u intervenciju. Na nivou države može da se organizuje i specijalna jedinica koju sastavljaju radnici Uprave za šume, koja će u vrijeme sezone požare biti u pripremnosti za brze intervencije u slučaju dojave požara.
Ciljne grupe:	Uprava za šume, preduzeća u sektoru šumarstva, opštinske službe za zaštitu i spašavanje
Očekivani rezultati:	- Zbog bržih i boljih intervencija smanjenje opožarenih površina
Veza sa drugim mjerama:	Ova mjera je u jakoj vezi naročito sa mjerama: Postavljanje prioriteta u uređivanju područja privatnih šuma na planove razvoja šuma i uzgojno planiranje; Povećati potražnju za biomasom uvođenjem grijanja javnih zgrada sječkom i kogeneracijom; Izgradnja šumskih saobraćajnica kako bi omogućili održivost sječa; Diverzifikacija ekonomskih aktivnosti u ruralnim područjima kroz promociju uloge šuma i šumarstva; Stabilni i kvalitetni šumski ekosistemi: uz pomoć integracije zahtjeva Nature 2000 u planove gazdovanja, štite se staništa i vrste na cijelom području šuma; Ekonomska valorizacija biodiverziteta za njegovo očuvanje preko integralnog pristupa i saradnje; Sistemsko uređenje upravljanja/gazdovanja šumama u nacionalnim

	parkovima; Očuvanje prirodnih, mješovitih sastojina koje su više otporne na klimatske promjene; Investicije u opremu i preventivne mjere; Razvoj i testiranje optimalnih metoda sanacije opožarenih površina; Razmjena iskustava i saradnja sa institucijama iz regiona.
Koraci za izvođenje, uključujući osposobljavanje	- Kritični pregled postojećeg sistema od strane svih nadležnih institucija. - Usklađivanje opštinskih planova zaštite i spašavanja - Uspostavljanje preduzetnih jedinica. - Obuka članova jedinica. - Praćenje uspješnosti intervencija protiv požara. - Eventuelno uspostavljanje specijalne jedinice
Vremenski okvir	2014 – 2020. godine
Učinci (ekonomske koristi)	- Smanjenje šteta od požara na šumama i poljoprivrednim zemljištima - Bolja povezanost ruralnih zajednica i osposobljenost za sve oblike vanrednih situacija
Izvori finansiranja	- Uprava za šume (godišnje) - Preduzeća u sektoru šumarstva
Preduslovi za izvršenje	- Spremnost ljudi u šumarstvu za uključenje u vatrogasne jedinice

5.3. Investicije u opremu i preventivne mjere za borbu protiv požara

Ciljevi: **Omogućavanje brze i efektivne intervencije protiv šumskih požara**

Obrazloženje:

Za borbu protiv šumskih požara potreban je specializovana oprema i prisutnost infrastrukture preventivnih mjera, kao što su putevi, cisterne s vodom i održavane otvorene površine. EU omogućava uključivanje opreme i preventivnih mjera protiv šumskih požara u program ruralnog razvoja IPARD 2014 – 2020. godine.

Prioriteti za te investicije su:

- Izgradnja sistema brzog izvještavanja o požarima preko infracrvenih video kamera
- Izgradnja puteva na požarno ugroženim područjima
- Izgradnja cisterni s vodom u požarno ugroženim šumama
- Uspostavljanje otvorenih površina među šumama, oko infrastrukture i naselja
- Vozila i druga zajednička za intervencije u šumskim požarima
- Lična zaštitna i vatrogasna oprema za borbu protiv šumskih požara
- Obuka i osposobljavanje

Sistem video nadzora može da se uspostavi koristeći postojeće bazne stanice GSM, a treba da bude povezan u centre obavještavanja. Za izgradnju puteva i cisterni u državnim šumama korisnik je Uprava za šume, a u privatnim šumama

	njihovi vlasnici zajedno s opštinom, Upravom za šume i dobrovoljnim vatrogasnim društvima. Vozila, druga sredstva i lična oprema kao i obuka i osposobljavanje treba da se finansiraju vatrogasnim jedinicama, pogotovo poduzetnim jedinicama sektora šumarstva, dobrovoljnim vatrogasnim društvima i eventuelno specijalnoj jedinici.
Ciljne grupe:	Preduzetne i dobrovoljne vatrogasne jedinice Uprava za šume, opštinske službe za spašavanje, MUP - Sektor za zaštitu i spašavanje, vlasnici šuma
Očekivani rezultati:	Smanjenje šteta od šumskih požara, smanjenje vremena i troškova pojedinih intervencija zbog bolje opreme i obučenosti
Veza sa drugim mjerama:	Unaprijeđenje organiziranosti institucija za borbu protiv požara, uključivanje stanovništva u preventivu i borbu protiv požara, očuvanje prirodnih, mješovitih sastojina koje su više otporne na klimatske promjene, razmjena iskustava i saradnja sa institucijama iz regiona.
Koraci za izvođenje, uključujući osposobljavanje	Uključenje mjera zaštita od požara u IPARD Definicija potreba za opremom na osnovu opštinskih planova zaštite i spašavanja Tenderi za investicije u preventivne mjere i opremu: korisnici vatrogasne jedinice, opštine, udruženja vlasnika šuma Studija izgradnje sistema video nadzora Nabavka i uspostavljanje sistema video nadzora Program obuke i osposobljavanja
Vremenski okvir	2014 – 2020. godine
Učinci (ekonomske koristi)	Smanjenje direktnih i indirektnih šteta od šumskih požara
Izvori finansiranja	IPARD u periodu 2014-2020. godine
Preduslovi za izvršenje	Uključenje u program IPARD Formiranje preduzetnih i dobrovoljnih vatrogasnih jedinica

5.4. Uključivanje stanovništva u preventivu i borbu protiv požara

Ciljevi:	**Formiranje, opremanje i osposobljavanje najmanje po jednog dobrovoljnog vatrogasnog društva na šumskom području u svakoj opštini do 2023. godine**
Obrazloženje:	Za preventivu od požara kao i za efektivnu borbu protiv njih bitna je motivacija i uključenost stanovništva, pogotovo u manje pristupačnim seoskim i planinskim područjima. U mnogim djelovima Evrope kao najbolji način edukacije, motivacije i uključenja lokalnog stanovništva pokazala su se dobrovoljna vatrogasna društva. Crna Gora ima iskustvo sa dobrovoljnim vatrogasnim društvima na Primorju, dok ona ne postoje u kontinentalnom dijelu zemlje. U okviru komponente zaštite šuma od požara u okviru IPARD, namjeniće se

	sredstva za opremanje i osposobljavanje dobrovoljnih vatrogasnih društava u šumskim područjima. Ta društva biće specijalizovana za borbu protiv šumskih požara. Područna jedinica Uprave za šume i opštinska služba za zaštitu i spašavanje podstaći će uspostavljanje barem jednog takvog društva u svakoj opštini. Kada se ova društva formiraju, moći će da se prijavljuju na godišnje tendere za finansiranje njihovog opremanja, vlastitog osposobljavanja i aktivnosti edukacije stanovništva u okviru IPARD-a. Njihova uloga biće vežna za implemetaciju opštinskih planova zaštite od požara. Pored uključivanja stanovništva, treba da se uspostavi i zakonska regulativa u vezi namjernog paljenja zemljišta ili biljnih ostataka. Veliki dio evropskih zemalja zabranjuje svako paljenje na otvorenim područjima zbog zaštite od požara i zaštite kvaliteta vazduha. Međutim, postoji i mogućnost da se dozvoli planirano paljenje, ako je to pod nadzorom i ako predstavllja najefikasniji i najbezbjedniji način upravljanja određenim područjem (čišćenje pašnjaka, smanjenje količine suve zapaljive biomase u šumama). U takvim slučajevima, treba da se propiše kaznena odredba za svaki slučaj namjernog prouzrokovanja požara.
Ciljne grupe:	Stanovništvo na ruralnim područjima uključujući vlasnike šuma
Očekivani rezultati:	- Smanjenje broja antropogenih požara - Zbog bržih i boljih intervencija smanjenje opožarenih površina
Veza sa drugim mjerama:	- Investicije u opremu i preventivne mjere za borbu protiv požara - Razmjena iskustava i saradnja sa institucijama iz regiona
Koraci za izvođenje, uključujući osposobljavanje	- Uključenje mjere u IPARD 2014-2020. godine - Obuka savjetodavne službe u Upravi za šume i opštinskih službi za zaštitu i spašavanje - Zakonska regulativa (kaznena odredba) u vezi namjernog paljenja - Promocija ideje dobrovoljnih vatrogasnih društava na ciljnim područjima - Uspostavljanje društava - Tenderi za finansiranje rada i opreme društava - Nabavka opreme - Osposobljavanje članova društava - Edukacija stanovništva
Vremenski okvir	2014 – 2020. godine
Učinci (ekonomske koristi)	- Smanjenje šteta od šumskih požara i na poljoprivrednim zemljištima - Bolja povezanost ruralnih zajednica i osposobljenost za sve oblike vanrednih situacija
Izvori finansiranja	Državni ili EU fondovi za podršku nevladinim organizacijama
Preduslovi za izvršenje	- Spremnost ljudi u ruralnim područjima za uključenje u dobrovoljna vatrogasna društva

5.5. Razvoj i testiranje metoda sanacije opožarenih površina

Ciljevi: **Definicija ekoloških i finansijskih optimalnih metoda sanacije opožarenih površina**

Obrazloženje:

Izgorjele šume i druge opožarene površine treba da se saniraju na način, da se:

- Što više smanji ekonomska šteta zbog požara,
- Da se ponovo uspostave funkcije šumskog ekosistema uključujući produktivnost,
- Da se, ako moguće, smanji buduća ugroženost od požara

Prema situaciji na terenu, ovo se može postići sječom izgorelih stabala ili njihovim ostavljanjem, sađenjem novih stabala ili drugim mjerama kojima se podstiče obnova šume itd. Zbog relativno velikog obima opožarenih površina, ovi metodi treba da budu i ekonomski efikasni, inače se neće sprovoditi. To znači, da u slučaju da je opožarena drvna masa još iskoristiva, doznaka i sječa mora da se izvrši u najkraćem mogućem roku. Drvna masa može da se proda preko licitacije ili da se sa novim količinama prilagodi koncesioni ugovor za to područje.

U okviru Uprave za šume i naučnih institucija pokrenuće se Studija iskustava o sprovedenim sanacijama opožarenaih površina, koja će uraditi evaluaciju efikasnosti različitih metoda u različitim uslovima i situacijama. Prema tim rezultatima pripremiće se stručna uputstva za sanaciju požarišta, koje će uključiti:

- Način izbora metoda sanacije ili odsutnosti intervencije,
- Način doznake i prodaje opožarenih stabala
- Način izvođenja ostalih mjera sanacije (sađenje, koje vrste itd.)

Ciljne grupe: Uprava za šume, naučne institucije i udruženje vlasnika šuma

Očekivani rezultati: Kratkoročno efikasna sanacija sa najnižim troškovima
Dugoročno smanjena šteta zbog požara

Veza sa drugim mjerama: Uređivanje i uzgoj privatnih šuma; Stabilni i kvalitetni šumski ekosistemi: uz pomoć integracije zahtjeva Nature 2000 u planove gazdovanja, štite se staništa i vrste na cijelom području šuma; Jačanje stabilnosti i otpornosti šuma i predjela; Podsticanje pošumljavanja, popunjavanja i njege izdanačkih šuma

Koraci za izvođenje, uključujući osposobljavanje

- Studija iskustava o sprovedenim sanacijama opožarenaih površina
- Stručna uputstva za sanaciju opožarenih površina
- Prilagođavanje pravilnika o uređivanju šuma i doznaci
- Praćenje efikasnosti budućih sanacija

Vremenski okvir

- Studija iskustava o sprovedenim sanacijama opožarenaih površina - 2014-2015. godine
- Stručna uputstva za sanaciju opožarenih površina i ažuriranje pravilnika o uređivanju šuma i doznaci – 2015. godina
- Praćenje efikasnosti budućih sanacija- od 2015. godine

Učinci (ekonomske koristi)	Minimizacija troškova sanacije, dugoročno veća produktivnost šuma
Izvori finansiranja	Budžet MPRR za studiju i uputstva
Preduslovi za izvršenje	

5.6. Razmjena iskustava i saradnja sa institucijama iz regiona

Ciljevi:	Poboljšanja osposobljenosti Crne Gore za borbu protiv šumskih požara kroz saradnju sa ostalim Mediteranskim zemljama
Obrazloženje:	U Mediteranu i unutar EU postoji dobra saradnja među zemljama na području borbe protiv požara. Ta saradnja se vrši razmjenom informacija i iskustava i međusobnom podrškom u slučaju pojedinih većih požara. Crna Gora već je uspešno uključena u tu saradnju, a u narednim godinama uključiće se i u projekat „Fearless Adria“ u okviru porgrama EU IPA Adriatic. Vodeći partner projekta je Zavod za šume Slovenije, a partneri u njemu su Albanija, BiH, Hrvatska, Grčka, Italija, Crna Gora i Srbija. Cilj projekta je razvoj zajedničkih politika i strategija na području borbe protiv šumskih požara, promocija i implementacija informacionih i komunikacionih tehnologija u upravljanju požarnih rizika (video nadzor) i poboljšanje dostupnosti prostornih podataka povezanih sa borbom protiv požara.
Ciljne grupe:	Uprava za šume, MUP - Sektor za zaštitu i spašavanje, Službe za zaštitu i spašavanje u opštinama
Očekivani rezultati:	Bolja osposobljenost svih službi za borbu protiv šumskih požara Uspostavljen sistem video nadzora u crnogorskim šumama
Veza sa drugim mjerama:	Unaprijeđenje organizovanosti institucija za borbu protiv požara; Investicije u opremu i preventivne mjere za borbu protiv požara
Koraci za izvođenje, uključujući osposobljavanje	- Podnošenje projektna aplikacije: 2013. godina - Izvođenje projekta
Vremenski okvir	2013 – 2015. godina
Učinci (ekonomske koristi)	Brža implementacija osposobljavanja za borbu protiv šumskih požara Finansiranje aktivnosti od strane EU
Izvori finansiranja	EU 595.000 EUR Budžet MPRR 105.000 EUR vlastito učešće, 490.000 prefinansiranje EU 490.000
Preduslovi za izvršenje	Uspjeh projekta »Fearless Adria« na natječaju EK

Osposobljavanje i finansiranje

Osposobljavanje Uprave za šume

Uprava za šume za sada još ne obavlja sve funkcije na način kako je to predviđeno Zakonom o šumama i prema zahtjevima koji su definisani evropskim zakonodavstom. U narednom periodu, Uprava za šume trebaće da se osposobi pogotovo za implementaciju sljedećih poslova:

- Savjetodavna služba
- Efikasniji sistem doznake stabala za sječu
- Participativno planiranje
- Razvoj projekata i uključivanje u međunarodne projekte i mreže
- Upravljanje Natura 2000 područjima
- Uspostavljanje šumarsko informacionog sistema
- Uspostavljanje jedinice za projektovanje i nadzor izgradnje šumskih puteva i drugih saobraćajnica

Za izvođenje tih funkcija treba da se nađe optimalni model organizacije i finansiranja javne službe u sektoru šumarstva.

Savjetodavna služba u šumarstvu

Savjetodavna služba je neformalno već uspostavljena, treneri savjetodavne službe su pohađali kurseve, ali je potrebno raditi na razvoju savjetodavnih aktivnosti na terenu. Da bi se to postiglo, neophodna je efikasna koordinacija i određena finansijska sredstva. Što prije treba imenovati koordinatora savjetodavne službe u Upravi za šume i početi sa pripremom programa savjetodavnih aktivnosti i razvojem novih savjetodavnih modula. U tom okviru treba da se pojednostavi i sistem planiranja i doznake u privatnim šumama, u smislu Mjere 1.3, a u svim šumama u smislu Mjere 2.6.

U okviru centralne jedinice Uprave za šume predviđeno je novo radno mjesto za koordinatora savjetodavne službe ali to mjesto još nije popunjeno. U okviru IPA šumarskog projekta „Podrška za izgradnju kapaciteta u sektoru šumarstva“ izvedene su aktivnosti na obuci trenera za savjetovanje privatnim vlasnicima šuma, i obuke za zaposlenih unutar Uprave za šume. U okviru projekta edukovano je preko 20 trenera savjetodavne službe iz Uprave za šume i 97 zaposlenih iz Uprave za šume i privatnih organizacija iz sektora šumarstva vezano za izvođenje savjetodavnih aktivnosti. Uprava za šume treba da prepozna značaj kvalitetne komunikacije sa vlasnicima šuma i to unese u svakodnevni rad/komunikaciju sa vlasnicima šuma. Da bi to postigla, Uprava za šume treba pripremiti godišnji program savjetovanja i onda ga implementirati.

Efikasniji sistem doznake, prijema i uvjerenja o porijeklu

Zakonom su predviđeni postupci za doznaku, prijem i izdavanje uvjerenja o porijeklu. Podzakonskim aktima treba ostvariti mogućnosti da se ovi sistemi pojednostave, jer trenutno predstavljaju veliko opterećenje Uprave za šume, pogotovo u izdanačkim šumama, šumama predviđenim za sanaciju (požari, izvale,..) i u šumama koje su predviđene za promjenu namjene u druga zemljišta. Uprava za šume je značajno opterećena doznakom u privatnim šumama. Posebno u privatnim šumama treba intenzivirati komunikaciju sa vlasnicima šuma. Iz razloga što će se po prvi put uređivati i privatne šume, vlasnicima treba obrazložiti značaj planiranja u šumarstvu i uključiti njih i njihova udruženja u pripremu planova

Zakon o šumama predviđa da u privatnim šumama doznaku mogu vršiti i pravna lica i preduzetnici koji u pogledu stručne spreme ispunjavaju uslove iz člana 67 ovog zakona. Predlaže se da Udruženje privatnih vlasnika šuma pokrene inicijative za uspostavljanje i organizovanje takvih organizacija ili u vlastitoj režiji ili izvan udruženja. Država bi mogla podržati njihove inicijative kroz subvencije za udruživanje koje su predviđene u IPARD programu.

Planiranje u šumarstvu

Prema zakonu predviđena je izrada planova razvoja šuma i programa gazdovanja šumama nezavisno od vlasništva. Trenutno, za veliki dio šuma u Crnoj Gori nema važećih programa gazdovanja šumama, a pripremaju se prvi pilotni planovi razvoja šuma. Crna Gora nema tradicije planiranog gazdovanja u privatnim šumama. Stoga se Upravi za šume obraća manji broj privatnih vlasnika šuma, dok veliki broj još uvijek, iako to nije u skladu sa zakonom, sa svojim šumama gazduje bez saradnje sa Upravom za šume. Zato je neophodno pojačati komunikaciju sa vlasnicima šuma i pomoći im kod njihovog udruživanja. Preko primjera dobrih praksi treba pokazati kako mogu planiranim gazdovanjem šumama vlasnici imati veći prihod od sadašnjeg. Vlasnike šuma treba podsticati da unaprijede svoje šume.
. U okviru UŠ već neformalno postoji jedinica za uređivanje šuma koja treba da preuzme jaču ulogu u izradi planova razvoja i programa gazdovanja šumama, a naročito u rukovođenju participativnim procesima planiranja. U procesu planiranja, Uprava za šume mora biti aktivnija u procesu pripreme programa gazdovanja šumama, pogotovo u definisanju ciljeva, mjera i aktivnosti. Strateške dijelove programa gazdovanja šumama treba pripremati Uprava za šume, dok se tehnički dio (inventura) još uvijek može davati na tendere. Zbog ograničenja ljudskih resursa u planiranju, predlažemo da Uprava za šume postepeno preuzima strateške dijelove programa gazdovanja šumama. Što se tiče planove razvoja šuma, Uprava za šume bi ih trebala sama pripremati.

Međunarodni projekti i umrežavanje

Uprava za šume se trenutno nedovoljno uključuje u međunarodne projekte iz područja kojeg pokriva i nema ljudskih resursa za uključivanje u projekte. U Analizi poslovnih procesa predviđeno je radno mjesto koordinatora projekata u centralnoj jedinici Uprave za šume koji će se brinuti o pripremi projekata, uključivanju Uprave za šume u međunarodne projekte i mreže i koordinaciju projekta u koje se Uprava za šume uključuje. U centralnoj jedinici Uprave za šume treba formirati radno mjesto koordinatora projekta.

Zaštita prirode

Uprava za šume trenutno polaže nedovoljnu pažnju na zaštićene vrste i zaštićena područja, tj. u segmentu zaštite prirode je nedovoljno aktivna. Veliki dio šuma je veoma značajan za očuvanje biodiverziteta, a Uprava za šume ima znanja na kakav način treba gazdovati sa šumama da bi se taj biodiverzitet očuvao. Uprava za šume je već odgovorna za upravljanje uzgojnih lovišta ali premalo pažnje polaže na promociju svoga rada na području očuvanja biodiverziteta i zaštite prirode. U okviru novopredloženog sektora za zaštitu prirode i lov treba početi sa aktivnostima na pripremanju stručnih podloga za osnivanje Natura 2000 područja.
U okviru IPA projekata se odvija priprema metodologije i edukacija vezana za uključivanje zahtjeva Nature 2000 u planiranje u šumarstvu. U narednom periodu, potrebno je ove aktivnosti sprovesti i na terenu u saradnji sa Agencijom za zaštitu životne sredine. Dugoročno, Uprava za šume treba uključiti mjere za gazdovanje šumama u programe gazdovanja šumama i preuzeti upravljanje područjima buduće Nature 2000 u šumama. Preko upravljanja šuma i uzgojnih

lovišta, Uprava za šume treba aktivno da se uključi i u upravljanje pleniranih regionalnih parkova kao što su Komovi, Piva i Ljubišnje.

Informacioni sistem

Uprava za šume i Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja još nemaju informacioni sistem, pomoću kojeg bi se razmjenjivale informacije, a sa druge strane i informatička oprema Uprave za šume nije na visokom nivou. Time se troši dosta vremena za obavljanje pojedinih aktivnosti i stavaraju se dodatni troškovi vlasnicima šuma. Za efikasan rad Uprave za šume treba uspostaviti informacioni sistem u skladu s prijedlogom za uspostavljanje ovog sistema i povezati Upravu za šume (centralnu i područne jedinice), te Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja u centralni informacioni sistem. U procesu je nabavka prvog dijela opreme za šumarsko informacioni sistem – ovaj informacioni sistem će se morati nadograđivati, pa stoga treba osposobiti Upravu za šume za njegovu upotrebu.

Šumske saobračajnice

Unutar UŠ treba da se uspostavi jedinica za za projektovanje i nadzor izgradnje šumskih puteva i drugih saobraćajnica. Prema mjeri 1.5 on treba da izrada program izgradnje puteva, priprema dokumentacije za javne nabavke za gradnju, vrši nadzor izgradnje, praćenje stanja postojećih puteva, planira njihovo održavanje i kontrolira održavanja. Jedinica treba da sarađuje sa opštinama po pitanju upravljanja seoskih puteva sa više namjena i do godine 2015 treba pripremi prve investicije za implementaciju.

Razvoj kadrova u šumarstvu i drvnoj industriji

Kadrovi u šumarstvu

Šumarski sektor ima veliki nedostatak formalno edukovanih kadrova iz područja šumarstva. To se odnosi i na Upravu za šume, kao i na vlasnike šuma i izvođače usluga i radova. Stanje kadrova u Upravi za šume je kritično. Prosječna starost zaposlenih unutar Uprave za šume je preko 50 godina, a sa druge strane ima veoma malo interesovanje za školovanje iz oblasti šumarstva U narednom periodu će zbog manjka šumarskih inženjera Uprava za šume imati velikih problema sa popunjavanjem radnih mjesta. Sa aspekta funkcionalnog znanja u svim institucijama najviše nedostaje znanje sa područja informatike i komuniciranja sa javnošću.

Pošto Crna Gora nema šumarski fakultet, za kadrove visoke stručne spreme postoje dve mogućnosti:

- Stipendiranje dovoljnog broja studenata za šumarske studije u regionu (Beograd, Sarajevo, Zagreb, Skoplje);
- Uvođenje šumarskog sadržaja u programe studija u Crnoj Gori koji se odnose na upravljanje prirodnim resursima, biologijom i zaštitom prirode.

Na kratki rok, nužno je osigurati barem 5 studenata šumarstva svake godine, a na duži rok bitan je i razvoj šumarske struke u naučnim i obrazovnim institucijama u zemlji. U prelaznom razdoblju, trebalo bi i razmisliti o zapošljavanju šumarskih inženjera iz regiona (pogotovo iz Srbije), koji u svojim zemljama ne mogu pronaći posao. Ovo za sada nije moguće zbog ograničavanja zapošljavanja stranih lica u državnoj upravi.
Srednja škola u Beranama nema dovoljno đaka, a studije šumarstva se izvode u inostranstvu, pa je to povezano sa dodatnim troškovima. Za postojeći kadar treba osigurati formalnu i neformalnu edukaciju da bi mogao obavljati zadatke koji su predviđeni za njihova radna mjesta. Edukaciju

treba planirati dugoročno, na osnovu Programa kojeg priprema Uprava za šume, zajedno s Ministarstvom poljoprivrede i ruralnog razvoja i Upravom za kadrove. U ovaj proces treba uključiti i Centar za stručno obrazovanje i srednješkolski centar u Beranama, koji na osnovu programa priprema edukacionu šemu za formalno i neformalno školovanje u šumarstvu. Na toj osnovi, unutar kabineta direktora Uprave za šume u saradnji sa Upravom za kadrove pripremali bi se godišnji programi obrazovanja.

Kadrovi u drvnoj industriji

Iako u Crnoj Gori ima takvih kadrova, u drvnoj industriji nedostaje kvalifikovanih stručnjaka i radnika iz područja drvoprerade, područja finalizacije proizvoda i dizajna, kao i prodaje. U ovom trenutku u preduzećima drvne industrije u Crnoj Gori radi 22 inženjera od čega je 14 inženjera drvne industrije, a ostali su inženjeri šumarstva, elektrotehnike, mašinstva i iz ostalih struka. Najveći broj vlasnika postojećih privatnih preduzeća je bez ikakvog stručnog obrazovanja i kao takvi, nisu u stanju da prepoznaju stvarne probleme zaostajanja razvoja svojih preduzeća. Sa ovakvim postojećim stanjem u sferi kadrova nije moguć adekvatan napredak drvne industrije u Crnoj Gori.
U okviru Mašinskog fakulteta u Pljevljima otvoren je smjer prerade drveta, ali polaznici tog smjera imaju vrlo male šanse za posao u drvnoj industriji kakva je danas.

Zbog gore navedenog, dugoročno je potrebno pripremiti program stručnog obrazovanja i razvoja kadrova u šumarstvu i drvnoj industriji. Program treba uključivati i formalno i neformalno obrazovanje, koje uključuje i neformalno obrazovanje unutar institucije (npr. obuke od strane trenera savjetodavne službe zaposlenim u Upravi za šume). U pripremu programa trebaju biti uključene sljedeće institucije: Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, Ministarstvo ekonomije, Uprava za šume, Uprava za kadrove, Srednja stručna škola „V. Vukadinović“, Berane, visoke škole i univerziteti kao i Centar za stručno obrazovanje.

Finansiranje

Holandska razvojna organizacija SNV je u 2012. godini pripremila Studiju finansiranja šuma i šumarstva Crne Gore (4). U njoj su analizirani prošli i prihodi i troškovi gazdovanja i upravljanja šumama i razrađeni scenariji budućih prihoda i ulaganja u šume. U donjoj tabeli prikazana su dva moguća scenarija budućih prihoda i rashoda po sektorima vlasništva (Tabela 7).

Tabela 7.: Pregled ključnih elemenata scenarija za finansiranje gazdovanja šumama po sektorima vlasništva šuma. Izvor: Studija finansiranja šuma i šumarstva Crne Gore (4)

Ključni elementi scenaria	**Polazni scenario – prethodno stanje (u 1000 € god.)**			**Optimalni planski scenario – osnovni (u 1000 € god.)**		
	Državne	Privatne	Ukupno	Državne	Privatne	Ukupno
Vrijednost sortimenata na kamion. putu	14.648	4.178	18.826	21.440	5.106	26.546
Vrijednost drveta na panju	9.096	2.200	11.296	13.254	2.929	16.183
Troškovi bioloških i tehničkih investicija u šume – za korisnike/VPŠ	2.828	160	2.988	5.353	722	6.075
Troškovidoznačenihnaknada - za korisnike/VPŠ	5.274	395	5.669	6.610	401	7.011
Prihodi od gazdovanja šumama – za korisnike, UŠ kao korisnika i VPŠ	**994**	**1.645**	**2.639**	**1.290**	**1.806**	**3.096**
Vrijednost investicija u šume – za budžet UŠ	891	45	936	2.102	649	2.751

Troškovi šumske uprave / službe – za budžet UŠ	4.095	1.306	5.401	3.727	1.403	5.130
Prihodi od gazdovanja šumama – na nivou podsektora vlasništva	**1.283**	**689**	**1.972**	**2.072**	**155**	**2.227**
Prihodi budžeta UŠ iz šuma (naknade i ostali)	**6.591**			**8.072**		

Prema ovoj studiji, i bez povećanja godišnjih sječa, prihodi na nivou vlasnika šuma (države i privatnih vlasnika) i prihodi javne službe Uprave za šume će se povećavati. U optimalnom scenariju, najviše treba da se povećaju investicije u šume – ukupno sa tri na šest miliona eura godišnje, dok se sami troškovi javne službe ne povećavaju ili se čak smanjuju.
Ova tabela ne uzima u obzir prihoda države dobijenih plaćanjem PDV-a niti ostalih ekonomskih koristi od šuma i šumskih proizvoda. Takođe, ova studija ne uzima u obzir godišnje potrošnje drveta ustanovljene studijom MONSTAT+a (24).

Na osnovu Scenarija 1 (Tabela 3.:), napravljena je simulacija mogućih glavnih prihoda od šuma. Ona pokazuje da bi, uz ispunjenje preduslova za postizanje Scenarija 1 u 2023. godini, država od prodaje drveta u državnom vlasništvu mogla da ostvari prihod u iznosu od 19 miliona Eura (uz pretpostavku da se 70% drvne mase proda preko koncesija, a 30% preko licitatcija), skupljeni PDV od drveta i drvnih proizvoda bi iznosio oko 12 miliona Eura, a bruto dodatna vrijednost u šumarstvu i drvnoj industriji 25 miliona Eura. Ali da bi to postigli, potrebna su ulaganja pogotovo u:

- Osposobljavanje i funkcionisanje Uprave za šume uključujući uređenje svih šuma u Crnoj Gori i ostale zadatke predviđene zakonom
- Zaštitu od požara
- Popunjavanje i njegu mladih sastojina
- Izgradnju šumske infrastrukture – saobraćajnica.

Slika 11.: prikazuje razvoj očekivanih glavnih ekonomskih koristi od šuma i potrebnih ulaganja u do završetka ove strategije (period od 2011 – 2023. godine). Ona pokazuje da je iznos planiranih ulaganja sve vrijeme manji od polovine prihoda države iz šuma i manji od četvrtine svih ekonomskih koristi.

Slika 11.: Glavne ekonomske koristi od šuma i potrebna ulaganja u periodu 2018 – 2023.

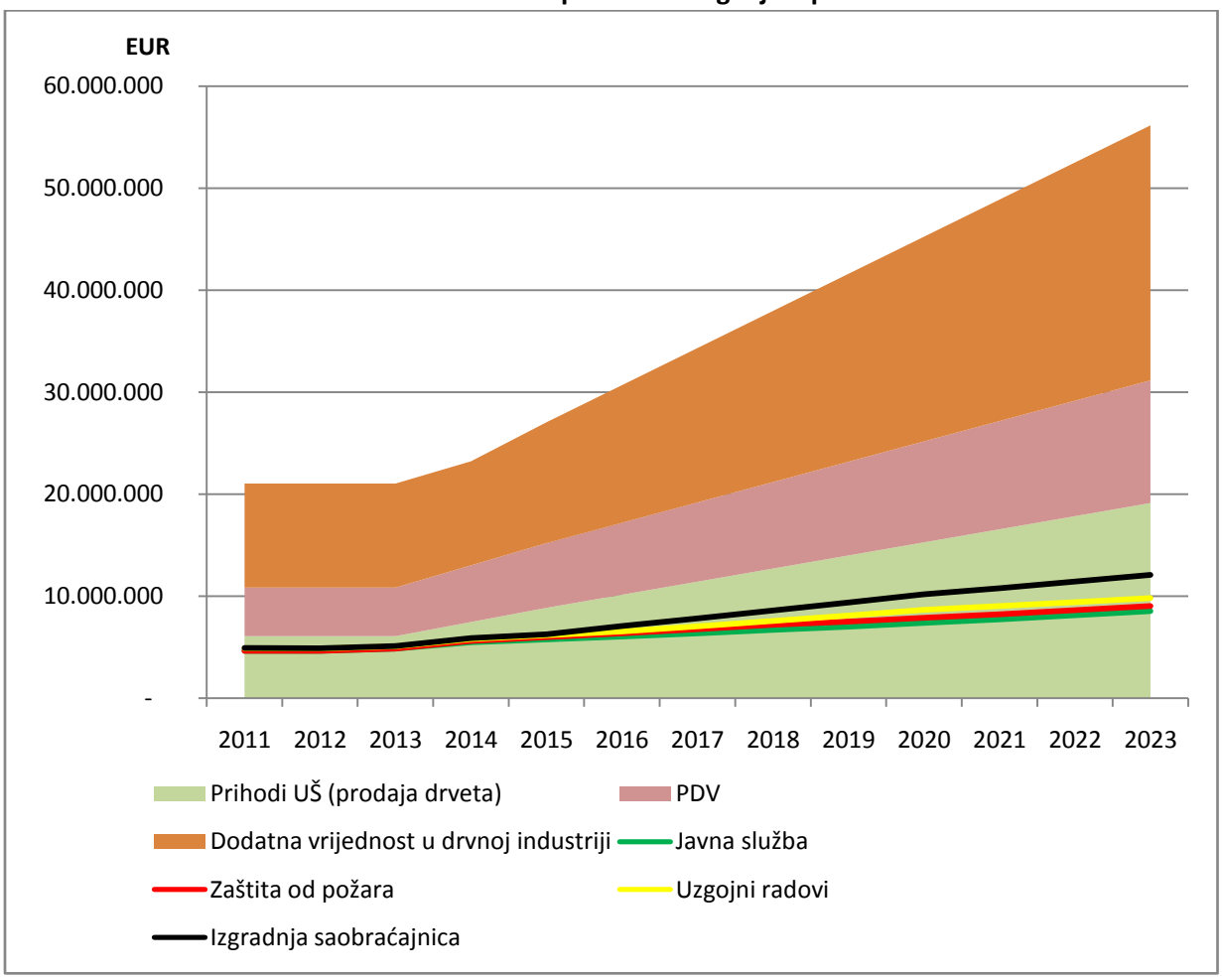

Za ulaganja u upravljanje šumama predviđaju se dva glavna izvora:

- Budžet Crne Gore – Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja
- Program ruralnog razvoja - EU IPARD.

Indikativne vrijednosti korišćenja tih izvora su predstavljene u tabeli Tabela 8.: Za osnovno funkcionisanje Uprave za šume do 2014. godine treba da se godišnje osigura oko 5,5 miliona Eura, što uključuje i sredstva za planirano osposobljavanje UŠ, uređivanje šuma i vlastito učešće UŠ u međunarodnim projektima (do 200.000 EUR godišnje). Od 2015. godine, budžet UŠ će se povećavati u skladu sa rastom BDP (pretpostavka 5% godišnje). Za IPARD se predviđa postepeno povećavanje korišćenja tih sredstava u zavisnosti od uvođenja samog programa u Crnoj Gori, osposobljenosti Uprave za šume za njihovo planiranje i korišćenje, pripremljenost projekata i apsorpcijsku sposobnost učesnika. Za Izgradnju saobraćajnica, pretpostavlja se da su sredstva u godinama 2014. i 2015. namjenjena programiranju i projektovanju, a sama izgradnja postepeno kreće od 2016. godine.

Tabela 8.: Indikativne vrijednosti ulaganja u upravljanje šumama. Za vrijednosti 2011 – 2013. godine izvor su Godišnji programi rada Uprave za šume (20)(21)(22)

Izvor	Budžet MPRR	IPARD		
Namjena	Javna služba	Zaštita od požara	Uzgojni radovi	Izgradnja saobraćajnica
2011	4.664.715		240.000	20.000
2012	4.651.083		220.000	20.000
2013	4.876.941		215.000	20.000
2014	**5.500.000**	**300.000**	**200.000**	**300.000**
2015	**5.775.000**	**400.000**	**300.000**	**400.000**
2016	**6.063.750**	**500.000**	**400.000**	**500.000**
2017	**6.366.938**	**500.000**	**600.000**	**750.000**
2018	**6.685.284**	**500.000**	**800.000**	**1.000.000**
2019	**7.019.549**	**500.000**	**800.000**	**1.250.000**
2020	**7.370.526**	**500.000**	**800.000**	**1.500.000**
2021	**7.739.052**	**500.000**	**800.000**	**1.750.000**
2022	**8.126.005**	**500.000**	**800.000**	**2.000.000**
2023	**8.532.305**	**500.000**	**800.000**	**2.250.000**

U sljedećoj tabeli, pored budžeta Uprave za šume i šumarskih mjera IPARD, indikativno su predstavljeni mogući izvori za pojedine mjere Strategije, uključujući nadležna ministarstva, Izvore EU, lokalne zajednice, privatna ulaganja i međunarodne finansijske institucije. Na osnovu ove Strategije, predložene mjere će se uključivati u programe i budžete navedenih institucija prema njihovim prioritetima i mogućnostima.

Tabela 9.: Mogući izvori finansiranja za pojedine mjere Strategije.

Mjera	Izvori finansiranja
1. **Unaprijeđenje šuma kroz održivo gazdovanje**	
1.1. Jačanje produktivnosti, stabilnosti i otpornosti šuma i predjela	Uprava za šume i MPRR
1.2. Podsticanje pošumljavanja, popunjavanja i njege izdanačkih šuma	Uprava za šume i MPRR IPARD
1.3. Uređivanje i uzgoj privatnih šuma, prilagođen sistem doznake	Uprava za šume i MPRR
1.4. Obezbjeđivanje kvalitetnog autohtonog sjemena i sadnica šumskog drveća	Uprava za šume i MPRR Privatne investicije
1.5. Izgradnja šumskih saobraćajnica kako bi omogućili održivost sječa	Uprava za šume i MPRR IPARD

	Opštine
2. **Razvoj drvne industrije**	
2.1. Definisanje novog srednjoročnog razvojnog koncepta drvne industrije u Crnoj Gori	Ministarstvo ekonomije Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja Privredna komora Preduzeća
2.2. Povećati potražnju za biomasom uvođenjem grijanja javnih zgrada sječkom i kogeneracijom	Opštine i ministarstva koja su vlasnici objekata Svetska banka, EBRD
2.3. Uključivanje drvnih proizvoda u „zelene javne nabavke“	Ministarstvo ekonomije Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja Privredna komora
2.4. Uspostavljanje izvoznog klastera za odabrane finalne proizvode	Ministarstvo ekonomije Ministarstvo vanjskih poslova Privredna komora Preduzeća
2.5. Razvoj fleksibilnijeg sistema prodaje drveta u Crnoj Gori	Uprava za šume i MPRR
2.6. Uvođenje lanca odgovornosti i kontrole prometa drvnih sortimenata	Uprava za šume i MPRR EU IPA Udruženja vlasnika šuma Preduzeća
2.7. Investicije u drvnu industriju	Preduzeća Privredna komora Ministarstvo ekonomije Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja
3. **Uloga šumarstva u ruralnom razvoju**	
3.1. Jačanje uloge i učešća lokalnog stanovništva u zajedničkim programima ruralnog razvoja uz podršku Uprave za šume	IPARD Uprava za šume i MPRR
3.2. Poboljšanje infrastrukture u ruralnom području (ruralna infrastruktura)	IPARD Opštine
3.3. Diversifikacija ekonomskih aktivnosti u ruralnim područjima kroz promociju uloge šuma i šumarstva	IPARD Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja
3.4. Investicije u mala preduzeća šumarstva i drvne industrije u ruralnim područjima	IPARD Ministarstvo ekonomije
3.5. Investicije u turizam	IPARD Ministarstvo održivog razvoja i turizma
3.6. Održivo upravljanje i korišćenje nedrvnih šumskih proizvoda	Uprava za šume i MPRR
4. **Zaštita biodiverziteta i druge ekosistemske usluge šuma**	
4.1. Stabilni i kvalitetni šumski ekosistemi: uz pomoć integracije zahtjeva Nature 2000 u planove gazdovanja šumama, štite se staništa i vrste na cijelom području šuma	Uprava za šume i MPRR EU LIFE
4.2. Ekosistemski pristup gazdovanju šumama i zaštiti prirode	Uprava za šume MPRR

	JP Nacionalni parkovi Zaštićena područja EU LIFE
4.3. Razgraničenje pašnjaka i šuma, registracija i regulacija prava korišćenja	Uprava za šume Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja Uprava za nekretnine IPARD
4.4. Unaprijeđenje upravljanja šumama u nacionalnim parkovima	JP Nacionalni parkovi
5. **Zaštita of požara**	
5.1. Održavanje otvorenih površina između šuma i podrška za kosidbu livada	IPARD
5.2. Unaprijeđenje organizovanosti institucija za borbu protiv šumskih požara	Ministarstvu unutrašnjih poslova Uprava za šume i MPRR
5.3. Investicije u opremu i preventivne mjere za borbu protiv požara	IPARD
5.4. Uključivanje stanovništva u preventivu i borbu protiv požara	IPARD
5.5. Razvoj i testiranje metoda sanacije opožarenih površina	Uprava za šume i MPRR
5.6. Razmjena iskustava i saradnja sa institucijama iz regiona	EU Interreg Uprava za šume i MPRR

Literatura:

(1) Andjelić M., Ferlin F.: Kriterijumi i indikatori održivog gazdovanja šumama u Crnoj Gori,Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, Podgorica 2011.

(2) Bouriaud, L., Čurović, M.: Izvještaj o napretku realizacije NAP-a (Obuka o sistemima/tehnikama borbe protiv bespravnih aktivnosti u šumarstvu), FODEMO/ÖsterreichischeBundesforsteÖBf AG, Podgorica 2012.

(3) Dees, M., Andjelic, M. et al.: Nacionalna inventura šuma Crne Gore 2010. Interni nacrt konačnog izveštaja. Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, Podgorica 2012.

(4) Ferlin, F. et. al.: studija finansiranja šuma i šumarstva Crne Gore. SNV - Holandska razvojna organizacija Crna Gora, Podgorica 2012.

(5) Harmel, M. et al.: Analiza poslovnih procesa i nacrt šumarskog informacionog sistema, FODEMO/Oikos d.o.o., Podgorica 2011.

(6) Ministarstvo ekonomije: Strategija za održivi ekonomski rast Crne Gore kroz uvođenje klastera 2012-2016. Vlada Crne Gore, Podgorica 2012.

(7) Ministarstvo ekonomije: Strategija razvoja prerađivačke industrije Crne Gore2012 – 2017, Radni nacrt, Podgorica 2012.

(8) Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede: Crnogorska poljoprivreda i Evropska Unija – Strategija razvoja proizvodnje hrane i ruralnih područja. Vlada Crne Gore, Podgorica 2006.

(9) Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede: Šume za budućnost Crne Gore - Nacionalna politika upravljanja šumama i šumskim zemljištima. Vlada Crne Gore, Podgorica 2008.

(10) Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede: Nacionalni program proizvodnje hrane i razvoja ruralnih područja 2009-2013 - NACRT, Podgorica 2008.

(11) Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede: Nacionalni akcioni plan za borbu protiv bespravnih aktivnosti u šumarstvu. Vlada Crne Gore, Podgorica 2009.

(12) Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja: Program for Agriculturea nd Rural Development of Montenegro under IPARD 2007-2013, FINAL PROPOSAL,Podgorica 2012.

(13) Ministarstvo prostornog uređenja i životne sredine: The Initial National Communication Climate Change of Montenegro to the United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC), Podgorica 2010

(14) Mrdak D. et al.: Izvještaj stanja životne sredine – monitoringbiodiverziteta za 2011. godinu. Univerzitet Crne Gore, Prirodno – matematički fakultet, Podgorica 2012.

(15) Nuhodžić, M., Ferlin F.: Iskustva u formiranju udruženja vlasnika privatnih šuma Crne Gore i njihov uticaj na razvoj šumarske politike i zakonodavstva Crne Gore. Konferencija IUFRO RG-e »Šumarstvo malih posjeda«, Bled/Slovenija, jun 7 – 9. Jun 2010.

(16) Orbicon A/S: Action Plan for achieving FSC FM certification, Podgorica 2013

(17) Uprava za šume: Program upotrebe sredstava za 2008. godinu, Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, Uprava za šume, Pljevlja 2008.

(18) Uprava za šume: Program upotrebe sredstava za 2009. godinu, Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, Uprava za šume, Pljevlja 2009.

(19) Uprava za šume: Program upotrebe sredstava za 2010. godinu, Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, Uprava za šume, Pljevlja 2010.

(20) Uprava za šume: Program upotrebe sredstava za 2011. godinu, Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, Uprava za šume, Pljevlja 2011.

(21) Uprava za šume: Program upotrebe sredstava za 2012. godinu, Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, Uprava za šume, Pljevlja 2012.

(22) Uprava za šume: Program upotrebe sredstava za 2013. godinu, Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, Uprava za šume, Pljevlja 2013.

(23) Uprava za šume: Izvještaj o radu za 2011 godinu, Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, Uprava za šume, Pljevlja 2012.

(24) Zavod za statistiku (Monstat): Potrošnja drvnih goriva u 2011. godini u Crnoj Gori – Novi energetski bilansi za drvna goriva, Podgorica 2013.

Vlada Crne Gore

Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja

Podgorica

A K C I O N I P L A N
2014-2016
za realizaciju Nacionalne šumarske strategije i razvoja sektora drvoprerade (u okviru Strategije razvoja prerađivačke industrije Crne Gore)

Podgorica, Mart 2014.

UVOD

Opšti ciljevi

„Strategija sa planom razvoja šuma i šumarstva – Nacionalna šumarska strategija" ima dva opšta cilja koji se odnose na šume kao ekosistem i prirodni resurs i na ekonomski sektor šumarstva i drvne industrije. Ciljevi obuhvataju:

5. **Unaprijeđenje šuma i održivost gazdovanja povećanjem drvne zalihe u šumama na raspolaganju za korišćenje sa 104 na 115 miliona m^3 bruto drvne mase**

6. **Povećati BDP sektora šumarstva, drvne industrije i drugih djelatnosti koje zavise od šuma sa 2% na 4% ukupnog BDP**

Detaljnom analizom strategije, identifikovano je pet prioritetnih područija, i to:

6. Unaprijeđenje šuma kroz održivo gazdovanje;
7. Razvoj drvne industrije;
8. Uloga šumarstva u ruralnom razvoju;
9. Zaštita biodiverziteta i druge ekosistemske usluge šuma;
10. Zaštita of požara;

Kako bi se ostvarili navedeni ciljevi, za svako od pet navedenih područija identifikovan je niz mjera koje je potrebno preduzeti. Pomenute mjere navedene su u nastavku. Svaka od njih sadrži konkretne aktivnosti koje je potrebno preduzetni, nosioca aktivnosti, učesnike kao i rok i mjerljive indikatore napretka.

Navedeno je u formi akcionog plana dato u nastavku.

1. Unaprijeđenje šuma kroz održivo gazdovanje

Red. Br.	Mjere	Aktivnosti	Nosilac	Učesnici	Rok	Mjerljivi indikator za izvršenje	Izvori verifikacije
1.1	**Jačanje produktivnosti, stabilnosti i otpornosti šuma i predjela**						

		Izrada planova razvoja šuma koji uključuju i mjere povećanja stabilnosti i otpornosti i mjere preventive od požara	MPRR	MPRR-Uprava za šume, privatni vlasnici šuma, MUP	2014-2016. godine	Izradjena 3 plana razvoja šuma koje uključuju mjere povećanja stabilnosti i otpornosti i mjere preventive od požara	http://www.minpolj.gov.me/ministarstvo
		Praćenje uticaja klimatskih promjena na pojedine vrste šumskog drveća i prilagodljivosti šumskog ekosistema na isto	MPRR-Uprava za šume	MPRR-Uprava za šume, privatni vlasnici šuma	2014 - 2016.godine	Izvještaj o praćenju reakcije pojedinih vrsta na klimatske promjene i o shodnom prilagođavanju njihove uloge u strukturi i uzgoju sastojina	http://www.upravazasume.me/prva.php
1.2	**Podsticanje pošumljavanja, popunjavanja i njege izdanačkih šuma**						
		Identifikacija izdanačkih šuma sa velikim proizvodnim potencijalima i pogodnom strukturom sjemenskih stabala	MPRR-Uprava za šume	Privatni vlasnici šuma	2014-2016. godina	Izvještaj o identifikaciji izdaničkih šuma sa velikim proizvodnim potencijalima i pogodnom strukturom sjemenskih stabala.	http://www.upravazasume.me/prva.php
		Sukcesivno prevođenje izdanačkih šuma u visoke šume	MPRR-Uprava za šume	Privatni vlasnici šuma	2014-2016	Izvršeni radovi na površini od najmanje 1500 hektara	http://www.upravazasume.me/prva.php

1.3	**Uređivanje i uzgoj privatnih šuma, prilagođen sistem doznake**						
		Osposobljavanje Uprave za šume i vlasnika na području planiranja i uzgoja šuma	MPRR	- MPRR-Uprava za šume. - Vlasnici šuma.	2014-2016. godine	Izvještaj o osposobljavanju Uprave za šume i vlasnika na području planiranja i uzgoja šuma.	http://www.minpolj.gov.me/ministarstvo
		Uključenje šumskih posjeda u registar poljoprivrednih gazdinstava	MPRR	- Privatni vlasnici šuma - MPRR-Uprava za šume Opštine	2014.- 2016. godine	Izvod iz registra poljoprivrednih gazdinstava	http://www.minpolj.gov.me/ministarstvo
		Priprema stručnih podloga za planiranje privatnih šuma	MPRR	- Privatni vlasnici šuma - MPRR-Uprava za šume	2014 – 2016. godine	Izvještaj o izradjenim stručnim podlogama	http://www.minpolj.gov.me/ministarstvo
		Pojednostavljanje procedura izdavanja rješenja, doznake, prijema i uvjerenja o porijeklu	MPRR	- Privatni vlasnici šuma - MPRR-Uprava za šume - Opštine	2014-2016. godina	Izvještaj o pojednostavljenim procedurama izdavanja rješenja, doznaka, prijema i uvjerenja o porijeklu.	http://www.minpolj.gov.me/ministarstvo
1.4	**Obezbjeđivanje kvalitetnog autohtonog sjemena i sadnica šumskog drveća.**						

		Priprema smjernica za obezbjeđivanje i razvoj proizvodnje i čuvanja kvalitetnog šumskog sjemena i sadnog materijala	MPRR	- MPRR-Uprava za šume - Naučno istraživačke institucije u Crnoj Gori -Komercijalni ponuđači rasadničke proizvodnje	2014-2016. godina	Priručnik sa smjernicama za obezbjeđivanje I razvoj proizvodnje I čuvanja kvalitetnog šumskog sjemena I sadnog materijala.	http://www.minpolj.gov.me/ministarstvo
		Davanje sjemenskih objekata i šumskih rasadnika u državnom vlasništvu u zakup	MPRR	-MPRR-Uprava za šume -Naučno istraživačke institucije u Crnoj Gori -Komercijalni ponuđači rasadničke proizvodnje	2014.-2016. godine	Izvještaj o davanju sjemenskih objekata i šumskih rasadnika u državnom vlasništvu u zakupdržavnih	http://www.minpolj.gov.me/ministarstvo
		Priprema plana osnivanja sjemenskih plantaža	MPRR	-MPRR-Uprava za šume -Naučno istraživačke institucije u Crnoj Gori -Komercijalni ponuđači	2014. – 2016. godine	Plan osnivanja sjemenskih plantaža	Izvještaj o procesu osnivanja sjemenskih plantaža. http://www.minpolj.gov.me/ministarstvo
1.5	**Izgradnja šumskih saobraćajnica kako bi omogućili održivost sječa**						

		Uključenje finansiranja šumskih puteva u IPARD (infrastruktura za borbu protiv požara, ruralna infrastruktura)	MPRR	- Uprava za šuma - Koncesionari - Vlasnici šuma - Opštine	2014- 2016. godina	Izvještaj o uključenju finansiranja šumskih puteva u IPARD (infrastruktura za borbu protiv požara, ruralna infrastruktura)	http://www.minpolj.gov.me/ministarstvo
		Informacioni sistem o šumskim saobraćajnicama kao dio šumarskog informacionog sistema	Ministarstvo za informaciono drustvo i telekomunikacije	- Uprava za šuma - Koncesionari - Vlasnici šuma - Opštine	2014.2016. godine	Informacioni sistem o šumskim saobraćajnicama kao dio šumarskog informacionog sistema	http://www.mid.gov.me/ministarstvo

2. Razvoj drvne industrije

Red.	Mjere	Aktivnosti	Nosilac	Učesnici	Rok	Mjerljivi indikator za izvršenje	
2.1	**Definisanje novog srednjoročnog razvojnog koncepta drvne industrije u Crnoj Gori**						

		Izrada predloga novog koncepta srednjoročnog razvoja drvne industrije u Crnoj Gori sa operativnim planom njegove realizacije	MPRR	Liderska i druga preduzeća u oblasti drvne industrije, klaster drvoprerađivača Ministarstvo ekonomije Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja Privredna komora Crne Gore Ministarstva, agencije, kontrolne organizacije (laboratorije i zavodi za ispitivanje kvaliteta) u izabranim zemljama EU Regionalne Privredne komore u izabranim zemljama EU Kompanije iz oblasti drvne industrije u izabranim zemljama EU	2014.godine	Predlog novog koncepta srednjoročnog razvoja drvne industrije u Crnoj Gori sa operativnim planom njegove realizacije i izvještaj o radu radne grupe	Izvještaj o srednjeročnom razvoju drvne industrije u Crnoj Gori, uključujući izvještaj o radu radne grupe. http://www.minpolj.gov.me/ministarstvo

		Implementacija predloga novog koncepta srednjoročnog razvoja drvne industrije u Crnoj Gori	MPRR	Liderska i druga preduzeća u oblasti drvne industrije, klaster drvoprerađivača Ministarstvo ekonomije Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja Privredna komora Crne Gore Ministarstva, agencije, kontrolne organizacije (laboratorije i zavodi za ispitivanje kvaliteta) u izabranim zemljama EU Regionalne Privredne komore u izabranim zemljama EU Kompanije iz oblasti drvne industrije u izabranim zemljama EU	2014-2016.godine.	Izvještaj o implementaciji predloga novog koncepta srednjoročnog razvoja drvne industrije u Crnoj Gori	http://www.minpolj.gov.me/ministarstvo

2.2	**Povećati potražnju za biomasom uvođenjem grijanja javnih zgrada sječom i kogeneracijom**						
		Popis objekata predškolskih ustanova sa potrošnjom pojedinih vrsta energenata i njihovim troškovima	Ministarstvo prosvjete	- Ministarstva koja upravljaju ili finansiraju javne zgrade - Preduzeća u drvnoj industriji - Menadžment objekata od javnog značaja - Privatni vlasnici šuma i njihova	2014. godina	Izvještaj o broju objekata predškolskih ustanova sa potrošnjom pojedinih vrsta energenata i njihovim troškovima	http://www.mps.gov.me/ministarstvo
		Popis objekata u zdravstvu sa potrošnjom pojedinih vrsta energenata i njihovim troškovima	Ministarstvo zdravlja	- Ministarstva koja upravljaju ili finansiraju javne zgrade - Preduzeća u drvnoj industriji - Menadžment objekata od javnog značaja - Privatni vlasnici šuma i njihova	2014. godina	Izvještaj o broju objekata u zdravstvu sa potrošnjom pojedinih vrsta energenata i njihovim troškovima	http://www.mzdravlja.gov.me/ministarstvo

		Popis objekata lokalne i državne administracije sa potrošnjom pojedinih vrsta energenata i njihovim troškovima	Ministarstva koja upravljaju ili finansiraju javne zgrade	- Preduzeća u drvnoj industriji - Menadžment objekata od javnog značaja - Privatni vlasnici šuma i njihova udruženja kao učesnici u lancu snabdijevanja	2014-2016. godine	Broja objekata lokalne i državne administracije sa potrošnjom pojedinih vrsta energenata i njihovim troškovima	Izvještaj sa popisom objekata lokalne i državne administracije sa potrošnjom pojedinih vrsta energenata i njihovim troškovima
		Analiza energetskih potreba za grijanje objekata vojske i policije	MUP	- Ministarstva koja upravljaju ili finansiraju javne zgrade - Preduzeća u drvnoj industriji - Menadžment objekata od javnog značaja - Privatni vlasnici šuma i njihova udruženja kao učesnici u lancu snabdijevanja	2014-2016. godina	Izvještaj o energetskim potrebama za grijanje objekata vojske i policije	http://www.mup.gov.me/ministarstvo

2.3	**Uključivanje drvnih proizvoda u „zelene javne nabavke“**						
		Usaglašavanje teksta izmjena i dopuna postojećih regulativa o uvođenju drvnih proizvoda u sistem javnih nabavki i iste usvojiti po proceduri	Uprava za javne nabavke	Sve Vladine institucije (ministarstva, agencije, direkcija za javne nabavke...) kao i javna preduzeća i ustanove od javnog značaja.	2014-.godine.	Tekst izmjena I dopuna postojećih regulative I izvještaj o usvajanju procedure definisanoj Zakonom o javnim nabavkama	Izvještaj o izmjenama i dopunama postojećih regulativa, kao i primjeni procedure definisanoj Zakonom o javnim nabavkama. http://www.ujn.gov.me/en/
2.4	**Uspostavljanje izvoznog klastera za odabrane finalne proizvode**						
		Formiranje jakog izvoznog klastera za odabrane finalne proizvode od drveta	Ministarstvo ekonomije	Liderska preduzeća iz drvne industrije, ministarstva, agencije, institucije i ustanove, banke, konsultantske kuće, Privredna	2014.godine	Izvještaj o fprmiranju jakog izvoznog klastera za odabrane finalne proizvode od drveta	http://www.mek.gov.me/ministarstvo
2.5	**Razvoj fleksibilnijeg sistema prodaje drveta u Crnoj Gori**						
		Raskid koncesionih ugovora na područjima gdje koncesionari nisu u stanju da ispune	MPRR	Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja MPRR-Uprava za šume preduzeća iz drvne industrije Poreska uprava, Privredna komora Crne Gore	2014. godina	Izvještaj o raskidu koncesionih ugovora na područjima gdje koncesionari nisu u stanju da ispune ugovorene obaveza	http://www.minpolj.gov.me/ministarstvo

		Osposobljavanje Uprave za šume za druge oblike prodaje drveta (prije svega licitacijama)	MPRR	Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja MPRR-Uprava za šume preduzeća iz drvne industrije Poreska uprava, Privredna komora Crne Gore	2014. - 2016. godina	Izvještaj o osposobljavanju Uprave za šume za druge oblike prodaje drveta (prije svega licitacijama)	http://www.minpolj.gov.me/ministarstvo
		Objavljivanje podataka o postignutim cijenama	MPRR	Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja MPRR-Uprava za šume preduzeća iz drvne industrije Poreska uprava, Privredna komora Crne Gore	2014-2016. godina	Izvještaj o postignutim cijenama.	http://www.minpolj.gov.me/ministarstvo
2.6	**Uvođenje lanca odgovornosti i kontrole prometa drvnih sortimenata**						

		Prihvatanje Akcionog plana za FSC sertifikaciju gazdovanja šumama	MPRR	MPRR-Uprava za šume Poreska uprava Privatni vlasnici šuma Koncesionari Izvođači radova i	2014. godina	Izvještaj o prihvatanju Akcionog plana za FSC sertifikaciju gazdovanja šumama	http://www.minpolj.gov.me/ministarstvo
		Evaluacija i ažuriranje Nacionalnog akcionog plana za borbu protiv bespravnih aktivnosti u šumarstvu	MPRR	MPRR-Uprava za šume Poreska uprava Privatni vlasnici šuma Koncesionari Izvođači radova i prevoznici	2014. godina	Izvještaj o evaluacijii ažuriranju Nacionalnog akcionog plana za borbu protiv bespravnih aktivnosti u šumarstvu	http://www.minpolj.gov.me/ministarstvo
		Priprema i kandidovanje projekta za sertifikaciju šuma i uvođenje bar-koda i kontrole preko kontrolnih punktova na putevima	MPRR	MPRR-Uprava za šume Poreska uprava Privatni vlasnici šuma Koncesionari Izvođači radova i prevoznici Drvna	2014 – 2016. godine	Izvještaj o pripremi projekta za sertifikaciju šuma i uvođenje bar-koda i kontrole preko kontrolnih punktova na putevima	http://www.minpolj.gov.me/ministarstvo

		Promjene Zakona o šumama i drugih relevantnih zakona	MPRR	MPRR-Uprava za šume Poreska uprava Privatni vlasnici šuma Koncesionari Izvođači radova i	2014-2016. godine	Izvještaj o promjenama Zakona o šumama i drugih relevantnih zakona	http://www.minpolj.gov.me/ministarstvo
2.7	**Investicije u drvnu industriju**						
		Definisanje obima, izvora i načina realizacije neophodnih investicija u tehnološku modernizaciju, jačanje kadrova i razvoja novih proizvoda u segmentu drvne industrije, i formiranje radne grupe za njenu implementaciju.	MPRR	Ministarstvo ekonomije Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja Ministarstvo prosvjete Univerzitet Crne Gore Institut za standardizaciju Preduzeća u drvnoj industriji i	2014.2016. godine	Dokument koji definiše obim, izvore i načine realizacije investicija u tehnološku modernizaciju, jačanje kadrova i razvoja novih proizvoda u segmentu drvne industrije i izvještaj o radu radne grupe na implementaciji istog.	Izvještaj o sprovedenoj modernizaciji, jačanju kadrova, i razvoju novih proizvoda u segmentu drvne industrije. http://www.minpolj.gov.me/ministarstvo

3. Uloga šumarstva u ruralnom razvoju

Red.	Mjere	Aktivnosti	Nosilac	Učesnici	Rok	Mjerljivi indikator za izvršenje	
3.1	**Jačanje uloge i učešća lokalnog stanovništva u zajedničkim programima ruralnog razvoja uz podršku Uprave za šume**						
		Pokretanje inicijative ili podržavanje već postojećih udruženja na lokalnom nivou i usmjeriti ih ka formiranju LAG-ova.	MPRR	- Područne jedinice Uprave za šume i savjetodavne službe. - Postojeća udruženja na lokalnom nivou. - Odjeljenja lokalne samouprave zadužena	2014-2016	Izvještaji o pokretanju inicijative ili podržavanju već postojećih udruženja na lokalnom nivou i njihovog usmjeravanja ka formiranju LAG-ova.	http://www.minpolj.gov.me/ministarstvo

		Informisanje i osposobljavanje kritične mase lokalnog stanovništva i zainteresiranih lokalnih preduzeća o tome što je LAG, kako funkcioniše i koje su prednosti koje donosi. Unutar savjetodavne službe šumarstva	MPRR	- Područne jedinice Uprave za šume i savjetodavne službe. - Postojeća udruženja na lokalnom nivou. - Odjeljenja lokalne samouprave zadužena za lokalni razvoj	2014-2016	Izvještaj o informisanju i osposobljavanju kritične mase lokalnog stanovništva i zainteresiranih lokalnih preduzeća o tome što je LAG, kako funkcioniše i koje su prednosti koje donosi. Izvještaj o pripremi modula za adekvatno savjetovanje unutar savjetodavne službe šumarstva. Izvještaj o pripremi prve strategije sa akcionim planom izvođenja prioritetnih projekata.	http://www.minpolj.gov.me/ministarstvo

		Formiranje LAG-ova.	MPRR	- Područne jedinice Uprave za šume i savjetodavne službe. - Postojeća udruženja na lokalnom nivou. - Odjeljenja lokalne samouprave zadužena	2014-2016. Godine	Izvještaj o formiranju LAG-ova.	http://www.minpolj.gov.me/ministarstvo
		Osiguranje finansiranja.	MPRR	- Područne jedinice Uprave za šume i savjetodavne službe. - Postojeća udruženja na lokalnom nivou. - Odjeljenja lokalne samouprave zadužena za lokalni	2014-2016. Godine	Izvještaj o finansiranju.	http://www.minpolj.gov.me/ministarstvo

		Izvođenje projekata.	MPRR	- Područne jedinice Uprave za šume i savjetodavne službe. - Postojeća udruženja na lokalnom nivou. - Odjeljenja lokalne samouprave zadužena za lokalni razvoj. - Zainteresirano lokalno stanovništvo i lokalna preduzeća.	2014-2016. godine	Izvještaji o izvođenju projekata.	http://www.minpolj.gov.me/ministarstvo

3.2	**Diversifikacija ekonomskih aktivnosti u ruralnim područjima kroz promociju uloge šuma i šumarstva**						
		Informisanje zainteresovanog lokalnog stanovništva i osposobljavanje kritične mase pojedinaca ili postojećih preduzeća za dopunske aktivnosti.	MPRR	Područne jedinice Uprave za šume i savjetodavne službe.Postoje ća različita udruženja na lokalnom nivou.Odjeljenj a lokalne samouprave zadužena za lokalni razvoj.Zaintere sovano lokalno stanovništvo i lokalna preduzeća	2014-2016	Izvještaj o informisanje zainteresovanog lokalnog stanovništva i osposobljavanje kritične mase pojedinaca ili postojećih preduzeća za dopunske aktivnosti.	http://www.minpolj.gov.me/ministarstvo.

		Nadgradnja savjetodavne službe za podršku diversifikacije ekonomskih aktivnosti u ruralnom području.	MPRR	Područne jedinice Uprave za šume i savjetodavne službe. Postojeća različita udruženja na lokalnom nivou. Odjeljenja lokalne samouprave zadužena za lokalni razvoj.Zainteresovano lokalno stanovništvo i	2014-2016	Izvještaj o nadgradnja savjetodavne službe za podršku diversifikacije ekonomskih aktivnosti u ruralnom području.	http://www.minpolj.gov.me/ministarstvo.

		Obezbjeđenje finansiranja ili povoljnog kreditiranja nabavke opreme ili početne investicije.	MPRR	Područne jedinice Uprave za šume i savjetodavne službe. Postojeća različita udruženja na lokalnom nivou. Odjeljenja lokalne samouprave zadužena za lokalni razvoj.Zaintere	2014-2016	Izvještaj o obezbjeđenju finansiranja ili povoljnog kreditiranja nabavke opreme ili početne investicije.	http://www.minpolj.gov.me/ministarstvo.

		Sprovođenje tendera.	MPRR	Područne jedinice Uprave za šume i savjetodavne službe. Postojeća različita udruženja na lokalnom nivou. Odjeljenja lokalne samouprave zadužena za lokalni razvoj.Zainteresovano lokalno stanovništvo i	2014-2016	Izvještaj o sprovođenju tendera.	http://www.minpolj.gov.me/ministarstvo.

		Praćenje rezultata finansiranja	MPRR	Područne jedinice Uprave za šume i savjetodavne službe.Postoje ća različita udruženja na lokalnom nivou.Odjeljenj a lokalne samouprave zadužena za lokalni razvoj.Zaintere sovano lokalno stanovništvo i lokalna preduzeća.	2014-2016	Izvještaj o rezultatima finansiranja	http://www.minpolj.gov.me/ministarstvo.

3.3	**Investicije u mala preduzeća šumarstva i drvne industrije u ruralnim područjima**						
		Osnivanje 5 malih preduzeća šumarstva i drvoprerade.	MPRR	- Područne jedinice Uprave za šume i savjetodavne službe. - Postojeća udruženja vlasnika šuma i vlasnici šuma. - Zainteresirana postojeća lokalna preduzeća	2014-2016. godine	Izvještaj o osnivanju 15 malih preduzeća šumarstva i drvoprerade.	http://www.minpolj.gov.me/ministarstvo.

		Osposobljavanje 50 privatnih vlasnika šuma i radnika za izvođenje šumskih radova.	MPRR	- Područne jedinice Uprave za šume i savjetodavne službe. - Postojeća udruženja vlasnika šuma i vlasnici šuma. - Zainteresirana postojeća	2014-2016. godine	500 privatnih vlasnika šuma i radnika osposobljeno za izvođenje šumskih radova.	Izvještaj o osposobljavanju 500 privatnih vlasnika šuma i radnika za izvođenje šumskih radova http://www.minpolj.gov.me/ministarstvo.
3.4	**Održivo upravljanje i korišćenje nedrvnih šumskih proizvoda**						

		Kritični pregled postojećeg sistema od strane svih relevantnih institucija sa definisanjem glavnih nedostataka.	MPRR	Područne jedinice Uprave za šume. Agencija za zaštitu životne sredine. Postojeća udruženja vlasnika šuma i vlasnici šuma. Zainteresovana postojeća lokalna preduzeća.	2014	Izvještaj o stanju postojećeg sistema od strane svih relevantnih institucija sa definisanjem glavnih nedostataka.	http://www.minpolj.gov.me/ministarstvo
		Priprema novog sistema, njegova promocija i prezentacija svim zainteresovanim stranama.	MPRR	Područne jedinice Uprave za šume. Agencija za zaštitu životne sredine. Postojeća udruženja vlasnika šuma i vlasnici šuma. Zainteresovana postojeća lokalna preduzeća.	2014-2016	Izvještaj o pripremi novog sistema, njegova promocija i prezentacija svim zainteresovanim stranama.	http://www.minpolj.gov.me/ministarstvo

		Osposobljavanje (način pravilnog branja, minimalni standardi i operativni postupci u fazi transporta/skladištenja/prerade) svih zainteresovanih.	MPRR	Područne jedinice Uprave za šume. Agencija za zaštitu životne sredine. Postojeća udruženja vlasnika šuma i vlasnici šuma. Zainteresovana postojeća	2014-2016	Izvještaj o osposobljavanju (način pravilnog branja, minimalni standardi i operativni postupci u fazi transporta/skladištenja/prerade) svih zainteresovanih.	http://www.minpolj.gov.me/ministarstvo
		Sprovođenje sistema u praksi	MPRR	Područne jedinice Uprave za šume. Agencija za zaštitu životne sredine. Postojeća udruženja vlasnika šuma i vlasnici šuma	2014-2016	Izvještaj o sprovođenju sistema u praksi	http://www.minpolj.gov.me/ministarstvo

		Uvođenje sistema kontrole u praksu.	MPRR	Područne jedinice Uprave za šume. Agencija za zaštitu životne sredine. Postojeća udruženja vlasnika šuma i vlasnici šuma. Zainteresovan	2014-2016	Izvještaji o implementaciji sistema kontrole,	http://www.minpolj.gov.me/ministarstvo

4. Zaštita biodiverziteta i druge ekosistemske usluge šuma

Red. Br.	Mjere	Aktivnosti	Nosilac	Učesnici	Rok	Mjerljiviindikatorzaizvršenje	
4.1	**Stabilni i kvalitetni šumski ekosistemi: uz pomoć integracije zahtjeva Nature 2000 u planove gazdovanja šumama, štite se staništa i vrste na cijelom području šuma**						
		Osposobljavanje zaposlenih u Upravi za šume	MPRR	MPRR-Uprava za šume Agencija za zaštitu životne sredine Institucije koje upravljaju pojedinim zaštićenim područjima Lovački savez Crne Gore	2014-2016	Izvještaj o osposobljavanju zaposlenih u Upravi za šume	Certifikati zaposlenima u Upravi za šume koji su prošli obuku. http://www.upravazasume.me/prva.php

		Osposobljavanje zaposlenih u Agenciji za zaštitu životne sredine	Ministarstvo održivog razvoja i turizma	MPRR-Uprava za šume Agencija za zaštitu životne sredine Institucije koje upravljaju pojedinim zaštićenim područjima Lovački savez Crne Gore	2014-2016	Izvještaj o osposobljavanju zaposlenih u Agenciji za zaštitu životne sredine	Certifikati zaposlenima u Agenciji za zaštitu životne sredine. http://www.epa.org.me/
		Osposobljavanje preduzeća koja pripremaju programe gazdovanja šumama	MPRR	MPRR-Uprava za šume Agencija za zaštitu životne sredine Institucije koje upravljaju pojedinim zaštićenim područjima Lovački savez Crne Gore	2014-2016	Izvještaj o osposobljavanju preduzeća koja pripremaju programe gazdovanja šumama	http://www.minpolj.gov.me/ministarstvo
		Prilogođavanje Zakona o šumama i Zakona o divljači i lovstvu zahtjevima EU direktiva o pticama i staništima	MPRR	MPRR-Uprava za šume Agencija za zaštitu životne sredine Institucije koje upravljaju pojedinim zaštićenim područjima Lovački savez Crne Gore	2014-2016	Izvještaj o prilogođavanju Zakona o šumama i Zakona o divljači i lovstvu zahtjevima EU direktiva o pticama i staništima	http://www.minpolj.gov.me/ministarstvo

		Uspostavljanje efektivnog upravljanja lovištima posebne namjene	MPRR	MPRR-Uprava za šume Agencija za zaštitu životne sredine Institucije koje upravljaju pojedinim zaštićenim područjima Lovački savez Crne Gore	2014-2016	Izvještaj o efektivnom upravljanju lovištima posebne namjene	http://www.minpolj.gov.me/ministarstvo
		Implementacija Zakona o divljači i lovstvu na cijeloj teritoriji Crne Gore	MPRR	MPRR-Uprava za šume Agencija za zaštitu životne sredine Institucije koje upravljaju pojedinim zaštićenim područjima Lovački savez Crne Gore	2014-2016	Izvještaj o iImplementaciji Zakona o divljači i lovstvu na cijeloj teritoriji Crne Gore	http://www.minpolj.gov.me/ministarstvo
4.2	**Ekosistemski pristup gazdovanju šumama i zaštiti prirode**						
		Uključivanje Uprave za šume u proces planiranja i strukturu upravljanja regionalnih	MPRR	MPRR-Uprava za šume, druge državne i lokalne institucije, privatni vlasnici šuma, preduzeća, NVO	2014 – 2016. godine	Izvještaj o uključivanju Uprave za šume u proces planiranja i strukturu upravljanja regionalnih parkova	http://www.minpolj.gov.me/ministarstvo

		Učešće javnosti u svim procesima planiranja u šumarstvu	MPRR	MPRR-Uprava za šume, druge državne i lokalne institucije, privatni vlasnici šuma, preduzeća, NVO	2014-2016. godine	Izvještaj o učešću javnosti u svim procesima planiranja u šumarstvu	http://www.minpolj.gov.me/ministarstvo
		Saradnja sa nevladinim organizacijama (LAG-ovi, dobrovolina	MPRR	Upravazašume, drugedržavneilokalneinstitucije, privatnivlasnicišuma, preduzeća, NVO	2014-2016. godine	Izvještaj o saradnji sa nevladinim organizacijama	http://www.minpolj.gov.me/ministarstvo
4.3	**Razgraničenje pašnjaka i šuma, registracija i regulacija prava korišćenja**						
		Digitalna baza podataka o šumskoj vegetaciji u GIS-u	Ministarstvo za informaciono društvo i telekomunikacije	- Vlasnici - MPRR-Uprava za šume - regionalni parkovi	do 2014-2016. godine	baza podataka o šumskoj vegetaciji u GIS-u	Izvještaj o uspostavljanju baze podataka o kulturama u GIS-u. http://www.mid.gov.me/ministarstvo
		Osposobljavanje zaposlenih u Upravi za šume za upotrebu i održavanje baze podataka	Ministarstvo za informaciono društvo i telekomunikacije	- Vlasnici - MPRR-Uprava za šume - regionalni parkovi	2014-2016. godine	Izvještaj o osposobljavanju zaposlenih u Upravi za šume za upotrebu i održavanje baze podataka	http://www.mid.gov.me/ministarstvo
4.4	**Unaprijeđenje upravljanja šumama u nacionalnim parkovima**						

		Pilot projekat - uključenje relevantnih elemenata programa gazdovanja šumama u plan	MPRR	- Nacionalni parkovi - vlasnici zemljišta - korisnici u NP	2014-2016. godine	Izvještaj o rezultatima implementacije pilot projekta	Smjernice i preporuke za uključenje relevantnih elemenata programa gazdovanja šumama u plan upravljanja NP Prokletije. http://www.minpolj.gov.me/ministarstvo
		Postepeno uključivanje gazdovanja šumama u ostale planove upravljanja i prostorne planove parkova.	MPRR	- Nacionalni parkovi - vlasnici zemljišta korisnici u NP	2014-2016. godine	Izvještaj o postepenom uključivanju gazdovanja šumama u ostale planove upravljanja i prostorne planove parkova.	http://www.minpolj.gov.me/ministarstvo

5. Zaštita of požara

Red. Br.	Mjere	Aktivnosti	Nosilac	Učesnici	Rok	Mjerljiviindikatorzaizvršenje	
5.1	**Održavanje otvorenih površina između šuma i podrška za kosidbu livada**						

		Definisanje površina koje treba održavati	Ministarstvo unitrašnjih poslova	- Vlasnici zemljišta - MPRR-Uprava za šume - Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja - Agencija za zaštitu životne sredine	2014-2016. godine	Izvještaj o definisanju površina koje treba održavati	http://www.mup.gov.me/ministarstvo
		Definisanje korisnika tamo gdje su zemljišta u državnom vlasništvu	Ministarstvo unutrašnjih poslova	- Vlasnici zemljišta - MPRR-Uprava za šume - Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja - Agencija za zaštitu životne sredine	2014-2016. godine	Izvještaj o definiciji korisnika tamo gdje su zemljišta u državnom vlasništvu	http://www.mup.gov.me/ministarstvo
5.2	**Unaprijeđenje organizovanosti institucija za borbu protiv šumskih požara**						
		Kritični pregled postojećeg sistema od strane svih nadležnih institucija	Ministarstvo unutrašnjih poslova	MPRR-Uprava za šume, preduzeća u sektoru	2014 – 2016. godine	Ivještaj o stanju postojećeg sistema od strane svih nadležnih institucija	http://www.mup.gov.me/ministarstvo

				šumarstva, opštinske službe za zaštitu i spašavanje			
		Usklađivanje opštinskih planova zaštite i spašavanja	Ministarstvo unutrašnjih poslova	MPRR-Uprava za šume, preduzeća u sektoru šumarstva, opštinske službe za zaštitu i spašavanje	2014 – 2016. godine	Izvještaj o usklađivanju opštinskih planova zaštite i spašavanja	http://www.mup.gov.me/ministarstvo
		Uspostavljanje preduzetnih jedinica	Ministarstvo unutrašnjih poslova	MPRR-Uprava za šume, preduzeća u sektoru šumarstva, opštinske službe za zaštitu i spašavanje	2014 – 2016. godine	Izvještaj o uspostavljanju preduzetnih jedinica	http://www.mup.gov.me/ministarstvo
		Obuka članova jedinica	Ministarstvo unutrašnjih poslova	MPRR-Uprava za šume, preduzeća u sektoru šumarstva, opštinske službe za zaštitu i spašavanje	2014 – 2016. godine	Sertifikati članovima jedinica koji su pohađali obuku	Izvještaj o obuci članova jedinica . http://www.mup.gov.me/ministarstvo
		Eventuelno uspostavljanje specijalne jedinice	Ministarstvo unutrašnjih poslova	MPRR-Uprava za šume, preduzeća u sektoru šumarstva,	2014 – 2016. godine	Izvještaj o uspostavljanju specijalne jedinice	http://www.mup.gov.me/ministarstvo

				opštinske službe za zaštitu i spašavanje			
5.3	**Investicije u opremu i preventivne mjere za borbu protiv požara**						
		Definicija potreba za opremom na osnovu opštinskih planova zaštite i spašavanja	Ministarstvo unutrašnjih poslova	Preduzetne i dobrovoljne vatrogasne jedinice, MPRR-Uprava za šume, opštinske službe za spašavanje, MUP - Sektor za zaštitu i spašavanje, vlasnici šuma	2014 – 2016. godine	Izvještaj o definiciji potreba za opremom na osnovu opštinskih planova zaštite i spašavanja	http://www.mup.gov.me/ministarstvo
		Tenderi za investicije u preventivne mjere i opremu: korisnici vatrogasne jedinice, opštine, udruženja vlasnika šuma	Ministarstvo unutrašnjih poslova	Preduzetne i dobrovoljne vatrogasne jedinice, MPRR-Uprava za šume, opštinske službe za spašavanje, MUP - Sektor za zaštitu i spašavanje, vlasnici šuma	2014 – 2016. godine	Izvještaj o realizaciji tendera za investicije u preventivne mjere i opremu: korisnici vatrogasne jedinice, opštine, udruženja vlasnika šuma	http://www.mup.gov.me/ministarstvo
		Studija izgradnje sistema video nadzora	Ministarstvo unutrašnjih poslova	Preduzetne i dobrovoljne vatrogasne jedinice, MPRR-Uprava za	2014 – 2016. godine	Izvještaj o studiji izgradnje sistema video nadzora	http://www.mup.gov.me/ministarstvo

				šume, opštinske službe za spašavanje, MUP - Sektor za zaštitu i spašavanje, vlasnici šuma			
		Program obuke i osposobljavanja	Ministarstvo unutrašnjih poslova	Preduzetne i dobrovoljne vatrogasne jedinice, MPRR-Uprava za šume, opštinske službe za spašavanje, MUP - Sektor za zaštitu i spašavanje, vlasnici šuma	2014 – 2016. godine	Certifikati polaznicima obuke.	Izvještaj o realizaciji programa obuke i osposobljavanja http://www.mup.gov.me/ministarstvo
5.5	**Razvoj i testiranje metoda sanacije opožarenih površina**						
		Studija iskustava o sprovedenim sanacijama opožarenaih površina	Ministarstvo unutrašnjih poslova	MPRR-Uprava za šume, naučne institucije i udruženje vlasnika šuma	2014-2016. godine	Izvještaj studije iskustava o sprovedenim sanacijama opožarenaih površina	http://www.mup.gov.me/ministarstvo

		Stručna uputstva za sanaciju opožarenih površina	Ministarstvo unutrašnjih poslova	MPRR-Uprava za šume, naučne institucije i udruženje vlasnika šuma	2014-2016. godina	Dokument stručnih uputstava za sanaciju opožarenih površina	http://www.mup.gov.me/ministarstvo
		Praćenje efikasnosti budućih sanacija	Ministarstvo unutrašnjih poslova	MPRR-Uprava za šume, naučne institucije i udruženje vlasnika šuma	od 2014-2016. godine	Izvještaji o praćenju efikasnosti budućih sanacija	http://www.mup.gov.me/ministarstvo
5.6	**Razmjena iskustava i saradnja sa institucijama iz regiona**						
		Podnošenje projektne aplikacije	MPRR Ministarstvo unutrašnjih poslova	MPRR-Uprava za šume, MUP - Sektor za zaštitu i spašavanje, Službe za zaštitu i spašavanje u opštinama	2014. godina	Izvještaj o podnošenju projektne aplikacije	http://www.minpolj.gov.me/ministarstvo http://www.mup.gov.me/ministarstvo

		Izvođenje projekta	MPRR Ministarstvo unutrašnjih poslova	MPRR-Uprava za šume, MUP - Sektor za zaštitu i spašavanje, Službe za zaštitu i spašavanje u opštinama	2014 – 2016. godina	Izvještaj o realizaciji projekta	http://www.minpolj.gov.me/ministarstvo http://www.mup.gov.me/ministarstvo

STRATEŠKA PROCJENA UTICAJA NA ŽIVOTNU SREDINU

za dokument

Strategija sa planom razvoja šuma i šumarstva (Nacionalna šumarska strategija)

Izvještaj o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu
NACRT

Jun 2013.

Strateška procjena uticaja na životnu sredinu za dokument Strategija sa planom razvoja šuma i šumarstva (Nacionalna šumarska strategija)

Izvještaj o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu - NACRT

Nosilac pripreme strategije:	Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja Crne Gore
Izvođač Strategije:	Unique, forestry and land use Gmb Oikos, svetovanje za razvoj d.o.o.
Izvođač Strateške procjene uticaja na životnu sredinu:	Zavita, svetovanje, d.o.o. Lovkova 5 1380 Cerknica Slovenija
Stručni tim:	Urša Šolc, univ. dipl. geograf Mag. Martin Smutny, univ. dipl. biolog Spec. Jurij Beguš, univ dipl ing. šumarstva
Koordinacija timova za pripremu Nacionalne šumarske strategije i SPUŽS	Klemen Strmšnik, univ. dipl. geograf Matjaž Harmel, univ. dipl. ing. šumarstva

Projekat:	Strateška procjena uticaja na životnu sredinu za Nacionalnu šumarsku strategiju
Datum dokumenta:	Jun 2013.
Broj projekta:	022/12
Ključne riječi:	Nacionalna šumarska strategija, šumarstvo, Strategija sa planom razvoja šuma i šumarstva, Crna Gora, strateška procjena uticaja na životnu sredinu, ruralni razvoj, održivo upravljanje i korišćenje, drvna industrija, drvna masa, drvni proizvodi, nedrvni proizvodi, rekreacija i turizam, ekosistemske usluge, njega šuma, šumske saobraćajnice…

OPŠTI SAŽETAK ZA JAVNOST

Zakonom o šumama definisan je i sistem planiranja u šumarstvu. Krovni dokument je Nacionalna šumarska politika koju je Vlada Crne Gore usvojila 2008. godine. Sljedeći važan planski dokument je Strategija sa planom razvoja šuma i šumarstva. Strategijom se utvrđuju ciljevi i smjernice za razvoj šuma i šumarstva,u skladu sa nacionalnom šumarskom politikom, mjere za unaprjeđenje šuma, kao i orjentaciona finansijska sredstva za sprovođenje strategije i način njihovog obezbjeđivanja. Strategiju donosi Vlada, na period do 10 godina.

Strategiju sa planom razvoja šuma i šumarstva – Nacionalnu šumarsku strategiju pripremilo je Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja (MPRR), odnosno Radna grupa za izradu Nacionalne šumarske strategije, uz pomoć konsultantskog tima angažovanog u okviru FODEMO projekta (projekat »Razvoj šumarstva u Crnoj Gori«).

Strategija sa planom razvoja šuma i šumarstva (dalje Strategija) se svrstava među planove i programe za koje je prema važećem zakonodavstvu predviđeno sprovođenje Strateške procjene uticaja na životnu sredinu (SPUŽS) u toku njene izrade. Iz tog razloga, na radionici održanoj 25. januara 2013. U Podgorici, sprovedena je i jedna od prvih faza u procesu SPUŽS – tzv. „Scoping proces“ ili proces određivanja obima i sadržaja SPUŽS. Cilj ove faze je bio identifikovanje mogućih uticaja Strategije na ciljeve zaštite životne sredine na prostoru Crne Gore i definisanje glavnih tema koje SPUŽS treba da obradi.

Kako bi sa „Scoping procesom“ postigli što bolje rezultate, projektni tim je izvršio pregled važećeg relevantnog zakonodavstva i strateških dokumenata. Na osnovu pregleda, izdvojeni su svi ciljevi koji se odnose na zaštitu životne sredine, prirode, kulturne baštine i zdravlja ljudi. U donjoj tabeli prikazani su ciljevi SPUŽS sa indikatorima. Neki indikatori ukazuju na postizanje više ciljeva istodobno.

Tabela 1: Ciljevi i indikatori SPUŽS

Cilj SPUŽS	Indikator
Održivo i uravnoteženo korišćenje prirodnih resursa	• Godišnji obim sječe u odnosu na godišnji prirast. • Dužina mreže šumskih puteva i vlaka. • Površina poljoprivrednih zemljišta. • Količina zahvaćene pitke vode. • Broj ruralnih domaćinstava koji imaju mogućnost za diversifikaciju svojih djelatnosti. • Prihodi ruralnih domaćinstava uključenih u diversifikaciju svojih djelatnosti.
Poboljšana dostupnost šumskim resursima od strane stanovništva	• Godišnji obim sječe. • Dužina mreže šumskih puteva i vlaka. • Broj ruralnih domaćinstava koji imaju mogućnost za diversifikaciju svojih djelatnosti.
Očuvanje stanja svih vodnih slivova površinskih i podzemnih voda	• Indeks WQI. • Kvalitet podzemnih voda. • Ispravnost vode za piće.
Očuvanje integriteta zaštićenih područja prirode i Emerald staništa biljnog i životinjskog svijeta	• Dužina novo izgrađene mreže šumskih puteva i vlaka u nacionalnim parkovima i Emerald zonama. • Površina poljoprivrednih zemljišta u nacionalnim parkovima i Emerald zonama. • Mreža protivpožarne infrastrukture.

U daljem radu na ovom dokumentu, napravljena je analiza trendova za postavljene indikatore, gdje se procjenjivao razvoj indikatora u slučaju da se strategija primijeni. Rezultati su prikazani u tabeli 2.

Tabela 2: Analiza postojećeg stanja i pravca kretanja indikatora

Indikator	Postojeće stanje indikatora	Procjena vrijednosti i pravaca kretanja indikatora u slučaju implementacije Nacionalne šumarske strategije
Godišnji obim sječe u odnosu na godišnji prirast	Godišnji obim sječe 2011. godine - 1.139.000 m3 Godišnji prirast - 2.525.000 m3 Iz navedenog sleduje, da je obim sječe 2011. godine dostigao 45% godišnjeg prirasta.	**⇧ povećanje vrijednosti** Modelska procjena mogućeg godišnjeg prinosa neto drvne mase - 1.575.000 m3 Godišnji prirast - 2.525.000 m3 Iz navedenog sleduje, da bi implementacijom Nacionalne šumarske strategije došlo do povećanja obima sječe, koje bi dostiglo 62% godišnjeg prirasta.
Dužina mreže šumskih puteva i vlaka.	2.626,4 km makadamskih šumskih puteva i 3.436,2 km vlaka.	**⇧ povećanje vrijednosti** 2.751,4 km makadamskih šumskih puteva i 3.936,2 km vlaka. Implementacija Nacionalne šumarske strategije predviđa izgradnju 125 km šumskih puteva i 500 km vlaka sa ciljem poboljšanja dostupnosti do sada manje pristupačnim šumama.
Površina poljoprivrednih zemljišta.	1.740,3 km^2	**⇔ vrijednost se neće promijeniti** 1.740,3 km^2 Implementacija Nacionalne šumarske strategije predviđa nekoliko mjera za sprječavanje zarastanja poljoprivrednih zemljišta kao što su - Razgraničenje pašnjaka i šuma, registracija i regulacija prava korišćenja i Održavanje otvorenih površina između šuma, podrška za kosidbu livada.
Količina zahvaćene pitke vode.	Zahvaćene količine vode za javni vodovod - 109.449,0 m^3	**⇧ povećanje vrijednosti** Povećanje u skladu sa postojećim trendom -1.500 m^3 godišnje. Implementacija Nacionalne šumarske strategije predviđa uređenje 70 vodozahvata koji će se koristiti za snabdijevanje stanovništva na teško pristupačnim terenima sa pitkom vodom i za potrebe borbe protiv šumskih požara. Međutim, treba naglasiti da će tih 70 vodozahvata biti napravljeno na već postojećim izvorima pitke vode, koje to isto stanovništvo već koristi za vodosnabdijevanje, pa se iz tog razloga ne očekuje povećano korišćenje pitke vode. Sa druge strane, Nacionalna šumarska strategija predviđa diversifikaciju djelatnosti ruralnih domaćinstava (turizam i druge djelatnosti), koja će sigurno doprineti povećanoj potrošnji pitke vode. Na osnovu dostupnih podataka nemoguće je precizno modelirati/procijeniti obim povećanja potrošene pitke vode. U ovom slučaju, radi se o manjim kapacitetima (seoski turizam, mala preduzeća) u ruralnom području koje je već godinama podložno depopulaciji, pa procjenjujemo da se neće mijenjati trend povećanja zahvaćene pitke vode (1.500 m^3 godišnje).
Broj domaćinstava koji imaju mogućnost za diversifikaciju svojih djelatnosti.	Broj diversifiikovanih domaćinstava po glavnim djelatnostima: • turizam i smještaj – 203 domaćinstva, • domaća radinost – 687 domaćinstava, • sakupljanje šumskih plodova, aromatičnog bilja i pečuraka – 3.131 domaćinstava,	**⇧ povećanje vrijednosti** Povećanje – u skladu sa uspjehom izvođenja mjera za podsticanje diversifikacije ruralnih domaćinstava. Nacionalna šumarska strategija predviđa diversifikaciju djelatnosti ruralnih domaćinstava (turizam i druge djelatnosti) sa ciljem podsticanja ruralnog razvoja, povećanja prihoda ruralnih domaćinstava i sprječavanja depopulacije.

	• sječa šume – 8.381 domaćinstava, • prerada proizvoda biljnog porijekla – 4.305 domaćinstava, • prerada proizvoda životinjskog porijekla – 7.130 domaćinstava, • uzgoj vodenih kultura – 28 domaćinstava. Ukupno 23.865 domaćinstava, odnosno 24,12% je već uključenih u diversifikaciju.	
Prihodi domaćinstava uključenih u diversifikaciju svojih djelatnosti.	Ovi podaci se na nivou Crne Gore ne prikupljaju.	**⇧ povećanje vrijednosti** Povećanje – u skladu sa uspjehom izvođenja mjera za podsticanje diversifikacije ruralnih domaćinstava. Nacionalna šumarska strategija predviđa diversifikaciju djelatnosti ruralnih domaćinstava (turizam i druge djelatnosti) sa ciljem podsticanja ruralnog razvoja, povećanja prihoda ruralnih domaćinstava i sprječavanja depopulacije.

Na osnovu pripremljene metodologije procjenjivanja, izvršena je procjenja dvije variante koje je predložila strategija. Kao optimalna predložena je bila kombinacija dvije variante koja u narednom 10 godišnjem periodu ne predviđa povećanje sječa, ali predviđa izgradnju šumske infrastrukture i aktivnosti na uzgoju i konverziji izdanačkih šuma u visoke. Kada šume budu bolje otvorene (nakon 10 godina) predviđeno je povećanje sječe koja bi dostigla 56% prirasta.

U nastavku je prikazana rekapitulacija zaključka procjene uticaja na definisane ciljeve. Strategija je mjere, koje su sugerisane strateškom procjenom već uključila u samu strategiju, tako da su dokumenti usklađeni.

Implementacija Nacionalne šumarske strategije vodi u održivo korišćenje resursa i veću ravnotežu korišćenje prirodnih resursa. Zbog navedenog procjenjuje se, da će uticaj na postavljeni cilj SUŽS „Održivo i uravnoteženo korišćenje prirodnih resursa“ imati karakteristike **zanemarivog uticaja zbog sprovođenja mjera ublažavanja uticaja (C).**

Obrazloženje:
Strategija jasno predviđa da će sječe prvih 10 godina ostati na sadašnjem nivou dok će posle 2023. godine porasti i polako početi smanjivati razliku do godišnjeg prirasta (povećanje sa 45% na 62% godišnjeg prirasta). Međutim, treba naglasiti da se isto tako predviđa proširenje mreže šumskih puteva i vlaka sa namjerom da se poboljša otvorenost sada teško pristupačnim šumama. Sa gledišta održivog korišćenja prirodnih resursa to znači povećanje obima sječe u do sada teško pristupačnim šumama i smanjenje obima sječe u do sada lako pristupačnim šumama i posljedično uravnoteženo korišćenje prirodnih resursa. Takođe, treba naglasiti da je jedan od glavnih ciljeva Strategije povećanje ukupne zapremine i kvaliteta šuma na teritoriji Crne Gore. Sa jedne strane, ovo znači pozitivan uticaj jer se u velikoj mjeri svodi na sanaciju degradiranih šuma, odnosno uzgoj mladih šuma. Treba imati u vidu dugoročnu stabilnost šuma, pa ih ne dovoditi u položaj da bi ih, zbog prevelike akumulacije prirasta doveli u situaciju da bi postale prestarjele, jer bi onda moglo doći do pomlađivanja šuma na velikim površinama.

Implementacija Nacionalne šumarske strategije predviđa uređenje 70 vodozahvata koji će se koristiti za snabdijevanje stanovništva na teško pristupačnim terenima sa pitkom vodom i za potrebe borbe protiv šumskih požara. U tom slučaju, ne radi se o otvaranju 70 novih izvorišta pitke vode, nego o uređenju infrastrukture na već postojećim sistemima za snabdijevanje pitkom vodom, koja će imati pozitivan uticaj na kvalitet snabdijevanja stanovništva u teško pristupačnim područjima sa pitkom vodom i na raspoloživu infrastrukturu za borbu protiv šumskih požara. Iz razloga održivog korišćenja prirodnih resursa navedeno ne predstavlja povećanje korisnika pitke vode. No, treba uzeti u obzir i druge mjere Nacionalne šumarske strategije, naročito one koje podržavaju ruralni razvoj i diversifikaciju domaćinstava. Sa uvođenjem novih djelatnosti i povećanjem turističke posjete sigurno će doći

do povećanog pritiska na korišćenje pitke vode. Na osnovu podataka Nacionalne šumarske strategije možemo ipak zaključiti, da se radi o manjim kapacitetima (seoski turizam, mala preduzeća) u ruralnom području, koje je već godinama podložno depopulaciji. Zbog navedenog procjenjuje se, da neće doći do značajnijeg uticaja na postojeći trend povećanja zahvaćene pitke vode.

Iz razloga održivog upravljanja prostorom, implementacija Nacionalne šumarske strategije predviđa nekoliko mjera za sprječavanje zarastanja poljoprivrednih zemljišta, kao što su - *Razgraničenje pašnjaka i šuma, registracija i regulacija prava korišćenja i Održavanje otvorenih površina između šuma, podrška za kosidbu livada*. Svakako, izvođenje ovih mjera će doprinijeti smanjenju/zaustavljanju zarastanja poljoprivrednih zemljišta, a podržaće i sve ostale mjere koje se nadovezuju na ruralni razvoj – ovo će voditi u zadržavanje ljudi u ruralnim područjima (smanjivanje depopulacije), i na taj način i u aktivniju obradu poljoprivrednih zemljišta.

Implementacija Nacionalne šumarske strategije predviđa diversifikaciju djelatnosti ruralnih domaćinstava (turizam i druge djelatnosti) sa ciljem podsticanja ruralnog razvoja, povećanja prihoda ruralnih domaćinstava i sprječavanja depopulacije. Strategija predviđa da će do toga doći sa ponovnim uključivanjem lokalnog stanovništva u proces upravljanja šuma i izvođenja šumskih radova, diversifikacijom domaćinstava vezanih za drvne i nedrvne šumske proizvode i podsticanjem ruralnog turizma sa fokusom na turizam u prirodi. Pored toga, Strategija jasno prepoznaje i potrebu za prilagođenim upravljanjem šumama na prostoru zaštićenih područja prirode i upozorava, da je taj segment potrebno uključiti ne samo u fazi upravljanja, nego i u fazi planiranja kod pripreme planova upravljanja zaštićenih područja. Na taj način, direktno se podržava razvoj ruralnih područja u skladu sa njihovim potencijalima i ograničenjima. Sa druge strane, ruralni razvoj vodi u povećanje pritisaka na prostor (kao prirodni resurs) jer se poveća potražnja stambenog zemljišta. To je predmet prostornih planova lokalnih zajednica na kojeg treba Strategija adekvatno da upozori.

Implementacija Nacionalne šumarske strategije vodi u poboljšanje dostupnosti stanovništva i drvne industrije do šumskih resursa. Procjenjuje se da će uticaj na postavljeni cilj SUŽS „Poboljšana dostupnost šumskim resursima od strane stanovništva i drvne industrije u Crnoj Gori“ imati karakteristike **pozitivnog uticaja (A).**

Obrazloženje:
Zbog povećanja obima sječe, stanovništvo će lakše doći do šumskih resursa (naročito do ogrijevnog drveta u smislu lokalne samoopskrbe – povečanje obima sjeće će povećati raspoloživost ogrijevnog drveta bliže naselja), nego ako obim sječe ostane u današnjim okvirima. Međutim, još bitniji uticaj na poboljšanje dostupnosti šuma dolazi od strane implementacije mjera koje predviđaju olakšan pristup do sada teško pristupačnim šumama, uređenje načina korišćenja drvnih i nedrvnih šumskih proizvoda i podsticanje ruralnog razvoja. Na taj način, stanovništvo i drvna industrija će lakše dolaziti do svih navedenih resursa, tako i koristiti šumu i njene kvalitete kroz turističku ponudu.

Procjenjuje se, da će implementacija Nacionalne šumarske strategije imati karakteristike **zanemarivog uticaja zbog sprovođenja mjera ublažavanja uticaja (C)** na postavljeni cilj SUŽS „Očuvanje stanja svih vodnih slivova površinskih i podzemnih voda“

Obrazloženje:
Implementacija Nacionalne šumarske strategije predstavlja uvođenje mjera sa različitim ciljevima (poboljšanje dostupnosti, povećanje kvaliteta šuma, podsticanje ruralnog razvoja, itd.), koji svi mogu imati negativni i pozitivni uticaj na postavljeni cilj SPUŽS.

Proširenje mreže šumskih puteva i vlaka vodi u povećanje mogućnosti da dođe do kvara ili radne nesreće vozila ili mehanizacije za vrijeme transporta ili izvođenja radova u šumi. To naravno znači povećanje mogućnosti za zagađenje površinskih i podzemnih voda sa gorivom/mehaničkim uljem. Do uticaja će vrlo vjerojatno doći, jer se kvarovi i nesreće dešavaju, ali su incidentnog značaja i treba im posvetiti pažnju kod organizacije radova u šumarstvu i transporta po šumskim putevima. Ovdje treba naglasiti, da u datim primjerima nisu bila predviđena zagađenja u obimu koji bi mogao voditi promjeni kvaliteta stanja vodnih slivova površinskih i podzemnih voda.

Aktiviranje domaćinstava i lokalnih udruženja u diversifikaciju ekonomskih aktivnosti u ruralnim područjima se odnosi na uvođenje ili ojačanje sporednih djelatnosti kao što je rad u šumi, prerada drveta u poluproizvode ili konačne proizvode, seoski turizam, prodaja lokalnih proizvoda itd. Sve ovo sa sobom donosi i povećano opterećenje za prirodne resurse – naročito vodu. Zbog uvođenja novih djelatnosti i povećane posjete od strane turista, moglo bi doći, ne samo do problema u snabdijevanju stanovništva sa pitkom vodom, nego i do povećanja zagađenja vodnih slivova površinskih i podzemnih voda sa otpadnim vodama iz industrije i fekalijama. To je predmet prostornih planova i planova komunalnog uređenja lokalnih zajednica na koji treba Strategija adekvatno da upozori.

Sa druge strane, jedan od glavnih ciljeva Strategije je povećanje ukupne zapremine i kvaliteta šuma na teritoriji Crne Gore, koji predstavlja pozitivan uticaj jer se u velikoj mjeri svodi na sanaciju degradiranih šuma, odnosno uzgoj mladih šuma i posljedično doprinosi kreiranju kvalitetnog vegetacionog pokrivača koji štiti sve vodne slivove. Istovremeno, Strategija uvodi mjere koje smanjuju neevidentirane sječe, povećavaju otpornost šuma na požare i uvode aktivni pristup sanacije požarišta, područja pogođena od strane prirodnih nepogoda (vjetrolom, snjegolom) i područja čistih sječa. Takođe, Strategija doprinosi poboljšanju kvaliteta pitke vode. Na taj način, Strategija aktivno doprinosi ne samo očuvanju, nego i poboljšanju stanja svih vodnih slivova.

Procjenjuje se, da će implementacija Strategije imati **pozitivan uticaj na cilj** „Očuvanje integriteta zaštićenih područja prirode i Emerald staništa biljnog i životinjskog svijeta**“ (A).**

Obrazloženje:
Ciljevi strategije će imati pozitivne uticaje na biodiverzitet u Crnoj Gori. Naime, iako je predviđeno postepeno povećavanje sječe, ona je još uvijek ispod prirasta i šume na taj način neće biti ugrožene. Pored toga, predviđena je promjena šuma iz izdanačkih u visoke, koje imaju veći biodiverzitet, predviđen je i sistem gazdovanja šumama koji je blizak prirodi i koji ne predviđa osnivanje velikopovršinskih monokultura još i sa alohtonim vrstama. Od aktivnosti koje bi mogle imati negativne uticaje na biodiverzitet pored same sječe u osetljivim područjima negativne uticaje bi mogla imati i izgradnja šumske infrastrukture i vodozahvata, koja je predviđena Strategijom.

Izgradnja šumske infrastrukture u zaštićenim područjima, Emerald zonama i staništima rijetkih ekosistema bi mogla narušiti stanje biodiverziteta tih područja, pogotovo ako se gradi na neprikladan način. Iz tog razloga, prije planiranja izgradnje u osjetljivim područjima, potrebno je dobro poznavanje stanja biodiverziteta području, kako bi mogli infrastrukturu postaviti u prostor na način, kako bi tim vrstama nanijeli što manju štetu ili, sa druge strane, kako bi omogućili aktivnosti koje će doprinijeti razvoju pojedinih vrsta. Treba naglasiti da su šumski putevi od velikog značaja i za razvoj ruralnih sredina i za opstanak ljudi na selu. Naime, vrijedni ekosistemi koji najbrže nestaju i na području Crne Gore su ekosistemi koji su vezani za ekstenzivnu poljoprivredu i nestaju zbog zapuštanja poljoprivrednih aktivnosti, koje je povezano i sa demografskom situacijom na selu. Infrastruktura (putevi i vodozahvati) mogu doprinijeti da se pojedina područja očuvaju. Kao najveći pritisak na biodiverzitet u šumama u Informaciji o stanju životne sredine za 2011 godinu, prepoznat i su požari. Izgradnja šumske infrastrukture i vodozahvata će omogućiti lakše i brže intervencije u slučajevima požara, što će smanjiti površinu šuma uništenih od požara. Naravno, i kod planiranja i izgradnji vodozahvata trebamo voditi računa o tome da sam zahvat planiramo na području gdje ćemo što manje uticati na biodiverzitet, i to ne samo na području zahvata nego i niže od njega.

Za smanjivanje mogućih uticaja Strategije na životnu sredinu definisane su sljedeće mjere ublažavanja:

Tabela 3: Mjere ublažavanja

Postavljeni cilj SPUŽS	Mjera
Održivo i uravnoteženo korišćenje prirodnih resursa	Obim sječe neka se povećava samo u slučaju ako se otvaraju do sada slabije pristupačne šume.
	Mreža šumskih puteva i vlaka neka se prvo širi u šumama van zaštićenih područja prirode, koje imaju veći proizvodni potencijal.
	Kod pripreme šumarskih osnova treba paziti na uravnoteženu starosnu strukturu šuma.
Očuvanje stanja svih vodnih slivova površinskih i podzemnih voda	Edukacija ljudi koje rade u šumi o mjerama za smanjenje rizika od zagađenja vode i o mjerama u slučaju da dođe do izlivanja goriva ili ulja prilikom korišćenja šuma

	Izgradnja šumske infrastrukture mora biti dobro planirana i izgrađena prema određenim standardima. U planovima razvoja šuma treba pripremiti detajlna usmjerenja za izgradnju nove šumske infrastrukture kako ne bi došlo do negativnih uticaja na vode
Očuvanje integriteta zaštićenih područja prirode i Emerald staništa biljnog i životinjskog svijeta	Uključivanje zahtjeva za očuvanje biodiverziteta u smjernice za gazdovanje funkcijama šuma u planovima razvoja šuma
	Izgradnja šumske infrastrukture mora biti dobro planirana i izgrađena prema određenim standardima. U planovima razvoja šuma treba pripremiti detajlne smjernice za izgradnju nove šumske infrastrukture u područjima značajnim za očuvanje biodiverziteta

SADRŽAJ

Opšti sažetak za javnost 133
Sadržaj 139
1. Uvod 141
1.1. Pozadina pripreme SPUŽS 141
1.2. Razumijevanje šireg okvira projekta 141
2. Upotrebljeni metodološki pristup 142
2.1. Metodološki pristup za izradu SPUŽS 142
3. Opis programa 144
3.1. Naziv programa 144
3.2. Pregled sadržaja programa 144
3.3. Ciljevi programa 144
3.4. Područje izvođenja programa 145
3.5. Procjena usklađenosti sa nadređenim dokumentima i drugim programima 145
3.6. Procjena usklađenosti sa zaključcima relevantnih stručnih podloga 145
4. Scoping - proces određivanja obima i sadržaja SPUŽS 147
4.1. Izvještaj o izvedenom Scoping-u 147
4.2. Odluka o izradi strateške procjene uticaja na životnu sredinu 147
4.3. Zaključci Scoping-a 147
5. Smjernice nadležnih institucija 149
6. Opis postojećeg stanja životne sredine 150
6.1. Opis postojećeg stanja životne sredine 150
6.1.1. Vode 150
6.1.1.1. Nadzemne vode 150
6.1.1.2. Podzemne vode 152
6.1.1.3. More 152
6.1.1.4. Kvalitet vode za piće 152
6.1.2. Ostali prirodni resursi (sa fokusom na prostor i šumske resurse) 152
6.1.2.1. Prostor 152
6.1.2.2. Šumski resursi 153
6.1.3. Priroda 155
6.1.3.1. Staništa i biodiverzitet 155
6.1.3.2. Šume 156
6.1.3.3. Zaštićena prirodna dobra 157
6.1.4. Infrastruktura 157
6.2. Opis identificikovanih postojećih problema u pogledu životne sredine u vezi sa programom 158
6.3. Opis mogućeg razvoja stanja životne sredine, ukoliko se program ne realizuje 159

7. Potencijalni uticaji programa 160
8. Alternative 169
9. Ciljevi SPUŽS i kriterijumi za procjenu uticaja 173
10. Procjena uticaja na postavljene ciljeve SPUŽS 175
10.1. Kriterijumi sa izabranom metodologijom za procjenu uticaja 175
10.2. Procjena uticaja na postavljene ciljeve SPUŽS 179
10.2.1. Održivo i uravnoteženo korišćenje prirodnih resursa 179
10.2.2. Poboljšana dostupnost šumskim resursima od strane stanovništva i drvne industrije u Crnoj Gori __ 182
10.2.3. Očuvanje stanja svih vodnih slivova površinskih i podzemnih voda 183
10.2.4. Očuvanje integriteta zaštićenih područja prirode i Emerald staništa biljnog i životinjskog svijeta ___ 185
11. Mjere za smanjenje negativnih uticaja i poboljšanje pozitivnih uticaja 187
12. Opis program praćenja stanja životne sredine, uključujući i zdravlje ljudi u toku i nakon realizacije strategije 189
13. Zaključna procjena 190
14. Literatura 193
15. Stručni tim koji je izradio Stratešku procjenu uticaja 194
16. Aneksi 195

Tabele:

Tabela 1: Ciljevi i indikatori SPUŽS 133
Tabela 2: Analiza postojećeg stanja i pravca kretanja indikatora 134
Tabela 3: Mjere ublažavanja 137
Tabela 4: Polazišta za dalju izradu SPUŽS 147
Tabela 5: Usvojene vrijednosti za opisni indikator kvaliteta WQI 151
Tabela 6: Usvojene vrijednosti za opisni indikator kvaliteta WQI 151
Tabela 7: Površina, drvna zaliha i prirast u državnim i privatnim šumama na raspolaganju za korišćenje 154
Tabela 8: Sječe u proizvodnim šumama prema prirastu i grupi otvorenosti šume 154
Tabela 9: Šume i šumska zemljišta u nacionalnim parkovima i nepristupačne šuma i šumska zemljišta van nacionalnih parkova 157
Tabela 10: Opis alternative 1 169
Tabela 11: Opis alternative 2 170
Tabela 12: Objašnjenje izbora ciljeva SPUŽS i indikatora 173
Tabela 13: Indikatori metode za definisanje i procjenu uticaja na postavljene ciljeve SPUŽS 175
Tabela 14: Procjena vrijednosti i pravaca kretanja indikatora cilja SPUŽS „Održivo korišćenje prirodnih resursa“ 179
Tabela 15: Procjena vrijednosti i pravaca kretanja indikatora cilja SPUŽS „Poboljšana dostupnost šumskim resursima od strane stanovništva i drvne industrije u Crnoj Gori“ 182
Tabela 16: Procjena vrijednosti i pravaca kretanja indikatora cilja SPUŽS „Očuvanje stanja svih vodnih slivova površinskih i podzemnih voda“ 183
Tabela 17: Procjena vrijednosti i pravaca kretanja indikatora cilja SPUŽS „Očuvanje integriteta zaštićenih područja prirode i Emerald staništa biljnog i životinjskog svijeta“ 185
Tabela 18: Mjere 187

Slike:

Slika 1: Rasprostranjenost potencijalnih šumskih staništa od važnosti za EU Natura 2000. 153
Slika 2: Rasprostranjenje potencialnih šumskih staništa od važnosti za EU Natura 2000. 156
Slika 3: Mogući scenariji povećanja korišćenja ukupne neto drvne mase upoređeno sa predviđenim prirastom u šumama. 170

1. UVOD

1.1. Pozadina pripreme SPUŽS

Radna grupa za izradu Nacionalne šumarske strategije je na svojoj prvoj sjednici održanoj 13. septembra 2012. godine, na kojoj je prisustvovao i konsultanski tim FODEMO projekta (projekat »Razvoj šumarstva u Crnoj Gori«) zaključila da je potrebno da se Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja (MPRR) obrati Agenciji za zaštitu životne sredine sa zahtjevom za propisivanje mjera i uslova zaštite prirode koji su potrebni radi izrade strategije, shodno odredbama Zakona o zaštiti prirode. Nakon dobijanja odgovora od strane Agencije, gdje je konstatovano koje mjere i uslove obrađivač dužan da uključi u sadržaj Strategije, naglašena je i obaveza da je neophodno procjeniti da li se radnje, aktivnosti i djelatnosti planirane ovim dokumentom mogu realizovati u skladu sa ciljevima zaštite prirode.

S tim u vezi, Agencija za zaštitu životne sredine je kao jedan od uslova za realizaciju predmentne Strategije, predvidjela i izradu strateške procjene uticaja, koja se vrši za planove i programe, kad postoji mogućnost da njihova realizacija izazove znatne posljedice na životnu sredinu. Shodno članu 5 Zakona o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu, izrada strateške procjene uticaja je obavezna za planove i programe iz oblasti poljoprivrede, **šumarstva**, ribarstva, vodoprivrede, kao i druge, ukoliko isti daju okvir za budući razvoj projekata koji podliježu izradi procjene uticaja na životnu sredinu u skladu sa posebnim zakonom. Nakon toga, MPRR je donijelo Odluku o izradi strateške procjene uticaja na životnu sredinu za Strategiju sa planom razvoja šuma i šumarstva br: 322-24/13-11 od 07.06.2013.

Predloženi sadržaj Izvještaja o SPUŽS prezentovan je na radionicama koje su se održale prilikom formulacije radnog nacrta Nacionalne šumarske strategije, a sam nacrt Izvještaja je usaglašen na sastanku Radne grupe za izradu Nacionalne šumarske strategije dana 13. juna 2013. godine. Nacrt izvještaja o SPUŽS pripremio je multidisciplinarni tim koji je angažovan od strane FODEMO projekta (vidi poglavlje 15. ovog izvještaja)

1.2. Razumijevanje šireg okvira projekta

Projektni zadatak za izradu Strategije sa planom razvoja šuma i šumarstva (Nacionalne šumarske strategije) je usvojila Vlada Crne Gore na sjednici od 29. septembra 2011. godine. Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja se obratilo FODEMO projektu koji finanisira Vlada Velikog Vojvodstva Luksemburga za stručni pomoć u pripreme Strategije, naglašavajući važnost ovog dokumenta u realizaciji koncepta Nacionalnog šumarskog programa u Crnoj Gori. Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja je 2012. godine formiralo Radnu grupu za izradu Nacionalne šumarske strategije, sa ciljem da izradi Strategiju koja je definisana kao jedan od osnovnih planskih dokumenta u šumarstvu, shodno članu 10 i članu 12 Zakona o šumama ("Sl. list CG", br. 74/10). Član 12 Zakona o šumama propisuje da se Strategijom sa planom razvoja šuma i šumarstva, utvrđuju ciljevi i smjernice za razvoj šuma i šumarstva, u skladu sa nacionalnom šumarskom politikom, mjere za unaprjeđenje šuma, kao i orjentaciona finansijska sredstva za sprovodenje strategije i način njihovog obezbjedivanja. Takođe, utvrđeno je da Strategiju donosi Vlada, na period do 10 godina.

S tim u vezi, podrška u izradi Strategije angažovanjem regionalnih i međunarodnih konsultanata obezbjeđena se iz sredstava FODEMO projekta, a Radna grupa za izradu Strategije je uspostavila blisku saradnju sa konsultanskim timom. Tokom nekoliko radnih sastanaka održanih u periodu septembra 2012. godine – jun 2013. godine, te 5 radionica održanih u Podgorici (januar i jun 2013.), Pljevljima, Rožajama i Cetinju (maj 2013.), formulisan je nacrt Nacionalne šumarske strategije. Paralelno sa izradom teksta ove Strategije, multidisciplinarni tim angažovan od strane FODEMO projekta je radio na izradi nacrta Izvještaja o SPUŽS.

2. UPOTREBLJENI METODOLOŠKI PRISTUP

2.1. Metodološki pristup za izradu SPUŽS

Izvođač pripreme SPUŽS je kod njene pripreme koristio sljedeće činjenice, odnosno dokumenata:

- javno dostupne podatke o stanju životne sredine,
- dokumentaciju proslijeđenu sa strane naručioca i izvođača Nacionalne šumarske strategije,
- smjernice nadležnih institucija.

Na osnovi javno dostupnih podataka, proslijeđene dokumentacije i nekoliko sastanaka sa svim relevantnim institucijama, izrađen je pregled stanja životne sredine, definisane karakteristike prostora i definisani najbitniji postojeći problemi. Urađen je pregled nadležne legislative i strateških dokumenata, kao i pregled datih usmjerenja nadležnih institucija i njihovog uvažavanja u procesu pripreme Nacionalne šumarske strategije. Opis strategije je napravljen na osnovu proslijeđenog nacrta Nacionalne šumarske strategije, koji je definisao glavne karakteristike predviđene strategije. Istovremeno, napravljena je i analiza usklađenosti sa nadležnim strategijama/politikama i upoređenje sa sličnim strategijama.

Na osnovu pregleda stanja životne sredine, definisani su potencijalni uticaji implementacije Nacionalne šumarske strategije na pojedinačne relevantne segmente životne sredine, dati opisi scenarija koji mogu uzrokovati uticaje, kakve bi mogle biti posljedice, i kakvi su uticaji vezani za područje na koje se strategija odnosi. Definisani uticaji su preciznije objašnjeni na način koji je ukazao na dole opisane karakteristike uticaja.

Vrsta, odnosno karakteristike uticaja na životnu sredinu

Vrsta, odnosno karakteristike uticaja	Opis
Direktan uticaj	Je uticaj koji utiče direktno na izabrane indikatore, odnosno utiče direktno na segment životne sredine u vremenu i prostoru.
Daljinski uticaj	Je uticaj čiji se uticaj osjeti i udaljeno od lokacije nastanka uticaja.
Kumulativni uticaj	Je uticaj koji u kombinaciji sa već postojećim problemima ili drugim uticajima kumulativno prevazilazi prag prihvatljivog uticaja.
Sinergijski uticaj	Je uticaj koji u kombinaciji sa već postojećim problemima ili drugim uticajima pravi sinergiju čije posljedice su veće od zbira vrijednosti pojedinačnih uticaja.

Vrsta, odnosno karakteristike uticaja	Opis
Vrijeme trajanja uticaja	Privremeni uticaj – pojavljuje se samo privremeno. Kratkoročni uticaj – traje kraće vrijeme (ispod 5 godina). Srednjoročni uticaj – traje između 5 i 10 godina. Dugoročni uticaj – traje više od 10 godina. Trajni uticaj – uticaj koji ostavlja trajne tragove.

Uticaji su procijenjeni na osnovu obima promjene pojedinačnih indikatora i njihovog značaja, stepena uvažavanja ciljeva zaštite životne sredine, odnosno ostalih indikatora za procjenu u odnosu na:

- stanje životne sredine,
- zaštitu prirodnih resursa,
- zaštitu zaštićenih područja,
- zaštitu biodiverziteta,
- zaštitu kulturne baštine,
- zaštitu zdravlja ljudi.

Za metodologiju procjene je izabrana opšte priznata metodologija koja se koristi najčešće u EU, , koja uticaje razvrstava u 6 razreda sa oznakama od A do E i razredom X u slučaju, kada nivo uticaja nije moguće procjeniti.

Razredi uticaja implementacije Nacionalne šumarske strategije na postavljene ciljeve SPUŽS

Razred uticaja	Definicija razreda uticaja
A	Nema uticaja, odnosno uticaj je pozitivan
B	Zanemariv uticaj
C	Zanemariv uticaj zbog sprovođenja mjera ublažavanja uticaja
D	Važan uticaj
E	Razorni uticaj
X	Procjena uticaja nije moguća

Ako se uticaj svrstava u razred A ili B, ovaj uticaj se smatra prihvatljiv, ako se svrstava u razred C, on se smatra za prihvatljiv u slučaju implementacije mjera za smanjenje uticaja, a ako se uticaj svrstava u razred D ili E, ovaj uticaj se smatra neprihvatljiv.

U nastavku je definisan način praćenja uticaja implementacije Nacionalne šumarske strategije na životnu sredinu na osnovu predloženih indikatora, za koje je definisan nosilac izvođenja mjerenja, način praćenja, vrijeme praćenja i izvor podataka.

3. OPIS PROGRAMA

3.1. Naziv programa

Naziv programa:	Strategija sa planom razvoja šuma i šumarstva – Nacionalna šumarska strategija
Nosilac pripreme programa:	Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja
Izvođač programa:	Unique, forestry and land use Gmb i Oikos, svetovanje za razvoj d.o.o.

Strategiju sa planom razvoja šuma i šumarstva – Nacionalnu šumarsku strategiju pripremilo je MPRR, odnosno Radna grupa za izradu Nacionalne šumarske strategije, uz pomoć konsultantskog tima angažovanog u okviru FODEMO projekta (projekat »Razvoj šumarstva u Crnoj Gori«) na osnovu:

- rezultata početne radionice održane 25. januara 2013. godine u Podgorici i predložene strukture mjera Strategije koja su potvrđeni od strane Radne grupe;
- rezultata sa niza radionica koje će se održati u periodu od 14 - 17. 5. 2013. u Pljevljima, Rožajama i Cetinju, na kojima je predstavljen prvi radni nacrt Strategije;
- Rezultata sa finalne radionice održane 4.juna 2013. Godine u Privrednoj komori Crne Gore, gdje je predstavljen inovirani radni nacrt Strategije, kao i osnovni nalazi Izvještaja o SPUŽS
- Komentara dobijenih elektonskim putem
- Završnih komentara članova Radne grupe i konsultanskog tima, na sastanku održanom 14. juna 2013. godine, na kome je i usaglašen tekst nacrta Strategije, kao i nacrt Izvještaja o SPUŽS.

3.2. Pregled sadržaja programa

Sadržaj Nacionalne šumarske strategije sadrži:

- Analitički dio – u ovom dijelu je izrađena opšta SWOT analiza na temu stanja u šumarstvu na teritoriju Crne Gore i opisano stanje šuma, trenutno korišćenje drveta, izrađene projekcije budućih sječa, opisano stanje šumskih puteva, prodaje drveta iz šume, stanje u drvnoj industriji, stepen finalizacije polazne sirovine, tržište drvnih proizvoda u Crnoj Gori, mogućnost povećanja stepena finalizacije drvne sirovine, biodiverzitet i ekosistemske usluge, značaj šuma za ruralni razvoj, zaštita šuma od požara, upravljanje šumama, finansiranje javnih funkcija, planiranje u šumarstvu, savjetodavna služba u šumarstvu, sistem doznake, prijema i uvjerenja o porijeklu, problem doznake u privatnim šumama, udruženje privatnih vlasnika šuma, zaštita prirode, međunarodni projekti i umrežavanje, kadrovi u šumarstvu, i informacioni sistem.
- Programski dio – u ovom dijelu je predstavljena vizija šumarstva, definisani su opšti ciljevi, strateški pristup i mjere po sljedećim područjima - unaprijeđenje šuma kroz održivo gazdovanje, razvoj drvne industrije, uloga šumarstva u ruralnom razvoju, zaštita biodiverziteta i druge ekosistemske usluge šuma, zaštita od požara, osposobljavanje i finansiranje.

3.3. Ciljevi programa

Strategija ima dva opšta cilja koji se odnose na šume kao ekosistem i prirodni resurs i na ekonomski sektor šumarstva i drvne industrije.

- **Unapređenje šuma i održivost gazdovanja -** Crna Gora ima dovoljno šuma koje su prirodne i zdrave, ali veliki dio tih šuma, pogotovo izdanačke šume u privatnom vlasništvu, još ne postiže punu produktivnost. Planskim gazdovanjem, njegom i uzgojem treba povećati kvalitet, stabilnost, otpornost i produktivnost šuma, što daje osnovu za dugoročno održivo korišćenje svih funkcija šuma.
- **Povećati BDP sektora šumarstva, drvne industrije i drugih djelatnosti koje zavise od šuma -** Sektori šumarstva i drvne industrije ne dostižu one ekonomske efekte u skladu s njihovim potencijalom. Pomoću ulaganja u šumsku i ruralnu infrastrukturu, razvoja djelatnosti povezanih sa šumom i drvnom industrijom, diverzifikacije tržišta drveta i saradnje unutar sektora povećat će se broj radnih mjesta, socio-ekonomski status ruralnog stanovništva, obim poslovanja preduzeća, pa i prihodi države od šumarstva i drvne industrije.

Strategija u okviru područja definiše i specifične ciljeve:

- <u>Unaprijeđenje šuma kroz održivo gazdovanje:</u>

  - Unaprijediti šume u smislu proizvodnje drvne mase i nedrvnih proizvoda, ispunjavanja funkcija i ekosistemskih usluga
  - Povećanje drvne zalihe u proizvodnim šumama sa 104 miliona m3 na 115 miliona m3 bruto drvne mase, u državnim šumama akumulacijom 30% godišnjeg prirasta povećanje prosječne drvne zalihe sa 225 na 240 m3/ha i u privatnim šumama akumulacijom 50% godišnjeg prirasta sa 88 na 100 m3/ha.
- Razvoj drvne industrije:
  - Postići visok stepen finalizacije drvnih proizvoda.
- Uloga šumarstva u ruralnom razvoju:
  - Povećanje broja radnih mjesta u šumarstvu.
  - Povećanje broja radnih mjesta u drvnoj industriji.
  - Povećanje prihoda ruralnih domaćinstava.
- Zaštita biodiverziteta i druge ekosistemske usluge šuma:
  - Dobro stanje šumskih staništa i vrsta od evropske važnosti ili onih povezanih sa šumom.
  - Otpornost šuma na uticaje klimatskih promjena i druga ugrožavanja.
  - Valorizacija ekosistemskih usluga šuma.
- Zaštita od požara:
  - Smanjenje opsega opožarenih površina i uništene biomase za 70 %.

3.4. Područje izvođenja programa

Nacionalna šumarska strategija je jedan od osnovnih planskih dokumenta u šumarstvu i odnosi se na cijelu teritoriju Crne Gore. Međutim, ovaj dokument posebno obrađuje teritoriju obraslu šumom (oko 60% teritorije Crna Gore) i neobraslo šumsko zemljište (oko 9,7% teritorije Crne Gore), izvor Nacionalna inventura šuma (NIŠ) 2010.

3.5. Procjena usklađenosti sa nadređenim dokumentima i drugim programima

O okviru pripreme SPUŽS organizovana je radionica o pripremi Nacionalne šumarske strategije sa otvorenim Scoping-om za potrebe SPUŽS na kojoj je učestvovalo 48 predstavnika MPRR, MORT, Uprave za šume, Privredne komore, nevladinih organizacija i drugih interesnih grupa. Za ovu radionicu, projektni tim je izvršio pregled važećeg relevantnog zakonodavstva i strateških dokumenata. Na osnovu pregleda, izdvojeni su svi ciljevi koji se odnose na zaštitu životne sredine, prirode, kulturne baštine i zdravlja ljudi, dok su ciljevi podijeljeni na teme. Na osnovu toga, učesnici su odgovarali na postavljena pitanja. Rezultati su predstavljeni u aneksu br. 1.

Učesnici na radionici su kroz upitnik utvrdili da će Strategija doprinijeti većini postavljenih ciljeva važećeg relevantnog zakonodavstva i strateških dokumenata ili na te ciljeve neće uticati. Učesnici su ispostavili samo tri cilja na koja treba obratiti pažnju, jer bi Strategija mogla imati na njih negativan uticaj. Radi se o ciljevima sljedećih strateških dokumenata:

- PROSTORNI PLAN CRNE GORE do 2020. GODINE (Ministarstvo za ekonomski razvoj, Podgorica, mart 2008. godine) – cilj *Razvoj urbanih i ruralnih područja u skladu sa njihovim potencijalima i ograničenjima.*
- STRATEGIJA NACIONALNE BEZBJEDNOSTI CRNE GORE (Vlada Republike Crne Gore, jun 2006) – cilj *Obezbjeđivanje protoka resursa za potrebe stanovništva Crne Gore.*
- ZAKON O VODAMA (Službeni list Crne Gore, broj 32/2011) – cilj Prevencija ili ograničenje unošenja zagađenja u podzemne vode i sprječavanje pogoršanja statusa svih vodnih slivova podzemnih voda.

Na osnovu navedenog može se zaključiti da je Nacionalna šumarska strategija usklađena sa velikom većinom važećeg relevantnog zakonodavstva i strateških dokumenata Crne Gore.

3.6. Procjena usklađenosti sa zaključcima relevantnih stručnih podloga

Nacionalna šumarska strategija je koristila podatke koje su dobijeni u okviru rada na Nacionalnoj inventuri šuma Crne Gore 2010., odnosno podataka koji izlaze iz te stručne podloge. Nacionalna inventura šuma Crne Gore 2010 je

prva stručna podloga koja pruža podatke o šumarstvu na prostoru Crne Gore. Osnovu za njenu izradu predstavljaju Nacionalna šumarska politika Crne Gore (2008), Prostorni plan Crne Gore do 2020. godine (2008) i Zakon o šumama (2010), koji naglašavaju važnost izrade takvog dokumenta. Izradu Nacionalne inventure šuma Crne Gore 2010. je uradilo Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja i Uprava za šume uz podršku FODEMO projekta.

Nacionalne inventure šuma Crne Gore 2010. je napravljena u skladu sa svim standardima zemalja sa dugom tradicijom gazdovanja šumama. Metodološki pristup se bazirao na sistematičnim uzorcima na mreži 2x2 km koja je pokrivala cjelokupnu teritoriju Crne Gore i preko koje su sakupljeni, obrađeni i analizirani kvantitativni i kvalitativni podaci. Rezultat je detaljan kvantitativni i kvalitativni opis stanja šuma na teritoriji Crne Gore.
Nacionalna šumarska strategija predstavlja konkretizaciju usmjerenja Nacionalne šumarske politike Crne Gore (2008) i bazira se na Nacionalni inventuri šuma Crne Gore 2010, zbog čega zaključujemo da je sa njom, odnosno njenim zaključcima usklađena.

4. SCOPING - PROCES ODREĐIVANJA OBIMA I SADRŽAJA SPUŽS

4.1. Izvještaj o izvedenom Scoping-u

Strategija sa planom razvoja šuma i šumarstva (dalje Strategija) se svrstava među planove i programe za koje je prema važećem zakonodavstvu predviđeno sprovođenje SPUŽS u toku njene izrade. Iz tog razloga je na radionici održanoj 25. januara 2013. sprovedena i jedna od prvih faza u procesu SPUŽS – tzv. „Scoping proces" ili proces određivanja obima i sadržaja SPUŽS. Cilj ove faze je identifikovanje mogućih uticaja Strategije na ciljeve zaštite životne sredine na prostoru Crne Gore i definisanje glavnih tema koje SPUŽS treba da obradi.

Kako bi sa „Scoping procesom" postigli što bolje rezultate, projektni tim je izvršio pregled važećeg relevantnog zakonodavstva i strateških dokumenata. Na osnovu pregleda, izdvojeni su svi ciljevi koji se odnose na zaštitu životne sredine, prirode, kulturne baštine i zdravlja ljudi. Pomenuti ciljevi su bili podijeljeni na teme. Na osnovu toga, pripremljen je upitnik za učesnike radionice u kojem se od učesnika tražilo da iznesu svoje mišljenje o potencijalnim uticajima Strategije na te ciljeve. Upitnik sa datim odgovorima od strane 4 grupe učesnika je priložen ovom dokumentu u aneksu br. 1.

Na radionica na koji je bio izveden i Scoping u Podgorici. učestvovalo je 48 učesnika: predstavnici MPRR, MORT, Uprave za šume, Privredne komore, nevladinih organizacija i drugih interesnih grupa.

Na osnovu ostalih rezultata možemo zaključiti da učesnici smatraju da će Strategija doprinijeti većini postavljenih ciljeva ili na ciljeve neće uticati. Kao ciljevi gdje bi Strategija mogla imati negativan uticaj, definisani su:

- Razvoj urbanih i ruralnih područja u skladu sa njihovim potencijalima i ograničenjima.
- Obezbjeđivanje protoka resursa za potrebe stanovništva Crne Gore.
- Prevencija ili ograničenje unošenja zagađenja u podzemne vode i sprječavanje pogoršanja statusa svih vodnih slivova podzemnih voda.

4.2. Odluka o izradi strateške procjene uticaja na životnu sredinu

Rezultati Scoping-a su bili jedna od podloga za izradu Odluke o izradi strateške procjene uticaja na životnu sredinu za Strategiju sa planom razvoja šuma i šumarstva Crne Gore.

Odluka se nadovezuje na rezultate Scoping radionice i nadgrađuje ih, kada u članu 5. utvrđuje:
„Strategija će doprinijeti većini postavljenih ciljeva životna sredine ili na ciljeve neće uticati. Na osnovu toga, kod izrade Strategije i izrade Izvještaja o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu, treba obraditi posebno pitanja vezano za:

- održivo i uravnoteženo korišćenje šumskih resursa i prostora;
- poboljšanu dostupnost šumskih resursa za potrebe stanovništva Crne Gore;
- očuvanje stanja svih vodnih slivova površinskih i podzemnih voda;
- razvoj ruralnih i urbanih područja u skladu sa njihovim potencijalima i ograničenjima;
- očuvanje integriteta zaštićenih područja prirode i Emerald staništa biljnog i životinjskog svijeta.

4.3. Zaključci Scoping-a

Na osnovu svega navedenog, možemo donijeti sljedeće zaključke Scoping-a:

- Strategija će doprinijeti većini postavljenih ciljeva životna sredine, važećeg relevantnog zakonodavstva i strateških dokumenata ili na ciljeve neće uticati.
- SPUŽS treba da se fokusira na ciljeve predstavljene na radionici i na pitanja definisana u Odluci o izradi strateškoj procjene uticaja na životnu sredinu za Strategiju sa planom razvoja šuma i šumarstva Crne Gore.

Tabela 4: Polazišta za dalju izradu SPUŽS

Glavna pitanja potrebna za dalju obradu u SPUŽS	Postavljeni cilj SPUŽS u okviru kojeg će se pitanje obraditi	Objašnjenje

Glavna pitanja potrebna za dalju obradu u SPUŽS	Postavljeni cilj SPUŽS u okviru kojeg će se pitanje obraditi	Objašnjenje
Održivo i uravnoteženo korišćenje šumskih resursa i prostora	Održivo i uravnoteženo korišćenje prirodnih resursa	Pitanje je bilo pretvoreno u postavljeni cilj zaštite životne sredine koji će biti detaljno obrađeno u SPUŽS.
Poboljšana dostupnost šumskih resursa za potrebe stanovništva Crne Gore	Poboljšana dostupnost šumskom resursu od strane stanovništva i drvne industrije u Crnoj Gori	Pitanje je bilo pretvoreno u postavljeni cilj zaštite životne sredine koji će biti detaljno obrađeno u SPUŽS.
Očuvanje stanja svih vodnih slivova površinskih i podzemnih voda	Očuvanje stanja svih vodnih slivova površinskih i podzemnih voda	Pitanje je bilo pretvoreno u postavljeni cilj zaštite životne sredine koji će biti detaljno obrađeno u SPUŽS.
Razvoj ruralnih i urbanih područja u skladu sa njihovim potencijalima i ograničenjima	Održivo i uravnoteženo korišćenje prirodnih resursa	Pitanje se sa vidika SPUŽS sadržajno nadovezuje na pitanje održivog i uravnoteženog korišćenja šumskih resursa i prostora, odnosno predstavlja jedan od detaljnijih pogleda na istu tematiku. Zbog navedenog, ovo pitanje će se u SPUŽS obraditi u okviru navedenog cilja zaštite životne sredine.
Očuvanje integriteta zaštićenih područja prirode i Emerald staništa biljnog i životinjskog svijeta	Očuvanje integriteta zaštićenih područja prirode i Emerald staništa biljnog i životinjskog svijeta	Pitanje je bilo pretvoreno u postavljeni cilj zaštite životne sredine koji će biti detaljno obrađeno u SPUŽS.
Mogućnost prekograničnog uticaja	U okviru svih već gore navedenih ciljeva.	Prekogranični uticaj je jedan od mogućih uticaja čija će mogućnost nastank abiti procjenjena za sve definisane uticaje u okviru postavljenih ciljeva SPUŽS.

5. SMJERNICE NADLEŽNIH INSTITUCIJA

U proces izrade Nacionalne šumarske strategije i SPUŽS bile su uključene i sve nadležne institucije za davanje smjernica za pripremu oba dokumenta. Za vrijeme pripreme, stručni timovi su pripremili sljedeće smjernice:

Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja - Odluka o izradi Strateške procjene uticaja na životnu sredinu za Strategiju sa planom razvoja šuma i šumarstva Crne Gore:

Odluka je pripremljena po prethodno pribavljenom mišljenju od strane Ministarstva održivog razvoja i turizma, Agencije za zaštitu životne sredine i Ministarstva zdravlja..

Odluka u članu 4. utvrđuje, da je zbog značaja šuma kao ekosistema, Strategija od posebne važnosti za zaštitu životne sredine i održivi razvoj. Realizacija aktivnosti utvrđenih Strategijom može imati uticaja na: vazduh, vode i more, zemljište, klimu, biljni i životinjski svijet, staništa i biodiverzitet, zaštićena prirodna dobra, stanovništvo i zdravlje ljudi, kulturno-istorijsku baštinu, infrastrukturne, industrijske i druge objekte. Strategija shodno Zakonu o šumama utiče na predviđene planove razvoja šuma na nivou opština, programe gazdovanja šumama na nivou gazdinskih jedinica, na prostorne planove i programska dokumenta iz oblasti industrije i ruralnog razvoja. Strategijom se uspostavlja okvir za definisanje i realizaciju projekata u sektoru šumarstva i drvoprerade u pogledu prirode, obima i uslova funkcionisanja i u vezi sa lokacijom šumskih resursa.

Strateška procjena se vrši u postupku pripreme plana ili programa koji može imati značajne uticaje na životnu sredinu, prije njegovog donošenja ili podnošenja nadležnom organu na usvajanje. Za Strategiju sa planom razvoja šuma i šumarstva Crne Gore radiće se strateška procjena uticaja na životnu sredinu, u skladu sa navedenim zakonom.

Odluka u Članu 5. na osnovu zaključaka otvorenog Scoping-a propisuje, da će Strategija doprinijeti većini postavljenih ciljeva životna sredine nadležnog zakonodavstva ili relevantnih strateških dokumenta ili na ciljeve neće uticati. Na osnovu toga definisa sadržaj SPUŽS: *„Na osnovu toga, kod izrade Strategije i izrade Izvještaja o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu, treba obraditi posebno pitanja vezano za:*

- održivo i uravnoteženo korišćenje šumskih resursa i prostora;
- poboljšanu dostupnost šumskih resursa za potrebe stanovništva Crne Gore;
- Očuvanje stanja svih vodnih slivova površinskih i podzemnih voda;
- razvoj ruralnih i urbanih područja u skladu sa njihovim potencijalima i ograničenjima;
- očuvanje integriteta zaštićenih područja prirode i Emerald staništa biljnog i životinjskog svijeta; i

6. OPIS POSTOJEĆEG STANJA ŽIVOTNE SREDINE

6.1. Opis postojećeg stanja životne sredine

Na osnovu zaključka Scoping-a, analiza postojećega stanja životne sredine je izrađena samo za one elemente životne sredine koji su bitni za izradu SPUŽS, odnosno za one elemente koji se direktno nadovezuju na postavljene ciljeve SPUŽS.

6.1.1. *Vode*

Stalna kontrola kvaliteta površinskih voda u Crnoj Gori obavlja se od strane Zavoda za hidrometeorologiju i seizmologiju radi procjene kvaliteta vode vodotoka, praćenja trenda zagađenja i očuvanja kvaliteta vodnih resursa. Ispitivanja kvaliteta vode na izvorištima služe za ocjenu ispravnosti voda za potrebe vodosnabdijevanja i rekreacije stanovništva u cilju zaštite izvorišta i zdravlja stanovništva. Mreža stanica za kvalitet površinskih voda u 2012. godini obuhvatila je 13 vodotoka sa 36 mjernih profila, tri prirodna jezera sa 11 mjernih profila i obalno more sa 16 mjernih profila. Kada su podzemne vode u pitanju, mrežom stanica i programom rada obuhvaćene su podzemne vode prve izdani Zetske ravnice. Mrežu čini devet mjernih profila, koji pokrivaju prostor čitave Zetske ravnice.

Određivanje klase kvaliteta vode vršeno je poređenjem mjerodavnih vrijednosti parametara kvaliteta vode, sa graničnim vrijednostima iz Uredbe o klasifikaciji i kategorizaciji voda (Sl. l. CG 2/07). U Uredbi je voda razvrstana u klase prema dozvoljenim graničnim vrijednostima pojedinih grupa parametara, u zavisnosti od namjene vode:

- Vode koje se mogu koristiti za piće i prehrambenu industriju razvrstane su u 4 klase: A, A1, A2 i A3.
- Vode za uzgoj riba i školjki razvrstane su u 3 klase: S, Š i C.
- Vode za kupanje razvrstane su u 2 klase: K1 i K2.

U Uredbi je precizirana kategorizacija voda, kojom su vode razvrstane u 3 kategorije:

- I (Klase A1, S, K1, a za slane vode i Š);
- II (Klase A2, C i K2) i
- III (Klasa A3).

U nastavku predstavljeno stanje voda na prostoru Crne Gore je preuzeto po:

- Informaciji o stanju životne sredine u Crnoj Gori za 2011. godinu (Agencija za zaštitu životne sredine Crne Gore, URL: http://www.epa.org.me/index.php/dokumenti/izvjestaji, citirano 20. 5. 2013),
- Ekološki godišnjak III-12-2 (Zavod za hidrometeorologiju i seizmologiju, URL: http://www.meteo.co.me/misc.php?text=57&sektor=3, citirano 20. 5. 2013).

6.1.1.1. Nadzemne vode

Najveći izvori zagađenja površinskih i podzemnih voda u nizu posljednjih godina su komunalne otpadne vode. One se najčešće u neprečišćenom obliku, ispuštaju u recipijent, na koncentrisan ili difuzan način. Uočljiv je trend rasta uticaja industrije, prije svega prehrambene, kao i malih i srednjih preduzeća. Treba pomenuti i uticaj saobraćajne infrastrukture i distribucije goriva.

Najzagađeniji vodotoci su, kao i prethodnih godina, bili Vezišnica, Ćehotina na području Pljevalja, Morača na području Podgorice, Ibar kod Baća, Lim kod Bijelog Polja. Raste stepen zagađenja vodotoka sa najmanjim antropogenim pritiskom (osobito Cijevna, Grnčar, Tara, Morača u gornjem toku). Rezultati mjerenja indiciraju na veliku osjetljivost ovih akvaekosistema, prije svega u malovodnom režimu, kao i porast ljudskih aktivnosti na njihovim obalama.

Na kratkoročnu (sezonsku), ali i dugoročnu (vremenski trend) promjenu prirodnog sastava vodotoka ukazuje poremećeni prirodni odnos jona Ca/Mg, koji je često bio van propisanih granica. Kod ove grupe vodnih tijela povećane vrijednosti su često imali amonijum, fosfati i nitriti, zatim parametri kiseoničkog režima. U ne-zagađenim dijelovima vodotoka, povećanje saturacije je uslovljeno prirodnim faktorima, niskim vodostajem i visokom temperaturom vazduha, tj. vode. U donjim dijelovima nekih vodotoka povećanje zagađenja, izraženo povećanjem sadržaja opasnih materija, posljedica je antropogenog pritiska.

Analize pokazuju da su klase saprobioloških boniteta bile uglavnom slične onima iz proteklih godina. Većina vodotoka u svojim gornjim tokovima, ima vrijednost prve saprobne klase, dok u donjim tokovima, zbog uticaja emitovanog zagađenja, raste klasa boniteta. Pretežno rijeke pripadaju prvoj ili drugoj klasi boniteta. Indeks saprobnosti raste u toku ljetnjih mjeseci. Na osnovu dobijenih parametara saprobnog kvaliteta, može se zaključiti da je stanje vodotoka uopšteno govoreći, zadovoljavajuće. Veći problemi su evidentirani samo na pojedinim profilima: Ćehotina – na području Pljevalja, Lim – kod Bijelog Polja i Dobrakova, Ibar – nizvodno od Rožaja i Morača - kod Kolektora. Na ovim lokacijama saprobna klasa pripada β-mezosaprobnoj zoni.

Mjerodavne vrijednosti parametara kvaliteta vode jezera i akumulacija bile su uglavnom u propisanim granicama. Kod akumulacija, prije svega Skadarskog jezera, temperatura, amonijum, fosfati su najčešće bila van propisanih granica, a u litoralu i nitriti i deterdženti. Voda za kupanje je svuda bila u propisanim granicama, osim kod Virpazara (prema kolibakterijama).

U Agenciji za zaštitu životne sredine razvijen je indikator WQI (Water Quality Index) koji je namijenjen praćenju stanja voda i izvještavanju javnosti. Indikator se zasniva na metodi Water Quality Index prema kojoj se deset parametara fizičko-hemijskog i mikrobiološkog kvaliteta (zasićenost kiseonikom, BPK5, amonijum jon, pH vrijednost, ukupni oksidi azota, ortofosfati, suspendovane materije, temperatura, elektroprovodljivost i koliformne bakterije) agregiraju u kompozitni indikator kvaliteta površinskih voda. Usvojene su vrijednosti za opisni indikator kvaliteta WQI = 0-38 veoma loš, WQI = 39-71 loš, WQI = 72-83 dobar, WQI = 84-89 veoma dobar, WQI = 90-100 odličan.

Tabela 5: Usvojene vrijednosti za opisni indikator kvaliteta WQI

Indeks kvaliteta voda (WQI)	WQI – MDK		WQI – MDK	WQI- MDK	WQI – MDK
	85-84		78- 72	63-48	38- 37
Numerički indikator	100-90	89 -94	83-72	71- 39	38-0
Opisni indikator	odličan	veoma dobar	dobar	loš	Veoma loš
Boja					

Izvor podataka: Informaciji o stanju životne sredine u Crnoj Gori za 2011. godinu (Agencija za zaštitu životne sredine Crne Gore, URL: http://www.epa.org.me/index.php/dokumenti/izvjestaji, citirano 20. 5. 2013)

Tabela 6: Usvojene vrijednosti za opisni indikator kvaliteta WQI

Pozicija	Opisni indikator	Indeks kvaliteta voda (WQI)	Boja na karti	Boja
Morača	Veomadobar	82		
Zeta	Veoma dobar	84		
Cijevna	odličan	86		
Bojana	dobar	79		
Rijeka Crnojevića	dobar	80		
Lim	dobar	76		
Grnčar	odličan	90		
Kutska rijeka	odličan	90		
Ibar	loš	71		
Tara	odličan	90		
Piva	odličan	90		
Ćehotina	loš	70		
Vezišnica	dobar	73		
Skadarsko jezero	veoma dobar	85		

Izvor podataka: Informaciji o stanju životne sredine u Crnoj Gori za 2011. godinu (Agencija za zaštitu životne sredine Crne Gore, URL: http://www.epa.org.me/index.php/dokumenti/izvjestaji, citirano 20. 5. 2013)

6.1.1.2. Podzemne vode

Voda i izdani Zetske ravnice svrstana je u najbolju A klasu. Voda je mjestimično bila van propisanih normi. Kod Vranja su nitrati i fosfati bili »van klase«, a kod Drešaja i Gostilja fosfati. Povećani su bili i nitrati i nitriti kod Gostilja, kao i nitrata kod Drešaja. Bakteriološki parametri nijesu prelazili A1 klasu.

6.1.1.3. More

U priobalnoj morskoj vodi isticao se povećani sadržaj suspendovanih materija, saturacije vode kiseonikom, pa onda deterdženata i fosfata. Voda je bila sanitarno ispravna za kupanje.

U odnosu na 2010. godinu povremeno su povećane koncentracije fosfatnih soli u dubljim ograncima Kotorskog i Risanskog zaliva posebno ljeti kada se broj stanovnika poveća pa samim tim i količina otpadnih voda. Sve vrijednosti hranljivih soli uključujući koncentraciju hlorofila su očekivano povećane u Kotorskom i Risanskom zalivu. Ispitivana područja koja su najviše podložna eutrofikaciji su Kotorski (Kotor, Dobrota) i Risanski zaliv kao dio morske obale koji je pod snažnim uticajem rijeke Bojane.

Ovakvom stanju, u priobalnom dijelu Crne Gore, najviše doprinosi kombinovani uticaj donosa slatke vode i antropogene djelatnosti. Pravilan tretman otpadnih voda, posebno tokom turističke sezone, umnogome bi uticao na smanjenje stepena eutrofikacije, pogotovo u sistemima kao što je Bokokorski zaliv gdje je slaba dinamika strujanja vode.

Rezultati fizičko - hemijske analize sedimenta uzorkovanog kao referentni na lokaciji Luštica pokazuju da je sadržaj većine neorganskih (izuzev bakra) i organskih toksikanata prihvatljiv za odlaganje u životnu sredinu. Dok su rezultati fizičko - hemijskih analiza sedimenata uzorkovanih na lokacijama Luka Bar, Marina Porto Montenegro, Brodogradilište Bijela i Dobrota IBM u julu i novembru mjesecu pokazuju da sedimenti sadrže zagađujuće materije na nivou iznad 1 te se ne mogu smatrati sigurnim za odlaganje bez daljeg tretmana. Rezultati analize organskih i neorganskih polutanata nisu prevazilazili signalizirajući nivo koji bi ukazivao na hitnu remedijaciju odnosno da su i sedimenti visoko zagađeni. Rezultati ukazuju na značajne mjere opreza koje je neophodno preduzeti kao i na neophodnost kontinualnog praćenja sadržaja navedenih polutanata.

6.1.1.4. Kvalitet vode za piće

U 2011. godini na teritoriji Crne Gore ukupno je analizirano 14 503 uzoraka voda za piće sa gradskih vodovoda i drugih javnih objekata vodosnadbijevanja. Prema rezultatima mikrobioloških ispitivanja 14.6% ispitanih uzoraka hlorisanih voda ne zadovoljava propisane norme higijenske ispravnosti, najčešće zbog povećanog ukupnog broja bakterija i identifikovanja fekalnih indikatora. Najlošije je stanje na području opštine Ulcinj (čak više od 50 % nezadovoljavajućih uzoraka), a više od 20 % nezadovoljavajućih uzoraka je bilo detektirano i u opštinama Mojkovac, Tivat i Rožaje. Na osnovu rezultata fizičko-hemijskih ispitivanja 11.3% ispitanih uzoraka hlorisanih voda nije odgovaralo propisanim kriterijumima. Najlošije je stanje na području opštine Ulcinj (40 % nezadovoljavajućih uzoraka), a više od 20 % nezadovoljavajućih uzoraka je bilo detektirano i u opštinama Bar, Tivat, Budva, Andrijevica i Kotor.

Pregledom sanitarno-higijenskog stanja konstatovano je da nijesu uspostavljene sve zakonom propisane zone sanitarne zaštite, jer:

- Većina vodozahvata posjeduje samo neposrednu zonu zaštite.
- Rezervoari koji postoje na nekoliko gradskih vodovoda nijesu na adekvatan način sanitarno zaštićeni.
- Razvodna mreža većine gradskih vodovoda je dosta stara i iz tog razloga su česti kvarovi, kao i značajni gubici na mreži što, pored ostalog, predstavlja i epidemiološki rizik.
- Dezinfekcija vode se ne sprovodi kontinuirano na svim gradskim vodovodima (posebno oni koji imaju manji broj ekvivalent stanovnika). Sa izuzetkom nekoliko velikih gradskih vodovoda, ne postoji automatsko doziranje i registracija nivoa rezidualnog hlora.

6.1.2. *Ostali prirodni resursi (sa fokusom na prostor i šumske resurse)*

6.1.2.1. Prostor

Prema rezultatima NIŠ, šume su 2010. godine zauzimale 60% teritorije Crne Gore (13.812 km²) ili 8.287,2 km². Kako nije uspostavljen katastar poljoprivrednog i šumskog zemljišta i kako nijesu usaglašeni standardi njihovog evidentiranja, jedan dio teritorije se vodi i kao šumsko (neobraslo šumsko) i kao poljoprivredno zemljište (livade). Prema rezultatima NIŠ takva zemljišta zauzimaju 9,7% ili 1.339,8 km² teritorija Crne Gore. Prema podacima Prostornog plana Crne Gore do 2020 godine (Ministarstvo za ekonomski razvoj, 2008) oko 17,7% % teritorije Crna Gore ili 2.442,0 km² zauzimaju naselja, putevi, vode, kamenjar i druge

kategorije. Iz navedenog možemo zaključiti, da 12,6 % teritorije Crne Gore ili 1.740,3 km^2 predstavljaju čista poljoprivredna zemljišta.

Takvo stanje prostora je osobito posljedica napuštanja tradicionalne poljoprivrede, te konsekventnog zarastanja nekada aktivnih poljoprivrednih zemljišta u posljednjim decenijama

6.1.2.2. Šumski resursi

Više od 99% šumskih sastojina je prirodnog porekla i time se crnogorske šume svrstavaju među najprirodnije u Evropi. Struktura šuma je vrlo raznolika kao posljedica raznolikosti bio-regiona u zemlji kao i nastanka i razvoja samih sastojina. Visoke šume sjevera Crne Gore imaju visoku proizvodnju većinom četinarskog drveta. Većinom zbog ljudskih aktivnosti nastale izdanačke šume i žbunje u primorskom i srednjem dijelu zemlje su od visoke važnosti za biodiverzitet, ali još su daleko od punog potencijala njihovog razvoja.

Slika 1: Rasprostranjenost potencijalnih šumskih staništa od važnosti za EU Natura 2000.

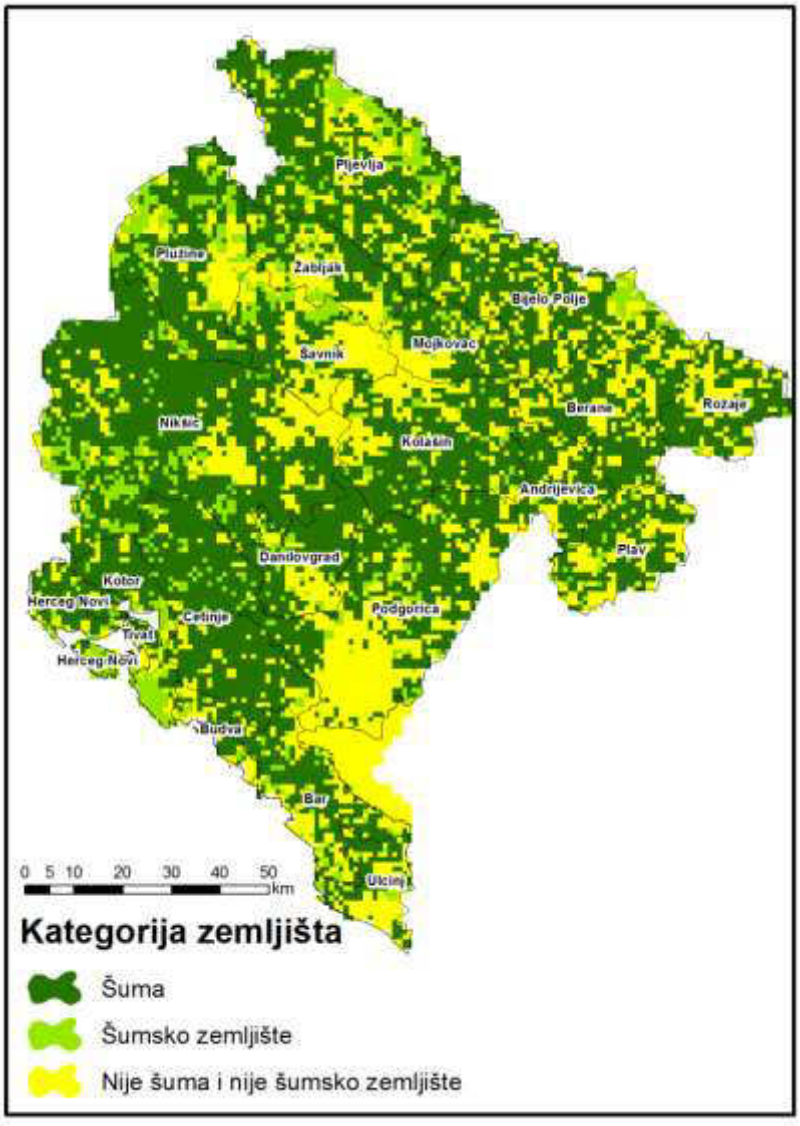

Izvor podataka: Nacionalna inventura šuma Crne Gore 2010 - Interni nacrt konačnog izvještaja; Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, Podgorica 2012.

Gornja slika indikativno prikazuje prostorni raspored šuma i šumskih zemljišta, kako ga je po kvadrantima (2x2 km) snimila NIŠ. Iz karte se može zaključiti da su šume raspoređene po gotovo cijeloj teritoriji zemlje, osim visokih planina i poljoprivrednog područja oko Podgorice i drugih gradova, te Skadarskog jezera. Neobrasla šumska zemljišta se nalaze najviše na području planinskih pašnjaka i na nekadašnjim poljoprivrednim površinama u Primorju.

Međutim, iako je opseg površina pod šumom zadovoljavajući, kod kvaliteta šume postoji veliki potencijal za njihovo unaprijeđenje. Zaliha i prirast u većini šuma su ispod potencijala staništa, što se pogotovo odnosi na novo zarasle šume (izdanačke šume i žbunje).

Tabela 7: Površina, drvna zaliha i prirast u državnim i privatnim šumama na raspolaganju za korišćenje.

Vlasništvo	Površina šuma za korišćenje (ha)	%	Drvna zaliha (m^3)	%	Drvna zaliha po hektaru (m^3/ha)	Godišnji prirast (m^3)	Prirast po hektaru (m^3/ha)
Državno	334.781	49,6	75.162.069	73,2	224,5	1.762.223,3	5,3
Privatno	340.608	50,4	29.812.676	26,8	87,5	763.027,7	2,2
Ukupno	**675.389**	**100,0**	**104.974.746**	**100**	**155,4**	**2.525.251,0**	**3,7**

Izvor podataka: Nacionalna inventura šuma Crne Gore 2010 - Interni nacrt konačnog izvještaja; Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, Podgorica 2012.

Tokom 2012. godine Zavod za statistiku Crne Gore - MONSTAT-a je izradio studiju „Potrošnja drvnih goriva u 2011. godini u Crnoj Gori" koja navodi da je ukupna potrošnja ogrijevnog drveta za potrebe Crne Gore 2011. godine iznosila 732.911 m3, a drvnog ostatka iz šume, voćnjaka 251 m3. Kada se tome doda da je ukupna količina industrijske i tehničke oblovine koja je prerađena u preduzećima za drvopreradu u 2011.godini iznosila 326.649 m^3, dobija se da je ukupna potrošnja drveta i drvnog ostatka iz šuma u Crnoj Gori za energetske, industrijske i tehničke potrebe u 2011.godini iznosila 1.059.811 m3 (tabela 5.).

Tabela 5: Ukupna potrošnja drveta i drvnog ostatka iz šuma u Crnoj Gori za energetske, industrijske i tehničke potrebe u 2011.godini

Red. broj	Forme drvne biomase	Jedinica mjere	Količina
1.	Ogrijevno drvo	m3	732.911
2.	Industrijska oblovina	m3	326.649
3.	Drvni ostatak iz šume, voćnjaka,...	m3	251
	UKUPNO	m3	1.059.811

Izvor: 1, 3. MONSTAT, 2013, 2. SUMBIO7 – Monstat 2013.

Ako se navedenoj količini drveta koja je utrošena u Crnoj Gori doda i količina koja je otišla u izvoz u iznosu od 70.683 m3 industrijske oblovine i 8.693 m3 ogrijevnog drveta ,to znači da je ukupna proizvodnja (sječa) drveta iznosila 1.138.936 m3 neto drvne mase.

U odnosu na rezultate NIŠ koji pokazuju da je godišnji zapreminski prirast u šumama na teritoriju Crne Gore oko 2,6 miliona m^3, može se zaključiti, da stvarni godišnji obim sječe drveta ne predstavlja problem sa aspekta održivog gazdovanja šumama u Crnoj Gori.

Poseban problem koji djelomično utiče na ovaj zaključak su velike razlike u otvorenosti šuma između državnih i privatnih šuma i između pojedinih područja u zavisnosti od terena i postojeće mreže šumskih saobraćajnica (puteva i vlaka). Na osnovu toga se mogu prema podacima NIŠ šume podijeliti na dve grupe:

- dobro pristupačne i otvorene šume (niski nagib terena, udaljenost od saobraćajnica manje od 500 m) i
- loše pristupačne i nedovoljno otvorene šume (veći nagib terena, udaljenost od saobraćajnica 1.000 m i više).

Upoređenje intenziteta sječa u posljednjih 5 godina u obe grupe šuma prema NIŠ pokazuje veliku razliku. Dobro pristupačne i otvorene šume koriste se puno jače nego manje otvorene šume. Pošto se u državnim šumama koriste pretežno šume, koje su dobro pristupačne i otvorene, izgradnja infrastrukture smanjiće pritisak na sada dobro otvorene šume.

Tabela 8: Sječe u proizvodnim šumama prema prirastu i grupi otvorenosti šume

Grupa	Površina		Udio ukupnih sječa	Sječa kao % prirasta
	ha	%	%	%
Dobro pristupačne i otvorene šume	481.886	71,0	87,3	62,6

Loše pristupačne i nedovoljno otvorene šume	193.503	29,0	12,7	26,4
Ukupno	675.390	100,0	100,0	53,3

Izvor podataka: Nacionalna inventura šuma Crne Gore 2010 - Interni nacrt konačnog izvještaja; Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, Podgorica 2012.

Pored drvne mase, od značaja za ruralnu ekonomiju su i nedrvni šumski proizvodi: pečurke i šumsko voće. Prema grubim procjenama godišnji prihod od tih proizvoda iznosi oko 5 miliona €, a za značajan dio (28% domaćinstava) predstavljaju stalan izvor prihoda *(Nuhodžić, M., Ferlin F.: Iskustva u formiranju udruženja vlasnika privatnih šuma Crne Gore i njihov uticaj na razvoj šumarske politike i zakonodavstva Crne Gore. Konferencija IUFRO RG-e »Šumarstvo malih posjeda«, Bled/Slovenija, jun 7 – 9. 2010.)*

6.1.3. *Priroda*

6.1.3.1. Staništa i biodiverzitet

Raznovrsnost geološke podloge, predjela, klime i zemljišta, kao i sama pozicija Crne Gore na Balkanskom poluostrvu i Jadranu, stvorili su idealne uslove za nastanak biodiverziteta sa veoma visokim vrijednostima, što Crnu Goru svrstava u „vruće tačke“ diverziteta tzv. „hot-spot“ područja od evropskog i svjetskog značaja. Indeks broja vrsta po jedinici površine u Crnoj Gori iznosi 0.837, što je najveći indeks zabilježen u svim evropskim zemljama.

Među vrstama je jako izražen endemizam sa dominantnim srednjoevropskim, ilirskim, alpskim i sredozemnim flornim elementima. Približno 20% ukupne flore pripada endemičnim i sub-endemičnim biljkama, čijih rasprostranjenost je ograničena samo na teritoriju Crne Gore, a za neke vrste i na teritorije susjednih država. Zbog rijetkosti i ugroženosti, zaštićeno je 415 biljnih i 430 životinjskih vrsta i cijeli red slijepih miševa *(Rješenje o stavljanju pod zaštitu određenih biljnih i životinjskih vrsta - „Sl. List RCG“ br 76/06)*.

Na teritoriji Crne Gore je značajno zastupljen i ekosistemski diverzitet, u okviru kojeg su identifikovana područja sa izuzetno velikom koncentracijom vrsta - „vruće tačke“ diverziteta. U njima su zastupljeni različiti elementi flore i faune - od mediteranske, submediteranske termofilne vegetacije, preko mezofilnih, kserofilnih ili frigorifilnih listopadnih šuma, do četinarskih šuma evro-sjevernoameričkog regiona sa različitim biološkim vrstama. Od velike važnosti je i prisustvo velikog broja migratornih vrsta ptica, među kojima su mnoge vrste od međunarodnog značaja. Značajan je i biodiverzitet gajenih – kultivisanih autohtonih sorti (agrobiodiverzitet).

Kao i svi prirodni resursi, biodiverzitet se već iskorišćava u privredne svrhe (turizam, ribolov, lov, šumarstvo, sakupljanje jestivog i ljekovitog bilja…). Pitanje održivog upravljanja ovim prirodnim bogatstvom je od velike važnosti, kako bi se mogao očuvati i koristiti i u budućnosti.
Programom praćenja stanja biodiverziteta za 2011. godinu obuhvaćene su sljedeće lokacije:

- **Nacionalni parkovi** (Skadarsko jezero, Lovćen, Durmitor, Biogradska gora i Prokletije),
- **Spomenici prirode** (kanjon rijeke Pive, kanjon rijeke Komarnice, zajednice bora krivulja na Ljubišnji, Durmitoru i Bjelasici, zajednice bora Munike na Orijenu, Lovćenu i Rumiji, Velika ulcinjska plaža, Mala ulcinjska plaža, plaža Jaz i Savinska Dubrava),
- **Posebni prirodni predjeli** (brdo Spas iznad Budve, poluostrvo Ratac sa Žukotrlicom, ostrvo Stari Ulcinj, brdo Trebjesa),
- **Ostala područja** (Kotorsko –Risanski zaliv),
- **Rezervati prirode** (Tivatska solila, Crna Poda u okviru NP „Durmitor“, Manastirska tapija, Pančeva Oka, Crni Žar, Grmožur i Omerova Gorica u okviru NP „Skadarsko jezero“),
- **Područja od posebnog značaja koja nijesu pod zaštitom** (ostrvo Sveti Nikola, Ada Bojana, Buljarica, Možura, Krnovo, kanjon rijeke Cijevne, vodotoci sliva rijeke Morače: Požnja, Ratnja, Vrela i Ibrištica, vodotoci sliva rijeke Tare: Štitarica, Bukovica, Bjelojevića rijeka i Crnja, vodotoci sliva rijeke Lima: Lješnica, Dapsićka, Kaludarska, Vinićka, Zlorečica, Ljuboviđa, Trepačka, Kraštica, Murinska, Velička, Komarača, Đurička, Babinpoljska, Grlja, Šekularska i rijeka Bistrica, vodotoci sliva rijeke Komarnice: Bukovica, Tušinja i Bijela, Vrbnica, rijeka Zaslapnica, Komovi i Ljubišnja).

Do sada, monitoring stanja biodiverziteta u Crnoj Gori nije bio sistematski rađen na cjelokupnoj teritoriji. Zbog toga i nema podataka o stanju i statusu populacija vrsta i staništima za područje cijele Crne Gore.
Podaci nacionalne inventure šuma sistematsko pokrivaju područje Crne Gore i mogu koristiti za detekciju potencijalnih staništa. Ti podaci će se sa godinama, u skladu sa dinamikom izrade programa gazdovanja šumama još poboljšavati. . Predlaže se, da

se zajedno sa Agencijom za životnu sredinu doradi sistem inventarizacije kod izrade programa gazdovanja šumama, kako bi prikupljene podatke mogli u najvećoj mogućoj mjeri koristiti za monitoring biodiverziteta u šumama.

Inventura je za neka područja dala prvi pregled stanja biodiverziteta, koji nije još potpun. ali je pored toga definisala i pritiske vezane za očuvanje biodiverziteta. Kao glavni ugrožavajući faktori su istaknuti šumski požari, a takođe je na nekim područjima bilo istaknuto krčenje šuma i sječa šuma (NP Durmitor, Komovi), sječa velikih površina šuma (Ljubišnja) i izgradnja šumskih puteva.

6.1.3.2. Šume

Više od 99% šumskih sastojina je prirodnog porekla i time se crnogorske šume svrstavaju među najprirodnije u Evropi. Struktura šuma je vrlo raznolika kao posljedica raznolikosti bio-regiona u zemlji kao i nastanka i razvoja samih sastojina. Visoke šume sjevera Crne Gore imaju visoku proizvodnju većinom četinarskog drveta. Većinom novonastale izdanačke šume i žbunje u primorskom i srednjem dijelu zemlje su od visoke važnosti za biodiverzitet, ali još su daleko od punog potencijala njihovog razvoja.

Slika 2: Rasprostranjenje potencijalnih šumskih staništa od važnosti za EU Natura 2000.

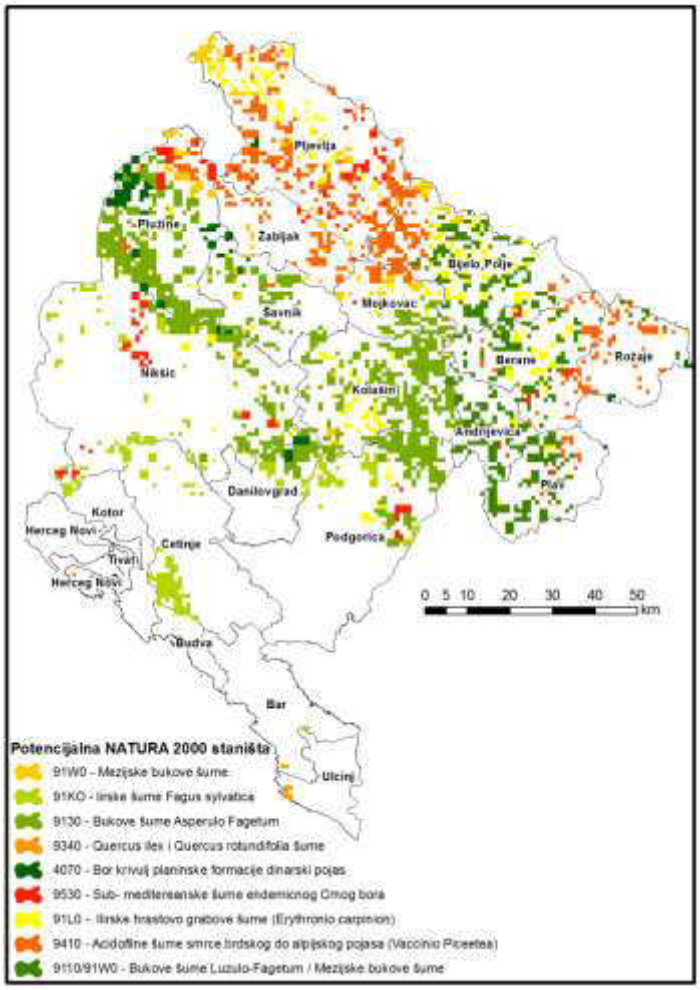

Izvor podataka: Nacionalna inventura šuma Crne Gore 2010 - Interni nacrt konačnog izvještaja; Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, Podgorica 2012.

Oko 5 % šuma i šumskog zemljišta već je u nacionalnim parkovima, a još oko 8 %o šuma i 6 % šumskih zemljišta van parkova je nepristupačnih, što znači da su već prepuštene prirodnom razvoju ekositema i predstavljaju dobru osnovu za zaštitu biodiverziteta u budućnosti.

Tabela 9: Šume i šumska zemljišta u nacionalnim parkovima i nepristupačne šuma i šumska zemljišta van nacionalnih parkova

	Šuma [ha]	% šuma	Šumska zemljišta [ha]	% šumskog zemljišta	Šume i šumsko zemljište [ha]	% šuma i šumskog zemljišta
Ukupno šuma	826.782	100,0	137.480	100,0	964.262	100,0
Šume u Nacionalnim parkovima	42.852	5,2	8.048	5,9	50.900	5,3
Nepristupačne šuma van Nacionalnih parkova	68.170	8,2	7.664	5,6	75.834	7,8

Izvor podataka: Nacionalna inventura šuma Crne Gore 2010 - Interni nacrt konačnog izvještaja; Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, Podgorica 2012.

Šume Crna Gore nude čitav niz ekosistemskih usluga na nivou lokalnih zajednica, države, regiona, Evrope i planete. To su prije svega:

- Doprinos borbi sa negativnim efektima klimatskih promjena, njihovim ublažavanjem i mjerama prilagođavanja. Njihov biodiverzitet i vitalnost dobra je osnova za prilagođavanje na posljedice klimatskih promjena.
- Održavanje, obnavljanje i poboljšavanje biodiverziteta, uključujući genetske resurse.
- Održavanje i poboljšavanje kvaliteta i kvantiteta voda u jednoj od, po vodnim resursima, najbogatijih zemalja i ublažavanje prirodnih nepogoda kao što su: poplave, suše, lavine, klizišta i erozija zemljišta.
- Mogućnost za brojne privredne i socijalne aktivnosti (rekreacija i turizam).
- Stvaranje povoljnijih mikroklimatskih uslova, pogotovo za vrijeme ljetnih vrućina.
- Duhovna veza sa prirodom i povezanom kulturnom baštinom.

6.1.3.3. Zaštićena prirodna dobra

Zaštićena prirodna dobra u Crnoj Gori pokrivaju 124.964,24 ha, odnosno 9.047% njene teritorije, od čega najveći dio (101.733 ha ili 7,77%) čine nacionalni parkovi: „Durmitor", „Skadarsko jezero", „Lovćen", „Biogradska gora" i „Prokletije". Preostali dio čini 47 zaštićenih prirodnih dobara u okviru sljedećih kategorija: opšti i posebni rezervati prirode, spomenici prirode, područja posebnih prirodnih karakteristika in područja zaštićena opštinskim odlukama.

Pored nacionalne zaštite, neki su predjeli pod zaštitom UNESCO (Durmitor i slivno područje kanjona Tare, Kotorsko-Risanski zaliv), RAMSAR (Skadarsko jezero, Tivatska solila), a neki su proglašeni Emerald staništima Bernske konvencije, područjima od međunarodnog značaja za boravak ptica (IBA) i staništima od značaja za opstanak biljaka (IPA).

Jedan od glavnih elemenata koncepta zaštite prirodnog bogatstva, zaštite biodiverziteta u šumama Crne Gore je zaštita oblasti od velike vrijednosti u nacionalnim parkovima i Emerald zonama. Emerald Zone će činiti osnovu za mrežu Natura 2000, obaveznu mrežu za zaštitu prirode u Evropskoj Uniji. Odabir područja koja ispunjavaju kriterijume za povezivanje u Emerasld mrežu u Crnoj Gori započeo je 2005. godine. Projekat je završen 2008. godine i kao rezultat projekta Sekretarijatu Bernske konvencije predloženo je da se Emerald mreža u Crnoj Gori sastoji od 32 lokaliteta - područja od posebnog interesa za zaštitu (ASCI). Ta područja su 2011. godine zvanično nominovana za Emerald područja i za njih je potrebno preduzeti neophodne mjere zaštite i očuvanja pomenutih lokaliteta u cilju zadržavanja ekoloških karakteristika područja koje su ih i kandidovale za Emerald područja.

U Crnoj Gori je označenih i 5 međunarodno značajnih područja za ptice (Important Bird Areas - IBA), a dodatnih 22 lokacija je na listi identifikovanih i potencijalnih međunarodno značajnih područja za ptice. Pored toga,u značajna područja za biljke (Important Plant Araes - IPA) svrstane su 22 lokacije u Crnoj Gori.

6.1.4. *Infrastruktura*

Nacionalna šumarska strategija naročito utiče na putnu infrastrukturu u dijelu koji se odnosi na lokalne i šumske puteve. Na planinskom terenu, kakva je većina Crne Gore, mreža šumskih puteva sa jedne strane predstavlja glavni preduslov za uzgoj šuma i njihovo ekonomski efikasno korišćenje, a sa druge strane i bitnu saobraćajnu infrastrukturu za stanovništvo u slabije preistupačnim predjelima, odnosno bitnu rekreacionu/turističku infrastrukturu za posjetioce ovog prostora. Takođe, ne smije se zaboraviti da su u slučaju šumskih požara, šumski putevi i vlake jedini mogući pristup za gašenje šumskih požara, a vodozahvati/cisterne sa vodom bitan izvor vode za njihovo gašenje. Na taj način, Strategija neposredno utiče i na razvoj ruralnih sredina Crne Gore.

Mreža šumskih saobraćajnica na teritoriji Crne Gore danas obuhvata 2.626,4 km makadamskih šumskih puteva i 3.436,2 km vlaka. Prema podacima Monstat-a iz 2011. Godine, na teritoriji Crne Gore uspostavljena je mreža javnog vodovoda ukupne dužine 4.272 km. O mreži infrastrukture koja se koristi i u svrhu gašenja požara za vrijeme pripreme projekta podaci nisu bili na raspolaganju.

Sama Strategija utvrđuje/prepoznaje, da:

- je mreža šumskih puteva i vlaka nedovoljna,
- da su postojeći putevi u lošem stanju, što je posljedica lošeg održavanja,
- da je vodosnabdijevanje sela na teško pristupačnim predjelima još uvijek problematično,
- da je uspostavljanje infrastrukture za zaštitu od šumskih požara nužno za uspješno vođenje borbe protiv ove opasnosti.

6.2. Opis identificikovanih postojećih problema u pogledu životne sredine u vezi sa programom

Na osnovu izrađene analize stanja životne sredine i zaključaka Nacionalne šumarske strategije prepoznaju se sljedeći problemi u pogledu životne sredine u vezi sa programom:

Glavna pitanja potrebna za dalju obradu u SPUŽS	Postavljeni cilj SPUŽS u okviru kojeg će se pitanje obraditi	Opis identificikovnih postojećih problema u pogledu životne sredine u vezi sa programom
Održivo i uravnoteženo korišćenje šumskih resursa i prostora	Održivo i uravnoteženo korišćenje prirodnih resursa	• Zaliha i prirast u većini šuma su ispod potencijala staništa, što se pogotovo odnosi na novo zarasle šume (izdanačke šume i žbunje). • Velike razlike u otvorenosti šuma, koja se pokazuje preko korišćenja - dobro pristupačne i otvorene šume koriste se puno više, nego manje otvorene šume. • Problematika bespravnih sječa. • Šumski požari.
Poboljšana dostupnost šumskih resursa za potrebe stanovništva Crne Gore	Poboljšana dostupnost šumskim resursima od strane stanovništva i drvne industrije u Crnoj Gori	• Mreža šumskih puteva i vlaka je nedovoljna, a postojeći putevi u lošem su stanju. • Crna Gora ima dovoljno resursa drvne biomase za podmirenje svojih energetskih potreba za grijanje, ali se najveće količine ogrijevnog drveta troše u sistemima i uređajima za grijanje koji u veoma stari i energetski neefikasni. • Za grijanje javnih objekata koriste se fosilna goriva, domaći ugalj, mazut i lož ulje koji se uvoze uz enormno veliku potrošnju energije.
Očuvanje stanja svih vodnih slivova površinskih i podzemnih voda	Očuvanje stanja svih vodnih slivova površinskih i podzemnih voda	• Najveći izvori zagađenja površinskih i podzemnih voda poslednjih godina su komunalne otpadne vode. • Uočljiv je trend rasta uticaja industrije, prije svega prehrambene, kao i malih i srednjih preduzeća, a treba pomenuti i uticaj saobraćajne infrastrukture i distribucije goriva. • Od 14 praćenih vodotoka i jezera se po indikatoru WQI dva (Ibar i Čehotina) svrstaju među vodotoke sa lošim stanjem. • Mjestimično zagađenje podzemne vode sa nitratima, nitritima i fosfatima. • U priobalnoj morskoj vodi isticao se povećani sadržaj suspendovanih materija, saturacije vode kiseonikom, pa onda deterdženata i fosfata. • Prema rezultatima mikrobioloških ispitivanja 14.6% ispitanih uzoraka hlorisanih voda ne zadovoljava propisane norme higijenske ispravnosti (fekalije, bakterije). • Vodosnabdijevanje sela na teško pristupačnim predjelima još uvijek problematično.
Razvoj ruralnih i urbanih područja u skladu sa njihovim potencijalima i ograničenjima	Održivo i uravnoteženo korišćenje prirodnih resursa	• Povećanje šumskih zemljišta u odnosu na poljoprivredna zemljišta je posljedica napuštanja tradicionalne poljoprivrede te konsekventnog zarastanja nekada aktivnih poljoprivrednih zemljišta. • Loša informisanost i uključenost lokalnog stanovništva u upravljanje ruralnim prostorima.
Očuvanje integriteta	Očuvanje integriteta	• Zaštita prirode se vrši preko konzervacije, ne postoji aktivno upravljanje

Glavna pitanja potrebna za dalju obradu u SPUŽS	Postavljeni cilj SPUŽS u okviru kojeg će se pitanje obraditi	Opis identificikovnih postojećih problema u pogledu životne sredine u vezi sa programom
zaštićenih područja prirode i Emerald staništa biljnog i životinjskog svijeta	zaštićenih područja prirode i Emerald staništa biljnog i životinjskog svijeta	staništima i vrstama. • Zarastanje poljoprivrednih površina sa velikom stepenom biodiverziteta. • Loša baza podataka o staništima i vrstama.

6.3. Opis mogućeg razvoja stanja životne sredine, ukoliko se program ne realizuje

U nastavku je razrađen opis mogućeg razvoja stanja životne sredine, ukoliko se Nacionalna šumarska strategija ne realizuje.

Segment životne sredine	Opis mogućeg razvoja stanja pojedinačnog segmenta životne sredine, ukoliko se Nacionalna šumarska strategija ne realizuje
Vode	Pošto je gazdovanje šumama u Crnoj Gori održivo, ne očekuju se neke drastične promjene u vodnom režimu. Šume bi i dalje vršile ulogu regulisanja vodnog režima. Jedina opasnost su bespravne sječe i požari na velikim površinama, koji bi mjestimično mogli uzrokovati eroziju i time privremeno mijenjati i vodni režim na tom području.
Prostor	I dalje bi postojala tendencija zarastanja poljoprivrednih zemljišta šumama.
Šumski resursi	Povećavanje drvne zalihe u šumama. Nastavila bi se dalje akumulacija prirasta na manje kvalitetnim stablima i time manja ekonomska korist od gazdovanja šumama.
Priroda	U šumama bi biodiverzitet bio dosta očuvan, problematično bi bilo zarastanje poljoprivrednih površina sa visokim stepenom biodiverziteta.
Infrastruktura	Šumska infrastruktura bi se i dalje sporo gradila i loše održavala. Iz tog razloga, povećavao bi se pritisak na otvorene šume, kako bi se dobile potrebne količine drveta.

7. POTENCIJALNI UTICAJI PROGRAMA

U ovom poglavlju su, na osnovu zaključaka analize stanja životne sredine, predviđenih mjera Nacionalne šumarske strategije i projekcija postavljenih indikatora, predstavljeni očekivani potencijalni uticaji implementacije Nacionalne šumarske strategije. Uticaji su definisani u odnosu na moguće posljedice, karakteristike uticaja i vjerovatnoću da će do uticaja stvarno i doći.

OČEKIVANI POTENCIJALNI UTICAJ IMPLEMENTACIJE STRATEGIJE	ZNAČAJ UTICAJA NA POSTAVLJENI CILJ SPUŽS (Pozitivan uticaj (+) / Neutralan uticaj (O) / Negativan uticaj (-))				ODLUKA O DALJI OBRADI UTICAJA NA POSTAVLJENE CILJEVE SPUŽDS
	Održivo i uravnoteženo korišćenje prirodnih resursa	Poboljšana dostupnost šumskim resursima od strane stanovništva i drvne industrije u Crnoj Gori	Očuvanje stanja svih vodnih slivova površinskih i podzemnih voda	Očuvanje integriteta zaštićenih područja prirode i Emerald staništa biljnog i životinjskog svijeta	
Uvođenje organizovanog sistema upravljanja šumama na osnovu sakupljanja aktualnih podataka i planiranja.	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj je prepoznat od strane svih postavljenih ciljeva SPUŽS, zbog čega nema potrebe za dalju obradu.
Povećan obim sječe u trenutno teško dostupnim šumama i smanjen obim sječe u lako dostupnim šumama zbog proširenja mreže šumskih puteva i vlaka i konsekventnog otvaranja sada teško dostupnih šuma.	Pozitivan uticaj (+) Negativan uticaj (-)	Pozitivan uticaj (+)	Negativan uticaj (-)	Pozitivan uticaj (+) Negativan uticaj (-)	Uticaj treba detaljnije obraditi vezano za ciljeve gdje je bio prepoznat kao negativan.
Unaprijeđenje šuma kroz planiranje i održivo gazdovanje šumama.	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj je prepoznat od strane svih postavljenih ciljeva SPUŽS, zbog čega nema potrebe za dalju obradu.
Povećanje otpornosti šuma i smanjenje ugroženosti šuma od šumskih požara.	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj je prepoznat od strane svih postavljenih ciljeva SPUŽS, zbog čega nema potrebe za dalju obradu..
Prilagođavanje strukture sastojina šume klimatskim promjenama uz izbjegavanje korišćenja egzotičnih vrsta.	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj (+)	Neutralan uticaj (O)	Negativan uticaj (-)	Uticaj treba detaljnije obraditi vezano za ciljeve gdje je bio prepoznat kao negativan.

Formiranje mozaika šumskih i nešumskih zemljišta - uključujući otvorene površine oko naselja i važne infrastrukture.	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj je prepoznat od strane svih postavljenih ciljeva SPUŽS, zbog čega nema potrebe za dalju obradu.
Smanjenje negativnih uticaja i šteta od požara zbog formiranja, opremanja i osposobljavanja dobrovoljnih vatrogasnih društava i posljedično bržih i boljih intervencija.	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj je prepoznat od strane svih postavljenih ciljeva SPUŽS, zbog čega nema potrebe za dalju obradu.
Smanjenje negativnih uticaja klimatskih promjena.	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj je prepoznat od strane svih postavljenih ciljeva SPUŽS, zbog čega nema potrebe za dalju obradu.
Povećanje ukupne zapremine i kvaliteta šuma na teritoriji Crne Gore.	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj (+)	Negativan uticaj (-)	Uticaj treba detaljnije obraditi vezano za ciljeve gdje je bio prepoznat kao negativan.
Povećanje ponude ogrijevnog drveta i biomase i poboljšanje stabilnosti nabavke drvne mase za sve korisnike.	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj je prepoznat od strane svih postavljenih ciljeva SPUŽS, zbog čega nema potrebe za dalju obradu..
Proširenje mreže šumskih puteva i vlaka.	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj (+)	Negativan uticaj (-)	Negativan uticaj (-)	Uticaj treba detaljnije obraditi vezano za ciljeve gdje je bio prepoznat kao negativan.
Uvođenje planiranja u privatnim šumama, koje će rezultirati u smanjenju neevidentiranih sječa, poboljšanju njege i uzgoja šuma a time i njihove stabilnosti i produktivnosti.	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj je prepoznat od strane svih postavljenih ciljeva SPUŽS, zbog čega nema potrebe za dalju obradu..
Uvođenje planiranja u privatnim šumama, koje će rezultirati u smanjenju troškova za vlasnike privatnih šuma i omogućavanje primanja podrške EU IPARD sredstava za pošumljavanje,	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj je prepoznat od strane svih postavljenih ciljeva SPUŽS, zbog čega nema potrebe za dalju obradu..

popunjavanje i njegu mladih i degradiranih sastojina.					
Poboljšanje njege šuma, zaštite od požara i mogućnosti za ruralni razvoj, turizam i rekreaciju zbog proširenja mreže šumskih puteva i vlaka.	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj je prepoznat od strane svih postavljenih ciljeva SPUŽS, zbog čega nema potrebe za dalju obradu..
Supstitucija uvoza naftnih derivata sa drvnom biomasom kao glavnog goriva za grejanje objekata, s tim u vezi smanjenje energetske zavisnosti Crne Gore i doprinos dostizanju nacionalnog cilja o učešću energije iz obnovljivih izvora u ukupnoj finalnoj potrošnji energije do 2020. godine (33%).	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj je prepoznat od strane svih postavljenih ciljeva SPUŽS, zbog čega nema potrebe za dalju obradu.
Rast potražnje predloženih proizvoda od drveta - indirektna podrška razvoju domaćih preduzeća.	Pozitivan uticaj (+)	Neutralan uticaj (O)	Neutralan uticaj (O)	Neutralan uticaj (O)	Pozitivan ili neutralan uticaj je prepoznat od strane svih postavljenih ciljeva SPUŽS, zbog čega nema potrebe za dalju obradu.
Dugoročna održivost nedrvnih šumskih proizvoda.	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj (+)	Neutralan uticaj (O)	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan ioli neutralan uticaj je prepoznat od strane svih postavljenih ciljeva SPUŽS, zbog čega nema potrebe za dalju obradu.
Dugoročna održivost prihoda učesnika u lancu dodante vrijednosti.	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj (+)	Neutralan uticaj (O)	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan ili neutralan uticaj je prepoznat od strane svih postavljenih ciljeva SPUŽS, zbog čega nema potrebe za dalju obradu.
Integracija ciljeva zaštite životne sredine u planove razvoja šuma i programe gazdovanje šumama i upravljanje područjima Natura 2000 u šumama.	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj je prepoznat od strane svih postavljenih ciljeva SPUŽS, zbog čega nema potrebe za dalju obradu.
Upravljanje šumama u nacionalnim	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj	Pozitivan uticaj	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj je

parkovima u skladu sa ciljevima zaštite prirode i održivog razvoja.		(+)	(+)		prepoznat od strane svih postavljenih ciljeva SPUŽS, zbog čega nema potrebe za dalju obradu..
Održavanje postojećih otvorenih površina u šumama.	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj je prepoznat od strane svih postavljenih ciljeva SPUŽS, zbog čega nema potrebe za dalju obradu..
Definicija ekoloških i finansijskih optimalnih metoda sanacije opožarenih površina.	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj je prepoznat od strane svih postavljenih ciljeva SPUŽS, zbog čega nema potrebe za dalju obradu.
Povećanje pritiska na šume zbog povećanog korišćenja šumskih resursa.	Negativan uticaj (-)	Pozitivan uticaj (+)	Neutralan uticaj (O)	Negativan uticaj (-)	Uticaj treba detaljnije obraditi vezano za ciljeve gdje je bio prepoznat kao negativan.
Poboljšanje i proširenje ponude ruralnog prostora i povećanje kvaliteta domaćih drvnih proizvoda.	Neutralan uticaj (O)	Pozitivan uticaj (+)	Negativan uticaj (-)	Negativan uticaj (-)	Uticaj treba detaljnije obraditi vezano za ciljeve gdje je bio prepoznat kao negativan.
Podsticanje razvoja izvođača radova u šumama preko ugovaranja sječe i transporta od strane Uprave za šume.	Neutralan uticaj (O)	Pozitivan uticaj (+)	Neutralan uticaj (O)	Neutralan uticaj (O)	Pozitivan ili neutralan uticaj je prepoznat od strane svih postavljenih ciljeva SPUŽS, zbog čega nema potrebe za dalju obradu.
Potencijalno zagađenje površinskih i podzemnih voda gorivom/mehaničkim uljem u slučaju kvara ili radne nesreće vozila i mehanizacije za vrijeme izvođenja radova u šumi i širenja mreže šumskih puteva i vlaka – osobito na kršu.	Neutralan uticaj (O)	Neutralan uticaj (O)	Negativan uticaj (-)	Negativan uticaj (-)	Uticaj treba detaljnije obraditi vezano za ciljeve gdje je bio prepoznat kao negativan.
Poboljšano snabdiijevanje stanovništva na teško dostupnim terenima sa pitkom vodom i poboljšana infrastruktura za borbu	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj (+)	Negativan uticaj (-)	Pozitivan uticaj (+)	Uticaj treba detaljnije obraditi vezano za ciljeve gdje je bio prepoznat kao negativan.

protiv šumskih požara.					
Programsko prestrukturiranje i tehnološka modernizacija domaćih preduzeća.	Neutralan uticaj (O)	Neutralan uticaj (O)	Neutralan uticaj (O)	Neutralan uticaj (O)	Pozitivan ili neutralan uticaj je prepoznat od strane svih postavljenih ciljeva SPUŽS, zbog čega nema potrebe za dalju obradu.
Povećano učešće drvne industrije u BDP prerađivačke industrije na 10% u 2020. godini.	Neutralan uticaj (O)	Neutralan uticaj (O)	Neutralan uticaj (O)	Neutralan uticaj (O)	Pozitivan ili neutralan uticaj je prepoznat od strane svih postavljenih ciljeva SPUŽS, zbog čega nema potrebe za dalju obradu.
Uvođenje drvne biomase u sistem grijanja objekata od javnog značaja, koje znači direktnu i indirektnu zaposlenost u lancu proizvodnje i snabdijevanja drvnim biogorivima.	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan ili neutralan uticaj je prepoznat od strane svih postavljenih ciljeva SPUŽS, zbog čega nema potrebe za dalju obradu. .
Jačanje pozicija crnogorskih preduzeća na izabranim izvoznim tržištima.	Neutralan uticaj (O)	Neutralan uticaj (O)	Neutralan uticaj (O)	Neutralan uticaj (O)	Pozitivan ili neutralan uticaj je prepoznat od strane svih postavljenih ciljeva SPUŽS, zbog čega nema potrebe za dalju obradu.
Značajno povećan nivo konkurentnosti proizvoda od drveta.	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj (+)	Neutralan uticaj (O)	Neutralan uticaj (O)	Pozitivan ili neutralan uticaj je prepoznat od strane svih postavljenih ciljeva SPUŽS, zbog čega nema potrebe za dalju obradu.
Osnivano lokalnih akcionih grupa sa pripremom strategija i akcionih planova za njihov rad.	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan ili neutralan uticaj je prepoznat od strane svih postavljenih ciljeva SPUŽS, zbog čega nema potrebe za dalju obradu.
Aktiviranje domaćinstava i lokalnih udruženja u diversifikaciju ekonomskih aktivnosti u ruralnim	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj (+)	Negativan uticaj (-)	Neutralan uticaj (O)	Pozitivan ili neutralan uticaj je prepoznat od strane svih postavljenih

područjima kroz promociju uloge šuma i šumarstva.					ciljeva SPUŽS, zbog čega nema potrebe za dalju obradu.
Formiranje malih šumarskih preduzeća koja će biti sposobna izvoditi šumske radove i/ili neke segmente drvoprerade (pilane, sječa, zanatski proizvodi) u ruralnim područjima.	Neutralan uticaj (O)	Pozitivan uticaj (+)	Neutralan uticaj (O)	Neutralan uticaj (O)	Pozitivan ili neutralan uticaj je prepoznat od strane svih postavljenih ciljeva SPUŽS, zbog čega nema potrebe za dalju obradu.
Zbog efikasnijeg korišćenja biomase smanjivanje broja nelegalnih deponija otpada sa pilana, pogotovo uz vodotoke i u područjima važnih za očuvanje biodiverziteta	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan uticaj (+)	Pozitivan ili neutralan uticaj je prepoznat od strane svih postavljenih ciljeva SPUŽS, zbog čega nema potrebe za dalju obradu.

NEGATIVNI UTICAJ	DEFINISANJE NEGATIVNOG UTICAJA
Povećan obim sječe u danas teško dostupnim šumama i smanjen obim sječe u lako dostupnim šumama zbog proširenja mreže šumskih puteva i vlaka i konsekventnog otvaranja sada teško dostupnih šuma.	Moguće posljedice uticaja: Sa jedne strane povećan obim sječe u do sada relativno teško dostupnim šumama znači negativan uticaj na te ekosisteme, osobito ako su ti ekosistemi dio Emerald zona. Do negativnog uticaja na nacionalne parkove ne može doći, jer Strategija jasno određuje da sa povećanim obimom sječe ne ulazi na teritorije nacionalnih parkova. Sa druge strane, to znači da će se opterećenje do danas lako dostupnih šuma smanjiti, što predstavlja pozitivan uticaj. Generalno gledano, implementacija Strategije će smanjiti neuravnoteženo korišćenje šuma. Strategija jasno predviđa da će se obim sječe prvih 10 godina povećavati u skladu sa dosadašnjim trendom, dok će posle 2023. godine porasti i polako početi smanjivati razliku do nivoa godišnjeg prirasta, ali ga neće prevazići. Značaj uticaja: Uticaj će biti direktan zbog uravnoteženja obima sječe u različitim dijelovima šuma. Uticaj neće imati značaj daljinskog uticaja. Do kumulativnog uticaja će doći zbog povećanja obima sjeća. Uticaj neće imati značaj sinergijskog uticaja. Uticaj će biti trajan, jer će proširenje mreže šumskih puteva trajno otvoriti do sada teško dostupne dijelove šuma. Vjerovatnoća uticaja: Do uticaja će vrlo verovatno doći, jer je održivo korišćenje prirodnih resursa u interesu Crne Gore.
Prilagođavanje strukture sastojina šume klimatskim promjenama uz izbjegavanje korišćenja egzotičnih vrsta.	Moguće posljedice uticaja: Prilagođavanje strukture sastojina šume klimatskim promjenama sa jadne strane znači pozitivan uticaj, jer će se podići vitalnost i kvalitet šuma, a i otpornost šuma na klimatske promjene i požare. Iako Strategija upozorava da treba izbjegavati korišćenje egzotičnih vrsta, moglo bi doći do negativnog uticaja zbog preferiranja određenih vrsta drveća, što može da vodi u osiromašenje biodiverziteta i mjenjanje staništa. Značaj uticaja:

	Uticaj će biti direktan zbog prilagođavanja struktura određenih sastojina šume. Uticaj bi mogao da ima čak značaj daljinskog uticaja u slučaju mijenjanja staništa, odnosno životnih uslova za životinje (osobito ptice) koje su vezane na određeno stanište ili životne uslove. Uticaj neće imati značaj kumulativnog uticaja. Uticaj neće imati značaj sinergijskog uticaja. Uticaj će biti trajan, jer će prilagođavanje strukture sastojina šume trajno promijeniti šumu. Vjerovatnoća uticaja: Do uticaja bi moglo možda doći samo u slučaju velikih površinskih konverzija šuma, gdje bi se koristile alohtone vrste. Strategija takve promjena ne planira.
Povećanje ukupne zapremine i kvaliteta šuma na teritoriji Crne Gore.	Moguće posljedice uticaja: Povećanje ukupne zapremine i kvaliteta šuma sa jedne strane znači pozitivan uticaj, jer se u velikoj mjeri svodi na sanaciju degradiranih šuma, odnosno uzgoj mladih šuma. Treba imati u vidu dugoročnu stabilnost šuma pa ih ne dovoditi u položaj da zbog prevelike akumulacije prirasta dođu u prezrelo stanje, jer bi onda moglo doći do podmlađivanja na velikim površinama. Značaj uticaja: Uticaj će biti direktan zbog povećanja ukupne zapreminine i kvaliteta određenih vrsta šume. Uticaj neće imati značaj daljinskog uticaja. Uticaj će imati značaj kumulativnog uticaja zbog sadašnjeg obima degradiranih i mladih šuma. Uticaj neće imati značaj sinergijskog uticaja. Uticaj će biti trajan, jer će se mlade i degradirane šume trajno promijeniti u visoke šume i jer bi promjena staništa bila trajna. Vjerovatnoća uticaja: Do uticaja će doći zbog akumulacije prirasta.
Proširenje mreže šumskih puteva i vlaka.	Moguće posljedice uticaja: Proširenje mreže šumskih puteva u smislu održivog upravljanja prirodnim resursima i dostupnosti šumskim resursima predstavlja pozitivan uticaj, dok u smislu zaštite biodiverziteta znači gubitak prostora koji će se namjeniti infrastrukturi i ugrožavanje biodiverziteta, ako se infrastuktura ne planira i gradi na odgovarajući način. Izgradnja šumske infrastrukture će povećati pritisak na, do sada, teško dostupne šume, pogotovoiako se one nalaze u zaštićenim područjima ili Emerald zonama. Takođe,neadekvatno planiranje i izgradnja šumskih puteva može imati negativan uticaj na vode, pogotovo u vodozaštitnim zonama i erozijsko ugroženim područjima. Značaj uticaja: Uticaj će biti direktan zbog fizičkog proširenja mreže šumskih puteva i vlaka. Uticaj će imati značaj daljinskog uticaja u vidu povećanja obima sječe u koridorima pored novih šumskih puteva i vlaka. Do kumulativnog uticaja će doći zbog nadogradnje mreže šumskih puteva i vlaka i povećanja obima sjeća. Uticaj neće imati značaj sinergijskog uticaja. Uticaj će biti trajan, jer će mreža šumskih puteva biti izgrađena i jer će trajno otvoriti do sada teško dostupne dijelove šuma. Vjerovatnoća uticaja: Do uticaja će vrlo vjerovatno doći, jer je održivo korišćenje prirodnih resursa (i za to potrebno proširenje mreže šumskih puteva i vlaka) u interesu Crne Gore.

Povećanje pritiska na šume zbog povećanog korišćenja šumskih resursa.	Moguće posljedice uticaja: Strategija predviđa da će se obim sječe prvih 10 godina povećavati u skladu sa dosadašnjim trendom, dok će posle 2023. godine porasti i polako početi smanjivati razliku do nivoa godišnjeg prirasta, ali ga neće prevazići. Navedeno znači, da će vremenom doći do povećanog korišćenja prirodnih resursa, ali u granicama održivog korišćenja. Značaj uticaja: Uticaj će biti direktan zbog uravnoteženja obima sječe u različitim dijelovima šuma. Uticaj neće imati značaj daljinskog uticaja. Do kumulativnog uticaja će doći zbog povećanja obima sječa. Uticaj neće imati značaj sinergijskog uticaja. Uticaj će biti trajan, jer će proširenje mreže šumskih puteva trajno otvoriti do sada teško dostupne dijelove šuma. Vjerovatnoća uticaja: Do uticaja će vrlo verovatno doći, jer je održivo korišćenje prirodnih resursa u interesu Crne Gore.
Poboljšanje i proširenje ponude ruralnog prostora i povećanje kvaliteta domaćih drvnih proizvoda.	Moguće posljedice uticaja: Poboljšanje i proširenje ponude ruralnog prostora se odnosi na uvođenje ili ojačanje sporednih djelatnosti, kao što je seoski turizam, prodaja lokalnih proizvoda itd. Sve to sa sobom donosi i povećano opterećenje na prirodne resurse – naročito vode i prostor. Zbog povećane posjete od turista i razvoja novih djelatnosti, moglo bi doći do problema u obezbjeđenju sa pitkom vodom i povećane potražnje stambenog zemljišta. Značaj uticaja: Uticaj će biti direktan zbog povećane posjete turista i razvoja novih djelatnosti. Uticaj će imati značaj daljinskog uticaja samo u slučaju, ako bi došlo do preopterećenja izvora pitke vode, koji sa pitkom vodom obezbjeđuje više međusobno udaljenih naselja. Do kumulativnog uticaja će doći zbog povećanja pritisaka na već korišćene prirodne resurse. Uticaj neće imati značaj sinergijskog uticaja. Uticaj će biti trajan (u nekim slučajevima možda i sezonski), jer će ruralni razvoj doprineti stalnom povećanju pritiska na prirodne resurse. Vjerovatnoća uticaja: Do uticaja će vrlo vjerovatno doći, jer je ruralni razvoj u interesu Crne Gore i ruralnog stanovništva.
Potencijalno zagađenje površinskih i podzemnih voda gorivom/mehaničkim uljem u slučaju kvara ili radne nesreće vozila i mehanizacije za vrijeme izvođenja radova u šumi i širenja mreže šumskih puteva i vlaka – naročito na kršu.	Moguće po uticaja: Proširenje mreže šumskih puteva i vlaka znači i povećanje mogućnosti da dođe do kvara ili radne nesreće vozila ili mehanizacije za vrijeme transporta ili izvođenja radova u šumi. To naravno znači povećanje mogućnosti za zagađenje površinskih i podzemnih voda sa gorivom/mehaničkim uljem. Značaj uticaja: Uticaj će biti direktan na mjestu zagađenja. Uticaj će imati značaj daljinskog uticaja samo u slučaju ako bi došlo do veće nesreće i zagađenja sliva površinske ili podzemne vode. Do kumulativnog uticaja će doći zbog povećanja mogućnosti za kvar ili nesreću. Uticaj neće imati značaj sinergijskog uticaja. U slučaju da do uticaja dođe, on će biti trajan u slučaju zagađenja sliva podzemne vode, jer je vrijeme pročišćavanja takvog sliva dugotrajno. Vjerovatnoća uticaja:

	Do uticaja će vrlo vjerovatno doći, jer se kvarovi i nesreće dešavaju, ali su incidentnog značaja i treba im posvetiti pažnju kod organizacije radova u šumarstvu.
Poboljšano snabdijevanje stanovništva na teško dostupnim terenima sa pitkom vodom i poboljšana infrastruktura za borbu protiv šumskih požara.	Moguće posljedice uticaja: Strategija predviđa izgradnju 70 vodozahvata za potrebe obezbjeđivanja stanovništva na teško dostupnim terenima sa pitkom vodom, koja će u isto vrijeme biti i na raspolaganju u slučaju izbijanja šumskih požara. Sa druge strane, izgradnja vodozahvata znači povećanje pritisaka na izvorišta pitke vode, naročito ako se radi o izvorištima koja se već koriste za snabdijevanje stanovništva na pristupačnim terenima. Značaj uticaja: Uticaj će biti direktan na izvorišta pitke vode. Uticaj će imati značaj daljinskog uticaja samo u slučaju kada bi došlo preopterećenja već postojećeg izvorišta. Do kumulativnog uticaja će doći u slučaju dodatnog opterećenja već postojećih izvorišta. Uticaj neće imati značaj sinergijskog uticaja. U slučaju da do uticaja dođe, on će biti trajan, jer će doći do trajnog opterećenja. Vjerovatnoća uticaja: Do uticaja će vrlo vjerovatno doći, jer je rješavanje pitanja vodosnabdijevanja na teško pristupačnim terenima od životnog značaja za stanovništvo.
Aktiviranje domaćinstava i lokalnih udruženja u diversifikaciju ekonomskih aktivnosti u ruralnim područjima kroz promociju uloge šuma i šumarstva.	Moguće posljedice uticaja: Aktiviranje domaćinstava i lokalnih udruženja u diversifikaciju ekonomskih aktivnosti u ruralnim područjima se odnosi na uvođenje ili ojačanje sporednih djelatnosti, kao što je rad u šumi, prerada drveta u poluproizvode ili konačne proizvode, seoski turizam, prodaja lokalnih proizvoda itd. Sve to sa sobom donosi i povećano opterećenje za prirodne resurse – naročito vode i prostor. Zbog povećane turističke posjete i razvoja novih djelatnosti, moglo bi doći do problema u snabdijevanju sa pitkom vodom i povećane potražnje građevinskog zemljišta. Značaj uticaja: Uticaj će biti direktan zbog povećane turističke posjete i razvoja novih djelatnosti. Uticaj će imati značaj daljinskog uticaja samo u slučaju, koda bi došlo do preopterećenja izvora pitke vode, koji sa pitkom vodom snabdijevaju više međusobno udaljenih naselja. Do kumulativnog uticaja će doći zbog povećanja pritisaka na već korišćene prirodne resurse. Uticaj neće imati značaj sinergijskog uticaja. Uticaj će biti trajan (u nekim slučajevima možda i sezonski), jer će ruralni razvoj doprineti stalnom povećanju pritiska na prirodne resurse. Vjerovatnoća uticaja: Do uticaja će vrlo vjerovatno doći, jer je ruralni razvoj u interesu Crne Gore i ruralnog stanovništva.

8. ALTERNATIVE

Član 15 *Zakona o Strateškoj procijeni uticaja na životnu sredinu (Sl. List RCG, br. 80/2005)* navodi, da izvještaj o strateškoj procjeni sadrži podatke kojima se opisuju i procjenjuju mogući značajni uticaji na životnu sredinu do kojih može doći realizacijom plana ili programa, kao i razmatranih varijantnih rješenja, uz vođenje računa o ciljevima i geografskom obuhvatu plana ili programa. U nastavku nalaže sadržaj izvještaja o strateškoj procjeni. U stavu 8 je predviđeno, da izvještaj treba da sadrži i pregled razloga koji su poslužili kao osnova za izbor varijantnih rješenja koje su uzete u obzir.

Nacionalnom šumarskom strategijom se utvrđuju ciljevi i smjernice za razvoj šuma i šumarstva u skladu sa nacionalnom šumarskom politikom, mjere za unaprijeđenje šuma, kao i orijentaciona finansijska sredstva za sprovođenje strategije i način njihovog obezbjeđivanja. Strategija je nacionalni planski dokument koji se izrađuje za područje Crne Gore.

Zbog značaja šuma kao ekosistema, Strategija je od posebne važnosti za zaštitu životne sredine i održivi razvoj. Realizacija aktivnosti utvrđenih Strategijom može imati uticaja na: vazduh, vode i more, zemljište, klimu, biljni i životinjski svijet, staništa i biodiverzitet, zaštićena prirodna dobra, stanovništvo i zdravlje ljudi, kulturno-istorijsku baštinu, infrastrukturne, industrijske i druge objekte. Strategija shodno Zakonu o šumama utiče na predviđene planove razvoja šuma na nivou opština, programe gazdovanja šumama na nivou gazdinskih jedinica, na prostorne planove i programska dokumenta iz oblasti industrije i ruralnog razvoja. Strategijom se uspostavlja okvir za definisanje i realizaciju projekata u sektoru šumarstva i drvne industrije u pogledu prirode, obima i uslova funkcionisanja i u vezi sa lokacijom šumskih resursa.

Nacionalna šumarska strategija je kao većina strateških dokumenta opredjelila dva scenarija mogućeg razvoja šumarstva vezano za:

- Buduću sječu:
  - scenario 1 - sječa ostaje na današnjem nivou,
  - scenario 2 - postepeno povećanje sječa na potpuno korišćenje godišnjeg prirasta i intenzivniji uzgoj svih šuma.
- Finansiranje šuma i šumarstva - buduće prihode i rashode po sektorima vlasništva:
  - scenario 1 – polazni scenario (prethodno stanje),
  - scenario 2 - optimalni planski scenario.

Kako scenario vezan za finansiranje šuma i šumarstva nema uticaje na zaštitu životne sredine nije bio uključen u dalju analizu alternativa. Zbog toga se analiza alternativa u ovom dokumentu fokusirala posebno na scenarije vezane za buduću sječu.

Opis obrađenih alternativa:
Strategija u analitičkom dijelu konstatuje, da je na duži rok moguće povećanje godišnjih sječa – najviše na račun njege šume i proreda. Međutim, za povećanje sječa nužne su investicije u izgradnju šumskih saobraćajnica i transportnu tehnologiju. U narednim decenijama povećanje posječene drvne mase može da se očekuje kod manjih dimenzija stabala, što znači, prije svega, povećanje ponude drveta za ogrijev. Ponuda drvne mase za preradu nema potencijal za povećanje, ali se neće ni smanjivati ako se naprave gore pomenuta ulaganja.

Tabela 10: Opis alternative 1

<table>
<tr><td colspan="7">Alternativa 1 – sječa ostaje na današnjem nivou</td></tr>
<tr><td>Opis alternative</td><td colspan="6">Alternativa 1 je napravljena na osnovu postojećih programa gazdovanja šumama uz pretpostavke:
o da se izvrše potrebne investicije u šumske puteve,
o da se intenzivira uzgoj i njega mladih šuma i
o da se intenzivira prevođenje izdanačkih u visoke šume.
U skladu sa alternativom 1, obim sječa ostaje na sadašnjem nivou. Zbog navedenog se alternativa 1 u okviru SPUŽS smatra za nultu alternativu, odnosno alternativu koja predviđa razvoj u skladu sa postojećim trendovima.</td></tr>
<tr><td rowspan="4">Modelska procjena mogućeg godišnjeg prinosa neto drvne mase sa podjelom prema vlasništvu šume i na glavne tipove drvnih sortimenata (u m^3)</td><td>Vlasništvo</td><td>Ukupno</td><td>Furnir</td><td>Trupci</td><td>Drugi sortimenti</td><td>Ogrijev</td></tr>
<tr><td>Ukupno</td><td>1.224.894</td><td>21.741</td><td>522.090</td><td>99.889</td><td>581.174</td></tr>
<tr><td>Državne šume</td><td>912.555</td><td>18.626</td><td>426.309</td><td>80.854</td><td>386.766</td></tr>
<tr><td>Privatne šume</td><td>312.340</td><td>3.115</td><td>95.781</td><td>19.035</td><td>194.409</td></tr>
</table>

Izvor podataka: Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja Crne Gore; Strategija sa planom razvoja šuma i šumarstva – Nacionalna šumarska strategija, verzija 10. 5. 2013.

Tabela 11: Opis alternative 2

Alternativa 2 – postepeno povećanje sječa na potpuno korišćenje godišnjeg prirasta i intenzivniji uzgoja svih šuma						
Opis alternative	Alternativa 2 je napravljena na osnovu na osnovu postepenog povećanja sječa i intenzivnijeg uzgoja svih šuma.					
Modelska procjena mogućeg godišnjeg prinosa neto drvne mase sa podjelom prema vlasništvu šume i na glavne tipove drvnih sortimenata (u m^3)	Vlasništvo	Ukupno	Furnir	Trupci	Drugi sortimenti	Ogrijev
	Ukupno	**1.574.623**	**28.159**	**731.293**	**123.865**	**691.306**
	Državne šume	379.202	3.864	127.948	21.569	225.821
	Privatne šume	1.195.421	24.295	603.345	102.296	465.485

Izvor podataka: Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja Crne Gore; Strategija sa planom razvoja šuma i šumarstva – Nacionalna šumarska strategija, verzija 10. 5. 2013.

Obe alternative znače povećanje godišnjih realizovanih sječa, ali ostaju ispod sadašnjeg prirasta za kojeg je predviđena konstantna rast. Shodno Alternati1 u državnim šumama akumulira se 30% prirasta, a u privatnim 50%. prirasta, dok se akumulacija u državnim šumama smanjuje na 10%, a u privatnim na 30%.

Već se je sama Strategija opredijelila, da je zbog potrebe :

- povećanja drvne zalihe (i time produktivnosti šuma),
- investicija u šumske puteve (kako bi se omogućilo održivo korišćenje svih proizvodnih šuma),
- njege šuma,
- prevođenja izdanačkih šuma u visoke šume,

za narednih deset godina realna samo alternativa 1, koja održava godišnji nivo sječa na sadašnjem nivou, naravno uz pretpostavku, da budu sječe u budućnosti planske i evidentirane. Alternativa 2 može se predvidjeti tek za period poslije 2023.godine, ako se u međuvremenu ispune sve pretpostavke za alternativu 1 i uradi se nova generacija programa gazdovanja šumama sa većim intenzitetom korišćenja prirasta. Obe alternative su prikazane na donjoj slici.

Slika 3: Mogući scenariji povećanja korišćenja ukupne neto drvne mase upoređeno sa predviđenim prirastom u šumama.

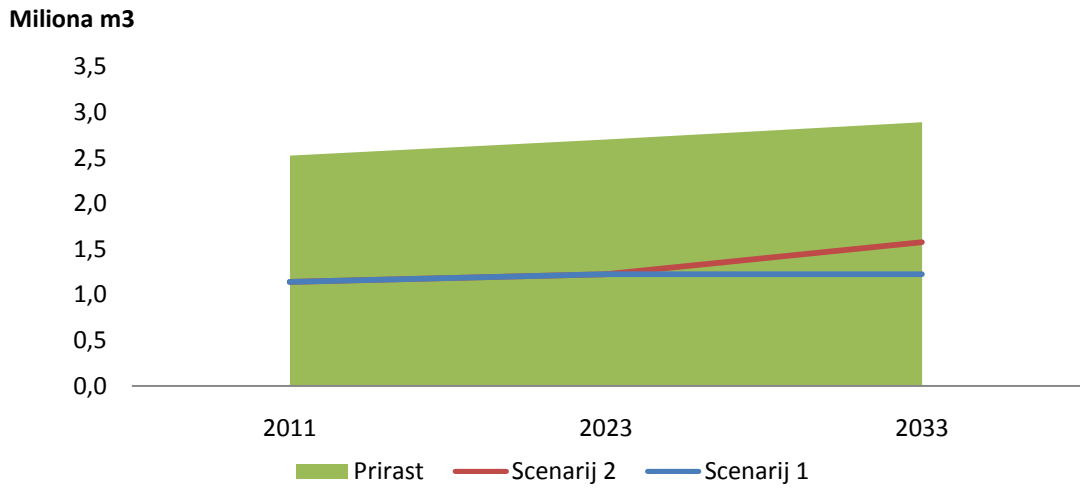

Izvor podataka: Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja Crne Gore; Strategija sa planom razvoja šuma i šumarstva – Nacionalna šumarska strategija, verzija 10. 5. 2013.

Upoređenje uticaja implementacije alternativa na životnu sredinu:
Procjena uticaja implementacije alternativa na životni sredinu odnosno postavljene ciljeve SPUŽS, koja je izložena u nastavku, je bila napravljena na osnovu zaključaka analize stanja i gore opisanih alternativa.

Cilj 1 – Održivo i uravnoteženo korišćenje prirodnih resursa:
U smislu održivog i uravnoteženog korišćenja prirodnih resursa najbitniji je podatak o godišnjem prirastu, odnosno o odnosu između godišnjeg prirasta i obima godišnje sječe. Iz analize stanja proizlazi zaključak da je trenutno godišnji prirast znatno veći od obima godišnje sječe i da će trend rasta godišnjeg prirasta prevazići trend rasta obima godišnje sječe. U skladu sa alternativom 1, predviđen je konstantan rast obima sječe u okviru dosadašnjih trendova, koji su zaostajali za godišnjim prirastom. Takav scenario vodi u povećanje zaliha, te predviđa održivo i uravnoteženo korišćenje prirodnog resursa drveta iz šuma.

U smislu održivog i uravnoteženog korišćenja prirodnih resursa alternativa 2 vodi u povećanje obima sječa uz konstataciju da će se obim sječe povećati, ali neće dostići obim godišnjeg prirasta. Na taj način, i ova alternativa omogućava održivo i uravnoteženo korišćenje prirodnih resursa.

Cilj 2 – Poboljšana dostupnost šumskim resursima od strane stanovništva i drvne industrije u Crnoj Gori:
Samo povećanje obima sječe naravno ne podrazumijeva automatsko poboljšanja dostupnosti stanovništva Crne Gore šumskim resursima. Zbog povećanja obima sječe stanovništvo će lakše doći do šumskih resursa (osobito do ogrijevnog drveta), nego ako obim sječe ostane u današnjim okvirima. Sa druge strane, potrebno je naglasiti da druga alternativa nudi veće prihode sektora šumarstva, zbog čega je vjerovatnije da će se sprovesti i sve ostale mjere usmjerene u ruralni razvoj koje direktno poboljšavaju dostupnost ruralnog stanovništva šumskim resursima i korišćenja šuma u druge svrhe (turizam, branje ljekovitog bilja i ostalih nedrvnih šumskih proizvoda, prodaja domaćih proizvoda itd.).

Cilj 3 – Očuvanje stanja svih vodnih slivova površinskih i podzemnih voda:
Osnovna namjera Nacionalne šumarske strategije je poboljšanje upravljanja šumama i podizanje kvaliteta šuma. Strategija takođe predviđa poboljšanje kvaliteta snabdijevanja stanovništva na teško pristupačnim terenima sa pitkom vodom, koja će u isto vrijeme služiti kao protivpožarna infrastruktura. Poboljšano upravljanje šuma će smanjiti obim neevidentiranih sječa i smanjiti ugroženost od požara, i na taj način spriječiti devastaciju šuma koja štiti slivove nadzemne i podzemne vode. Na taj način, obe alternative podržavaju postavljeni cilj SPUŽS, bez obzira na obim sječe.

Cilj 4 – Očuvanje integriteta zaštićenih područja prirode i Emerald staništa biljnog i životinjskog svijeta:
Nacionalna šumarska strategija se odnosi na sve šume na teritoriji Crne Gore od kojih se 5,2% svrstava u nacionalne parkove. Nacionalni parkovi imaju urađenu unutrašnju zonaciju koja određuje i dozvoljene aktivnosti po pojedinim zonama. U nacionalnim parkovima trenutno se izvodi pasivno gazdovanje šumama – tj. sanitarna sječa. Zbog toga za nacionalne parkove nisu ni pripremljeni programi gazdovanja šumama. U budućnosti bi trebalo pripremiti programe gazdovanja šumama i za nacionalne parkove, te u skladu sa zonacijom odrediti područja od potpune zaštite, gdje se ne bi vršila ni sanitarna sječa i odvojiti ih od površina na kojim bi se aktivno gazdovalo šumama kao ekosistemima, kako bi se zadovoljile sve funkcije šuma sa fokusom na zaštitu biodiverziteta. U tom pogledu, slično važi i za Emerald zone koje uključuju šumske ekosisteme. Na taj način će se zadovoljiti potrebe za drvetom za lokalno stanovništvo i aktivno upravljati staništima u smislu biodiverziteta, što će doprinijeti očuvanju biodiverziteta

Izbor najbolje alternative za dalju obradu u SPUŽS:
Za lakši izbor najbolje alternative, u donjoj tabeli je izvedeno rangiranje alternativa u smislu usklađenosti sa postavljenim ciljevima SPUŽS:

Cilj SPUŽS	Rangiranje alternativa	
	Alternativa 1	Alternativa 2
Održivo i uravnoteženo korišćenje prirodnih resursa	☺☺	☺
Poboljšana dostupnost šumskim resursima od strane stanovništva i drvne industrije u Crnoj Gori	☺	☺☺
Očuvanje stanja svih vodnih slivova površinskih i podzemnih voda	☺	☺
Očuvanje integriteta zaštićenih područja prirode i Emerald staništa biljnog i životinjskog svijeta	☺☺	☺☺

U smislu postavljenih ciljeva SPUŽS, obe alternative imaju pozitivni uticaj na postavljene ciljeve. Bez obzira na to, svaka od njih ima svojih prednosti. Na osnovu navedenog, kao najrealnija alternativa za implementaciju nove Nacionalne šumarske

strategije izabrana je kombinacija alternative 1 i alternative 2, po kojoj će se obim sječe narednih 10 godina (do 2023.) vršiti u skladu sa alternativom 1. Do tada se očekuje da će se ispuniti sve pretpostavke za alternativu 2, po kojoj bi se narednih 10 godina (do 2033.) obim sječe postepeno povećavao do nivoa potpunog korišćenja godišnjeg prirasta uz intenzivniji uzgoj svih šuma. Takva pretpostavka je osnovana na:

- činjenici da šume predstavljaju jedan najvećih prirodnih resursa na teritoriji Crne Gore i da će privatni sektor u šumarstvu biti zainteresovan za optimalno, uravnoteženo i održivo korišćenje tog resursa,
- konstantnom povećanju godišnjeg prirasta koji je u slučaju realizacije bilo koje od navedenih alternativa veći od godišnje sječe i
- realnoj procjeni stručnog tima koji je izradio Strategiju i koji je procijenio, da do implementacije alternative 2 ne može doći dok nisu ispunjene navedene pretpostavke.

U slučaju da pretpostavke za alternativu 2 u prvih 10 godina (do 2023.) izvođenja Strategije ne bi bile ispunjene i da ne bi došlo do postepenog povećanja sječa do nivoa potpunog korišćenja godišnjeg prirasta uz intenzivniji uzgoja svih šuma poslije 2023. godine, najvjerovatnije je da bi se implementacija alternative 1 produžila i do 2033. godine. U tom slučaju, i uticaji na životnu sredinu bi bili manji od onih opisanih u nastavku SPUŽS.

9. CILJEVI SPUŽS I KRITERIJUMI ZA PROCJENU UTICAJA

Ciljevi SPUŽS su definisani na osnovu postojećih strateških dokumenta, odnose se na Nacionalnu šumarsku strategiju i odgovaraju zaključcima analize stanja životne sredine. Ciljevi SPUŽS i njihovo obrazloženje je predstavljeno u donjoj tabeli.

Tabela 12: Objašnjenje izbora ciljeva SPUŽS i indikatora

Cilj SPUŽS	Strateški dokument na osnovu kojeg je bio cilj SPUŽS definisan	Objašnjenje za izbor cilja SPUŽS	Indikatori za procjenu uticaja na cilj SPUŽS	Objašnjenje izbora indikatora sa izvorom podataka
Održivo i uravnoteženo korišćenje prirodnih resursa	STRATEGIJA RAZVOJA PROIZVODNJE HRANE I RURALNIH PODRUČJA CRNE GORE (2006) NACIONALNA STRATEGIJA ODRŽIVOG RAZVOJA CRNE GORE (2007) PROSTORNI PLAN CRNE GORE do 2020. GODINE (2008) NACIONALNA POLITIKA UPRAVLJANJA ŠUMAMA I ŠUMSKIM ZEMLJIŠTIMA (2008)	Cilj je definisan na osnovu zaključaka analize stanja životne sredine, Scoping-a i dokumenta Nacionalne šumarske politike, koji je služio kao podloga za izradu SPUŽS i koji sadrži mjere koje bi mogle imati uticaj na korišćenje prirodnih resursa. Cilj je osnovan na temeljnim principima zaštite životne sredine i ciljevima navedenih strateških dokumenata Crne Gore	Godišnji obim sječe u odnosu na godišnji prirast Dužina mreže šumskih puteva i vlaka. Površina novo zaraslih poljoprivrednih zemljišta Količina potrošene pitke vode Broj ruralnih domaćinstava koji imaju mogućnost za diversifikaciju svojih djelatnosti. Prihodi ruralnih domaćinstava uključenih u diversifikaciju svojih djelatnosti.	Sa upoređenjem godišnjeg obima sječe i godišnjeg prirasta šuma i dužine mreže šumskih puteva i vlaka će biti moguće procijeniti održivost i uravnoteženost korišćenja tog prirodnog resursa. Izvor podataka će predstavljati rezultati Nacionalne inventure šuma i projekcije obima sječe šuma predstavljene u Nacionalnoj šumarskoj strategiji. Sa površinom novo zaraslih poljoprivrednih zemljišta će biti moguće procijeniti održivo i uravnoteženo korišćenje prostora. Izvor podataka će biti rezultati Nacionalne inventure šuma i Monstat-a. Preko promjene količine potrošene pitke vode će biti moguće procijeniti održivost i uravnoteženost korišćenja tog prirodnog resursa. Izvor podataka će predstavljati podaci Monstat-a. Preko promjene broja ruralnih domaćinstava koji imaju mogućnost za diversifikaciju svojih djelatnosti biće moguće procijeniti promjene u razvoju ruralnih područja u skladu sa njihovim potencijalima i ograničenjima. Izvor podataka će predstavljati podaci Monstat-a ili drugi pouzdani izvori informacija. Preko promjene prihoda ruralnih domaćinstava uključenih u diverzifikaciju svojih djelatnosti biće moguće procijeniti promjene u razvoju ruralnih područja u skladu sa njihovim potencijalima i ograničenjima. Izvor podataka će predstavljati podaci Monstat-a ili drugi pouzdani izvori informacija.
Poboljšana dostupnost šumskim	STRATEGIJA NACIONALNE BEZBJEDNOSTI CRNE	Cilj je definisan na osnovu zaključaka analize stanja životne sredine, Scoping-a i dokumenta Nacionalne šumarske politike, koji je služio kao	Godišnji obim sječe Dužina mreže šumskih	Preko promjene godišnjeg obima sječe biće moguće procijeniti promjenu u dostupnosti šumskim resursima od strane stanovništva Crne Gore. Izvor podataka će predstavljati rezultati Nacionalne inventure šuma i podaci

resursima od strane stanovništva i drvne industrije u Crnoj Gori	GORE (2006)	podloga za izradu SPUŽS i koji sadrži mjere koje bi mogle imati uticaj na dostupnost šumskim resursima odstrane stanovništva Crne Gore. Cilj je osnovan na temeljnim principima zaštite životne sredine i ciljevima navedenih strateških dokumenata Crne Gore	puteva i vlaka. Broj ruralnih domaćinstava u mogućnosti za diversifikaciju svojih djelatnosti.	Nacionalne šumarske strategije. Preko promjene dužine mreže šumskih puteva i vlaka biće moguće procijeniti promjenu u dostupnosti šumskim resursima od strane stanovništva Crne Gore. Izvor podataka će predstavljati rezultati Nacionalne inventure šuma i podaci Nacionalne šumarske strategije. Preko promjene broja ruralnih domaćinstava koji imaju mogućnost za diverzifikaciju svojih djelatnosti biće moguće procijeniti promjene u razvoju ruralnih područja u skladu sa njihovim potencijalima i ograničenjima. Izvor podataka će predstavljati podaci Monstat-a ili drugi pouzdani izvori informacija.
Očuvanje stanja svih vodnih slivova površinskih i podzemnih voda	NACIONALNA STRATEGIJA ODRŽIVOG RAZVOJA CRNE GORE (2007) ZAKON O VODAMA ZAKON O ZAŠTITI PRIRODE	Cilj je definisan na osnovu zaključaka analize stanja životne sredine, Scoping-a i dokumenta Nacionalne šumarske politike, koji je služio kao podloga za izradu SPUŽS i koji sadrži mjere koje bi mogle imati uticaj na stanje svih tijela površinskih i podzemnih voda. Cilj je osnovan na temeljnim principima zaštite životne sredine i ciljevima navedenih strateških dokumenata Crne Gore	Indeks WQI Kvalitet podzemnih voda Ispravnost vode za piće	Preko promijene indeksa WQI, kvaliteta podzemnih voda i ispravnosti vode za piće biće moguće procijeniti uticaj na stanje slivova površinskih i podzemnih voda i uticaj na kvalitet snabdijevanja stanovništva sa pitkom vodom. Izvor podataka će predstavljati podaci Monstat-a, Agencije za zaštitu životne sredine Crne Gore odnosno Zavoda za hidrometeorologiju i seizmologiju.
Očuvanje integriteta zaštićenih područja prirode i Emerald staništa biljnog i životinjskog svijeta	NACIONALNA STRATEGIJA ODRŽIVOG RAZVOJA CRNE GORE (2007) PROSTORNI PLAN CRNE GORE do 2020. GODINE (2008) NACIONALNA POLITIKA UPRAVLJANJA ŠUMAMA I ŠUMSKIM ZEMLJIŠTIMA (2008) ZAKON O ŽIVOTNOJ SREDINI ZAKON O NACIONALNIM	Cilj je definisan na osnovu zaključaka analize stanja životne sredine, Scoping-a i dokumenta Nacionalne šumarske politike, koji je služio kao podloga za izradu SPUŽS i koji sadrži mjere koje bi mogle imati uticaj na očuvanje zaštićenih područja prirode i Emerald zona. Cilj je osnovan na temeljnim principima zaštite životne sredine i ciljevima navedenih strateških dokumenata Crne Gore	Dužina novo izgrađene mreže šumskih puteva i vlaka Površina novo zarasli poljoprivrednih zemljišta Mreža protivpožarne infrastrukture.	Nakon završetka izgradnje nove mreže šumskih puteva i vlaka u nacionalnim parkovima i Emerald zonama bićei moguće procijeniti gubitak površine tih područja zbog uspostavljanja šumske infrastrukture i ostalih posljedica. Izvor podataka će predstavljati podaci Nacionalne inventure šuma i grafički podaci o lokacijama nacionalnih parkova i Emerald zona u GIS-u. Sa površinom novo zaraslih poljoprivrednih zemljišta u nacionalnim parkovima i Emerald zonama biće moguće procijeniti održivo i uravnoteženo korišćenje i upravljanje tih prostora. Izvor podataka će biti rezultati Nacionalne inventure šuma i Monstat-a. Mreža protivpožarne infrastrukture direktno utiče na stepen ugroženosti od požara i štete nastale sa strana požara. Izvor podataka biće podaci iz Nacionalne šumarske strategije.

	PARKOVIMA			

10. PROCJENA UTICAJA NA POSTAVLJENE CILJEVE SPUŽS

10.1. Kriterijumi sa izabranom metodologijom za procjenu uticaja

Kod definisanja i procjene uticaja implementacije Nacionalne šumarske strategije stručni tim se oslonio na metodološki pristup koji je objašnjen u poglavlju 2.1. U ovom poglavlju se nalaze kriterijumi i metode za procjenu uticaja na pojedinačni cilj SPUŽS. Procjena uticaja na ciljeve je zasnovana na analizi stanja životne sredine i očekivanih promjena prouzrokovanih implementacijom Nacionalne šumarske strategije. Kao osnova za procjenu uvijek se uzima stanje indikatora prije implementacije, a procjena uticaja zavisi od promjene vrijednosti indikatora koje će implementacija prouzrokovati. Kod procjene stepena uticaja na postavljeni cilj SPUŽS upotrebljeno je rangiranje koje se najčešće koristi u međunarodnoj praksi i koje je detaljnije objašnjeno u poglavlju 2.1.

Tabela 13: Indikatori metode za definisanje i procjenu uticaja na postavljene ciljeve SPUŽS

Cilj SPUŽS	Indikator	Metoda definisanja pravca kretanja indikatora	Metoda definisanja stepena uticaja	
			Rang uticaja	**Kriterijumi za definisanje stepena uticaja**
Održivo i uravnoteženo korišćenje prirodnih resursa	• Godišnji obim sječe u odnosu na godišnji prirast • Dužina mreže šumskih puteva i vlaka. • Površina poljoprivrednih zemljišta. • Količina zahvaćene pitke vode. • Broj ruralnih domaćinstava koji imaju mogućnost za diversifikaciju svojih djelatnosti. • Prihodi ruralnih domaćinstava uključenih u	Godišnji obim sječe u odnosu na godišnji prirast je modeliran u Nacionalnoj šumarskoj strategiji. Promjene ostalih indikatora proizlaze iz mjera definisanih u Nacionalnoj šumarski strategiji.	**A**	**Nema uticaja odnosno uticaj je pozitivan** Zbog implementacije Strategije uticaja nema ili je uticaj pozitivan ako: • je godišnji obim sječe manji od godišnjeg prirasta , • se dužina mreže šumskih puteva i vlaka produžava na način koji uravnotežuje sječu u šumama i omogućava bolje i lakše upravljanje, i ako se oni planiraju i izgrađuju prema propisanim standardima • ne dolazi do zarastanja poljoprivrednih zemljišta odnosno, ako se zarasla poljoprivredna zemljišta vraćaju u poljoprivrednu upotrebu, • ako se količina potrošene pitke vode smanjuje odnosno ostaje na istom nivou, • ako broj ruralnih domaćinstava koji imaju mogućnost za diversifikaciju svojih djelatnosti raste ili ostaje na istom nivou, • ako prihodi ruralnih domaćinstava uključenih u diversifikaciju svojih djelatnosti rastu.
			B	**Zanemarljiv uticaj** Zbog implementacije Strategije uticaj je zanemarljiv ako: • godišnji obim sječe prati godišnji prirast, • se dužina mreže šumskih puteva i vlaka produžava na način koji uravnotežuje sječu u šumama ali ne omogućava bolje i lakše upravljanje. Mreža mreže šumskih puteva se planira i izgrađuje prema propisanim standardima • dolazi do zarastanja poljoprivrednih zemljišta u manjem obimu, koji ne narušava ravnotežu između različitih kategorija korišćenja zemljišta,

Cilj SPUŽS	Indikator	Metoda definisanja pravca kretanja indikatora	Metoda definisanja stepena uticaja	
	diversifikaciju svojih djelatnosti.			• ako se količina potrošene pitke vode povećava ali na način koji ne ugrožava održivo snabdijevanje vodom, • ako broj ruralnih domaćinstava koji imaju mogućnosti za diversifikaciju svojih djelatnosti neznatno opada, • ako prihodi ruralnih domaćinstava uključenih u diversifikaciju svojih djelatnosti neznatno padaju.
			C	**Zanemarljiv uticaj zbog sprovođenja mjera ublažavanja uticaja** Zbog implementacije Strategije uticaj je zanemarljiv zbog sprovođenja mjera ublažavanja uticaja ako: • je godišnji obim sječe veći od godišnjeg prirasta, ali postoje mjere za ublažavanje uticaja, • se dužina mreže šumskih puteva i vlaka produžava u osjetlivim područjima uz uvažavanje mjera za ublažavanje uticaja, • dolazi do zarastanja poljoprivrednih zemljišta u obimu koji narušava ravnotežu između različitih kategorija korišćenja zemljišta, ali postoje mjere za ublažavanje uticaja, • ako se količina potrošene pitke vode povećava na način koji ugrožava održivo snabdijevanje, ali postoje mjere za ublažavanje uticaja, • ako broj ruralnih domaćinstava koji imju mogućnost za diversifikaciju svojih djelatnosti pada, ali postoje mjere za ublažavanje uticaja, • ako prihodi ruralnih domaćinstava uključenih u diversifikaciju svojih djelatnosti padaju, ali postoje mjere za ublažavanje uticaja.
			D	**Važan uticaj** Zbog implementacije Strategije uticaj je važan ako: • je godišnji obim sječe veći od godišnjeg prirasta, a mjere za ublažavanje uticaja ne postoje ili nisu izvodljive, • se dužina mreže šumskih puteva i vlaka produžava na način koji ne doprinosi ka uravnoteženom korišćenju šuma, a mjere za ublažavanje uticaja ne postoje ili nisu izvodljive. Mreža šumskih puteva se gradi mimo planova i standarda • dolazi do zarastanja poljoprivrednih zemljišta u obimu koji narušava ravnotežu između različitih kategorija korišćenja zemljišta, a mjere za ublažavanje uticaja ne postoje ili nisu izvodljive, • ako se količina potrošene pitke vode povećava na način koji ugrožava održivo snabdijevanje, a mjere za ublažavanje uticaja ne postoje ili nisu izvodljive, • ako broj ruralnih domaćinstava koji imaju mogućnost za diversifikaciju svojih djelatnosti pada, a mjere za ublažavanje uticaja ne postoje ili nisu izvodljive, • ako prihodi ruralnih domaćinstava uključenih u diversifikaciju svojih djelatnosti padaju, a mjere za ublažavanje uticaja ne postoje ili nisu izvodljive.
			E	**Razorni uticaj** Zbog implementacije Strategije uticaj je razoran ako: • godišnji obim sječe vodi u uništavanje prirodnog resursa, • se dužina mreže šumskih puteva i vlaka smanjuje odnosno se produžava na način da uništava prirodni resurs, • dolazi do zarastanja poljoprivrednih zemljišta i napuštanja poljoprivrede kao načina korišćenja zemljišta, • ako se količina potrošene pitke vode povećava na način koji vodi u uništavanje prirodnog resursa, • ako broj ruralnih domaćinstava koji imaju mogućnost za diversifikaciju upada do mjere kada domaćinstava zapuštaju već postignutu diversifikaciju, • ako prihodi ruralnih domaćinstava uključenih u diversifikaciju svojih djelatnosti opadaju do mjere kada ruralna

<table>
<tr><th>Cilj SPUŽS</th><th>Indikator</th><th>Metoda definisanja pravca kretanja indikatora</th><th colspan="2">Metoda definisanja stepena uticaja</th></tr>
<tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td>domaćinstava ne mogu više da opstaju.</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td></td><td>X</td><td>Procjena uticaja nije moguća
Procjena uticaja nije moguća zbog nedostatka podataka o programu ili podataka o postojećem stanju životne sredine.</td></tr>
<tr><td rowspan="6">Poboljšana dostupnost šumskim resursima od strane stanovništva</td><td rowspan="6">• Godišnji obim sječe.
• Dužina mreže šumskih puteva i vlaka.
• Broj ruralnih domaćinstava koji imaju mogućnost za diversifikaciju svojih djelatnosti.</td><td rowspan="6">Godišnji obim sječe je modeliran u Nacionalnoj šumarskoj strategiji. Promjene ostalih indikatora proizlaze iz mjera definisanih u Nacionalnoj šumarski strategiji.</td><td>Rang uticaja</td><td>Kriterijumi za definisanje stepena uticaja</td></tr>
<tr><td>A</td><td>Nema uticaja odnosno uticaj je pozitivan
Zbog implementacije Strategije uticaja nema ili je uticaj pozitivan ako:
• godišnji obim sječe raste ili ostaje na istom nivou,
• se dužina mreže šumskih puteva i vlaka produžava na način koji omogućava povećanu sječu i lakši prilaz korisnicima. Mreža mreže šumskih puteva se planira i izgrađuje prema propisanim standardima,
• ako broj ruralnih domaćinstava koji imaju mogućnost za diversifikaciju svojih djelatnosti raste ili ostaje na istom nivou.</td></tr>
<tr><td>B</td><td>Zanemarljiv uticaj
Zbog implementacije Strategije uticaj je zanemarljiv ako:
• godišnji obim sječe malo opada,
• se dužina mreže šumskih puteva i vlaka produžava na način koji omogućava povećanu sječu, ali ne i lakši prilaz korisnicima. Mreža mreže šumskih puteva se planira i izgrađuje prema propisanim standardima,
• ako broj ruralnih domaćinstava koji imaju mogućnost za diversifikaciju svojih djelatnosti neznatno opada.</td></tr>
<tr><td>C</td><td>Zanemarljiv uticaj zbog sprovođenja mjera ublažavanja uticaja
Zbog implementacije Strategije uticaj je zanemarljiv zbog sprovođenja mjera ublažavanja uticaja ako:
• godišnji obim sječe opada, ali postoje mjere za ublažavanje uticaja,
• se dužina mreže šumskih puteva i vlaka produžava na osjetlivim područjima, ali postoje mjere za ublažavanje uticaja. Mreža mreže šumskih puteva se planira i izgrađuje prema propisanim standardima.
• ako broj ruralnih domaćinstava koji imaju mogućnost za diversifikaciju svojih djelatnosti pada, ali postoje mjere za ublažavanje uticaja.</td></tr>
<tr><td>D</td><td>Važan uticaj
Zbog implementacije Strategije uticaj je važan ako:
• godišnji obim sječe opada, a mjere za ublažavanje uticaja ne postoje ili nisu izvodljive,
• se dužina mreže šumskih puteva i vlaka produžava na način koji ne omogućava poboljšanu dostupnost šumskim resursima, a mjere za ublažavanje uticaja ne postoje ili nisu izvodljive. Mreža šumskih puteva se gradi mimo planova i standarda,
• ako broj ruralnih domaćinstava koji imaju mogućnost za diversifikaciju svojih djelatnosti pada, a mjere za ublažavanje uticaja ne postoje ili nisu izvodljive.</td></tr>
<tr><td>E</td><td>Razorni uticaj
Zbog implementacije Strategije uticaj je razoran ako:
• godišnji obim sječe pada do nivoa kada je ugrožena osnovno snabdijevanje stanovništva drvetom,
• se dužina mreže šumskih puteva i vlaka ne produžava, odnosno smanjuje se dostupnost šumskim resursima. Mreža šumskih puteva se gradi mimo planova i standarda,</td></tr>
</table>

Cilj SPUŽS	Indikator	Metoda definisanja pravca kretanja indikatora	Metoda definisanja stepena uticaja	
				• ako broj ruralnih domaćinstava koji imaju mogućnost za diversifikaciju upada do mjere kada domaćinstava zapuštaju već postignutu diversifikaciju.
			X	**Procjena uticaja nije moguća** Procjena uticaja nije moguća zbog nedostatka podataka o programu ili podataka o postojećem stanju životne sredine.
Očuvanje stanja svih vodnih slivova površinskih i podzemnih voda	• Indeks WQI • Kvalitet podzemnih voda • Ispravnost vode za piće	Promjene indikatora proizlaze iz mjera definisanih u Nacionalnoj šumarski strategiji.	**Rang uticaja**	**Kriterijumi za definisanje stepena uticaja**
			A	**Nema uticaja odnosno uticaj je pozitivan** Zbog implementacije Strategije uticaja nema ili je uticaj pozitivan ako se indeks WQI/kvalitet podzemnih voda/rezultati ispravnosti vode za piće poboljšaju ili ostaju na istom nivou.
			B	**Zanemarljiv uticaj** Zbog implementacije Strategije uticaj je zanemarljiv ako se indeks WQI/kvalitet podzemnih voda/rezultati ispravnosti vode za piće malo pogoršaju, ali ne do nivoa koji bi doveo do prelaska u slabiji rang kvaliteta.
			C	**Zanemarljiv uticaj zbog sprovođenja mjera ublažavanja uticaja** Zbog implementacije Strategije uticaj je zanemarljiv zbog sprovođenja mjera ublažavanja uticaja ako se indeks WQI/kvalitet podzemnih voda/rezultati ispravnosti vode za piće malo pogoršaju, ali postoje mjere za ublažavanje uticaja.
			D	**Važan uticaj** Zbog implementacije Strategije uticaj je zanemarljiv zbog sprovođenja mjera ublažavanja uticaja, ako se indeks WQI/kvalitet podzemnih voda/rezultati ispravnosti vode za piće malo pogorša, a mjere za ublažavanje uticaja ne postoje ili nisu izvodljive.
			E	**Razorni uticaj** Zbog implementacije Strategije uticaj je razoran zbog sprovođenja mjera ublažavanja uticaja ako se indeks WQI/kvalitet podzemnih voda/rezultati ispravnosti vode za piće pogoršaju na naćčn koji ugrožava dalje korišćenje tog sliva površinske ili podzemne vode.
			X	**Procjena uticaja nije moguća** Procjena uticaja nije moguća zbog nedostatka podataka o programu ili podataka o postojećem stanju životne sredine.
Očuvanje integriteta zaštićenih područja prirode i Emerald staništa biljnog i životinjskog svijeta	• Dužina novo izgrađene mreže šumskih puteva i vlaka u nacionalnim parkovima i Emerald zonama. • Površina poljoprivrednih zemljišta u nacionalnim parkovima i Emerald zonama.	Promjene indikatora proizlaze iz mjera definisanih u Nacionalnoj šumarski strategiji.	**Rang uticaja**	**Kriterijumi za definisanje stepena uticaja**
			A	**Nema uticaja odnosno uticaj je pozitivan** Zbog implementacije Strategije uticaja nema ili je uticaj pozitivan ako: • se dužina mreže šumskih puteva i vlaka u nacionalnim parkovima i Emerald zonama ne produžava ili se produžava na način koji omogućava bolje i lakše upravljanje i dostupnost i ne ugrožava biodiverzitet, • ne dolazi do zarastanja poljoprivrednih zemljišta u nacionalnim parkovima i Emerald zonama odnosno ako se zarasla poljoprivredna zemljišta vraćaju u poljoprivrednu upotrebu, • ako se mreža protivpožarne infrastrukture ne mijenja odnosno ako se poboljšava na način koji doprinosi smanjenju ugroženosti svih šuma od šumskih požara.
			B	**Zanemarljiv uticaj** Zbog implementacije Strategije uticaj je zanemarljiv ako: • se dužina mreže šumskih puteva i vlaka u nacionalnim parkovima i Emerald zonama produžava na način koji nema

Cilj SPUŽS	Indikator	Metoda definisanja pravca kretanja indikatora	Metoda definisanja stepena uticaja	
	• Mreža protivpožarne infrastrukture.			uticaj na bolje i lakše upravljanje i dostupnost, ali i ne ugrožava biodiverzitet • dolazi do zarastanja poljoprivrednih zemljišta u nacionalnim parkovima i Emerald zonama u manjem obimu, koji ne narušava ravnotežu između različitih kategorija korišćenja zemljišta, • ako se mreža protivpožarne infrastrukture zanemaruje i tako ne doprinosi poboljšanju ugroženosti svih šuma od šumskih požara.
			C	**Zanemarljiv uticaj zbog sprovođenja mjera ublažavanja uticaja** Zbog implementacije Strategije uticaj je zanemarljiv zbog sprovođenja mjera ublažavanja uticaja ako: • se dužina mreže šumskih puteva i vlaka u nacionalnim parkovima i Emerald zonama produžava na način koji negativno utiče na njihov integritet, ali postoje mjere za ublažavanje uticaja, • dolazi do zarastanja poljoprivrednih zemljišta u nacionalnim parkovima i Emerald zonama u obimu koji narušava ravnotežu između različitih kategorija korišćenja zemljišta, ali postoje mjere za ublažavanje uticaja, • ako se mreža protivpožarne infrastrukture zapušta na način koji doprinosi povećanju ugroženosti svih šuma od šumskih požara, ali postoje mjere za ublažavanje uticaja.
			D	**Važan uticaj** Zbog implementacije Strategije uticaj je važan ako: • se dužina mreže šumskih puteva i vlaka u nacionalnim parkovima i Emerald zonama produžava na način koji negativno utiče na njihov integritet, a mjere za ublažavanje uticaja ne postoje ili nisu izvodljive, • dolazi do zarastanja poljoprivrednih zemljišta u nacionalnim parkovima i Emerald zonama u obimu koji narušava ravnotežu između različitih kategorija korišćenja zemljišta, a mjere za ublažavanje uticaja ne postoje ili nisu izvodljive, • ako se mreža protivpožarne infrastrukture zapušta na način koji doprinosi povećanju ugroženosti svih šuma od šumskih požara, a mjere za ublažavanje uticaja ne postoje ili nisu izvodljive.
			E	**Razorni uticaj** Zbog implementacije Strategije uticaj je razoran ako: • se dužina mreže šumskih puteva i vlaka u nacionalnim parkovima i Emerald zonama produžava na način koji uništavajuće utiče na njihov integritet, • dolazi do zarastanja poljoprivrednih zemljišta u nacionalnim parkovima i Emerald zonama i zapuštanja poljoprivrede kao načina korišćenja zemljišta, što vodi do smanjenja biodiverziteta, • ako se mreža protivpožarne infrastrukture zapušta na način koji doprinosi sprečavanju mogućnosti borbe protiv šumskih požara.
			X	**Procjena uticaja nije moguća** Procjena uticaja nije moguća zbog nedostatka podataka o programu ili podataka o postojećem stanju životne sredine.

10.2. Procjena uticaja na postavljene ciljeve SPUŽS

10.2.1. *Održivo i uravnoteženo korišćenje prirodnih resursa*

Tabela 14: Procjena vrijednosti i pravaca kretanja indikatora cilja SPUŽS „Održivo korišćenje prirodnih resursa“

Indikator	Postojeće stanje indikatora	Procjena vrijednosti i pravaca kretanja indikatora u slučaju implementacije Nacionalne šumarske strategije
Godišnji obim sječe u odnosu na godišnji prirast	Godišnji obim sječe 2011. godine - 1.139.000 m3 Godišnji prirast - 2.525.000 m3 Iz navedenog sleduje, da je obim sječe 2011. godine dostigao 45% godišnjeg prirasta.	**⇧ povećanje vrijednosti** Modelska procjena mogućeg godišnjeg prinosa neto drvne mase - 1.575.000 m3 Godišnji prirast - 2.525.000 m3 Iz navedenog sleduje, da bi implementacijom Nacionalne šumarske strategije došlo do povećanja obima sječe, koje bi dostiglo 62% godišnjeg prirasta, sa ciljem postepenog približavanju 100% godišnjeg prirasta u dalji budućnosti.
Dužina mreže šumskih puteva i vlaka.	2.626,4 km makadamskih šumskih puteva i 3.436,2 km vlaka.	**⇧ povećanje vrijednosti** 2.751,4 km makadamskih šumskih puteva i 3.936,2 km vlaka. Implementacija Nacionalne šumarske strategije predviđa izgradnju 125 km šumskih puteva i 500 km vlaka sa ciljem poboljšanja dostupnosti do sada manje pristupačnim šumama.
Površina poljoprivrednih zemljišta.	1.740,3 km^2	**⇔ vrijednost se neće promijeniti** 1.740,3 km^2 Implementacija Nacionalne šumarske strategije predviđa nekoliko mjera za sprječavanje zarastanja poljoprivrednih zemljišta kao što su - Razgraničenje pašnjaka i šuma, registracija i regulacija prava korišćenja i Održavanje otvorenih površina između šuma, podrška za kosidbu livada.
Količina zahvaćene pitke vode.	Zahvaćene količine vode za javni vodovod - 109.449,0 m^3	**⇧ povećanje vrijednosti** Povećanje u skladu sa postojećim trendom -1.500 m^3 godišnje. Implementacija Nacionalne šumarske strategije predviđa uređenje 70 vodozahvata koji će se koristiti za snabdijevanje stanovništva na teško dostupnim terenima sa pitkom vodom i za potrebe borbe protiv šumskih požara. Međutim, treba naglasiti, da će tih 70 vodozahvata biti napravljenih na već postojećim izvorima pitke vode, koje to isto stanovništvo već koristi za vodosnabdijevanje, pa se iz tog razloga ne očekuje povećano korišćenje pitke vode. Sa druge strane, Nacionalna šumarska strategija predviđa diversifikaciju djelatnosti ruralnih domaćinstava (turizam i druge djelatnosti), koja će sigurno doprinijeti povećanoj potrošnji pitke vode. Na osnovu dostupnih podataka nemoguće je precizno modelirati/procijeniti obim povećanja potrošene pitke vode. U ovom slučaju, radi se o manjim kapacitetima (seoski turizam, mala preduzeća) u ruralnom području koje je već godinama podložno depopulaciji, pa procjenjujemo da se neće mijenjati trend povećanja zahvaćene pitke vode (1.500 m^3 godišnje).
Broj domaćinstava koji imaju mogućnost za diversifikaciju svojih djelatnosti.	Broj diversifiikovanih domaćinstava po glavnim djelatnostima: • turizam i smještaj – 203 domaćinstva, • domaća radinost – 687 domaćinstava,	**⇧ povećanje vrijednosti** Povećanje – u skladu sa uspjehom izvođenja mjera za podsticanje diversifikacije ruralnih domaćinstava.

	• sakupljanje šumskih plodova, aromatičnog bilja i pečuraka – 3.131 domaćinstava, • sječa šume – 8.381 domaćinstava, • prerada proizvoda biljnog porijekla – 4.305 domaćinstava, • prerada proizvoda životinjskog porijekla – 7.130 domaćinstava, • uzgoj vodenih kultura – 28 domaćinstava. Ukupno 23.865 domaćinstava, odnosno 24,12% je već uključenih u diversifikaciju.	Nacionalna šumarska strategija predviđa diversifikaciju djelatnosti ruralnih domaćinstava (turizam i druge djelatnosti) sa ciljem poticanja ruralnog razvoja, povećanja prihoda ruralnih domaćinstava i sprječavanja depopulacije.
Prihodi domaćinstava uključenih u diversifikaciju svojih djelatnosti.	Po dobijenim informacijama, ovi podaci se na nivou Crne Gore još ne prikupljaju.	**⇧ povećanje vrijednosti** Povećanje – u skladu sa uspjehom izvođenja mjera za podsticanje diversifikacije ruralnih domaćinstava. Nacionalna šumarska strategija predviđa diversifikaciju djelatnosti ruralnih domaćinstava (turizam i druge djelatnosti) sa ciljem podsticanja ruralnog razvoja, povećanja prihoda ruralnih domaćinstava i sprječavanja depopulacije.

Legenda: ⇧ povećanje vrijednosti; ⇩ smanjenje vrijednosti; ⇔ vrijednost se neće promjeniti

Strategija jasno predviđa, da će sječe prvih 10 godina biti na sadašnjem nivou, dok će posle 2023. godine porasti i polako početi smanjivati razliku do godišnjeg prirasta (povećanje sa 45% na 62% godišnjeg prirasta). Međutim, treba naglasiti da se isto tako predviđa proširenje mreže šumskih puteva i vlaka sa namjerom da se poboljša otvorenost sada teško pristupačnim šumama. Sa gledišta održivog korišćenja prirodnih resursa to znači povećanje obima sječe u, do sada teško pristupačnim šumama i smanjenje obima sječe u do sada lako pristupačnim šumama i posljedično uravnoteženo korišćenje prirodnih resursa. Takođe, treba naglasiti da je jedan od glavnih ciljeva Strategije povećanje ukupne zapremine i kvaliteta šuma na teritoriji Crne Gore. Sa jedne strane, ovo znači pozitivan uticaj jer se u velikoj mjeri svodi na sanaciju degradiranih šuma, odnosno uzgoj mladih šuma. Treba imati u vidu dugoročnu stabilnost šuma pa ih ne dovoditi u položaj da bi ih, zbog prevelike akumulacije prirasta doveli u situaciju da bi postale prestarjele, jer bi onda moglo doći do pomlađivanja šuma na velikim površinama.

Implementacija Nacionalne šumarske strategije predviđa uređenje 70 vodozahvata koji će se koristiti za snabdijevanje stanovništva na teško pristupačnim terenima sa pitkom vodom i za potrebe borbe protiv šumskih požara. U tom slučaju, ne radi se o otvaranju 70 novih izvorišta pitke vode, nego o uređenju infrastrukture na već postojećim sistemima za snabdijevanje pitkom vodom, koja će imati pozitivan uticaj na kvalitet snabdijevanja stanovništva u teško pristupačnim područjima sa pitkom vodom i na raspoloživu infrastrukturu za borbu protiv šumskih požara. Iz razloga održivog korišćenja prirodnih resursa navedeno ne predstavlja povećanje korisnika pitke vode. No, treba uzeti u obzir i druge mjere Nacionalne šumarske strategije, naročito one koje podržavaju ruralni razvoj i diversifikaciju domaćinstava. Uvođenjem novih djelatnosti i povećanjem turističke posjete sigurno će doći do povećanog pritiska na korišćenje pitke vode. Na osnovu podataka Nacionalne šumarske strategije možemo ipak zaključiti, da se radi o manjim kapacitetima (seoski turizam, mala preduzeća) u ruralnom području, koje je već godinama podložno depopulaciji. Zbog navedenog procijenjujemo da neće doći do značajnijeg uticaja na postojeći trend povećanja zahvaćene pitke vode.

Iz razloga održivog upravljanja prostorom, implementacija Nacionalne šumarske strategije predviđa nekoliko mjera za sprječavanje zarastanja poljoprivrednih zemljišta, kao što su - *Razgraničenje pašnjaka i šuma, registracija i regulacija prava korišćenja i Održavanje otvorenih površina između šuma, podrška za kosidbu livada*. Svakako, izvođenje ovih mjera će doprinijeti ka smanjenju/zaustavljanju zarastanja poljoprivrednih zemljišta, a podržaće i sve ostale mjere koje se nadovezuju na ruralni razvoj – sve ovo će voditi zadržavanje ljudi u ruralnim područjima (smanjivanje depopulacije), i na taj način u aktivniju obradu poljoprivrednih zemljišta.

Implementacija Nacionalne šumarske strategije predviđa diversifikaciju djelatnosti ruralnih domaćinstava (turizam i druge djelatnosti) sa ciljem podsticanja ruralnog razvoja, povećanja prihoda ruralnih domaćinstava i sprječavanja depopulacije. Strategija predviđa da će do toga doći sa ponovnim uključivanjem lokalnog stanovništva u proces upravljanja šumama i izvođenja šumskih radova, diversifikacijom domaćinstava vezanim za drvne i nedrvne šumske proizvode i podsticanjem ruralnog turizma sa fokusom na turizam u prirodi. Pored toga, Strategija jasno prepoznaje i potrebu za prilagođenim upravljanjem šumama na prostoru zaštićenih područja prirode i upozorava da je taj segment potrebno uključiti ne samo u fazu upravljanja, nego i u fazu planiranja. Na taj način, direktno se podržava razvoj ruralnih područja u skladu sa njihovim potencijalima i ograničenjima. Sa druge strane, ruralni razvoj vodi u povećanje pritisaka na prostor (kao prirodni resurs) jer se poveća potražnja stambenog zemljišta. To je predmet prostornih planova lokalnih zajednica na kojeg treba Strategija adekvatno da upozori.

Sve navedeno znači, da implementacija Nacionalne šumarske strategije, usprkos povećanju obima sječe na dugi rok vodi u održivo korišćenje resursa i veću ravnotežu korišćenje prirodnih resursa. Zbog navedenog procjenjujemo da će uticaj na postavljeni cilj SUŽS „Održivo i uravnoteženo korišćenje prirodnih resursa“ imati karakteristike **zanemarivog uticaja zbog sprovođenja mjera ublažavanja uticaja (C).**

10.2.2. *Poboljšana dostupnost šumskim resursima od strane stanovništva i drvne industrije u Crnoj Gori*

Tabela 15: Procjena vrijednosti i pravaca kretanja indikatora cilja SPUŽS „Poboljšana dostupnost šumskim resursima od strane stanovništva i drvne industrije u Crnoj Gori“

Indikator	Postojeće stanje indikatora	Procjena vrijednosti i pravaca kretanja indikatora u slučaju implementacije Nacionalne šumarske strategije
Godišnji obim sječe	Godišnji obim sječe 2011. godine - 1.139.000 m3	**⇧ povećanje vrijednosti** Modelska procjena mogućeg godišnjeg prinosa neto drvne mase - 1.575.000 m3
Dužina mreže šumskih puteva i vlaka.	2.626,4 km makadamskih šumskih puteva i 3.436,2 km vlaka.	**⇧ povećanje vrednosti** 2.751,4 km makadamskih šumskih puteva i 3936,2 km vlaka. Implementacija Nacionalne šumarske strategije predviđa izgradnju 125 km šumskih puteva i 500 km vlaka sa ciljem poboljšanja dostupnosti, do sada lošije dostupnih šuma.
Broj domaćinstava koji imajumogućnost za diversifikaciju svojih djelatnosti.	Broj diversifiikovanih domaćinstava po glavnim djelatnostima: • turizam i smještaj – 203 domaćinstva, • domaća radinost – 687 domaćinstava, • sakupljanje šumskih plodova, aromatičnog bilja i pečuraka – 3.131 domaćinstava,	**⇧ povećanje vrijednosti** Povećanje - u skladu sa uspjehom izvođenja mjera za poticanje diversifikacije ruralnih domaćinstava. Nacionalna šumarska strategija predviđa diversifikaciju djelatnosti ruralnih domaćinstava (turizam i druge

	• sječa šume – 8.381 domaćinstava, • prerada proizvoda biljnog porijekla – 4.305 domaćinstava, • prerada proizvoda životinjskog porijekla – 7.130 domaćinstava, • uzgoj vodenih kultura – 28 domaćinstava. Ukupno 23.865 domaćinstava odnosno 24,12% je već uključenih u diversifikaciju.	djelatnosti) sa ciljem poticanja ruralnog razvoja, povećanja prihoda ruralnih domaćinstava i sprječavanja depopulacije.

Legenda: ⇧ povećanje vrijednosti; ⇩ smanjenje vrijednosti; ⇔ vrijednost se neće promjeniti

Zbog povećanja obima sječe stanovništvo će lakše doći do šumskih resursa (naročito do ogrijevnog drveta), nego ako obim sječe ostane u današnjim okvirima. Međutim, bitniji uticaj na poboljšanje dostupnosti šuma dolazi od strane implementacije mjera koje predviđaju olakšan pristup do sada teško pristupačnim šumama, uređenje načina korišćenja drvnih i nedrvnih šumskih proizvoda i podsticanje ruralnog razvoja. Na taj način, stanovništvo i drvna industirja će lakše dolaziti do svih navedenih resursa, tako i koristiti šumu i njene kvalitete kroz turističku ponudu.

Na osnovu gore navedenog, te predstavljenih indikatora možemo zaključiti da implementacija Nacionalne šumarske strategije vodi u poboljšanje dostupnosti stanovništva i drvne industrije šumskim resursima. Procijenjujemo da će uticaj na postavljeni cilj SUŽS „Poboljšana dostupnost šumskim resursima od strane stanovništva i drvne industrije u Crnoj Gori“ imati karakteristike **pozitivnog uticaja (A).**

10.2.3. *Očuvanje stanja svih vodnih slivova površinskih i podzemnih voda*

Tabela 16: Procjena vrijednosti i pravaca kretanja indikatora cilja SPUŽS „Očuvanje stanja svih vodnih slivova površinskih i podzemnih voda“

Indikator	Postojeće stanje indikatora	Procjena vrijednosti i pravaca kretanja indikatora u slučaju implementacije Nacionalne šumarske strategije
Indeks WQI	Morača – 82; Zeta – 84; Cijevina – 86; Bojana – 79; Rijeka Crnojevića – 80; Lim – 76; Grnčar – 90; Kutska rijeka – 90; Ibar – 71; Tara – 90; Piva – 90; Ćehotina – 70; Vezišnica – 73; Skadarsko jezero – 85.	**⇔ vrijednost se neće promijeniti** Morača – 82; Zeta – 84; Cijevina – 86; Bojana – 79; Rijeka Crnojevića – 80; Lim – 76; Grnčar – 90; Kutska rijeka – 90; Ibar – 71; Tara – 90; Piva – 90; Ćehotina – 70; Vezišnica – 73; Skadarsko jezero – 85. Implementacija Nacionalne šumarske strategije će doprineti boljem upravljanju šumama, podizanju kvalitete šuma i time i boljem čuvanju svih vodnih slivova površinskih i podzemnih voda. Negativni uticaji su incidentnog značaja i povezani su sa nesrećama koje neće uticati na indeks WQI do te mjere da bi došlo do njegove promjene.
Kvalitet podzemnih voda	Voda i izdani Zetske ravnice svrstani su u najbolju A klasu.	**⇔ vrijednost se neće promijeniti** Klasa A. Implementacija Nacionalne šumarske strategije će doprineti boljem upravljanju sa šumama, podizanju

		kvalitete šuma i time i boljem čuvanju svih vodnih slivova površinskih i podzemnih voda. Negativni uticaji su incidentnog značaja i povezani sa nesrećama, koje neće uticati na kvalitet podzemnih voda do te mjere, da bi došlo do njegove promjene.
Ispravnost vode za piće	Mikrobiološka ispitivanja - 14.6% ispitanih uzoraka hlorisanih voda ne zadovoljava propisane norme higijenske ispravnosti. Fizičko-hemijska ispitivanja - 11.3% ispitanih uzoraka hlorisanih voda nije odgovaralo propisanim kriterijumima.	**⇩ smanjenje vrijednosti** Smanjenje – u skladu sa uspjehom izvođenja mjera za poboljšanje snabdijevanja stanovništva na teško pristupačnim terenima sa pitkom vodom. Implementacija Nacionalne šumarske strategije predviđa izgradnju 70 vodozahvata na postojećim izvorištima pitke vode, što znači nadogradnju postojećih sistema za snabdijevanje sa pitkom vodom, zbog čega će doći do pada negativnih ispitanih uzoraka pitke vode.

Legenda: ⇧ povećanje vrijednosti; ⇩ smanjenje vrijednosti; ⇔ vrijednost se neće promjeniti

Implementacija Nacionalne šumarske strategije predstavlja uvođenje mjera sa različitim ciljevima (poboljšanje dostupnosti, povećanje kvaliteta šuma, podsticanje ruralnog razvoja, itd.)., koji svi mogu imati negativni i pozitivni uticaj na postavljeni cilj SPUŽS.

Proširenje mreže šumskih puteva i vlaka vodi u povećanje mogućnosti da dođe do kvara ili radne nesreće vozila ili mehanizacije za vrijeme transporta ili izvođenja radova u šumi. To naravno znači povećanje mogućnosti za zagađenje površinskih i podzemnih voda sa gorivom/mehaničkim uljem. Do uticaja će vrlo vjerojatno doći, jer se kvarovi i nesreće dešavaju ali su incidentnog značaja i treba im posvetiti pažnju kod organizacije radova u šumarstvu i transporta po šumskim putevima. Ovdje treba naglasiti, da u datim primjerima nisu bila predviđena zagađenja u obimu koji bi mogao voditi promjeni kvaliteta stanja vodnih slivova površinskih i podzemnih voda.

Aktiviranje domaćinstava i lokalnih udruženja u diversifikaciju ekonomskih aktivnosti u ruralnim područjima se odnosi na uvođenje ili ojačanje sporednih djelatnosti kao što je rad u šumi, prerada drveta u poluproizvode ili konačne proizvode, seoski turizam, prodaju lokalnih proizvoda itd. Sve ovo sa sobom donosi i povećano opterećenje za prirodne resurse – naročito vodu. Zbog uvođenja novih djelatnosti i povećane posjete od strane turista, moglo bi doći, ne samo do problema u snabdijevanju stanovništva sa pitkom vodom, nego i do povećanja zagađenja vodnih slivova površinskih i podzemnih voda sa otpadnim vodama iz industrije i fekalijama. To je predmet prostornih planova i planova komunalnog uređenja lokalnih zajednica na koji treba Strategija adekvatno da upozori.

Sa druge strane, jedan od glavnih ciljeva Strategijeje povećanje ukupne zapremine i kvaliteta šuma na teritoriji Crne Gore koji predstavlja pozitivan uticaj, jer se u velikoj mjeri svodi na sanaciju degradiranih šuma, odnosno uzgoj mladih šuma i posljedično doprinosi kreiranju kvalitetnog vegetacionog pokrivača koji štiti sve vodne slivove. Istovremeno, Strategija uvodi mjere koje smanjuju neevidentirane sječe, povećavaju otpornost šuma na požare i uvode aktivni pristup sanacije požarišta, područja pogođena od strane prirodnih nepogoda (vjetrolom, snjegolom) i područja čistih sječa. Takođe,Strategija doprinosi poboljšanju kvaliteta pitke vode. Na taj način,Strategija aktivno doprinosi ne samo očuvanju, nego i poboljšanju stanja svih vodnih slivova.

Zbog gore navedenih razloga, procjenjujemo da će uticaj na postavljeni cilj SUŽS „Očuvanje stanja svih vodnih slivova površinskih i podzemnih voda“ imati karakteristike **zanemarivog uticaja zbog sprovođenja mjera ublažavanja uticaja (C).**

10.2.4. *Očuvanje integriteta zaštićenih područja prirode i Emerald staništa biljnog i životinjskog svijeta*

Tabela 17: Procjena vrijednosti i pravaca kretanja indikatora cilja SPUŽS „Očuvanje integriteta zaštićenih područja prirode i Emerald staništa biljnog i životinjskog svijeta“

Indikator	Postojeće stanje indikatora	Procjena vrijednosti i pravaca kretanja indikatora u slučaju implementacije Nacionalne šumarske strategije
Dužina mreže šumskih puteva i vlaka.	2.626,4 km makadamskih šumskih puteva i 3.436,2 km vlaka.	**⇧ povećanje vrijednosti** 2.751,4 km makadamskih šumskih puteva i 3.936,2 km vlaka. Implementacija Nacionalne šumarske strategije predviđa izgradnju 125 km šumskih puteva i 500 km vlaka sa ciljem poboljšanja pristupačnosti do sada slabije pristupačnim šumama. Postoji velika vjerojatnoća da će se neki od puteva i vlaka izgraditi i na području nacionalnih parkova i Emerald zona.
Površina poljoprivrednih zemljišta.	1.740,3 km^2	**⇔ vrijednost se neće promjeriti** 1.740,3 km^2 Implementacija Nacionalne šumarske strategije predviđa nekoliko mjera za sprječavanje zarastanja poljoprivrednih zemljišta kao što su - Razgraničenje pašnjaka i šuma, registracija i regulacija prava korišćenja i Održavanje otvorenih površina između šuma, podrška za kosidbu livada.
Mreža protivpožarne infrastrukture.	Po prikupljenim informacijama, ovi podaci na nivou Crne Gore se još ne prikupljaju. Usprkos tome, možemo u tu mrežu da uključimo vodne slivove površinskih voda i postojeću mrežu javnog vodovoda u dužini 4.272 km. Takođe, u protivpožarnu infrastrukturu možemo uključiti i mrežu šumskih puteva i vlaka (2.626,4 km makadamskih šumskih puteva i 3.436,2 km vlaka)	**⇧ povećanje vrijednosti** Postojeća mreža vodozahvata će biti nadgrađena sa 70 vodozahvata, koji će se namijeniti i borbi protiv požara. Pored toga, izgradiće se 125 km šumskih puteva i 500 km vlaka sa ciljem poboljšanja dostupnosti do sada slabije pristupačnim šumama. To će omogućiti i bolji pristup u slučaju borbe protiv požara.

Legenda: ⇧ povećanje vrijednosti; ⇩ smanjenje vrijednosti; ⇔ vrijednost se neće promjeniti

Ciljevi strategije će imati pozitivne uticaje na bidiverzitet u Crnoj Gori. Naime, iako je predviđeno postepeno povećavanje sječe, ona je još uvijek ispod prirasta i šume na taj način neće biti ugrožene. Pored toga, predviđena je promjena šuma iz izdanačkih u visoke koje imaju veći biodiverzitet, predviđen je i sistem gazdovanja šumama koji je blizak prirodi i koji ne predviđa osnivanje velikopovršinskih monokultura još i sa alohtonim vrstama. Od aktivnosti koje bi mogle imati negativne uticaje na biodiverzitet pored same sječe u osetljivim područjima negativne uticaje bi mogla imati i izgradnja šumske infrastrukture i vodozahvata, koja je predviđena Strategijom.

Izgradnja šumske infrastrukture u zaštićenim područjima, Emerald zonama i staništima rijetkih ekosistema bi mogla narušiti stanje biodiverziteta tih područja, pogotovo ako se gradi na neprikladan način. Iz tog razloga, prije planiranja izgradnje u osetljivijim područjima, potrebno je dobro poznavanje stanja biodiverziteta području, kako bi mogli infrastrukturu postaviti u prostor na način, kako bi tim vrstama nanijeli što manju štetu ili sa druge strane kako bi omogućili aktivnosti koje će doprineti razvoju pojedinih vrsta. Treba naglasiti da su šumski putevi od velikog značaja i za razvoj ruralnih sredina i za opstanak ljudi na selu. Naime, vrijedni ekosistemi koji najbrže nestaju i na području Crne Gore su ekosistemi koji su vezani za ekstenzivnu poljoprivredu i nestaju zbog zapuštanja poljoprivrednih aktivnosti, koje je povezano i sa demografskom situacijom na selu. Infrastruktura (putevi i vodozahvati) mogu doprinjeti da se pojedina područja očuvaju. Kao najveći pritisak na biodiverzitet u šumama u Informaciji o stanju životne sredine za 2011 godinu, prepoznat i su požari. To potvrđuju i podaci za 2012 godinu, u kojoj je

1% teritorije Crne Gore koja je pod šumom opožareno. Izgradnja šumske infrastrukture i vodozahvata će omogućiti lakše i brže intervencije u slučajevima požara, što će smanjiti površinu šuma uništenih od požara. Naravno, i kod planiranja i izgradnji vodozahvata, trebamo voditi računa o tome da sam zahvat planiramo na području gdje ćemo što manje uticati na biodiverzitet, i to ne samo na području zahvata nego i niže od njega. Iz gore navedenih razloga, procjenjujemo da će implementacija Strategije imati **pozitivan uticaj na cilj Očuvanje integriteta zaštićenih područja prirode i Emerald staništa biljnog i životinjskog svijeta (A).** Iz tog razloga, da bi minimizirali moguće uticaje koje bi mogla donijeti implementacija zahvata, u sljedećem poglavlju o mjerama dajemo određene preporuke koje treba ugraditi u sistem planiranja u šumarstvu.

11. MJERE ZA SMANJENJE NEGATIVNIH UTICAJA I POBOLJŠANJE POZITIVNIH UTICAJA

U ovom poglavlju su predložene mjere za smanjenje negativnih uticaja i poboljšanje pozitivnih uticaja.

Tabela 18: Mjere

Postavljeni cilj SPUŽS	Mjera	Objašnjenje mjere	Vremenski okvir	Izvodljivost mjere, procjena adekvatnosti mjere i način praćenja uspješnosti izvođenja mjere
Održivo i uravnoteženo korišćenje prirodnih resursa	Obim sječe neka se povećava samo u slučaju ako se otvaraju do sada slabije pristupačne šume.	Mjera osigurava uravnoteženo korišćenje prirodnih resursa.	Mjera će se izvoditi za vrijeme planiranja obima sječe i za vrijeme sječe.	Mjera je izvodljiva, jer je treba izvoditi kako za vrijeme planiranja, tako i za vrijeme vršenja sječe. Mjera je adekvatna jer ograničava sječu u šumama koje su do sada bile više opterećene. Uspješnost izvođenja mjere će se pratiti kroz Nacionalnu inventuru šuma.
	Mreža šumskih puteva i vlaka neka se prvo širi u šumama van zaštićenih područja prirode, koje imaju veći proizvodni potencijal.	Mjera fokusira izgradnju saobraćanje mreže šumskih puteva i vlaka na način koji obezbjeđuje ekonomsku efikasnost i održivo korišćenje prirodnih resursa.	Mjera će se izvoditi za vrijeme planiranja izgradnje šumskih puteva i vlaka.	Mjera je izvodljiva jer je treba izvoditi za vrijeme planiranja šumskih puteva. Mjera je adekvatna jer ograničava širenje mreže šumskih puteva i vlaka na lokacije koje nisu pod raznim oblicima zaštite i imaju veći proizvodni potencijal. Uspješnost izvođenja mjere će se pratiti kroz Nacionalnu inventuru šuma.
	Kod pripreme šumarskih osnova treba paziti na uravnoteženu starosnu strukturu šuma.	Mjera osigurava da ekonomski ili drugi interesi neće preovladati nad kvalitetom šuma i biodiverzitetom.	Mjera će se izvoditi za vrijeme pripreme i prihvatanja šumskih osnova.	Mjera je izvodljiva jer je treba izvoditi za vrijeme izrade šumskih osnova. Mjera je adekvatna jer osigurava obraćanje pažnje i na taj segment uzgoja šuma i održavanja kvaliteta šuma. Uspješnost izvođenja mjere će se pratiti kroz Nacionalnu inventuru šuma.
Očuvanje stanja svih vodnih slivova površinskih i podzemnih voda	Edukacija ljudi koje rade u šumi o mjerama za smanjenje rizika od zagađenja vode i o mjerama u slučaju, da dođe do izlivanja goriva ili ulja prilikom korišćenja šuma	Mjera smanjuje rizik za zagađenje pitke vode	Mjeru treba izvoditi uvjek kod korišćenja šuma	Mjera je izvodljiva jer se može uključiti u zadatke savjetodavne službe u šumarstvu i u rješenja koja se tiču korišćenje šuma.
	Izgradnja šumske infrastrukture mora biti dobro planirana i izgrađena prema određenim standardima. U planovima razvoja šuma treba pripremiti detajlna usmjerenja za izgradnju nove šumske infrastrukture	Mjera smanjuje rizik za zagađenje pitke vode	Mjeru treba planirati u planovima razvoja šuma i implementirati u projektovnju šumske infrastrukture	Mjera je izvodljiva jer je treba izvoditi u okviru planova razvoja šuma i detajnom planiranju izgradnje šumske infrastrukture

	kako ne bi došlo do negativnih uticaja na vode			
Očuvanje integriteta zaštićenih područja prirode i Emerald staništa biljnog i životinjskog svijeta	Uključivanje zahtjeva za očuvanje biodiverziteta u smjernice za gazdovanje funkcijama šuma u planovima razvoja šuma	Planovi razvoja šuma definišu i funkcije šuma i smjernice za njihovo očuvanje ili unaprijeđenje. To je novi instrument kojeg treba iskoristiti za ciljno gazdovanje šumama, koje je značajno za biodiverzitet. U okviru smjernica za gazdovanje funkcijama treba, pored smjernica za aktivno gazdovanje značajnim ekosistemima, definisati i smjernice za izgradnju šumske infrastrukture, kako se ne bi sa izgradnjom ugrozio biodiverzitet	Mjeru treba izvoditi u fazi pripreme planova razvoja šuma i dalje sprovoditi kroz programe gazdovanja šumama	Mjera je izvodljiva jer se odnosi na sistem planiranja u šumarstvu. U tom pogledu, trenutno se izvodi projekat uključivanje zahtjeva Natura 2000 u sistem planiranja u šumarstvu koji se sprovodi u okviru FODEMO projekta. Time će se obučiti i Uprava za šume i CMU za uključivanje smjernica za gazdovanje osjetlivim ekosistemima, kao i Agencija za životnu sredinu, koja treba da propiše mjere i uslove zaštite biodiverziteta.
	Izgradnja šumske infrastrukture mora biti dobro planirana i izgrađena prema određenim standardima. U planovima razvoja šuma treba pripremiti detajlne smjernice za izgradnju nove šumske infrastrukture u područjima značajnim za očuvanje biodiverziteta	Mjera smanjuje rizik za ugrožavanje biodiverziteta	Mjeru treba planirati u planovima razvoja šuma i implementirati u projektovanju šumske infrastrukture	Mjera je izvodljiva jer je treba izvoditi u okviru planova razvoja šuma i detajnom planiranju izgradnje šumske infrastrukture.

12. OPIS PROGRAM PRAĆENJA STANJA ŽIVOTNE SREDINE, UKLJUČUJUĆI I ZDRAVLJE LJUDI U TOKU I NAKON REALIZACIJE STRATEGIJE

Monitoring će se izvoditi na osnovu Nacionalne inventure šuma koja se prema Zakonu o šumama izvodi na deset godina. U slučaju, da bi rezultati sljedeće Nacionalne inventure šuma pokazali na znatnija odstupanja od prognoziranih vrijednosti, treba pristupiti izmjeni mjera definisanih u okviru Nacionalne šumarske strategije.

Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, odsjek za monitoring šuma treba paratiti nepovoljne situacije, koje se dešavaju u šumama. Te su u najvišoj mjeri povezane sa elementarnim nepogodama, kao što su vjetrolomi, snegolomi, erozijski procesi i šumski požari. U slučajevima elementarnih nepogoda na većim površinama treba se pristupiti k pripremi sanacijskih programa i njihovoj implementaciji. Ako su erozijski procesi povezani sa izgradnjom šumske infrastrukture, treba pronaći uzroke za takva dešavanja i ugraditi mjere u zakonsku regulativu, da do takvih dešavanja u buduće neće dolaziti.

Preporučuje se, da Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, odsjek za monitoring šuma, Uprava za šume, odsjek za uređivanje šuma i Agencija za životnu sredinu zajedno dogovore informacije o vrstama i staništima, koje se mogu skupljati u okviru procesa uređivanja šuma na nivoju gazdinskih jedinica. Na taj način može se uspostaviti trajno i sistematsko praćenje stanja ključnih šumskih vrsta i staništa, koje su značajne za očuvanje biodiverziteta.

13. ZAKLJUČNA PROCJENA

U nastavku je prikazana rekapitulacija zaključka procjene uticaja na definisane ciljeve. Strategija je mjere, koje su sugerisane strateškom procjenom uticaja na životnu sredinu već uključila u sam dokument Nacionalne šumarskestrategije, tako da su ovi dokumenti međusobno usklađeni.

Implementacija Nacionalne šumarske strategije vodi u održivo korišćenje resursa i veću ravnotežu korišćenje prirodnih resursa. Zbog navedenog procijenjuje se, da će uticaj na postavljeni cilj SUŽS „Održivo i uravnoteženo korišćenje prirodnih resursa" imati karakteristike **zanemarljivog uticaja zbog sprovođenja mjera ublažavanja uticaja (C).**

Obrazloženje:
Strategija jasno predviđa da će sječe prvih 10 godina ostati na sadašnjem nivou, dok će posle 2023. godine porasti i polako početi smanjivati razliku do godišnjeg prirasta (povećanje sa 45% na 62% godišnjeg prirasta). Međutim, treba naglasiti da se isto tako predviđa proširenje mreže šumskih puteva i vlaka sa namjerom da se poboljša otvorenost sada teško pristupačnim šumama. Sa gledišta održivog korišćenja prirodnih resursa to znači povećanje obima sječe u do sada teško pristupačnim šumama i smanjenje obima sječe u do sada lako pristupačnim šumama i posljedično uravnoteženo korišćenje prirodnih resursa. Takođe, treba naglasiti da je jedan od glavnih ciljeva Strategije povećanje ukupne zapremine i kvaliteta šuma na teritoriji Crne Gore. Sa jedne strane, ovo znači pozitivan uticaj jer se u velikoj mjeri svodi na sanaciju degradiranih šuma, odnosno uzgoj mladih šuma. Treba imati u vidu dugoročnu stabilnost šuma pa ih ne dovoditi u položaj da bi ih, zbog prevelike akumulacije prirasta doveli u situaciju da bi postale prestarjele, jer bi onda moglo doći do pomlađivanja šuma na velikim površinama.

Implementacija Nacionalne šumarske strategije predviđa uređenje 70 vodozahvata koji će se koristiti za snabdijevanje stanovništva na teško pristupačnim terenima sa pitkom vodom i za potrebe borbe protiv šumskih požara. U tom slučaju, ne radi se o otvaranju 70 novih izvorišta pitke vode, nego o uređenju infrastrukture na već postojećim sistemima za snabdijevanje pitkom vodom, koja će imati pozitivan uticaj na kvalitet snabdijevanja stanovništva u teško pristupačnim područjima sa pitkom vodom i na raspoloživu infrastrukturu za borbu protiv šumskih požara. Iz razloga održivog korišćenja prirodnih resursa, navedeno ne predstavlja povećanje korisnika pitke vode. No, treba uzeti u obzir i druge mjere Nacionalne šumarske strategije, naročito one koje podržavaju ruralni razvoj i diversifikaciju domaćinstava. Uvođenjem novih djelatnosti i povećanjem turističke posjete sigurno će doći do povećanog pritiska na korišćenje pitke vode. Na osnovu podataka Nacionalne šumarske strategije možemo ipak zaključiti, da se radi o manjim kapacitetima (seoski turizam, mala preduzeća) u ruralnom području, koje je već godinama podložno depopulaciji. Zbog navedenog procjenjuje se, da neće doći do značajnijeg uticaja na postojeći trend povećanja zahvaćene pitke vode.

Iz razloga održivog upravljanja prostorom, implementacija Nacionalne šumarske strategije predviđa nekoliko mjera za sprječavanje zarastanja poljoprivrednih zemljišta, kao što su - *Razgraničenje pašnjaka i šuma, registracija i regulacija prava korišćenja i Održavanje otvorenih površina između šuma, podrška za kosidbu livada*. Svakako, izvođenje ovih mjera će doprinijeti smanjenju/zaustavljanju zarastanja poljoprivrednih zemljišta, a podržaće i sve ostale mjere koje se nadovezuju na ruralni razvoj – sve ovo će voditi u zadržavanje ljudi u ruralnim područjima (smanjivanje depopulacije), i na taj način i u aktivniju obradu poljoprivrednih zemljišta.

Implementacija Nacionalne šumarske strategije predviđa diversifikaciju djelatnosti ruralnih domaćinstava (turizam i druge djelatnosti) sa ciljem podsticanja ruralnog razvoja, povećanja prihoda ruralnih domaćinstava i sprječavanja depopulacije. Strategija predviđa da će do toga doći sa ponovnim uključivanjem lokalnog stanovništva u proces upravljanja šuma i izvođenja šumskih radova, diversifikacijom domaćinstava vezanim za drvne i nedrvne šumske proizvode i poticanjem ruralnog turizma sa fokusom na turizam u prirodi. Pored toga, Strategija jasno prepoznaje i potrebu za prilagođenim upravljanjem šumama na prostoru zaštićenih područja prirode i upozorava, da je taj segment potrebno uključiti ne samo u fazi upravljanja, nego i u fazi planiranja. Na taj način, direktno se podržava

razvoj ruralnih područja u skladu sa njihovim potencijalima i ograničenjima. Sa druge strane, ruralni razvoj vodi u povećanje pritisaka na prostor (kao prirodni resurs) jer se poveća potražnja stambenog zemljišta. To je predmet prostornih planova lokalnih zajednica na kojeg treba Strategija adekvatno da upozori.

Implementacija Nacionalne šumarske strategije vodi u poboljšanje dostupnosti stanovništva i drvne industrije do šumskih resursa. Procjenjuje se da će uticaj na postavljeni cilj SUŽS „Poboljšana dostupnost šumskim resursima od strane stanovništva i drvne industrije u Crnoj Gori“ imati karakteristike **pozitivnog uticaja (A).**

Obrazloženje:
Zbog povećanja obima sječe stanovništvo će lakše doći do šumskih resursa (naročito do ogrijevnog drveta), nego ako obim sječe ostane u današnjim okvirima. Međutim, bitniji uticaj na poboljšanje dostupnosti šuma dolazi od strane implementacije mjera koje predviđaju olakšan pristup do sada teško pristupačnim šumama, uređenje načina korišćenja drvnih i nedrvnih šumskih proizvoda i podsticanje ruralnog razvoja. Na taj način, stanovništvo i drvna industrija će lakše dolaziti do svih navedenih resursa, tako i koristiti šumu i njene kvalitete kroz turističku ponudu.

Procjenjuje se, da će implementacija Nacionalne šumarske strategije imati karakteristike **zanemarivog uticaja zbog sprovođenja mjera ublažavanja uticaja (C)** na postavljeni cilj SUŽS „Očuvanje stanja svih vodnih slivova površinskih i podzemnih voda“

Obrazloženje:
Implementacija Nacionalne šumarske strategije predstavlja uvođenje mjera sa različitim ciljevima (poboljšanje dostupnosti, povećanje kvaliteta šuma, poticanje ruralnog razvoja, itd.), koji svi mogu imati negativni i pozitivni uticaj na postavljeni cilj SPUŽS.

Proširenje mreže šumskih puteva i vlaka vodi u povećanje mogućnosti da dođe do kvara ili radne nesreće vozila ili mehanizacije za vrijeme transporta ili izvođenja radova u šumi. To naravno znači povećanje mogućnosti za zagađenje površinskih i podzemnih voda sa gorivom/mehaničkim uljem. Do uticaja će vrlo vjerojatno doći, jer se kvarovi i nesreće dešavaju ali su incidentnog značaja i treba im posvetiti pažnju kod organizacije radova u šumarstvu i transporta po šumskim putevima. Ovdje treba naglasiti, da u datim primjerima nisu bila predviđena zagađenja u obimu koji bi mogao voditi promjeni kvaliteta stanja vodnih slivova površinskih i podzemnih voda.

Aktiviranje domaćinstava i lokalnih udruženja u diversifikaciju ekonomskih aktivnosti u ruralnim područjima se odnosi na uvođenje ili ojačanje sporednih djelatnosti kao što je rad u šumi, prerada drveta u poluproizvode ili konačne proizvode, seoski turizam, prodaju lokalnih proizvoda itd. Sve ovo sa sobom donosi i povećano opterećenje za prirodne resurse – naročito vodu. Zbog uvođenja novih djelatnosti i povećane posjete od strane turista moglo bi doći, ne samo do problema u snabdijevanju stanovništva sa pitkom vodom, nego i do povećanja zagađenja vodnih slivova površinskih i podzemnih voda sa otpadnim vodama iz industrije i fekalijama. To je predmet prostornih planova i planova komunalnog uređenja lokalnih zajednica na koji treba Strategija adekvatno da upozori.

Sa druge strane, jedan od glavnih ciljeva Strategije je povećanje ukupne zapremine i kvaliteta šuma na teritoriji Crne Gore koji predstavlja pozitivan uticaj jer se u velikoj mjeri svodi na sanaciju degradiranih šuma, odnosno uzgoj mladih šuma i posljedično doprinosi kreiranju kvalitetnog vegetacionog pokrivača koji štiti sve vodne slivove. Istovremeno, Strategija uvodi mjere koje smanjuju neevidentirane sječe, povećavaju otpornost šuma na požare i uvode aktivni pristup sanacije požarišta, područja pogođena od strane prirodnih nepogoda (vjetrolom, snjegolom) i područja čistih sječa. Takođe, Strategija doprinosi poboljšanju kvaliteta pitke vode. Na taj način, Strategija aktivno doprinosi ne samo ka očuvanju, nego i ka poboljšanju stanja svih vodnih slivova.

Procjenjuje se, da će implementacija Strategije imati **pozitivan uticaj na cilj „**Očuvanje integriteta zaštićenih područja prirode i Emerald staništa biljnog i životinjskog svijeta“ **(A).**

Obrazloženje:

Ciljevi strategije će imati pozitivne uticaje na bidiverzitet u Crnoj Gori. Naime, iako je predviđeno postepeno povećavanje sječe, ona je još uvijek ispod prirasta i šume na taj način neće biti ugrožene. Pored toga, predviđena je promjena šuma iz izdanačkih u visoke, koje imaju veći biodiverzitet, predviđen je i sistem gazdovanja šumama koji je blizak prirodi i koji ne predviđa osnivanje velikopovršinskih monokultura, još i sa alohtonim vrstama. Od aktivnosti koje bi mogle imati negativne uticaje na biodiverzitet pored same sječe u osetljivim područjima negativne uticaje bi mogla imati i izgradnja šumske infrastrukture i vodozahvata, koja je predviđena Strategijom.

Izgradnja šumske infrastrukture u zaštićenim područjima, Emerald zonama i staništima rijetkih ekosistema bi mogla narušiti stanje biodiverziteta tih područja, pogotovo ako se gradi na neprikladan način. Iz tog razloga, prije planiranja izgradnje u osjetljivim područjima, potrebno je dobro poznavanje stanja biodiverziteta području, kako bi mogli infrastrukturu postaviti u prostor na način, kako bi tim vrstama nanijeli što manju štetu ili sa druge strane kako bi omogućili aktivnosti koje će doprijeti razvoju pojedinih vrsta. Treba naglasiti da su šumski putevi od velikog značaja i za razvoj ruralnih sredina i za opstanak ljudi na selu. Naime, vrijedni ekosistemi koji najbrže nestaju i na području Crne Gore su ekosistemi koji su vezani za ekstenzivnu poljoprivredu i nestaju zbog zapuštanja poljoprivrednih aktivnosti, koje je povezano i sa demografskom situacijom na selu. Infrastruktura (putevi i vodozahvati) mogu doprinijeti da se pojedina područja očuvaju. Kao najveći pritisak na biodiverzitet u šumama u Informaciji o stanju životne sredine za 2011 godinu, prepoznat i su požari. Izgradnja šumske infrastrukture i vodozahvata će omogućiti lakše i brže intervencije u slučajevima požara, što će smanjiti površinu šuma uništenih od požara. Naravno, i kod planiranja i izgradnji vodozahvata, trebamo voditi računa o tome da sam zahvat planiramo na području gdje ćemo što manje uticati na biodiverzitet, i to ne samo na području zahvata nego i niže od njega.

14. LITERATURA

1. Strategija sa planom razvoja šuma i šumarstva – Nacionalna šumarska strategija (Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, Podgorica, maj 2013).
2. Informaciji o stanju životne sredine u Crnoj Gori za 2011. godinu (Agencija za zaštitu životne sredine Crne Gore, URL: http://www.epa.org.me/index.php/dokumenti/izvjestaji, citirano 20. 5. 2013).
3. Ekološki godišnjak III-12-2 (Zavod za hidrometeorologiju i seizmologiju, URL: http://www.meteo.co.me/misc.php?text=57&sektor=3, citirano 20. 5. 2013).
4. Nacionalna inventura šuma Crne Gore 2010 - Interni nacrt konačnog izvještaja (Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, Podgorica 2012).
5. Potrošnja drvnih goriva u 2011. godini u Crnoj Gori (Zavod za statistiku Crne Gore – MONSTAT, Podgorica, 2013).
6. Statistički podaci MONSTAT (Zavod za statistiku Crne Gore – MONSTAT, URL: http://www.monstat.org/cg/, citirano maj 2013).
7. Prvi izvještaj o implementaciji nacionalne strategije biodiverziteta sa akcionim planom (Ministarstvo održivog razvoja i turizma, Podgorica, 2011).
8. Drugi nacionalni izvještaj o implementaciji nacionalne strategije biodiverziteta (2010-2015), za period 2011-2012. Godine(Ministarstvo održivog razvoja i turizma, Podgorica, 2013).
9. Prakljačić,B., Saveljić,D., Jovićević,M., Perović,A. (2011): Crna Gora i Natura 2000. Monografija CZIP br.4. Centar za zaštitu i proučavanje ptica Crne Gore. Podgorica.pp24.
10. Crna Gora u brojkama 2012(Zavod za statistiku Crne Gore – MONSTAT, Podgorica, 2012).
11. Važna biljna staništa Crnoj Gori (Plantlife International, 2005).
12. Popis poljoprivrede 2010 (Zavod za statistiku Crne Gore – MONSTAT, Podgorica, 2011).
13. Nacionalna Strategija biodiverziteta sa Akcionim planom za period 2010 – 2015. Godine (Ministarstvo uređenja prostora i zaštite životne sredine, Podgorica, 2010).

15. STRUČNI TIM KOJI JE IZRADIO STRATEŠKU PROCJENU UTICAJA

Vođa tima:

Urša Šolc, univ. dipl. geograf
Urša olc je bila u ekipi koja je pripremala prve strateške procjene uticaja na životnu sredinu u Sloveniji. Na strateškim procjenama uticaja na životnu sredinu radi 9 godina, a od ranije ima dosta iskustva i sa procjenama uticaja zahvata na životnu sredinu. Urša je vodila timove ili sarađivala u njima za više od dvadeset strateških procjena uticaja na životnu sredinu i to za strateške dokumente na nivou države (državni razvojni program, plan upravljanja vodnim slivovima), operativne programe (operativni program infrastruktura za životnu sredinu), kao i prostorne planove (državni planovi autoputeva, dalekovoda, razvoj žičara, prostorni planovi opština).

Članovi tima:

Spec. Jurij Beguš, univ. dipl. inž. šumarstva
Jurij Beguš ima preko 30 godina iskustva sa radom u šumarstvu i prošao je sve faze u šumarstvu od taksacije i planiranja, doznake i organizacije proizvodnje u šumarstvu. Zadnjih 18 godina u Zavodu za šume u Sloveniji zadužen je za šumsku tehniku i saobraćajnice i za edukaciju privatnih vlasnika šuma. U zadnjem posljednje vrijeme, pogotovo zbog ekonomske krize i zbog dodatnih zahtjeva zaštite životne sredine i prirode razvija alternativne načine otvaranja šuma sa putevima i vlakama na način, koji je sa aspekta zaštite životne sredine i prirode prihvatljiviji. Kurseve oko edukacije privatnih vlasnika šume koji su bili organizovani u okviru njegove službe do sada je završilo preko 30.000 privatnih vlasnika šuma.

Mag. Martin Smutny, univ. dipl. bilolog
Martin Smutny je biolog sa gugogodišnjim iskustvima s područja procjenjivanja uticaja strategija, programa i planova na životnu sredinu, uključujući i procjenu uticaja na biodiverzitet. Ima iskustva u radu u državama Evropske Unije, kao i na dalekom Istoku, gdje je vodio i učestvovao u mnogim strateškim procjenama uticaja na strategije, planove i programe (Vietnam i Indonezija).

Klemen Strmšnik, univ. dipl. geograf
Klemen ima višegodišnja iskustva sa pripremom strateških procjena uticaja na životnu sredinu. Njegova specijalnost su priprema metodologija za procjenjivanje uticaja i samo procjenjivanje uticaja, pogotovo kada se ova procjenjivanja vezuju za GIS analize. Njegova specijalnost su naročitovode, gdje ima bogata iskustva sa određivanjem vodozaštitnih i poplavnih zona, akcidentnim zagađenjima i pripremom analize rizika za takva zagađenja . Klemen Strmšnik je vodio ili sarađivao kod brojnih strateških studija vezanih za strateške planove i programe, kao i za prostorne planove.

Koordinacija timova:
- **za pripremu Nacionalne šumarske strategije i**
- **za pripremu Strateške procjene uticaja na životnu sredinu:**

Matjaž Harmel, univ. dipl. inž. šumarstva
Matjaž Harmel ima više od 20 godina iskustva sa projektima iz oblasti zaštite životne sredine, prirode i šumarstva. Matjaž ima bogata iskustva sa pripremom strateških dokumenata, kao i sa njihovim strateškim procjenjivanjem. U Sloveniji je bio nosilac izrada strateške procjene uticaja na životnu sredinu još od 1998. godine. Kasnije je bio i nosilac prve strateške procjene uticaja na životnu sredinu u Sloveniji, u skladu sa novim zakonodavstvom, usklađenim sa kriterijumima Europske Unije. Njegova iskustva sa procesima pripreme strategija i procjenjivanjem uticaja na životnu strategiju su bila upotrebljena na način da su oba procesa: priprema strategije i procjena uticaja tekli usklađeno i efikasno.

16. ANEKSI

Aneks 1: Zaključci Scopinga

SEGMENT SPUŽS	Strateški dokumenti i zakoni, koji su uključeni u definisanje ciljeva	CILJ Strateške procjene uticaja na životnu sredinu	DOKUMENT koji definira navedeni cilj	Procjena adekvatnosti cilja za svrhe SPUŽS (+/o/-)				Način uticaja
				1	2	3	4	
Opšti ciljevi koji se nadovezuju na više ili sve segmente	✓ ZAKON O ŽIVOTNOJ SREDINI ✓ ZAKON O INTEGRISANOM SPREČAVANJU I KONTROLIZAGAĐIVANJA ŽIVOTNE SREDINE ✓ ZAKON O STRATEŠKOJ PROCJENI UTICAJA NA ŽIVOTNU SREDINU ✓ ZAKONA O UREĐENJU PROSTORA I IZGRADNJI OBJEKATA ✓ ZAKONO KOMUNALNIM DJELATNOSTIMA ✓ ZAKON O NACIONALNIM PARKOVIMA ✓ PROSTORNI PLAN CRNE GORE do 2020. GODINE ✓ STRATEGIJA REGIONALNOG RAZVOJA CRNE GORE ✓ NACIONALNA STRATEGIJA ODRŽIVOG RAZVOJA CRNE GORE ✓ STRATEGIJA NACIONALNE BEZBJEDNOSTI CRNE GORE ✓ STRATEGIJA RAZVOJA PROIZVODNJE HRANE I RURALNIH	Zaštita i poboljšanje kvaliteta pojedinih segmenata životne sredine.	ZAKON O ŽIVOTNOJ SREDINI ("Sl. list Crne Gore", br. 48/08 od 11.08.2008)	+	+	+	+	
		Sprečavanje i smanjenje zagađenja životne sredine.	ZAKON O ŽIVOTNOJ SREDINI ("Sl. list Crne Gore", br. 48/08 od 11.08.2008)	+	+	+	O	
		Uklanjanje posljedica zagađenja životne sredine.	ZAKON O ŽIVOTNOJ SREDINI ("Sl. list Crne Gore", br. 48/08 od 11.08.2008)	O	+	-	O	3 – malo se u praksi sprovodi
		Poboljšanja narušene prirodne ravnoteže i ponovno uspostavljanje njenih regenerativnih sposobnosti.	ZAKON O ŽIVOTNOJ SREDINI ("Sl. list Crne Gore", br. 48/08 od 11.08.2008)	+	+	+	+	4 – obnavljanje šuma
		Ostvarenje održive proizvodnje i potrošnje.	ZAKON O ŽIVOTNOJ SREDINI ("Sl. list Crne Gore", br. 48/08 od 11.08.2008)	+	+	+	O	
		Održivo korišćenje prirodnih dobara, bez većeg oštećenja i ugrožavanja životne sredine.	ZAKON O ŽIVOTNOJ SREDINI ("Sl. list Crne Gore", br. 48/08 od 11.08.2008)	+	+	+	+	4 – održivo gazdovanje
		Unapređenje stanja životne sredine i obezbeđivanje zdrave životne sredine.	ZAKON O ŽIVOTNOJ SREDINI ("Sl. list Crne Gore", br. 48/08 od 11.08.2008)	+	+	+	O	
		Sprečavanje i kontrola zagađivanja životne sredine.	ZAKON O INTEGRISANOM SPREČAVANJU I KONTROLI ZAGAĐIVANJA ŽIVOTNE SREDINE ("Sl. list RCG", br. 80/05 od 28.12.2005, "Sl. list RCG", br. 54/09 od 10.08.2009)	+	+	+	O	
		Obezbeđivanje da pitanja životne sredine i zdravlje ljudi budu potpuno uzeta u obzir prilikom razvoja planova ili programa.	ZAKON O STRATEŠKOJ PROCJENI UTICAJA NA ŽIVOTNU SREDINU ("Sl. list RCG", br. 80/05 od 28.12.2005)	+	O	-	+	3 – u praksi to nije tako (zarada) 4 – očuvanje šumskih ekosistema
		Obezbeđivanje održivog razvoja.	ZAKON O STRATEŠKOJ PROCJENI UTICAJA NA ŽIVOTNU SREDINU ("Sl. list RCG", br. 80/05 od 28.12.2005)	+	+	+	+	4 – održivo gazdovanje
		Unapređivanje nivoa zaštite zdravlja ljudi i životne sredine.	ZAKON O STRATEŠKOJ PROCJENI UTICAJA NA ŽIVOTNU SREDINU ("Sl. list RCG", br. 80/05 od 28.12.2005)	+	+	-	Prazno	3 – u praksi to nije tako (zarada)
		Obezbeđenje uslova za efikasan	ZAKON O UREĐENJU PROSTORA I	+	+	-	+	3 – napravljen kao

SEGMENT SPUŽS	Strateški dokumenti i zakoni, koji su uključeni u definisanje ciljeva	CILJ Strateške procjene uticaja na životnu sredinu	DOKUMENT koji definira navedeni cilj	Procjena adekvatnosti cilja za svrhe SPUŽS (+/o/-)				Način uticaja
				1	2	3	4	
Opšti ciljevi koji se nadovezuju na više ili sve segmente	PODRUČJA CRNE GORE ✓ STRATEGIJA ODBRANE CRNE GORESTRATEGIJA ZA INTEGRISANO UPRAVLJANJE MIGRACIJAMA U CRNOJ GORI ZA PERIOD 2008. – 2013. GODINE ✓ NACIONALNA STAMBENA STRATEGIJA CRNE GORE ✓ STRATEGIJA RAZVOJA TURIZMA U CRNOJ GORI DO 2020. GODINE ✓ STRATEGIJA RAZVOJA ENERGETIKE CRNE GORE DO 2025. GODINE ✓ ZAKON O POLJOPRIVREDI I RURALNOM RAZVOJU	prostorni razvoj Crne Gore.	IZGRADNJI OBJEKATA ("Sl. list Crne Gore", br. 51/08 od 22.08.2008, 40/10 od 22.07.2010, 34/11 od 12.07.2011)					da je CG Švajcarska – u praksi neprimjenljiv. 4 – očuvanje prostora od prenamjene
		Zaštita, unapređenje, korišćenje i upravljanje prostora.	ZAKON O UREĐENJU PROSTORA I IZGRADNJI OBJEKATA ("Sl. list Crne Gore", br. 51/08 od 22.08.2008, 40/10 od 22.07.2010, 34/11 od 12.07.2011)	+	+	+	+	4 – spriječiti divlji urbanizam
		Zaštita voda i njihovih obala, zemljišta i šuma, divljih vrsta biljaka, životinja i gljiva, ribljeg fonda, vazduha, pejzažnih iambijentalnih vrijednosti i radom stvorenih vrijednosti i drugih prirodnih bogatstava.	ZAKON O NACIONALNIM PARKOVIMA ("Sl. list Crne Gore", br. 56/09 od 14. 8. 2009)	Prazno	+	+	+	4 – ilegalno gazdovanje
		Održivo korišćenje prirodnih resursa.	PROSTORNI PLAN CRNE GORE do 2020. GODINE (Ministarstvo za ekonomski razvoj, Podgorica, mart 2008. godine)	+	+	+	+	4 – održivo gazdovanje
		Obezbjeđenje kvaliteta života u svim djelovima Crne Gore.	PROSTORNI PLAN CRNE GORE do 2020. GODINE (Ministarstvo za ekonomski razvoj, Podgorica, mart 2008. godine)	O	+	+	+	4 – sačuvati šumske površine
		Razvoj urbanih i ruralnih područja u skladu sa njihovim potencijalima i ograničenjima.	PROSTORNI PLAN CRNE GORE do 2020. GODINE (Ministarstvo za ekonomski razvoj, Podgorica, mart 2008. godine)	O	-	-	+	3 – do sada se malo uradilo na razvoju ruralnog područja 4 – ograničenje urbanizacije
		Razvoj i institucionalizacijaprekogranične saradnje sa zemljama u okruženju kroz važne oblasti kao što su: regionalni ekonomski razvoj, infrastruktura, zaštita životne sredine, i drugo.	PROSTORNI PLAN CRNE GORE do 2020. GODINE (Ministarstvo za ekonomski razvoj, Podgorica, mart 2008. godine)	O	O	+	O	

SEGMENT SPUŽS	Strateški dokumenti i zakoni, koji su uključeni u definisanje ciljeva	CILJ Strateške procjene uticaja na životnu sredinu	DOKUMENT koji definira navedeni cilj	Procjena adekvatnosti cilja za svrhe SPUŽS (+/o/-)				Način uticaja
				1	2	3	4	
Opšti ciljevi koji se nadovezuju na više ili sve segmente		Primjena principa održivog razvoja i očuvanje ekološke ravnoteže.	STRATEGIJA REGIONALNOG RAZVOJA CRNE GORE (Vlada Crne Gore - Sekretarijat za razvoj Podgorica, mart 2005.godine)	+	+	+	O	
		Osigurati efikasnu kontrolu i smanjenje zagađenja i održivo upravljanje prirodnim resursima.	NACIONALNA STRATEGIJA ODRŽIVOG RAZVOJA CRNE GORE (Vlada Republike Crne Gore - Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine, januar 2007)	+	+	+	+	4 – održivo gazdovanje šumama
		Zaštita ekonomskih resursa Crne Gore.	STRATEGIJA NACIONALNE BEZBJEDNOSTI CRNE GORE (Vlada Republike Crne Gore, jun 2006)	+	O	+	O	
		Obezbjeđivanje protoka resursa za potrebe stanovništa Crne Gore.	STRATEGIJA NACIONALNE BEZBJEDNOSTI CRNE GORE (Vlada Republike Crne Gore, jun 2006)	+	-	+	O	
		Obezbjeđivanje efikasne zaštite životne sredine.	STRATEGIJA NACIONALNE BEZBJEDNOSTI CRNE GORE (Vlada Republike Crne Gore, jun 2006)	+	+	+	O	
		Poštovanje međunarodnih konvencija o zaštiti životne sredine.	STRATEGIJA NACIONALNE BEZBJEDNOSTI CRNE GORE (Vlada Republike Crne Gore, jun 2006)	+	+	+	O	
		Usvajanje odgovarajućih međunarodnih standarda za zaštitu životne sredine.	STRATEGIJA NACIONALNE BEZBJEDNOSTI CRNE GORE (Vlada Republike Crne Gore, jun 2006)	+	+	+	O	
		Održivo gazdovanje resursima	STRATEGIJA RAZVOJA PROIZVODNJE HRANE I RURALNIH PODRUČJA CRNE GORE (Vlada Republike Crne Gore, Podgorica, 2006)	+	+	+	+	4 – održivo gazdovanje
		Bezbjednost hrane	STRATEGIJA RAZVOJA PROIZVODNJE HRANE I RURALNIH PODRUČJA CRNE GORE (Vlada Republike Crne Gore, Podgorica, 2006)	O	O	-	O	3 – u praksi se ne sprovodi
		Primereni životni standardi i ruralni razvoj	STRATEGIJA RAZVOJA PROIZVODNJE HRANE I RURALNIH PODRUČJA CRNE GORE (Vlada Republike Crne Gore, Podgorica, 2006)	O	+	+	+	4 – mogučnostzapošljavnja lokalnog stanovništva
		Promovisanjeeko-održivih	NACIONALNA STAMBENA	O	O	+	O	

SEGMENT SPUŽS	Strateški dokumenti i zakoni, koji su uključeni u definisanje ciljeva	CILJ Strateške procjene uticaja na životnu sredinu	DOKUMENT koji definira navedeni cilj	Procjena adekvatnosti cilja za svrhe SPUŽS (+/o/-)				Način uticaja
				1	2	3	4	
Opšti ciljevi koji se nadovezuju na više ili sve segmente		rješenja u stanogradnji i smišljanje modela za promovisanje projekta koji imaju ovakva rješenja.	STRATEGIJA CRNE GORE (Vlada Republike Crne Gore - Ministarstvo održivog razvoja i turizma, oktobar 2011)					
		Stvaranje potrebne turističke i prateće infrastrukture	STRATEGIJA RAZVOJA TURIZMA U CRNOJ GORI DO 2020. GODINE (Vlada Republike Crne Gore - Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine, decembar 2008)	O	O	+	+	4 – razvoj turizma u šumskim područjima
		Upotreba obnovljivih izvora bar u visini 20% ukupne potrošnje primarne energije do 2020-2025. godine.	STRATEGIJA RAZVOJA ENERGETIKE CRNE GORE DO 2025. GODINE (Ministarstvo za ekonomski razvoj, Podgorica, decembar 2007. godine)	+	+	-	+	3 – moglo se i moralo se mnogo više uraditi do sada, a i u budućnosti 4 – supstitucija energetske zavisnosti
		Gazdovanje poljoprivrednim resursima na dugoročno održiv način uz očuvanje životne sredine.	ZAKON O POLJOPRIVREDI I RURALNOM RAZVOJU("Sl. list Crne Gore", br. 56/09 od 14.08.2009)	+	O	+	O	
		Obezbjeđivanje stabilne ponude bezbjedne hrane, prihvatljive u pogledu kvaliteta i cijena.	ZAKON O POLJOPRIVREDI I RURALNOM RAZVOJU("Sl. list Crne Gore", br. 56/09 od 14.08.2009)	O	O	+	O	
Klimatske promjene	✓ ZAKON O RATIFIKACIJI KJOTO PROTOKOLA UZ OKVIRNU KONVENCIJU UJEDINJENIH NACIJA O PROMJENI KLIME ✓ ZAKON O ŽIVOTNOJ SREDINI	Povećanje energetske efikasnosti u relevantnim sektorima nacionalne privrede.	ZAKON O RATIFIKACIJI KJOTO PROTOKOLA UZ OKVIRNU KONVENCIJU UJEDINJENIH NACIJA O PROMJENI KLIME (("Sl. list Crne Gore", br. 17/07 od27. 3. 2007)	O	+	-	+	3 – takođe se sporo radi i na tome 4 – alternativni izvori energije
		Zaštita i povećanje ponora i rezervoara gasova sa efektom staklene bašte.	ZAKON O RATIFIKACIJI KJOTO PROTOKOLA UZ OKVIRNU KONVENCIJU UJEDINJENIH NACIJA O PROMJENI KLIME (("Sl. list Crne Gore", br. 17/07 od27. 3. 2007)	O	+	+	+	4 – čistija životna sredina, klimatske promjene
		Unapređenje postupaka održivog upravljanja šumama, pošumljavanja i krčenja šuma	ZAKON O RATIFIKACIJI KJOTO PROTOKOLA UZ OKVIRNU KONVENCIJU UJEDINJENIH NACIJA O PROMJENI KLIME (("Sl. list Crne Gore",	+	+	+	+	4 – povećanje produktivnosti šuma, klimatske promjene

SEGMENT SPUŽS	Strateški dokumenti i zakoni, koji su uključeni u definisanje ciljeva	CILJ Strateške procjene uticaja na životnu sredinu	DOKUMENT koji definira navedeni cilj	Procjena adekvatnosti cilja za svrhe SPUŽS (+/o/-)				Način uticaja
				1	2	3	4	
			br. 17/07 od27. 3. 2007)					
		Unapređenje, istraživanje, razvoj i povećano korišćenje novih i obnovljivih oblika energije	ZAKON O RATIFIKACIJI KJOTO PROTOKOLA UZ OKVIRNU KONVENCIJU UJEDINJENIH NACIJA O PROMJENI KLIME (("Sl. list Crne Gore", br. 17/07 od27. 3. 2007)	O	+	+	+	4 – alternativni energetski izvori
		Zaštita ozonskog omotača i ublažavanje klimatskih promjena.	ZAKON O ŽIVOTNOJ SREDINI ("Sl. list Crne Gore", br. 48/08 od 11.08.2008)	O+	+	+	+	4 - C02 smanjenje
		Racionalno korišćenje energije i podsticanja upotrebe obnovljivih izvora energije.	ZAKON O ŽIVOTNOJ SREDINI ("Sl. list Crne Gore", br. 48/08 od 11.08.2008)	O	+	+	+	4 – zaštita životne sredine
Vazduh	✓ ZAKON O ZAŠTITI VAZDUHA ✓ NACIONALNA STRATEGIJAUPRAVLJANJA KVALITETOM VAZDUHA - NACRT OKTOBAR 2012 ✓ ZAKON O RATIFIKACIJI KJOTO PROTOKOLA UZ OKVIRNU KONVENCIJU UJEDINJENIH NACIJA O PROMJENI KLIME ✓ ZAKON O ŽIVOTNOJ SREDINI ✓ ZAKON O HEMIKALIJAMA	Očuvanje i poboljšanjekvaliteta vazduha i izbjegavanje, sprečavanje ili smanjenje štetnih posljedica po zdravlje ljudi i/ili životnu sredinu.	ZAKON O ZAŠTITI VAZDUHA ("Sl. list Crne Gore", br. 25/10 od 05.05.2010)	O+	+	+	+	4 – zaštita životnr sredine
		Zaštita životne sredine i zdravlja ljudi od negativnih uticaja zagađenja vazduha.	NACIONALNA STRATEGIJA UPRAVLJANJA KVALITETOM VAZDUHA - NACRT OKTOBAR 2012 (Ministarstvo održivog razvoja i turizma, 2012)	+	+	+	+	4 – turizam
		Objedinjavanje ciljeva zaštite i poboljšanja kvaliteta vazduha iz drugih planskih i strateških dokumenata u ovoj oblasti vezanih za ispunjavanje međunarodnih obaveza Crne Gore, a naročito u pogledu sprečavanja preko-graničnog prenosa zagađenja, očuvanja ozonskog omotača i prilagođavanja i ublažavanja negativnih efekata klimatskih promjena	NACIONALNA STRATEGIJA UPRAVLJANJA KVALITETOM VAZDUHA - NACRT OKTOBAR 2012 (Ministarstvo održivog razvoja i turizma, 2012)	O	+	+	O	
Vode	✓ ZAKON O ŽIVOTNOJ SREDINI ✓ ZAKON O	Sprječavanje pogoršanja statusa svih površinskih voda.	ZAKON O VODAMA (22. juna 2011. godine)	O	+	+	+	4 – integralno gazdovanje
		Zaštita, unaprjeđenje i	ZAKON O VODAMA (22. juna 2011.	O	+	+	+	4 – zaštita od

SEGMENT SPUŽS	Strateški dokumenti i zakoni, koji su uključeni u definisanje ciljeva	CILJ Strateške procjene uticaja na životnu sredinu	DOKUMENT koji definira navedeni cilj	Procjena adekvatnosti cilja za svrhe SPUŽS (+/o/-)				Način uticaja
				1	2	3	4	
	HEMIKALIJAMA ✓ ZAKON O VODAMA ✓ ZAKON O FINANSIRANJU UPRAVLJANJA VODAMA ✓ ZAKONO KOMUNALNIM DJELATNOSTIM ✓ ZAKON O VODOSNABDIJEVANJU I ODVOĐENJU OTPADNIH VODA I DEPONOVANJU ČVRSTOG OTPADA SA PODRUČJA OPŠTINA: HERCEG NOVI, KOTOR, TIVAT, BUDVA, BAR, ULCINJ I CETINJE	obnavljanje svih površinskih voda.	godine)					erozije
		Ostvarivanje dobrog statusa voda za vještačkai jako izmijenjena vodna tijela.	ZAKON O VODAMA (22. juna 2011. godine)	O	O	Prazno	+	4 – zaštita
		Zaštita i unaprjeđivanje svih vještačkih i jako izmijenjenih vodnih tijela, u cilju ostvarivanja dobrog ekološkog potencijala i dobrog hemijskog statusa površinskih voda.	ZAKON O VODAMA (22. juna 2011. godine)	O	+	+	+	4 - zaštita
		Ubrzana redukcija (smanjenje) zagađenja prioritetnim supstancama, kao i prekid ili postepeno ukidanje ispuštanja, emisije i gubitaka prioritetno opasnih supstanci.	ZAKON O VODAMA (22. juna 2011. godine)	O	+	+	O	
		Prevencija ili ograničenje unošenja zagađenja u podzemne vode i sprječavanje pogoršanja statusa svih vodnih tijela podzemnih voda.	ZAKON O VODAMA (22. juna 2011. godine)	O	-	+	O	
		Zaštita, unaprjeđenje i obnavljanje svih podzemnih voda i ostvarivanje ravnoteže zahvatanja i nadoknađivanja podzemnih voda (zaštita od prekomjerne eksploatacije), u cilju osiguranja dobrog statusa podzemnih voda.	ZAKON O VODAMA (22. juna 2011. godine)	O	+	+	+	4 – integralno gazdovanje, održivi razvoj
Vode		Smanjenje značajnijeg povećanja koncentracije zagađenja koje je rezultat uticaja aktivnosti čovjeka radi progresivnog umanjivanja zagađivanja podzemne vode.	ZAKON O VODAMA (22. juna 2011. godine)	O	+	+	O	
		Usaglašavanje sa utvrđenim standardima i ciljevima za	ZAKON O VODAMA (22. juna 2011. godine)	O	+	+	O	

SEGMENT SPUŽS	Strateški dokumenti i zakoni, koji su uključeni u definisanje ciljeva	CILJ Strateške procjene uticaja na životnu sredinu	DOKUMENT koji definira navedeni cilj	Procjena adekvatnosti cilja za svrhe SPUŽS (+/o/-)				Način uticaja
				1	2	3	4	
		pojedina zaštićena područja.						
		Podsticanje korisnika da racionalno koriste vodne resurse.	ZAKON O FINANSIRANJU UPRAVLJANJA VODAMA („Službeni list CG“, broj 65/08)	O	O	+	O	
		Podsticanja izgradnje vodnih objekata za korišćenje ili zaštitu voda od zagađivanja.	ZAKON O FINANSIRANJU UPRAVLJANJA VODAMA („Službeni list CG“, broj 65/08)	O	O	+	O	
Priroda i biodiverzitet	✓ ZAKON O ŽIVOTNOJ SREDINI ✓ ZAKON O HEMIKALIJAMA ✓ ZAKON O VODAMA ✓ ZAKON O DIVLJACI I LOVSTVU ✓ ZAKON O ŠUMAMA ✓ NACIONALNA POLITIKA UPRAVLJANJA ŠUMAMA I ŠUMSKIM ZEMLJIŠTIMA ✓ ZAKON O ZAŠTITI PRIRODE ✓ ZAKON O NACIONALNIM PARKOVIMA ✓ NACIONALNA STRATEGIJA BIODIVERZITETA	Zaštita biljnog i životinjskog svijeta, biološke i pejzažne raznovrsnosti, kao i očuvanje ekološke stabilnosti.	ZAKON O ŽIVOTNOJ SREDINI ("Sl. list Crne Gore", br. 48/08 od 11.08.2008)	+	+	+	+	4 - biodiverzitet
		Zaštita života i zdravlja ljudi i životne sredine od štetnog uticaja hemikalija.	ZAKON O HEMIKALIJAMA (br. 01-372/2 Podgorica, 26.03.2012.)	+	+	+	+	
		Usaglašavanje sa utvrđenim standardima i ciljevima za pojedina zaštićena područja.	ZAKON O VODAMA (22. juna 2011. godine)	+	+	+	O	
		Pošumljavanje goleti, bujičnih područja i melioracija degradiranih i devastiranih šuma.	ZAKON O ŠUMAMA ("Sl. listu RCG", br. 55/00)	+	+	+	+	3 – fale samo pare za to 4 – integralno gazdovanje, zaštita
		Gazdovanje, razvoj i unapređivanje lovstva u Crnoj Gori.	ZAKON O DIVLJACI I LOVSTVU- ("Sl. listu RCG", br. 052/08-1)	+	+	+	+	
Priroda i biodiverzitet		Trajno očuvanje unaprjeđivanje šuma i šumskih zemljišta i njihovih funkcija.	ZAKONA O ŠUMAMA ("Sl. list Crne Gore", br. 74/10 od 17.12.2010, 40/11 od 08.08.2011)	+	+	+	+	
		Održivo i multifunkcionalno gazdovanje šumama.	ZAKONA O ŠUMAMA ("Sl. list Crne Gore", br. 74/10 od 17.12.2010, 40/11 od 08.08.2011)	+	+	+	+	
		Očuvanje i unaprjeđivanje biološke i pejzažne raznovrsnosti šuma, kao i kvaliteta njihove životne sredine.	ZAKONA O ŠUMAMA ("Sl. list Crne Gore", br. 74/10 od 17.12.2010, 40/11 od 08.08.2011)	+	+	+	+	
		Osigurati efikasnu kontrolu i smanjenje zagađenja, i održivo upravljanje prirodnim	NACIONALNA POLITIKA UPRAVLJANJA ŠUMAMA I ŠUMSKIM ZEMLJIŠTIMA (Vlada Crne Gore, br:03-	+	+	+	+	

SEGMENT SPUŽS	Strateški dokumenti i zakoni, koji su uključeni u definisanje ciljeva	CILJ Strateške procjene uticaja na životnu sredinu	DOKUMENT koji definira navedeni cilj	Procjena adekvatnosti cilja za svrhe SPUŽS (+/o/-)				Način uticaja
				1	2	3	4	
		Resursima.	3982, 24. april 2008. godine)					
		Obezbijediti i poboljšati dugoročnu otpornost i produktivnost šumskih i drugih ekosistema, kao i održavanje biljnih i životinjskih vrsta.	NACIONALNA POLITIKA UPRAVLJANJA ŠUMAMA I ŠUMSKIM ZEMLJIŠTIMA (Vlada Crne Gore, br:03-3982, 24. april 2008. godine)	+	+	+	+	
		Upravljanje šumama i šumskim resursima obezbjeđuje održivo ispunjavanje socijalnih, ekonomskih i ekoloških funkcija šuma.	NACIONALNA POLITIKA UPRAVLJANJA ŠUMAMA I ŠUMSKIM ZEMLJIŠTIMA (Vlada Crne Gore, br:03-3982, 24. april 2008. godine)	+	+	+	+	
		Šume doprinose održivom socijalnom i ekonomskom razvoju ruralnih područja.	NACIONALNA POLITIKA UPRAVLJANJA ŠUMAMA I ŠUMSKIM ZEMLJIŠTIMA (Vlada Crne Gore, br:03-3982, 24. april 2008. godine)	+	+	+	+	
		Očuvanje i unaprjeđivanje biološke (genetičke, specijske, ekosistemske), geološke ipredione raznovrsnosti.	ZAKON O ZAŠTITI PRIRODE ("Sl. list Crne Gore", br. 51/08 od 22.08.2008)	+	+	+	+	
		Utvrđivanje i praćenje stanja prirode.	ZAKON O ZAŠTITI PRIRODE ("Sl. list Crne Gore", br. 51/08 od 22.08.2008)	+O	+	+	+	
Priroda i biodiverzitet		Usklađivanje ljudskih aktivnosti, ekonomskih i društvenih razvojnih planova, programa, osnova i projekata sa održivim korišćenjem obnovljivih i racionalnim korišćenjem neobnovljivih prirodnih vrijednosti i resursa radi njihovog trajnog očuvanja.	ZAKON O ZAŠTITI PRIRODE ("Sl. list Crne Gore", br. 51/08 od 22.08.2008)	+	+	+	+	
		Sprječavanje štetnih aktivnosti u prirodi koje su posljedica tehnološkog razvoja i obavljanja djelatnosti.	ZAKON O ZAŠTITI PRIRODE ("Sl. list Crne Gore", br. 51/08 od 22.08.2008)	+	O	+	+	
		Obnova i unaprjeđivanje narušene prirode i njenog dovođenja u stanje prirodne	ZAKON O ZAŠTITI PRIRODE ("Sl. list Crne Gore", br. 51/08 od 22.08.2008)	+	+	+	+	

SEGMENT SPUŽS	Strateški dokumenti i zakoni, koji su uključeni u definisanje ciljeva	CILJ Strateške procjene uticaja na životnu sredinu	DOKUMENT koji definira navedeni cilj	Procjena adekvatnosti cilja za svrhe SPUŽS (+/o/-)				Način uticaja
				1	2	3	4	
		ravnoteže i usklađenih odnosa sa ljudskim djelovanjem.						
		Očuvanje prirodnih svojstava zemljišta, očuvanja kvaliteta, količine i dostupnosti vode, uključujući i kvalitet morske vode.	ZAKON O ZAŠTITI PRIRODE ("Sl. list Crne Gore", br. 51/08 od 22.08.2008)	+	+	+	+	
		Zaštita, unaprjeđivanje i razvoj nacionalnih parkova.	ZAKON O NACIONALNIM PARKOVIMA ("Sl. list Crne Gore", br. 56/09 od 14. 8. 2009)	+	+	+	O	
		Obezbjeđivanje uslova za zaštitu, unapređivanje i racionalno korišćenje dobara nacionalnih parkova.	ZAKON O NACIONALNIM PARKOVIMA ("Sl. list Crne Gore", br. 56/09 od 14. 8. 2009)	+	+	+	O	
		Stvaranje povoljnih uslova za održavanje i razvoj biljnih i životinjskih vrsta i gljiva i njihovih zajednica.	ZAKON O NACIONALNIM PARKOVIMA ("Sl. list Crne Gore", br. 56/09 od 14. 8. 2009)	+	+	+	O	
		Očuvanje i unapređivanjeposebnih prirodnih vrijednosti.	ZAKON O NACIONALNIM PARKOVIMA ("Sl. list Crne Gore", br. 56/09 od 14. 8. 2009)	+	+	+	O	
Priroda i biodiverzitet		Istraživanje i korišćenje nacionalnih parkova za potrebe razvoja nauke, obrazovanja, turizma, kulture i rekreacije.	ZAKON O NACIONALNIM PARKOVIMA ("Sl. list Crne Gore", br. 56/09 od 14. 8. 2009)	+	+	+	O	
		Sprečavanje radnji koje mogu da naruše osnovna svojstva i osobine nacionalnih parkova i očuvanja životne sredine.	ZAKON O NACIONALNIM PARKOVIMA ("Sl. list Crne Gore", br. 56/09 od 14. 8. 2009)	+	+	+	O	
		Očuvanje i stvaranje velikih šumskih površina.	ZAKON O NACIONALNIM PARKOVIMA ("Sl. list Crne Gore", br. 56/09 od 14. 8. 2009)	+	+	+	O	
		Zaštita i unapređenje biodiverziteta	NACIONALNA STRATEGIJA BIODIVERZITETA	+	Cilj je bio naknadno uključen u fazi izvođenja scopinga.			
Pejzažna i kulturna baština	✓ NACIONALNI PROGRAM RAZVOJA KULTURE 2011-2015	Sprečavanje nezakonitih radova na kulturnim dobrima.	NACIONALNI PROGRAM RAZVOJA KULTURE 2011-2015 (Ministarstvo kulture Crne Gore, Cetinje, mart 2011.	O	O	+	O	

SEGMENT SPUŽS	Strateški dokumenti i zakoni, koji su uključeni u definisanje ciljeva	CILJ Strateške procjene uticaja na životnu sredinu	DOKUMENT koji definira navedeni cilj	Procjena adekvatnosti cilja za svrhe SPUŽS (+/o/-)				Način uticaja
				1	2	3	4	
	✓ AKCIONI PLAN ZA IMPLEMENTACIJU NACIONALNOG PROGRAMA RAZVOJA KULTURE ZA 2012. GODINU ✓ ZAKON O KULTURI ✓ ZAKON O SPOMEN-OBILJEŽJIMA ✓ ZAKON O ZAŠTITI KULTURNIH DOBARA ✓ ZAKON O ŽIVOTNOJ SREDINI ✓ NACIONALNA POLITIKA UPRAVLJANJA ŠUMAMA I ŠUMSKIM ZEMLJIŠTIMA ✓ NACIONALNA STRATEGIJA ODRŽIVOG RAZVOJA CRNE GORE		godine)					
		Efikasna primjena integralne zaštite kulturne baštine, kroz korišćenje potencijala na principima održivog razvoja.	NACIONALNI PROGRAM RAZVOJA KULTURE 2011-2015 (Ministarstvo kulture Crne Gore, Cetinje, mart 2011. godine)	O	O	+	O	
		Među-sektorska saradnja na realizaciji projekata i programa kojima se promovišu turistički i kulturno-istorijski potencijali Crne Gore.	NACIONALNI PROGRAM RAZVOJA KULTURE 2011-2015 (Ministarstvo kulture Crne Gore, Cetinje, mart 2011. godine)	O	O	+	O	
		Zaštita i održavanje spomen-obilježja.	ZAKON O SPOMEN-OBILJEŽJIMA ("Sl. list Crne Gore", br. 40/08)	O	O	+	O	
		Očuvanje i unapređivanje kulturnih dobara i njihovo prenošenje budućim generacijama u autentičnom obliku.	ZAKON O ZAŠTITI KULTURNIH DOBARA ("Sl. list Crne Gore", br. 49/10 od 13.08.2010)	O	O	+	O	
		Obezbeđivanje uslova za opstanak kulturnih dobara i za očuvanje njihovog integriteta.	ZAKON O ZAŠTITI KULTURNIH DOBARA ("Sl. list Crne Gore", br. 49/10 od 13.08.2010)	O	O	+	O	
		Obezbeđivanje održivog korišćenja kulturnih dobara, shodno njihovim tradicionalnim ili novim odgovarajućim namenama, radi ljudskog razvoja i kvaliteta života.	ZAKON O ZAŠTITI KULTURNIH DOBARA ("Sl. list Crne Gore", br. 49/10 od 13.08.2010)	O	O	+	O	
		Sprečavanje radnji i aktivnosti kojima se može promijeniti izgled, svojstvo, osobenost, značenje ili značaj kulturnog dobra.	ZAKON O ZAŠTITI KULTURNIH DOBARA ("Sl. list Crne Gore", br. 49/10 od 13.08.2010)	O	o	+	O	
		Zaštita i obnavljanje kulturnih i estetskih vrijednosti pejzaža.	ZAKON O ŽIVOTNOJ SREDINI ("Sl. list Crne Gore", br. 48/08 od 11.08.2008)	Cilj nije bio uključen ufaziscopinga.				
		Očuvati kulturnu raznolikost i identitete.	NACIONALNA POLITIKA UPRAVLJANJA ŠUMAMA I ŠUMSKIM ZEMLJIŠTIMA (Vlada Crne Gore, br:03-3982, 24. april 2008. godine)	O	O	+	O	

SEGMENT SPUŽS	Strateški dokumenti i zakoni, koji su uključeni u definisanje ciljeva	CILJ Strateške procjene uticaja na životnu sredinu	DOKUMENT koji definira navedeni cilj	Procjena adekvatnosti cilja za svrhe SPUŽS (+/o/-)				Način uticaja
				1	2	3	4	
			NACIONALNA STRATEGIJA ODRŽIVOG RAZVOJA CRNE GORE (Vlada Republike Crne Gore - Ministarstvo turizma i Zaštite životne sredine, januar 2007)					
Otpad	✓ ZAKON O UPRAVLJANJU OTPADOM ✓ ZAKONO ODRŽAVANJU ČISTOĆE, PRIKUPLJANJU I KORIŠĆENJU OTPADAKA ✓ STRATEŠKI MATSER PLAN ZA UPRAVLJANJE OTPADOM NA REPUBLIČKOM NIVOU ✓ ZAKON O ŽIVOTNOJ SREDINI ✓ ZAKON O HEMIKALIJAMA ✓ ZAKONO KOMUNALNIM DJELATNOSTIMA ✓ ZAKONO VODOSNABDIJEVANJU I ODVOĐENJU OTPADNIH VODA I DEPONOVANJU ČVRSTOG OTPADA SA PODRUČJA OPŠTINA: HERCEG NOVI, KOTOR, TIVAT, BUDVA, BAR, ULCINJ I CETINJE	Unapređenje zdravlja, higijenskih uslova života i rada, zaštite i unapređenje čovjekove sredine i korišćenja otpadaka kao industrijskih sirovina ili energetskih izvora	ZAKONO ODRŽAVANJU ČISTOĆE, PRIKUPLJANJU I KORIŠĆENJU OTPADAKA ("Sl. listu SRCG", br. 20/81, 26/81, 2/89, 19/89, 29/89, 39/89, 48/91, 17/92, 27/94)	O	+	+	O	
		Povećati količinu otpada koji se prikuplja	STRATEŠKI MATSER PLAN ZA UPRAVLJANJE OTPADOM NA REPUBLIČKOM NIVOUo	O	+	+	o	
		Smanjiti količinu otpada koji se odlaže na deponije	STRATEŠKI MATSER PLAN ZA UPRAVLJANJE OTPADOM NA REPUBLIČKOM NIVOU	O	+	+	O	
		Uvesti aktivnosti recikliranja	STRATEŠKI MATSER PLAN ZA UPRAVLJANJE OTPADOM NA REPUBLIČKOM NIVOU	O	+	+	O	
Buka	✓ ZAKON O ZAŠTITI OD BUKE U ŽIVOTNOJ SREDINI	Sprečavanje ili smanjivanje štetnih uticaja buke na zdravlje ljudi i životnu sredinu.	ZAKON O ZAŠTITI OD BUKE U ŽIVOTNOJ SREDINI("Službeni list RCG", br. 45/2006 od 17.7.2006. godine)	O	Prazno	+	O	

SEGMENT SPUŽS	Strateški dokumenti i zakoni, koji su uključeni u definisanje ciljeva	CILJ Strateške procjene uticaja na životnu sredinu	DOKUMENT koji definira navedeni cilj	Procjena adekvatnosti cilja za svrhe SPUŽS (+/o/-)				Način uticaja
				1	2	3	4	
	✓ ZAKON O ŽIVOTNOJ SREDINI	Utvrđivanje nivoa izloženosti buci u životnoj sredini na osnovu domaćih i međunarodno prihvaćenih standarda.	ZAKON O ZAŠTITI OD BUKE U ŽIVOTNOJ SREDINI ("Službeni list RCG", br. 45/2006 od 17.7.2006. godine)	O	Prazno	+	O	
		Prikupljanje podataka o nivou buke u životnoj sredini i obezbeđenje njihove dostupnosti javnosti.	ZAKON O ZAŠTITI OD BUKE U ŽIVOTNOJ SREDINI ("Službeni list RCG", br. 45/2006 od 17.7.2006. godine)	O	Prazno	+	o	
		Postizanje i očuvanje zadovoljavajućeg nivoa buke u životnoj sredini.	ZAKON O ZAŠTITI OD BUKE U ŽIVOTNOJ SREDINI ("Službeni list RCG", br. 45/2006 od 17.7.2006. godine)	+	Prazno	+	O	
Zračenja	✓ ZAKON O ZAŠTITI OD JONIZUJUĆIH ZRAČENJA ✓ STRATEGIJA ZAŠTITE OD JONIZUJUĆEG ZRAČENJA, RADIJACIONOJ SIGURNOSTI I UPRAVLJANJA RADIOAKTIVNIM OTPADOM SA AKCIONIM PLANOM ✓ ZAKON O ŽIVOTNOJ SREDINI	Lična i kolektivna zaštita ljudi od jonizujućih zračenja.	ZAKON O ZAŠTITI OD JONIZUJUĆIH ZRAČENJA ("Službeni list SRJ", br. 46/96)	O	Prazno	+	O	
		Očuvanje i zaštita života i zdravlja sadašnjih i budućih generacija.	STRATEGIJA ZAŠTITE OD JONIZUJUĆEG ZRAČENJA, RADIJACIONOJ SIGURNOSTI I UPRAVLJANJA RADIOAKTIVNIM OTPADOM SA AKCIONIM PLANOM (Vlada Crne Gore, Podgorica, septembar 2011. godine)	+	Prazno	+	O	
		Zaštita životne i radne sredine.	STRATEGIJA ZAŠTITE OD JONIZUJUĆEG ZRAČENJA, RADIJACIONOJ SIGURNOSTI I UPRAVLJANJA RADIOAKTIVNIM OTPADOM SA AKCIONIM PLANOM (Vlada Crne Gore, Podgorica, septembar 2011. godine)	O	Prazno	+	O	
Zdravlje ljudi	✓ NACIONALNA STRATEGIJA ZA UNAPRJEĐENJE KVALITETA ZDRAVSTVENE ZAŠTITE I BEZBJEDNOSTI PACIJENATASA PLANOM AKCIJE 2012-	Smanjenje broja prijevremenih smrtnih ishoda i značajno smanjenje opterećenja od vodećih hroničnih nezaraznih bolesti (oboljevanja i invaliditeta) preduzimanjem integrisane akcije za poboljšanje kvaliteta života i produženje očekivanog trajanja zdravog života.	STRATEGIJA ZA PREVENCIJU I KONTROLU HRONIČNIH NEZARAZNIH BOLESTI (Ministarstvo zdravlja, rada i socijalnog staranja, Podgorica, novembar 2008)	O	o	+	+	

SEGMENT SPUŽS	Strateški dokumenti i zakoni, koji su uključeni u definisanje ciljeva	CILJ Strateške procjene uticaja na životnu sredinu	DOKUMENT koji definira navedeni cilj	Procjena adekvatnosti cilja za svrhe SPUŽS (+/o/-)				Način uticaja
				1	2	3	4	
	2017 ✓ STRATEGIJA ZA PREVENCIJU I KONTROLU HRONIČNIH NEZARAZNIH BOLESTI ✓ ZAKON O ŽIVOTNOJ SREDINI ✓ ZAKON O HEMIKALIJAMA	Smanjenje korišćenja i supstitucijahemikalija koje sa svojim opasnim i štetnim karakteristikama mogu ugroziti životnu sredinu i zdravlje ljudi.	ZAKON O ŽIVOTNOJ SREDINI ("Sl. list Crne Gore", br. 48/08 od 11.08.2008)	O	O	+	O	4 – turizam
		Zaštita života i zdravlja ljudi i životne sredine od štetnog uticaja hemikalija.	ZAKON O HEMIKALIJAMA (br. 01-372/2 Podgorica, 26.03.2012.)	O	+	+	+	4 – alterantivni izvori energije

Aneks 2: Odluka o izradi strateške procjene uticaja na životnu sredinu za Strategiju sa planom razvoja šuma i šumarstva

Crna Gora
MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE I RURALNOG RAZVOJA
Primljeno: 27.03.'14
Org. jed.: 322-53/13-5

Crna Gora
Vlada Crne Gore
Agencija za zaštitu životne sredine
02 Br: UPI - 272/4
Podgorica, 26.03.2014.

Na osnovu čl. 22 Zakona o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu („Sl. list RCG", br. 80/05 i „Sl. list CG", br. 59/11) i čl. 196 Zakona o opštem upravnom postupku u postupku („Sl. list RCG", br.60/03), rješavajući po zahtjevu organa nadležnog za pripremu plana ili programa, Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja - br. 322-53/13-2 od 05.03.2014. godine Agencija za zaštitu životne sredine ***d o n o si***

R J E Š E NJ E

I IZDAJE SE SAGLASNOST Ministarstvu poljoprivrede i ruralnog razvoja na Izvještaj o strateškoj procjeni uticaja Strategije sa planom razvoja šuma i šumarstva na životnu sredinu.

O b r a z l o ž e nj e

Organ nadležan za pripremu plana ili programa, Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja podnijelo je ovom organu zahtjev br. 322-53/13-2 od 05.03.2014. godine, za davanje saglasnosti na Izvještaj o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu Strategije sa planom razvoja šuma i šumarstva na životnu sredinu.

Izvještaj o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu, organ nadležan za pripremu predmetne strategije je povjerio firmi Zavita, svetovanje, d.o.o, Slovenija. Uz zahtjev je dostavljen i izvještaj o učešću zainteresovanih organa i organizacija i javnosti, iz kojeg se konstatuje da je bilo komentara i sugestija zainteresovane javnosti na Izvještaj o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu predmetne strategije.

Postupajući po zahtjevu Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja br. 322-53/13-2 od 05.03.2014. godine, a shodno članu 21 stav 2 Zakona o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu („Sl. list RCG", br. 59/11), Agencija za zaštitu životne sredine je pristupila ocjeni Izvještaja o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu Strategije sa planom razvoja šuma i šumarstva na životnu sredinu. U postupku ocjene Agencija za zaštitu životne sredine je shodno članu 21 predmetni Izvještaj o strateškoj procjeni uticaja poslala na mišljenje drugim ovlašćenim organima i organizacijama.

Agencija za zaštitu životne sredine je nakon razmatranja predmetnog Izvještaja o strateškoj procjeni uticaja Strategije sa planom razvoja šuma i šumarstva na životnu sredinu, te usaglašavanja stavova, utvrdila da predmetni Izvještaj ispunjava kriterijume propisane odredbama člana 21 Zakona o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu, te da se na isti može izdati saglasnost Ministarstvu poljoprivrede i ruralnog razvoja.

Imajući u vidu navedeno, Agencija za zaštitu životne sredine je na osnovu sprovedenog postupka, razmatranja Izvještaja o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu, uvida u

AGENCIJA ZA ZAŠTITU ŽIVOTNE SREDINE • Environmental Protection Agency

dostavljeni izvještaj sa javne rasprave, te primjenom odredaba člana 22 Zakona o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu („Sl. list RCG", br. 80/05, 59/11) i člana 196 Zakona o opštem upravnom postupku u postupku („Sl. list RCG", br.60/03) odlučila kao u dispozitivu ovog rješenja.

PRAVNA POUKA: Protiv ovog Rješenja može se podnijeti žalba Ministarstvu održivog razvoja i turizma, u roku od 15 dana od prijema istog, preko ovog organa.

VD DIREKTORA
Ervin Spahić

Obradile:
Tamara Brajović
Jovana Žarić

Dostavljeno:

-naslovu
-a/a

Crna Gora

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede

I Z V J E Š T A J

SA RADIONICA ZA PRIPREMU NACRTA DOKUMENTA *Strategija sa planom razvoja šuma i šumarstva (Nacionalna šumarska strategija)*

1. Uvod

Vlada Crne Gore je na sjednici od 29.09 2011. godine utvrdila projektni zadatak za izradu Strategije sa planom razvoja šuma i šumarstva. Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja je 26. 06. 2012. godine formiralo Radnu grupu za izradu Strategije sa planom razvoja šuma i šumarstva (Nacionalne šumarske strategije), sa ciljem da izradi Strategiju koja je definisana kao jedan od osnovnih planskih dokumenta u šumarstvu, shodno članu 10 i članu 12 Zakona o šumama ("Sl. list CG", br. 74/10). Član 12 Zakona o šumama propisuje da se Strategijom sa planom razvoja šuma i šumarstva, utvrđuju ciljevi i smjernice za razvoj šuma i šumarstva, u skladu sa nacionalnom šumarskom politikom, mjere za unaprjeđenje šuma, kao i orjentaciona finansijska sredstva za sprovodenje strategije i način njihovog obezbjedivanja. Takođe, utvrđeno je da Strategiju donosi Vlada, na period do 10 godina.

S tim u vezi, podrška u izradi Strategije angažovanjem regionalnih i međunarodnih konsultanata obezbjeđena se iz sredstava FODEMO projekta (projekat „Razvoj šumarstva u Crnoj Gori") kojeg finansira Vlada Velikog Vojvodstva Luksemburga, a Radna grupa za izradu Strategije je uspostavila blisku saradnju sa konsultanskim timom. Kao rezultat, definisane su prioritetne teme na koje Strategija treba naročito da se fokusira, kao i Nacrt analize stanja u šumarstvu koji je predstavljen na radionici održanoj 25. januara 2013. godine u Podgorici.

Nakon sugestija i komentara sa radionice, definisan je radni nacrt Strategije koji je Radna grupa predložila da se predstavi interesnim grupama na radionicama koje je organizovalo Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja i Uprava za šume u saradnji sa FODEMO projektom u:

- Pljevljima 14. 05. 2013. godine
- Rožajama 16. 05. 2013. godine
- Cetinju 17. 05. 2013. godine
- Podgorici 04. 06. 2013. godine

Sve radionice su bile dobro posjećene (Pljevlja - 24 učesnika, Rožaje - 28 učesnika, Cetinje - 15, Podgorica - 46). Na radionicama su ispred Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja učestvovali: Adem Fetić, pomoćnik ministra za sektor šumarstva i Blažo Jokanović,šef odsjeka za monitoring u sektoru šumarstva; Radoš Šućur, direktorUprave za šume; Lidija Radović, prestavnikMinistarstva ekonomije; Goran Popović, predstavnikPrivredne Komore; Ana Pavićević, predstavnikMinistarstva održivog razvoja i turizma; Miodrag Bakić, predsjednikNacionalnog udruženja privatnihvlasnika šuma; ŽarkoVučinić, savjetnik za šumarstvo u FODEMO projektu i Jernej Stritih, glavni konsultant angažovan od strane FODEMO projekta za izradu Strategije.

Na radionicama su učestvovali predstavnici državnih institucija, nevladinog sektora, drvne industrije, kao i zainteresovani građani.

Program radionica je bio osmišljen na sljedeći način: Prvi dio - posle uvodnog obraćanja, od strane Jerneja Stritiha glavnog konsultanta je prezentovan radni Nacrt Strategije sa planom razvoja šuma i šumarstva (na radionici u Podgorici u prezentaciju su bili uključeni i Branko Glavonjić u vezi područja drvne industrije i Matjaž Harmel u vezi Strateške procjene). U drugom dijelu radionice učesnici su imali priliku da postavljaju pitanja i diskutuju o Nacrtu dokumenta, nakon čega bi uslijedilo sumiranje rezultata diskusije od strane pomoćnika ministra za sektor šumarstva, gospodina Adema Fetića.

Na radionicama su učesnici postavili pitanja i dali komentare (od kojih su neka zapravo konstatacije i generalni stavovi na koje se nije moglo preciznije odgovoriti), i ona su grupisana po temama. Pomenute teme, pitanja i komentari predstavljeni su u tabeli zajedno sa odgovorima koje su dali obrađivači Nacrta.

Pregled pitanja, komentara prezentovanih na radionicama na kojima je predstavljen radni nacrtu dokumenta Strategija sa planom razvoja šuma i šumarstva sa odgovorima obrađivača

Pitanja i komentari	Ime	Odgovor obrađivača
Opšte		
Odobrava izradu Strategije i njen budući uticaj na sektor šumarstva.	Faruk Kalač, Uprava za šume	
Podaci o proizvodnji i potrošnji drveta koji su preuzeti iz preliminarnih rezultata Nacionalne inventure šuma (NIŠ) i istraživanja Zavoda za statistiku Crne Gore (Monstat-a) „Potrošnja drvnih goriva u 2011. godini u Crnoj Gori“		
Komentar o izvorima podataka na koje se oslanja Strategija (NIŠ i Monstat),	Radoš Šućur, direktor UŠ	Preliminarni rezultati NIŠ-a i Studije Zavoda za statistiku o potrošnji drvnih goriva su najbolji podaci do sada prikupljeni o stanju i razvoju šuma kao i o potrošnji drveta u Crnoj Gori. Zbog toga Strategija mora i jedino može da se osloni na te podatke, uz uvažavanje nivoa kvaliteta (statističke greške) pojedinih podataka i principa predostrožnosti u planiranju sječa i drugih intervencija na njihovom osnovu. Pored toga, studija Monstat-a predstavlja zvanične državne podatke. Alternativni izvor podataka teoretski bi mogli da budu programi gazdovanja šumama ili šumske osnove/opšte osnove gazdovanja šumama. Međutim, to nije prihvaćeno/ovi podaci nisu korišćeni iz sljedećih razloga:: - samo oko pola površine crnogorskih šuma je uređeno i pokriveno odgovarajućim planovima, - pojedini programi gazdovanja su urađeni u različito vrijeme od strane više izvođača, što znači da je nemoguće odrediti statističku grešku u slučaju sumiranja tih podataka.
Smatra da su rezultati potrošnje ogrevnog drveta (Monstat) realni.	Goran Popović, Privredna Komora	
Osvrće se na izvore podataka za Strategiju i smatra da ih treba uzeti sa rezervom.	Miloš Božović, Vektra Jakić	
Smatra da se mora voditi računa o tome koji se podaci uzimaju iz NIŠ-a (projekcija budućih sječa)	Blažo Jokanović ,MPRR	
Pitanje validnosti podataka NIŠ-a u vezi sa projektovanim sječama.	Faruk Kalač, Uprava za šume	
Pitanje podataka iz NIŠ-a. Poštovati Zakon o šumama što se tiče uređivanja šuma i doznake.	Alija Bralić, Uprava za inspekcijske poslove, Glavni inspektor za šumarstvo	
Pitanje izvora podataka za izradu Strategije.	Milenko Malidžan, Uprava za inspekcijske poslove,šumarski inspektor	
Pitanje validnosti podataka NIŠ-a.	Momčilo Fatić, Uprava za šume	
Nivo sječa		
Saglasan je da ostane isti nivo sječa i u narednom periodu.	Goran Popović, Privredna Komora	Nacrt strategije u analitičkom djelu prikazuje dva moguća scenarija budućih sječa koji proizilaze iz modeliranja na osnovu podataka o strukturi šuma iz NIŠ. Predviđa se da će za vrijeme važenja strategije sječe ostati na sadašnjem nivou, a poslije toga mogu da se postepeno povećavaju uz ispunjenje preduslova uređenja svih šuma (donošenja nove generacije
Pitanje oko 2 scenarija projekcije budućih sječa (kako je moguće doći do preko milion kubika u narednih 10 godina kada u skladu sa planskim dokumentima etat ne izvosi više od 600 000 kubika bruto drvne mase)	Dragan Marković, Uprava za šume	
Kaže da jasno treba naglasiti da se etat određuje isključivo na osnovu planova	Đorđe Danilović,Uprava za šume	

gazdovanja i da se u tu svrhu ne mogu koristiti podaci NIŠ-a.		planova) i izgradnje šumske infrastrukture kako bi se sječa mogla sprovesti i u šumama koje do sada nisu bile pristupačne. U ciljevima, strategija govori o unaprijeđenju šuma pomoću akumulacije prirasta na nivou 50% u privatnim i 30% u državnim šumama. Konkretni etati određivaće se samo i jedino pomoću programa gazdovanja šumama.
Šume u privatnom vlasništvu		
Smatra da se rad u privatnim šumama mora osnivati na prograima gazdovanja šumama.	Vitomir Tepavčević, Uprava za šume	U mjeri 1.3 „Uređenje i uzgoj privatnih šuma, prilgođen sistem doznake“, predlaže se uređenje svih šuma u privatnom vlasništvu do 2023.godine. U prelaznom periodu, izvođački planovi i pojednostavljen sistem doznake omogućiće korišćenje tih šuma. Predviđa se da i uređenje i doznaka za vlasnika budu besplatni.
Problem neuređenosti privatnih šuma(smatra da bi država trebala da besplatno uređuje privatne šume,i predlog da se one uređuju zajedno sa državnim zbog manjih troškova).	Kenan Pepić, Udruženje privatnih vlasnika šuma	
Problem udruženja privatnih šumovlasnika jer nemaju sredstva finansiranja.	Kenan Pepić, Udruženje privatnih vlasnika šuma	Finansiranje udruženja privatnih vlasnika šuma može da se uredi u okviru IPARD i mjere 3.1. „Jačanje uloge i učešća lokalnog stanovništva u zajedničkim programima ruralnog razvoja uz podršku Uprave za šume“
Uređivanje šuma		
Pitanje uređivanja šuma. Zbog smanjenog budžeta ove godine se uređuje samo 6 gazdinskih jedinica.Tim tempom je nemoguće izvršiti uređivanje čitave Crne Gore do 2023 godine (kako je Strategijom projektovano).	Vitomir Tepavčević, Uprava za šume	Primjedba se prihvata. U finansijskom dijelu Strategije predvideće se potrebna sredstva za uređivanje šuma i drugu NIŠ-a koja se planira 2020.godine. Dio radova na uređenju šuma treba da radi i Uprava za šume sa svojim kadrovima (shodno preporukama Analize poslovnih procesa koja je urađena u okviru FODEMO projekta početkom 2012. godine).
Sertifikacija šuma		
Predlaže uvođenje FSC standarda u šumarstvu i drvopreradi.	Goran Popović,Privredna Komora	FSC sertifikacija je predviđena u mjeri 2.6. „Uvođenje lanca odgovornosti i kjontrole prometa drvnih sortimenata“ Ona će se još

		detaljnjije obraditi na osnovu plana aktivnosti sertifikacije.
Da bi finalni proizvodi bili konkurentni na tržištu neophodno bi bilo izvršiti certifikaciju šuma, koja bi bila preduslov za dalju-mikro certifikaciju preduzeća drvne industrije.	Momo Jakić,Vektra Jakić	Komentar je prihvaćen u okviru mjere 2.6 Uvođenje lanca odgovornosti i kontrole prometa drvnih sortimenata
Prodaja drveta i koncesije		
Problem Uprave za šume sa drvoprerađivačima (svi imaju zastarelu opremu) kao i problem sa pojedinim koncesionarima koji ne ispunjavaju svoje obaveze,	Radoš Šućur, Direktor UŠ	U mjeri 2.5 „Razvoj fleksibilnijeg sistema prodaje drveta u Crnoj Gori“, radni Nacrt Strategija predviđa da se ugovori sa koncesionarima, koji ne ispunjuju obaveze prekinu. U tim gazdinskim jedinicama postepeno treba da se testiraju i uvedu drugi oblici prodaje kao što je prodaja licitacijom na lageru, šumskom putu ili u dubećem stanju. Time će se stabilizovati tržište drvnih sortimenata (uspostavljanje tržišnih cijena, pristup svih zainteresovanih ponuđenoj drvnoj masi) i omogućiti prilagođavanje ostalih koncesionih ugovora kretanjima na tržištu.
Predlaže prodaju određene količine drveta na lageru licitacijom. Predlog da se to definiše izmjenama i dopunama Zakona o šumama.	Goran Popović,Privredna Komora	
Slaže se sa predlogom prodaje drvnih sortimenata na lageru (u određenom procentu – do 20 %).	Adem Fetić, pomoćnik ministra za sektor šumarstva	
Podržava prodaju na lageru (određena količina).	Momčilo Fatić, Uprava za šume	
Predlaže da Strategija pomogne na neki način koncesionarima kako bi mogli pozitivno da posluju.	Miloš Božović,Vektra Jakić	
Koncesionare natjerati da rade finalnu preradu i zaustaviti izvoz trupaca.	Momčilo Fatić, Uprava za šume	Ove odredbe postoje u postojećim višegodišnjim ugovorima o davanju šuma na korišćenje (koncesionim ugovorima) ali nisu dali planirane rezultate. Radni nacrt Strategije predlaže da se finalizacija podrži preko povećanja potražnje za finalnim proizvodima (mjera 2.2. „Povećati potražnju za biomasom uvođenjem grijanja javnih zgrada sječkom i kogeneracijom“ i mjera 2.3. „Uključivanje drvnih proizvoda u zelene javne nabavke“)
Mogućnost udruživanja koncesionara.	Ana Pavićević, MORT	Radni nacrt Strategije razvoj organizovanosti drvne industrije prepušta tržištu i inicijativi samih preduzeća, ali ne sprječava njihovu saradnju ili udruživanje. Kod izvoza ona to čak i podstiče (mjera 2.4. „Uspostavljanje izvoznog klastera za odabrane finalne proizvode“)

Razvoj drvne industrije		
Smatra da u dokumentu treba koristiti termin „drvna industrija“ umjesto „drvoprerada“	Mustafa Murić,Konzorcijum Haila	Prihvaćeno. U tekstu će se promjeniti termin „drvoprerada“ u termin „drvna industrija“.
Ističe da se veoma mala količina drvne građe preradi u Crnoj Gori. Podržava predlog ‘od proizvoda ka trupcu’ i da koncesionari treba da preuzmu ovu ideju čime bi se zaustavio izvoz trupaca. Trebalo bi povećati finalnu preradu i otvoriti još fabrika namještaja (u Rožajama ne postoji nijedna ovakva fabrika).	Hasim Dacić, Udruženje inženjera drvne industrije	Povećanje finalizacije drvnih proizvoda je jedan od glavnih ciljeva Strategije. Pri tome, Strategija slijedi princip „od tržišta prema šumi“, gdje država podstiče finalnu preradu preko povećanja potražnje za proizvodima, a ne preko davanja uslova kod prodaje sirovine. To je jedini način da se podstakne održiv razvoj drvne industrije na bazi privatnih investicija. Stimulacija finalizacije preko potražnje predviđa se u mjerama 2.2, 2.3 i 2.4. radnog nacrta Strategije. Administrativne mjere za ograničavanje izvoza sirovine u kontekstu jedinstvenog tržišta EU nisu moguće, osim u slučaju povećanja kontrole drvnih proizvoda na graničnim prelazima, kako bi smanjili zloupotrebe.
Podržava finalnu preradu drveta. Stabilizovati tržište i izvoziti samo višak od finalne prerade (u trupcima).	Adem Fetić, pomoćnik ministra za sektor šumarstva	
Spriječiti izvoz oblovine i sve dobijene količine drveta finalno prerađivati.	Faruk Kalač, Uprava za šume	
Smatra da treba stimulisati finalnu preradu.	Adem Fetić, pomoćnik ministra za sektor šumarstva	
Podrška za preduzeća koja izvoze finalne proizvode.	Momčilo Fatić, Uprava za šume	
Predlog da se prerađivači drveta na 3 godine oslobode svih državnih nameta.	Faruk Kalač, Uprava za šume	
Oporaviti drvnu industriju u Crnoj Gori. Pljevlja bi trebalo da pojačaju drvnu industriju.	Momčilo Fatić, Uprava za šume	
Smatra da nema interesa za otvaranje fabrika drvoprerade.	Jokaš Đurović, udruženje privatnih vlasnika šuma	
Primjer drvne industrije u Rožajama je dobar i treba ga preslikati na ostale opštine. Fabrike u Ulcinju i ostalim gradovima uglavnom koriste pločasti materijal koji se uvozi i predlaže da se vratimo drvetu.	Goran Popović, Privredna Komora	Razvoj drvne industrije u Rožajama i Ulcinju su primjer kako se privatni sektor razvija na osnovu tržišta i tržišne ekonomije.
Procjena tehnologije drvne industrije da se prebaci na inženjere drvne industrije i da se uključe ubuduće prilikom konkursa dodjele .	Hasim Dacić, udruženje inženjera drvne industrije	Strategija predviđa da odgovornost za investicije preuzimaju privatni vlasnici. Kod toga se pretpostavlja da će oni tražiti stručne usluge kod planiranja i sprovođenja

		investicija.
Smatra da nedostaje fabrika za preradu lišćara,sve od lišćara ide u ogrijev čime se prave veliki gubici.	Faruk Murić - lokalni biznis centar	Izgradnja kapaciteta za preradu lišćara uvrstiće se kao preporuka u mjeru 2.3 Investicije u drvnu industriju.
Šumski putevi		
Smatra da šumske puteve treba da rade licencirane firme.	Hasim Dacić, Udruženje inženjera drvne industrije	Prihvaćeno. Taj prijedlog uključiće se u mjeru 1.4."Izgradnja šumskih saobraćajnica kako bi omogućili održivost sječa".
Putnom/šumskom infrastrukturom poboljšati razvoj turizma.	Ana Pavićević, MORT	Prihvaćeno. Taj prijedlog uključiće se u mjeru 1.4."Izgradnja šumskih saobraćajnica kako bi omogućili održivost sječa".
Smatramo da bi Uprava za šume prema svom planu izgradnje šumskih saobraćajnica, trebala da projektovanje, izgradnju i nadzor nad izgradnjom šumskih saobraćajnica povjeri specializovanim firmama, koje imaju iskustvo u tom poslu	Momo Jakić,Vektra Jakić	
Zaštita od požara		
Strategija uspostavlja sasvim nov pristup zaštiti od požara. Za taj pristup se zalagala i UŠ ali on iziskuje značajna finansijska sredstva.	Radoš Šućur, Direktor UŠ	Sredstva će biti predviđena u finansijskom dijelu radnog nacrta Strategije.
Problemi oko požara nijesu dobro obrađeni u radnom nacrtu Strategije i smatra da je to pitanje za Vladu Crne Gore. UŠ treba da ima veći budžet kako bi mogla preventivno da reaguje po pitanju šumskih požara. Smatra da i koncesionari moraju ispunjavati svoje obaveze kada su u pitanju preventivni radovi za sprječavanje požara.	Vidan Jakić, Uprava za šume	Strategiju donosi Vlada, pa je taj prijedlog način da ona odlučuje o pitanju zaštite od požara. Radni nacrt Strategije predviđa da koncesionari i izvođači radova budu uključeni u preduzetne vatrogasne jedinice, ali pod rukovođenjem i koordinacijom Uprave za šume.
Treba angažovati više ljudi za preventivu protiv požara.	Dragiša Terović, Udruženje privatnih vlasnika šuma	
Osvrnuo se na opožarene površine u Pljevljima i postavio pitanje da li je moguće do kraja 2013. godine posjeći 340 000 kubika.	Dragan Marković, Uprava za šume	To se može riješiti prodajom preko licitacije opožarenih stabala u dubećem stanju. Ali plan sanacije i licitacija treba da se obave odmah poslije požara, kako drvna masa ne bi izgubila vrijednost.
Predlaže da se zakonom	Dragiša Terović,	Taj prijedlog uključiće se u nacrt

zabrani paljenje livada i da se od nadležnih institucija traži posebna dozvola za to.	Udruženje privatnih vlasnika šuma	Strategije.
Takođe je dat veoma bitan, potpuno nov pristup žaštite šuma od požara, koji predviđa Upravu za šume kao nosioca i koordinatora za gašenje šumskih požara. Koncesionari bi preuzeli dio obaveza preventivnog djelovanja, sređivanja sjecišta nakon izvršene sječe, uspostavljanja šumskog reda kao i blagovremenu dojavu požara preko javljača požara.	Momo Jakić,Vektra Jakić	Taj prijedlog uključen je u mjeri 5.2 Unaprijeđenje organizovanosti institucija za borbu protiv šumskih požara
Zaštita šuma		
Smatra da zaštita šuma mora uzeti veće učešće u Strategiji.	Vidan Jakić, Uprava za šume	Radna grupa za pripremu strategije odlučila je da se prioritet kod zaštite šuma stavi na požare. Zaštita od biljnih bolesti štetočina uključiće se kod mjere 1.1. „Jačanje produktivnosti, stabilnosti i otpornosti šuma i predjela“.
Smatra da u Strategiju treba uključiti i biljne bolesti i štetočine.	Ana Pavićević, MORT	
Nedrvni šumski proizvodi		
Smatra da se Strategija mora pozabaviti pitanjem ostalih šumskih proizvoda (državne i privatne šume)	Budimir Bajčetić, Uprava za šume	Strategija se bavi pitanjem nedrvnih proizvoda u mjeri 3.6. „Održivo korišćenje nedrvnih šumskih proizvoda“.
Pitanje nedrvnih šumskih proizvoda i njihovog izvoza (stimulacija od strane države). Smatra da se mora jačati privatno preduzetništvo i konkurentnost.	Milenko Malidžan, Uprava za inspekcijske poslove, šumarski inspektor	Mjera 3.6. „Održivo korišćenje nedrvnih šumskih proizvoda“ predviđa formulaciju novog koncepta korišćenja nedrvnih šumskih proizvoda. Ta preporuka će se uključiti u sadržaj ove mjere.
Kod ostalih šumskih proizvoda korist manja od štete (paljenje šuma zarad pečurki)	Jokaš Đurović, udruženje privatnih šumovlasnika	Mjera 3.6. „Održivo korišćenje nedrvnih šumskih proizvoda“ predviđa formulaciju novog koncepta korišćenja nedrvnih šumskih proizvoda. Ta konstatacija će se uključiti u sadržaj ove mjere.
Sjemenska i rasadnička proizvodnja		
Smatra da bi segment oko sjemenske i rasadničke proizvodnje trebalo da ima veću ulogu u Strategiji	Zehra Demić,Uprava za šume	Prihvaćeno. U nacrt Strategiju uključiće se dodatna mjera na temu sjmenarstva i rasadničke proizvodnje sa posebnim akcentom na autohtone i visoko

		vrijedne vrste.
Što se tiče sadnje i povećanja površina pod šumama, Strategijom je definisano da akcenat treba dati na prevođenje izdanačkih i degradiranih šuma u visoke šume, a sadnju vršiti na planskim mjestima. Smatramo da i ovu aktivnost sadnje, kao i za izgradnju šumskih puteva i vlaka, treba dodijeliti Upravi za šume i iz koncesionih Ugovora izuzeti ovu obavezu koncesionarima. Strategijom predvidjeti da se plan sanacije degradiranih šuma prouzrokavih raznim abiotičkim ili biotičkim činiocima ili šumskim požarima izradi u što kraćem roku, kako ne bi došlo do propadanja kvaliteta drvne mase i umanjenja vrijednosti iste.	Momo Jakić,Vektra Jakić	Prijedlog u vezi sadnje je prihvaćen za privatne šume u okviru mjere Podsticanje pošumljavanja, popunjavanja i njege izdanačkih šuma. Za šume u državnom vlasništvu mogućnost preuzimanja te obaveze zavisi od mogućnosti korišćenja EU sredstava u državnim šumama. Inače prioritet, pogotovo u privrednim državnim šumam, strategija stavlja na prirodnu obnovu sastojina. Što se tiče sanacije opožarenih površina, prijedlog je prihvaćen u okviru mjera 1.3 Uređivanje i uzgoj privatnih šuma, prilagođen sistem doznake i 5.5 Razvoj i testiranje metoda sanacije opožarenih površina.
Lovstvo		
Pitanje lovstva u Strategiji.	Milenko Malidžan,Uprava za inspekcijske poslove, šumarski inspektor	Lovstvo nije uključeno jer to nije predviđeno projektnim zadatkom. Dijelom ono će se uključiti u tematskom sklopu poglavlja koji obrađuje zaštitu biodiverziteta.
Uloga lokalne samouprave		
Prilikom implementacije Strategije treba uključiti lokalnu samoupravu (izgradnja i sanacija puteva, požari, ruralne oblasti).	Goran Popović,Privredna Komora	Prihvaćeno. U tekstu nacrta Strategije više će se istaći uloga lokalnih samouprava.
Smatra da treba uključiti lokalnu samoupravu gdje god je to moguće.	Faruk Kalač, Uprava za šume	
Ruralni razvoj		
Država treba da stimuliše ruralni razvoj.	Jokaš Đurović, udruženje privatnih šumovlasnika	Tome je namijenjen tematski sklop 3. nacrta Strategije „Uloga šumarstva u ruralnom razvoju“
Kadrovi		
Kadrovi - obrazložiti koliko je trenutno kadrova u šumarstvu i napraviti analizu koliko je potrebno inženjera po hektaru u Crnoj Gori.	Alija Bralić, Uprava za inspekcijske poslove, glavni inspektor za šumarstvo	Prihvaćeno. Uključiće se u poglavlja „Kadrovi“ i „Osposobljavanje Uprave za šume“.
Poboljšati standard sektora	Faruk Kalač,	

šumarstva i stipendirati buduće kadrove.	Uprava za šume	
Smatra da treba povećati broj inženjera šumarstva i drvne industrije kojih ne računajući UŠ i MPRR ima ukupno 17 u cijeloj državi. Što se tiče kadrova, postavlja pitanje održivosti smjera drvoprerade u Pljevljima.Da se ispoštuju uslovi tendera za koncesionare (obavezno da imaju zaposlene inženjere).	Goran Popović,Privredna Komora	Povećanjem finalizacije u drvnoj industriji, povećaće se se i potražnja za uslugama i radu inženjera drvne industrije.
Smatra da ima dovoljno kadrova inženjera drvoprerade (u Rožajama 12) i da treba poraditi na aktivaciji/angažovanju tih inženjera, tj njihovom uključenju u sektor drvoprerade.	Zulto Šutković, Lokalni biznis centar	
Finansiranje		
Smatra da će UŠ obezbijediti veća finansijska sredstva ovom Strategijom.	Goran Popović,Privredna Komora	Prihvaćeno. To će biti uključeno u finansijski dio nacrta Strategije.
Napraviti prioritete za naredne godine što se tiče finansiranja.	Ana Pavićević,MORT	
Organizacija Uprave za šume		
Predlog decentralizacije i većih ovlašćenja područnih jedinica – revirni sistem.	Alija Bralić, Uprava za inspekcijske poslove, glavni inspektor za šumarstvo	Prihvaćeno. Uključiće se u poglavlje „Osposobljavanje Uprave za šume“.

I Z V J E Š T A J

sa javnih rasprava za dokument Strategija sa planom razvoja šuma i šumarstva za period 2014.-2023. god., sa Izvještajem o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu.

Kako je predlog nacrta Strategije sa planom razvoja šuma i šumarstva prošao kroz stručnu javnu rspravu organizovanu kroz javne radionice uz prisustvo članova radne grupe za izradu Strategije, istovremeno sa izradom Strategije pristupilo se izradi izvještaja strateške procjene uticaja na životnu sredinu za Strategiju.Oba dokumenta su su nakon utvrđenog predloga nacrta sa Programom javne rasprave postavljena na sajt Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja i zainteresovana javnost je iste mogla da preuzme i izvrši uvid u iste..
Prema tom Programu održane su javne rasprave i to:
U Bijelom Polju 08.10.2014.godine sa početkom u 12,00 časova u prostorijama Ekonomskog fakulteta.
U Baru 10.10.2014.godine sa početkom u 12,00 časova u prostorijama Vatrogasnog doma.
U Podgorici 16.10.2014.godine sa početkom u 12 časova u sali Privredne komore Crne Gore.

Javna rasprava u Bijelom Polju:
Održana dana 08.10.2013. godine u prostorijama Ekonomskog faklulteta.javnoj raspravi prisustvovalo je pored članova radne grupe 8 lica.
Adem Fetić-pomoćnik ministra je predstavio Strategiju sa planom razvoja šuma i šumarstva i izvještaj o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu i pojavnio proceduru izrade i donošenja Strategije kao atrateškog dokumenta, kao i to da je predlog nacrta urađen od strane radne grupe a da je stručnu osnovu sačinio autor Jernej Stritih šumarski ekspert iz Slovenije u angažmanu FODEMI-projekta
Miodrag Đurišić direktor pdručne jdinice Bijelo polje Uprave za šume uz komentar da je važno da se posebna pažnja posveti zaštiti šuma pitao je dali je predviđeno da se nešto poboljša u dijelu opremeljenosti Uprave za šume za gašenje požara.
Sijarić Zufer inspektor šumarstva dao je komentar u smislu važnosti da se unaprijedi sistem zaštite šuma od bespravnih sječa te da se izvrši revizija i obilježavanje granica između državih i privatnih šuma.

Javna rasprava u Baru:
Održana je dana 10.10.2013. godine u prostorijama Vatrogasnog doma sa početkom u 12, 00 časova.
Javno raspravi pored članova radne gupe Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja prisustvovalo je 6 lica.
Nacrt strategije sa planom razvoja šuma i šumartsva sa predlogom izvještaja o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu obrazložio je Dragan Marinović i pojanio proceduru izrade i donošenja ovih strateških dokumenata.
Željko Dević iz ekspoziture Bar ,Uprave za šume je postavio pitanje zaštite šuma od požara u primorskom dijelu kao i dali je predviđeno pošumljavanje dijela krša i goleti u južnoim regionu
Javna rasprava u Podgorici:
Održana je u sali Privredne komore sa počekom u 12, časova.u Podgorici 26 učesnika.Na javnim raspravama su ispred Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja u učestvovali:; Ranko Kankaraš, Radoš Šućur,direktor Uprave za šume; Ministarstvo poljoprivrede.Lidija Radović,Ministarstvo ekonomije;Goran Popović,Privredna komora;Miodrag Bakić,predsjednik udruženja privatnih šumovlasnika.

Nakon prezentacije Startaegije i izvještaja o strateškoj procjeni uticaja od strane redstavnika Ministarstva i presdstavika radne grupe, postavljena su pitanja: Dali su strategijom odnosno mjerama za postizanje ciljeva predviđene mjere za poboljšanje sistema kontrole kretanja drvnioh sortimenata u transportu i prometu, radi sprečavanja nbelegalnih radnji u šumarstvu, kao i pitanje na osnovu kojih podataka se došlo do podatak o potrošnji ogrijevnog drveta i dali su ti podaci pokazatelj realnog stanja.
Predstavnik Privredne komore je predložio da se sagleda mogućnost unapređenja kriterijuma po kojima se vrši vrednovanje ponuda i ustupaju šume na korišćenje kako putem koncesionih ugovora tako i putem prodaje drveta u dubećem stanju.
Na postavljena pitanja su dati odgovri, a predlozi za unapređenje procedura za evidentiranje i praćenje prometa i transporta drvnih sortimenata su uzete u obzir za dopunu teksta nacrta Strategije.
Po pitanju izvještaja o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu saopšteno je da su ne predlog Odluke o izradi izvještaja dobijena predviđena mišljenja te nakon pregleda nacrta dokumenta i eventualnih primjedbi i dopuna od strane Agencije za zsštitu životne sredine nakon postupanja po istim i usaglašenog prečišćenog teksta će se zatražiti saglasnost na predmetni izvještaj.

Podgorica, 30.11.2013.god. Izvještaj sačinio

Novica Tmušić, dipl.ing.šum